МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління

ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 2 (12). Частина 2
Економічні науки

Миколаїв
2016

Рекомендовано до друку вченою радою факультету менеджменту МНАУ. Протокол № 4 від 22.12.2016 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. - кор. НААН
В.С. ШЕБАНІН

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:
д.е.н., професор Шебаніна О.В.
д.е.н., професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

д-р екон.наук, професор Сіренко Н.М.,
канд. екон.наук, доцент Бурковська А.В.,
д-р екон.наук, доцент Дубініна М.В.,
канд. екон.наук, доцент Іваненко Т.Я.,
канд. екон.наук, доцент Калюжна О.В.,
канд.пед.наук, доцент Тищенко С.І,
канд. екон.наук, доцент Крилова І.Г.,
канд. екон.наук, доцент Мельник І.О.

Адреса редколегії:
54020, Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел. +380 (512) 58-05-94 www.mnau.edu.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2016

Кафедра економіки підприємтсв

УДК 658.4:331.101.2

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

І. В. Андрейченко, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Мельник І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У сучасних умовах господарювання особливої актуальності набуває питання ефективності використання трудових ресурсів. Достатня забезпеченість підприємств потрібними трудовими ресурсами, їхнє раціональне використання, високий рівень продуктивності праці мають велике значення для підвищення ефективності функціонування будь-якого підприємства.

Метою статті є дослідження поняття «трудові ресурси», визначення сутності економічної оцінки ефективного використання трудових ресурсів та методів аналізу ефективності їх використання. Трудові ресурси є головним ресурсом кожного підприємства, від якості й ефективності використання якого багато в чому залежать результати діяльності підприємства та його конкурентоздатність.

Ключові слова: ефективність використання, трудові ресурси, продуктивність праці, оцінка, результативність.

Постановка проблеми. Трудові ресурси підприємства — кількість робітників, зайнятих на підприємстві, та тих, хто входе до його складу за основною та допоміжною діяльністю. Людський фактор набуває стратегічного значення для виживання підприємства у нестабільних умовах розвитку ринкових відносин.

Стаття висвітлює сутність трудових ресурсів, особливості економічної оцінки використання трудових ресурсів. Розглянуто методи вимірювання продуктивністі праці. Усе вищезазначене підтверджує доцільність розгляду проблем, пов'язаних з підбором, використанням та розвитком трудових ресурсів на сучасних підприємствах країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий науковий внесок у розробку теоретико-методологічних та прикладних аспектів проблеми розвитку та використання трудових ресурсів сільського господарства зробили такі вчені, як Д.П. Богиня, О.М. Бородіна, О.А. Бугуцький, О.В. Волкова, В.С. Дієсперов, М.І. Долішній, А.В. Калина, Г.І. Купалова, С.Г. Струмилін, В.Я. Чураков, К.І. Якуба та інші. Проблемі формування трудових ресурсів присвячено багато сучасних економічних досліджень, найбільш відомими з яких є роботи Я. Минсера нобелівського лауреата Теодора

Шульца, нобелівського лауреата Гарі Беккера. Також ця проблематика була розглянута вітчизняними та зарубіжними науковцями В. В. Адамчук, И. В. Бушмарина, В. Г. Костакова, Л. А. Костина, А. С. Лившица та інші.

Мета статті. Достатня забезпеченість потрібними трудовими ресурсами, їх раціональне використання, високий рівень продуктивності праці мають велике значення для підвищення ефективності функціонування будь- якого підприємства. Це вимагає нового підходу до вивчення проблем у використанні трудових ресурсів, оцінки їх ефективності під впливом виробничих та соціально-економічних факторів в умовах реформування економіки. До цих проблем передовсім відносяться такі: неефективне використання робочого часу, спад продуктивності праці, низький рівень зайнятості у виробництві, плинність кадрів на підприємстві тощо. Оцінка ефективного використання трудових ресурсів набуває останнім часом все більшого значення а також тому, що робоча сила має вартісну оцінку, економічні й соціальні гарантії праці, з одного боку, і жорсткі умови трудової діяльності, з іншого, потребують глибоких аналітичних досліджень трудових ресурсів підприємства. Проблема ефективного використання трудових ресурсів досить широко розглядається в науковій літературі. Метою статті є визначення сутності трудових ресурсів підприємства та їх впливу на ефективність діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вплив трудових ресурсів на діяльність підприємства безперечний. Від забезпеченості підприємства достатньою кількістю робітників необхідного рівня кваліфікації та досвіду, залежить рівень продуктивної діяльності підприємства. Зокрема, підвищення ефективності управління персоналом сприятливо впливає на ефективність використання устаткування, машин, механізмів, своєчасність виконання робіт, і як результат, обсяг виробництва продукції, її собівартість, прибуток та ін. показники.

Персонал підприємства формується та змінюється під впливом внутрішніх (характер продукції, технології та організації виробництва) і зовнішніх факторів (демографічні процеси, юридичні та моральні норми суспільства, характер ринку праці тощо). Вплив останніх конкретизується у таких параметрах макроекономічного характеру, як: чисельність активного (працездатного) населення,загальноосвітній його рівень, пропозиція робочої сили, рівень зайнятості, потенційний резерв робочої сили. У свою чергу ці характеристики обумовлюють кількісні та якісні параметри трудових ресурсів. Саме трудові ресурси, реальні та потенційні, є одним з головних об'єктів управління на рівні як макросистем (держава, регіон, галузь), так і мікросистеми (підприємство).

Термін «трудові ресурси» має включати в себе кількісні, якісні та структурні характеристики. Трудові ресурси – це частина населення країни в працездатному віці, яка володіє необхідними фізичними та розумовими здібностями, має освіту і кваліфікацію, здатна виробляти матеріальні і духовні цінності, здійснювати суспільно - корисну діяльність. Економічна ефективність трудових ресурсів визначається відношенням матеріальних благ, які вони виробляють і витрат робочої сили. Проводячи таку оцінку наявних трудових ресурсів, підприємство в разі зниження ефективності їх використання, повинно проаналізувати чинники, що вплинули на таку тенденцію. Визначити фактори зниження ефективності використання трудових ресурсів можна за допомогою методів економічного та статистичного аналізу, які широко застосовуються в практиці на вітчизняних підприємствах. Вихідними даними для надання такої оцінки є аналіз забезпеченості підприємства трудовими ресурсами й ефективності їх використання. Для оцінювання трудових ресурсів використовується інформація оперативної і бухгалтерської звітностей, дані табельного обліку, первинних документів [8]. Оцінку рівня забезпеченості підприємства робочою силою надають дані про чисельність персоналу різних категорій і професій, його кваліфікацію й освітній рівень. Метою аналізу забезпеченості підприємства трудовими ресурсами є виявлення внутрішніх резервів економії робочої сили у зв’язку з більш раціональним розміщенням працюючих, їхнім завантаженням і використанням відповідно до отриманої професії, спеціальності та кваліфікації.Трудовий метод вимірювання продуктивності праці використовується в умовах випуску на підприємстві різноманітної незавершеної продукції. Як співмірник використовуються нормо-години, тобто кількість праці в людино- годинах, яка потрібна за нормами для виготовлення одиниці продукції. Вказаний показник вільний від впливу ціноутворюючих факторів. Застосування цього методу потребує добре поставленого нормування праці. При науково- обґрунтованих нормах цей метод точно характеризує динаміку продуктивності праці. Проведене дослідження літературних джерел щодо методів оцінки ефективності використання трудових ресурсів дозволило зробити висновок, що найбільш доцільним є вартісний метод виміру продуктивності праці. Але при вирахуванні витрат на випуск продукції для включення її в розрахунок продуктивності праці не враховуються витрати на робочу силу з чистого прибутку (матеріального заохочення працівників, на професійне навчання, витрати на культурно - побутове обслуговування та інші заходи). Оцінку ефективності використання трудових ресурсів можна визначати за допомогою урахування взаємозв'язку між показниками продуктивності праці та прибутком. Про високу оцінку ефективності свідчать високі

темпи приросту прибутку і продуктивності праці одночасно. Всі інші варіанти – про неефективне використання факторів виробництва взагалі, в т.ч. і трудових ресурсів.

Висновки. В результаті дослідження зазначеної теми було з'ясовано, що термін «трудові ресурси» сучасними науковцями визначається значно ширше, ніж у часи, коли він був введений академіком С.Г. Струміліним і використовувався радянськими економістами як планово-економічний показник вимірювання робочої сили. Сучасні економісти, і ми з цим погоджуємось, включають у це поняття і професійні навички, і рівень освіти, і фізичні та інтелектуальні здібності. Провівши дослідження запропонованих методик оцінки ефективності використання трудових ресурсів, було зроблено висновок, що всі вони є недосконалими і не враховують повною мірою всіх аспектів поняття « трудові ресурси». Найпоширенішим показником оцінки використання трудових ресурсів є продуктивність праці, але ми вважаємо, що ефективність використання трудових ресурсів є більш широким поняттям ніж її продуктивність. Вона розкриває ті сторони результативності праці, які не відображені в показниках продуктивності праці, враховує кількість і корисність виготовленої продукції більшою мірою ніж продуктивність праці. При оцінці ефективності використання трудових ресурсів необхідно обирати методику, яка б враховувала всі виробничі та соціально - економічні витрати на утримання трудових ресурсів.

Література :

1. Гетьман О.О. Економіка підприємства [Текст] : Навчальний посібник / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – К. : Центр учбової літератури, 2006. – 488 с.

2. Жуковський М.О. Трудові ресурси як складова конкурентоспроможності підприємства / Жуковський М.О. // Актуальні проблеми економіки, 2007. – №2. – С.54-59

3. Кравченко М.А. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві [Електронний ресурс] / А.М. Кравченко. – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua

4. Економіка праці та соціально-трудових відносин. Збірник завдань і вправ [Текст] : Навчальний посібник / Н.Д. Дарченко, В.С. Рижиков, О.Л. Єськов, О.М. Мікрюков. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 252 с.

5. Кіндрацька Г.І. Економічний аналіз: теорія і практика : підручник / Г.І. Кіндрацька, М.С. Білик, А.Г. Загородній. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 440 с.

6. Осовська Г.В., Крушельницька О.В. Управління трудовими ресурсами : Навч. посібник. - К.: Кондор, 2007. – 224 с.

УДК 339.137:334.754

КЛАСТЕРИ ЯК ПРОГРЕСИВНИЙ НАПРЯМ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН

Д.М. Андрєєва, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, асистент Коваленко Г.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті визначено зміст поняття «кластер», розглянуто досвід використання кластерних моделей країнами з ринковою економікою. Визначено, чим корисні для аграрної галузі кластери, які переваги така форма організації дає учасникам ринку.

Ключові слова: кластер, конкурентні відносини, некомерційна організація, географічний принцип.

Постановка проблеми. Динамічні зміни у ринковому середовищі, зумовлені глобалізаційними процесами, перехід економічно розвинутих країн до постіндустріальних форм суспільного розвитку позначилися на природі економічної конкуренції. Наприкінці XX століття набули поширення ідеї та погляди щодо необхідності змін у стратегії конкурентної боротьби, які передбачають розширення співпраці з іншими суб'єктами, представленими у галузі, на ринку. Практичним втіленням таких ідей став розвиток кластерних форм організації економічних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема створення нових організаційних утворень та розробка стратегії управління ними – одна з найактуальніших для науковців і практиків. Аналіз останніх досліджень і публікацій по цій тематиці виявив, що як вітчизняні, так і закордонні науковці приділяють вивченню питань управління і розвитку інтеграції все більше і більше уваги. Серед них роботи П. Друкера, Д. Завадської Д., Л. Матросової, В. Цеханович, А. Пилипенко, М. Портера, О. Юлдашевої, А. Горид, та ін. Проте розвиток кластерних форм організації вимагає подальшого вивчення.

Постановка завдання. Встановити вплив кластерів на трансформацію конкурентних відносин в аграрному секторі економіки та розглянути шляхи зміцнення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств завдяки їх входженню в кластер.

Викладення основного матеріалу дослідження. Особливістю конкурентних відносин в аграрному секторі економіки є доволі гостре протистояння між сільськогосподарськими товаровиробниками та їх партнерами із суміжних галузей АПК. Втрати, що їх зазнають сільськогосподарські підприємства внаслідок цього

протистояння (зокрема, у зв'язку з диспаритетом цін на сільськогосподарську та промислову продукцію), небезпідставно вважаються однією з основних причин кризових явищ у системі аграрного виробництва. Тому ідея про можливість вирішення відповідних проблем через участь сільськогосподарських товаровиробників у кластер них формуваннях доволі швидко набула популярності. Появилися перші приклади практичного її втілення. Однак мають місце методологічні труднощі, пов'язані з новизною кластеризації вітчизняної економіки, недосконалістю інституційного забезпечення (формального і неформального) відповідного процесу, відсутністю єдності в поглядах на вирішення окремих проблем. Вони обумовлюють актуальність дослідження питань створення та функціонування аграрних кластерів в Україні.[2]

Поняття «кластер» у контексті економіки з'явилося в Україні порівняно недавно, але його вже активно використовують у різних сферах. По суті кластер — це об'єднання активних та зацікавлених структур у певній галузі для підвищення конкурентоспросожності продукції, збільшення прибутковості, мінімізації стримувальних та обмежувальних факторів і розвитку галузі загалом.

Кластерна форма організації добре зарекомендувала себе у багатьох країнах, в тому числі і у сфері сільського господарства. В Україні цей напрям також почав розвиватися і набирати обертів.

Нині галузь сільського господарства України потребує імплементації нової моделі розвитку, яка б за мінімальних фінансових витрат могла сприяти відродженню аграрного сектора. Саме кластери можуть стати такою моделлю, адже їх створення не вимагає значного фінансування, а базується перш за все на організаційних зрушеннях. Варто зазначити, що від створення кластерів виграє не лише конкретнийучасник, а й галузь сільського господарства в цілому завдяки більш злагодженій роботі всіх ланок [5].

Саме фермери можуть стати фундаментом кластеру, вони першими можуть відчуватимуть зміни та всі переваги від такої форми організації. Перш за все, йдеться про ефективну та координовану співпрацю з органами влади; по-друге, можливість економити на масштабі, спільно закуповуючи великі партії необхідних ресурсів чи замовляючи дослідження ринків або наукові розробки; третьою перевагою є можливість подаватися на гранти для вирішення колективних проблем; по-четверте, розбудова спільної логістичної інфраструктури та спільна промоція продукції учасників кластеру на внутрішньому і зовнішньому ринках. Серед інших переваг для фермерів також розробка разом із ВНЗ навчальних програм для підготовки

кваліфікованих фахівців в аграрному секторі, спільні навчальні поїздки, стажування, замовлення послуг експертів тощо.

Наразі в Україні немає законодавчої бази, яка б визначала кластер організаційно-правовою формою. Тому більшість кластерів, що діють на теренах нашої держави, засновані у формі громадських об'єднань. Проте можна додатково укладати угоди з юридичною силою, в яких чітко регламентувати взаємодію основних учасників кластера, їх права та обов'язки. Що ж стосується співпраці з органами влади, то тут можна використовувати інструмент публічно-приватного партнерства, як це діє у розвинутих країнах світу.

Спрощено створення кластера можна звести до п'яти основних етапів:

- аналіз ланцюга від вхідних ресурсів до каналів збуту готової продукції, відтак, побудова вздовж цього ланцюга вертикальних інтеграційних зв'язків;
- дослідження кількості суб'єктів на кожному етапі продуктового ланцюга і побудова між ними горизонтальних зв'язків;
- вивчення інституцій, які мають вплив на ринок і налагодження співпраці з ними;
- створення платформи (певного роду форуму) для взаємодії зацікавлених сторін;
- власне реєстрація і подальша робота.

Важливо, щоб у кластер, окрім фермерських господарств, входили й інші сільськогосподарські підприємства, переробні компанії, органи регіональної влади, дорадчі служби, університети та дослідні інститути аграрного напряму, кредитні спілки і банки, постачальники необхідних ресурсів, агенції з розвитку аграрного ринку в регіоні, оптові і роздрібні ринки, торгові мережі [7].

В Україні найоптимальнішим є географічний принцип. Країна велика, кожна окрема територія має власні проблеми в сільському господарстві, специфічні суб'єкти аграрного ринку та систему неформальних та формальних зв'язків. Все це необхідно враховувати при створенні кластеру, саме тому вкрай важко перенести кластерну модель з регіону в регіон [4].

Метою створення кластеру, зокрема, є об'єднання задля усунення чи мінімізації впливу спільних обмежувальних факторів, а у різних регіонах ці фактори суттєво відрізняються. До прикладу, ціллю створення агрокластера може бути підвищення закупівельних цін на молоко — це актуально для регіонів з розвиненим молочним фермерством, відповідно, модель не працюватиме у місцевостях, де в основному займаються, скажімо, овочівництвом. Або ж експорт продукції на ринки ЄС — для певних регіонів чи для деяких видів діяльності це не актуально, в той час, як інші

можуть створити кластер і працювати у цьому напрямі. Аналогічно і з розвитком садівництва, виробництвом органічної продукції та ін.

В Україні кластери почали створювати відносно недавно, проте вже є приклади застосування цієї моделі: у Хмельницькій області створили кластер сільського зеленого туризму «Оберіг», який об'єднує 10 агроосель; на Полтавщині реалізовують проект кластеру виробників екологічної продукції; у Чернівецькій області створено українсько-румунський «Перший аграрний кластер» з вирощування плодово-ягідної продукції та розвитку садівництва; в м. Рівне — регіональний агропромисловий інноваційний кластер «Агроінновації», також тут діє кластер «Натуральне молоко», засновниками якого є 7 сільськогосподарських підприємств Рівненської, Тернопільської та Львівської областей; на Вінниччині утворено переробно-харчовий кластер. Така форма організації добре зарекомендувала себе у багатьох країнах і потрохи входить на наш ринок [6].

Найяскравішими прикладами є кластер виробників вина у Чилі і кластер з вирощування квітів в Еквадорі. Застосування кластерної моделі в Чилі дозволило виробникам вина збільшити експорт утричі. Нині винний кластер у Чилі об'єднує 100 виробників вина, які експортують 60% продукції, виготовленої у країні. Окрім цього, чилійське вино перемістилося у сегмент ринку ультра-преміум і має багато міжнародних нагород і все це завдяки застосуванню кластерного підходу. Вони об'єднали зусилля фермерів, університету і органів влади, а також запросили експретів з Франції, які допомогли їм вивести необхідні сорти винограду і навчили тонкощам виробництва елітного вина.

У світовій практиці платформою для кластерів у багатьох випадках стали некомерційні організації. Некомерційна організація - юридична особа, метою діяльності якої не є отримання прибутку для його наступного розподілу між учасниками цієї організації. В Україні громадські організації також можуть працювати у такому напрямі і стати майданчиком для співпраці суб'єктів економічної діяльності і органів влади. До того ж, громадські організації можуть залучати кошти на дослідження і займатися популяризацією самої ідеї застосування кластерної моделі розвитку. Можна зазначити, що певні напрацювання вже є. Зокрема, ГО «Навчально-консультаційний центр «АгроЛьвівКонсалт» займається реалізацією проектів зі створення аграрних кластерів у Львівській області.

Доцільно вважати, що саме громадські організації є тими структурами, які можуть вплинути на формування кластерів у агросфері та почати втілювати цю модель в життя. Нині слід максимально активно просувати ідею кластерів, щоб запустити

основний механізм, а дрібні нюанси вже вирішуватимуться у процесі роботи, залежно від самого кластера та від потреб його учасників [8].

Висновки. Участь сільськогосподарських підприємств в аграрному кластері здатна зняти найгостріші елементи економічного суперництва у їх відносинах з переробними підприємствами та іншими суб'єктами із суміжних галузей. Формування в рамках кластера стійких договірних відносин знижує ризики невпевненості у перспективах господарської діяльності. Разом з тим, певні прояви конкуренції між членами кластера залишаються. Вони відіграють позитивні функції, оскільки стимулюють до впровадження інновацій, підтримання на високому рівні якості продукції.

Література :

1. Чужиков В. Кластери як об'єкт державного регулювання / В. Чужиков // Вісник УАДУ. – 2001. - №4. – С. 160-167.

2. Саблук П.Т. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П.Т Саблук, М.Ф. Кропивко // Економіка АПК - 2010. - № 1 - С. 3-12.

3. Войнаренко М. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів / М. Войнаренко // Економіст. – 2008. - №10. – С. 27-30.

4. Портер М. Конкуренция: учебн. пособие. / пер. с англ. – М.: Изд. дом «Вильяме», 2000. – С. 495.

5. ЗахарченкоВ.І. Кластерний підхід до аналізу і підвищення конкурентоспроможності економіки України та її регіонів / В.І. Захарченко, С.В. Захарченко // Вісник Хмельницького нац. ун-ту ; серія : Економічні науки. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – № 5, т. 1. – С. 53-57.

6. Грядов С.И. Агропромышленный кластер: проблемы и перспективы развития /С.И. Грядов, И.В. Ковалева // Вестник Алтайского государственного аграрного университета. – 2009. – № 4 (54). – С. 74–79.

7. Концепція створення кластерів в Україні від 29.08.2008 р. [Електронний ресурс] / Міністерство економіки України — Режим доступу : //http:// www.me.gov.ua/ control/uk/publish/printable;

УДК 338.001.36

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ПРОГНОЗУВАННЯ

А. І. Бурковська, магістр

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведено виявлення тенденцій в різних галузях сільськогосподарського виробництва за допомогою методу найменших квадратів. У результаті дослідження визначено пріоритетні напрями конкурентоспроможної діяльності сільськогосподарських підприємств Миколаївської області.

Ключові слова: конкурентоспроможність, тренд, виробництво, попит, пропозиція, прогнозування, тенденція, ефективність.

Постановка проблеми. Конкурентоспроможність в умовах ринкової економіки являє собою одну із фундаментальних категорій, що сприяє розвитку економічної активності суб'єктів господарювання з одночасним покращенням споживчих властивостей продукції, що виробляється у національній економіці. Слід враховувати, що конкурентоспроможність досягається за умов системного підходу до вивчення та аналізу основних факторів, що сприяють її покращенню. Оскільки досягнення конкурентних переваг ставиться за мету підприємствами для максимального задоволення споживчого попиту, що постійно змінюється, важливо використовувати прогнози платоспроможних потреб населення та потенційних обсягів пропозиції, що існуватимуть на ринку в один і той самий час. Аналізуючи прогнозні дані можна виявити пріоритетні напрями виробництва, у яких підприємство зможе досягти конкурентних переваг за рахунок постачання достатніх обсягів продукції у ті сегменти ринку, на яких існує незадоволений попит.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошуком пріоритетних напрямів діяльності та дослідженням шляхів підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на ринку займалися такі вчені як Броницький О. М., Гапоненко Т.М., Ільїн В.Ю., Ломачинська І. В., Мазур А. Г., Прокопець Л. В. та інші. Поряд із цим потребують подальшого вдосконалення методи комплексної оцінки конкурентоспроможності та розробки конкурентних стратегій, у тому числі і на основі прогнозування ринкових тенденцій.

Постановка завдання. Метою дослідження є пошук пріоритетних напрямів діяльності (на 2017 рік), що забезпечували б конкурентоспроможність та збільшення частки ринку для сільськогосподарських підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Визначити пріоритетні напрями, на які має орієнтуватися підприємство при обранні своєї виробничої та збутової стратегії, можна, оцінивши динаміку споживчого попиту на основні види сільськогосподарської продукції та динаміку обсягів її виробництва. Оскільки досягти конкурентних переваг значно легше в тих сегментах ринку, де позитивна динаміка попиту є вищою за динаміку пропозиції, сільськогосподарські підприємства мають першочергово орієнтувати свою виробничу стратегію саме на задоволення потреб споживачів у продукції, попит на яку розвивається більш стрімкими темпами, ніж пропозиція.

Оцінити темпи розвитку споживання та виробництва в перспективі можна за допомогою прогнозування на основі методу найменших квадратів (МНК). Задачею МНК є оцінка закономірностей, які спостерігаються на тлі випадкових коливань, та її використання для подальших розрахунків, зокрема, для прогнозів. Задача МНК розв’язується шляхом параметричної оцінки функції регресії, що описує залежність однієї величини, значення якої спостерігають з випадковими похибками, від групи невипадкових величин [1].

Для створення комплексного прогнозу дослідимо дані, що характеризують зміни в обсягах виробництва і споживання основних видів сільськогосподарської продукції. Для знаходження параметрів рівнянь регресії для кожного із досліджуваних напрямів виробництва сільськогосподарської продукції використаємо динамічні ряди статистичних даних у табл. 1 і 2.

Таблиця 1. Статистичні дані за обсягами виробництва та споживання основних видів продукції тваринництва в Україні

Роки	Обсяг споживання м'яса, тис. тонн	Обсяг виробництва м'яса всіх видів, тис. тонн	Обсяг споживання молока, тис. тонн	Обсяг виробництва молока всіх видів, тис. тонн	Обсяг споживання яєць, млн. штук	Обсяг виробництва яєць, млн. штук
2010	2384	2059	9469,8	11248,5	13279,6	17052,3
2011	2339,4	2143,8	9363	11086	14165	18689,8
2012	2478	2209,6	9797,1	11377,6	14019,6	19110,5
2013	2550	2389,4	10050	11488,2	14075,8	19614,8
2014	2325,4	2359,6	9581,1	11132,8	13344,7	19587,3
2015	2178,7	2322,6	8995	10615,4	12014,8	16782,9

Джерело: побудовано автором з використанням [2, 3, 4].

Таблиця 2. Статистичні дані за обсягами виробництва основних видів продукції рослинництва та споживання продукції її переробки в Україні

Роки	Споживання хліб.прод., тис. т	Виробництво зернових, тис. т	Споживання картоплі, тис. т	Виробництво картоплі, тис. т	Споживання цукру, тис.т	Виробництво цукр. буряку, тис.т	Споживання олії, тис.т	Виробництво соняшнику, тис.т
2010	5105,9	39270,9	5913,8	18704,8	1704	13749,2	680	6771,5
2011	5046,8	56746,8	6368,3	24247,7	1758,3	18740,5	625,3	8670,5
2012	4989,9	46216,2	6393,9	23250,2	1713,4	18438,9	590,5	8387,1
2013	4933,2	63051,3	6160,6	22258,6	1686	10789,4	603,5	11050,5
2014	4667,7	63859,3	6061,3	23693,4	1559,1	15734,1	561,2	10133,8
2015	4422,8	60125,8	5891,5	20839,3	1527,6	10330,8	525,1	11181,1

Джерело: побудовано автором з використанням [2, 3, 4].

З метою оцінки співвідношення між динамікою попиту і пропозиції для пошуку найбільш сприятливих сегментів ринку розрахуємо прогнозні значення обсягів виробництва і споживання основних видів сільськогосподарської продукції. Для розрахунку прогнозних значень на 2016 та 2017 роки опишемо динаміку виробництва і споживання різних видів сільськогосподарської продукції до допомогою рівнянь регресії. Оскільки дані статистичних спостережень є нерівноточними, доцільно використовувати рівняння регресії, що має форму поліноміальної функції. Проведемо розрахунок параметрів рівнянь регресії, що описують тенденції досліджуваних напрямів у галузях сільського господарства у таблицях 3 і 4.

Таблиця 3. Розрахунок параметрів рівнянь регресії, що описують тенденції досліджуваних напрямів галузі тваринництва

Прогнозовані об'єкти	Рівняння регресії
Споживання м'яса	$y = -35{,}059x^2 + 216{,}94x + 2148{,}4$
Виробництво м'яса всіх видів	$y = -17{,}704x^2 + 185{,}22x + 1867{,}6$
Споживання молока	$y = -107{,}29x^2 + 709{,}15x + 8687{,}9$
Виробництво молока всіх видів	$y = -77{,}902x^2 + 462{,}04x + 10722$
Споживання яєць	$y = -239{,}63x^2 + 1428x + 12120$
Виробництво яєць	$y = - 428{,}61x^2 + 3053{,}1x + 14288$

Джерело: розраховано автором з використанням Microsoft Excel

Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств має характерні особливості пов’язані із: специфікою сільського господарства. Говорячи про сільськогосподарські підприємства, в більшості випадків не є можливим повно оцінити конкурентоспроможність не лише через брак офіційних даних, а й через особливості функціонування ринку загалом.

Таблиця 4. Розрахунок параметрів рівнянь регресії, що описують тенденції досліджуваних напрямів галузі рослинництва

Прогнозовані об'єкти	Рівняння регресії
Споживання хлібних продуктів	$y = -31,5x^2 + 88,7x + 5028,1$
Виробництво зернових	$y = -1083,8x^2 + 11656x + 30518$
Споживання картоплі	$y = -64,7x^2 + 416,5x + 5654,6$
Виробництво картоплі	$y = -576x^2 + 4261,1x + 15988$
Споживання цукру	$y = -13,5x^2 + 51,6x +1682,6$
Виробництво цукрового буряку	$y = -553,4x^2 + 2908,9x + 12842$
Споживання олії	$y = 1,1x^2 - 35,1x + 703,5$
Виробництво соняшнику	$y = -121,3x^2 + 1680,4x + 5323,7$

Джерело: розраховано автором з використанням Microsoft Excel

Отримавши рівняння регресії та підставивши у них значення змінних параметрів (у даному випадку – порядкових номерів прогнозних років у ряді динаміки), можна розрахувати прогнозні значення на 2016 та 2017 роки. На основі отриманих рівнянь регресії проведемо прогнозування динаміки обсягів виробництва і споживання сільськогосподарської продукції в таблицях 5 і 6.

Таблиця 5. Прогнозні дані динаміки досліджуваних напрямів галузі тваринництва в Україні

Прогнозні роки	Обсяг споживання м'яса, тис. тонн	Обсяг виробництва м'яса всіх видів, тис. тонн	Обсяг споживання молока, тис. тонн	Обсяг виробництва молока всіх видів, тис. тонн	Обсяг споживання яєць, млн. штук	Обсяг виробництва яєць, млн.штук
2016	1949,089	2296,644	8394,74	10139,082	10374,13	14657,81
2017	1640,144	2216,304	7494,54	9432,592	8207,68	11281,76

Джерело: розраховано автором з використанням Microsoft Excel

Таблиця 6. Прогнозні дані динаміки досліджуваних напрямів галузі рослинництва в Україні

Пригнозні роки	Споживання хліб.прод., тис. т	Виробництво зернових, тис. т	Споживання картоплі, тис. т	Виробництво картоплі, тис. т	Споживання цукру, тис.т	Виробництво цукр. буряку, тис.т	Споживання олії, тис.т	Виробництво соняшнику, тис.т
2016	4106,2	59003,8	5401,4	17591,7	1381,2	6090,2	582,7	11143,8
2017	3722,6	54402,8	4847,9	13212,8	1230,0	698,8	574,5	11005,0

Джерело: розраховано автором з використанням Microsoft Excel

Знайшовши прогнозні значення обсягів виробництва і споживання основних видів сільськогосподарської продукції, доцільно розрахувати темп зміни досліджуваних значень динамічного ряду, порівнявши значення прогнозного (2017) року із базисним (2015) роком.

Таблиця 7. Дані оцінки пріоритетних напрямів конкурентоспроможної діяльності сільськогосподарських підприємств у тваринництві

Показники	Обсяг споживання м'яса	Обсяг виробництва м'яса всіх видів	Обсяг споживання молока	Обсяг виробництва молока всіх видів	Обсяг споживання яєць	Обсяг виробництва яєць
Темп зміни у 2017 р. порівняно із 2015 р., %	75,3	95,4	83,3	88,9	68,3	67,2
Порівняння темпів зміни споживання та вир-ва	0,789		0,938		1,016	

Джерело: розраховано автором

Аналізуючи дані таблиці 7, зробимо висновок про те, що обсяг споживання м’яса та молока у ряді динаміки скорочується більш швидкими темпами, ніж обсяг виробництва даної продукції, проте темп скорочення виробництва яєць перевищує темп скорочення споживання даного продукту, що за всіх інших однакових умов може призвести до виникнення незадоволеного попиту на ринку. Хоча прогнозний фізичний обсяг виробництва у 2017 році перевищуватиме прогнозний фізичний обсяг споживання на внутрішньому ринку, проте варто врахувати обсяг аналогічної продукції, що експортується і, відповідно, не потрапить на внутрішній ринок. Оскільки виробництво має тенденцію до більш швидкого скорочення, ніж внутрішнє споживання, то імовірним є майбутнє переважання попиту над пропозицією. Це свідчить про те, що пріоритетним напрямом для сільськогосподарських підприємств у галузі тваринництва може стати саме виробництво яєць.

Аналізуючи дані таблиці 8, відзначимо, що обсяг споживання хлібопродуктів у динамічному ряді скорочується більш швидкими темпами, ніж виробництво зернових, що може свідчити про імовірний надлишок зерна на ринку. У той же час скорочення виробництва картоплі і цукрового буряка відбувається більш швидкими темпами, ніж скорочення їх споживання, що може призвести до неповного задоволення попиту на картоплю і цукор на ринку. Споживання олії, згідно із прогнозними даними, матиме тенденцію до зростання, проте обсяг виробництва соняшнику продовжуватиме

скорочуватися, що може стати причиною недостатності сировини для виготовлення і продажу олії.

Таблиця 8. Дані оцінки пріоритетних напрямів конкурентоспроможної діяльності сільськогосподарських підприємств у рослинництві

Показники	Споживання хліб.прод	Виробництво зернових	Споживання картоплі	Виробництво картоплі	Споживання цукру	Виробництво цукрового буряку	Споживання олії	Виробництво соняшнику
Темп зміни у 2017 р. порівняно із 2015 р., %	84,2	90,5	82,3	63,4	80,5	6,8*	109,4	98,4
Порівняння темпів зміни споживання та вир-ва	0,930		1,298		11,903		1,112	

Джерело: розраховано автором

* Прогнозне значення не враховує об’єктивних ринкових закономірностей.

Отже, у галузі рослинництва пріоритетними напрямами виробництва, що забезпечать конкурентні переваги на ринку у прогнозному періоді є виробництво картоплі, цукрового буряку та соняшнику.

Висновки. Підвищення конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських підприємств на ринку має відбуватися за умов прогнозування та обґрунтованого вибору пріоритетних напрямів виробничої діяльності як у галузі рослинництва, так і у тваринницькій галузі. Дані заходи поліпшення конкурентних позицій підприємств на ринку матимуть позитивний вплив на збільшення ринкової частки фірм та їх фінансових результатів від виробничої діяльності. Прогнозування ринкових тенденцій сприятиме не лише ефективному веденню господарської діяльності за рахунок розробки конкурентних стратегій окремих підприємств, а і уникненню дисбалансів у кон’юнктурі ринків сільськогосподарської продукції.

Література :

1. Метод найменших квадратів [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.geol.univ.kiev.ua/lib/zhukov_n_n/MC_5-6.pdf

2. Баланси споживання продуктів харчування [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm .

3. Тваринництво України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm .

4. Рослинництво України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ7_u.htm .

УДК 631.452

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ ТА ЇЇ ПОДАЛЬШЕ ПОКРАЩЕННЯ

Т. В. Волощук, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, асистент Коваленко Г.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто основні причини зниження економічної родючості ґрунту, необхідність відтворення родючості ґрунту та шляхи її подальшого поліпшення.

Ключові слова: ґрунт, економічна родючість, ерозія, меліорація, шляхи відтворення ґрунтів.

Постановка проблеми. Однією з актуальних проблем сьогодення є проблема збереження родючості земель та підвищення якості ґрунтів. Ґрунт є унікальним природним творінням, що дає людині можливість жити за рахунок його продукції. Стан ґрунтового покриву сільськогосподарських ландшафтів є головним джерелом, що забезпечує сталий розвиток суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні проблеми зниження родючості та шляхи її відновлення відображено в працях багатьох науковців, серед яких В.В. Медведєв, А.Д. Балаєв, Ю.О. Татаріко, М.І. Полупан, М.К. Шикула та ін. Але потреба у вирішенні питання щодо визначення перспектив збереження родючості залишається гостро актуальною і в умовах сьогодення.

Постановка завдання. Розглянути основні причини зниження економічної родючості ґрунту, необхідність відтворення родючості ґрунту та шляхи її подальшого поліпшення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ґрунт є найважливішою складовою екосистеми, а його родючість залежить, насамперед, від вмісту і складу гумусу, кількості, надходження і трансформації органічної речовини. Напочатку 80-х років XX ст. втрати гумусу компенсувалися за рахунок внесення на кожен гектар до 6 т органічних добрив. Однак на початку XXI ст. зменшення норм внесення органічних добрив призвело до збільшення дефіциту гумусу майже у 5 разів, а щорічні втрати його становлять 600–700 кг/га. Стабілізації розвитку землеробства сприяє перетворення сучасної агроекосистеми в адаптивну, тобто стійку й сталу. Сталі екосистеми можливі лише за умови стабілізації вмісту гумусу в ґрунті внаслідок внесення необхідної кількості органічних добрив, оптимізації співвідношення між просапними та суцільної сівби культурами, мінімізації обробітку, вапнування, гіпсування ґрунтів та їх захисту від ерозії [2].

Основними причинами зниження економічної родючості ґрунту є багаторазовий обробіток за допомогою потужних, важких колісних тракторів і комбайнів, водна та вітрова ерозії, застосування високих доз мінеральних добрив та хімічних засобів захисту рослин, що супроводжується забрудненням баластними речовинами та накопиченням отрутохімікатів у ґрунтах, підґрунтових водах.

Деградовані землі поширені майже в усіх природних регіонах України, причому інтенсивність процесів деградації в останнє десятиріччя досить висока і досягає катастрофічних розмірів. Із збільшенням антропогенних навантажень порушилися збалансовані природно-екологічні зв'язки, прогресує ерозія ґрунтів[3].

Для забезпечення простого відтворення родючості ґрунту слід збільшити увагу на використання органічних речовин за рахунок впроваджень у виробництво грунтоохоронних сівозмін з оптимальним співвідношенням культур, а також за рахунок розширення площ під багаторічними і сидеральними травами, згортання у ґрунт післязбиральних решток. Багаторічні бобові трави щорічно утворюють від 500-700 кг/га гумусу, що еквівалентно 20-50 тоннам гною на 1 га.

Відомо, що важливим фактором збереження родючості ґрунтів є також дотримання сівозмін. Необхідно впроваджувати у землеробство науково обґрунтованих сівозмін, що дасть змогу підвищити продуктивність земель на 40-50%, забезпечивши при цьому відтворення родючості ґрунтів і збереження навколишнього середовища. Адже сівозміни є основою стабільності землеробства, оскільки вони позитивно впливають на всі важливі ґрунтові режими, сприяють активній детоксикації шкідливих речовин [4].

Сьогодні особливого значення набуває рекультивація земель — повне або часткове відновлення ландшафту та родючості ґрунту, порушених попередньою господарською діяльністю, добуванням корисних копалин, будівництвом. Вона передбачає вирівнювання земель, лісопосадок, створення парків і озер на місці гірських розробок та інші заходи.

Однак розрив між відпрацьованими і поновленими площами ще дуже великий, незважаючи на зростання обсягів рекультивації порушених земель. Раціональне землекористування в сільському господарстві включає правильну організацію користування територією, формування культурного агро-ландшафту. Екстенсивне землеробство призвело до розорювання лучних земель, аж до зрізів русел рік, спадистих і крутих схилів, на яких повинні рости ліси, чагарники і трави. У кожному конкретному районі повинно бути своє, науково обґрунтоване співвідношення між полем, лісом, луками, болотами, водоймищами, що дасть найвищий господарський

ефект і збереже навколишнє середовище. Для того, щоб зберегти фізичні властивості ґрунтів — структуру, пористість, оптимальний водно-повітряний режим — потрібно різко скоротити повторність обробітку ґрунтів, перейти на прогресивні та ефективні його форми, легкі машини і механізми [6].

Раціональне землекористування в сільському господарстві потребує перегляду основного обробітку ґрунту. Досвід Полтавщини, народного академіка Т.С. Мальцева, а також Канади показує, що можна відмовитися від традиційного плуга. Нову безплужну систему обробітку ґрунту було розроблено українським агрономом І.Е. Овсинським ще в кінці XIX ст. Суть системи полягає у глибокому розпушуванні ґрунту спеціальними плоскорізами без перегортання пласта. Стерня і поживні рештки залишаються на поверхні. На такий спосіб обробітку витрачається менше пального, в 3—4 рази зменшується інтенсивність площинної ерозії на схилах, поліпшується капілярність ґрунту, збільшується вміст гумусу і не пересихає орний шар. Але побоювання новацій гальмує перехід на прогресивний шлях. У Канаді витрачено 20 років для переходу на безплужну систему обробітку. Це відбулося тільки тоді, коли на зміну консервативним хліборобам прийшли діти, виховані у сільськогосподарських коледжах. Безплужний обробіток ґрунту є одним з елементів мінімального обробітку, який зберігає ґрунт, цінні властивості землі.

При органічному (біологічному) землеробстві спершу врожаї дещо нижчі (на 10—20 %), але його продукція цінується на світовому ринку значно дорожче, ніж та, що вирощена із застосуванням міндобрив та отрутохімікатів, іноді навіть в 2—3 рази.

Органічне землеробство базується на використанні органічних добрив, насамперед гною, торфу, сапропелів, що постійно збільшує у ґрунті вміст гумусу — основи основ його родючості.

Існує технологічно відпрацьований процес при якому гній, гноївка, інші органічні рештки переробляються у спеціальних установках на біогаз (метан) і цінне концентроване органічне добриво. У такому органічному добриві концентрація поживних елементів у 10 разів вища, ніж у гної. І транспортувати на поля таке добриво набагато зручніше, ніж гній. Такий досвід є в ряді країн.

Підвищенню вмісту гумусу в ґрунтах сприяє безплужний обробіток ґрунтів, а також ґрунтова фауна, яка здійснює гуміфікацію органічних решток. Особливо велика роль у цьому дощових черв'яків. У ряді країн Європи вирощують дощових черв'яків на спеціальних біофабриках. Фермери їх купують і завозять на поля для поліпшення властивостей ґрунту (за умови переходу на органічне землеробство).

Збільшення вмісту гумусу значно підвищує ефективність мінеральних добрив, знижує їхню побічну негативну дію, сприяє закріпленню їхніх надлишків і нейтралізує шкідливі домішки.

Для постійного невпинного підвищення врожайності ґрунтів необхідно здійснювати також ряд меліоративних заходів. Меліорація — докорінне поліпшення природних умов ґрунтів з метою підвищення їхньої родючості. За дією на ґрунт і рослини меліорація поділяється на декілька видів. Агротехнічні меліорації передбачають суттєве поліпшення агрономічних властивостей ґрунту шляхом оптимального обробітку із застосуванням спеціальних прийомів для затримання снігу та стічних вод. Лісотехнічні меліорації здійснюються з метою поліпшення водного режиму та мікроклімату, захисту ґрунтів від ерозії шляхом заліснення схилів, балок і ярів, вододілів і рухомих пісків, розведення лісів загального призначення. Хімічні меліорації поліпшують агрохімічні і агрофізичні властивості ґрунтів шляхом використання вапна, гіпсу, дефекату, торфу, сапропелів, компостів, гною та інших матеріалів, що збагачують ґрунт на органіку. Гідротехнічні меліорації спрямовані на поліпшення водного режиму шляхом обводнення або осушення, правильним регулюванням водного режиму ґрунту [5].

Висновки. Важливу роль у збереженні та відтворенні економічної родючості ґрунтів мають відігравати мінеральні та органічні добрива, дотримання агротехнічних енергозберігаючих технологій систем землеробства. Разом з тим, ефективність використання та стан земель залежать від прибутковості аграрних підприємств, фінансові інтереси яких не мають призводити до погіршення головного засобу виробництва у сільському господарстві.

Література :

1. Пархуць Б.І. Відтворення і охорона агро ландшафтів Львівської області/ Б.І.Пархуць.– К.: Львів, 2009. – С.105-108.

2. Шувар І. А. Наукові і практичні основи використання культур проміжних посівів у ґрунтозахисному землеробстві. – Львів : ЛДСГІ, 2008.- 29 с.

3.Волощук М.Д. Заходи щодо відтворення родючості деградованих земель, відведених на консервацію / М.Д.Волощук // Землевпорядниййвісник. – К.: Львів, 2010. – №4. – С.30-34.

4. Колодій А.М. Сидерація – основа відтворення родючості ґрунтів у реформованих господарствах Львівщини / А.М.Колодій, М.М.Шило, О.В.Курило // Охорона родючості ґрунтів : науковий збірник.–2010.–Вип.6.–С. 95-100.

5.http://pidruchniki.com/19240701/ekologiya/suchasniy_stan_gruntiv_ukrayini_shlyahi_yogo_polipshennya

6. Родючість ґрунтів: моніторинг та управління / В.В. Медведєв, Г.Я.Чесняк, Т.М.Лактіонова та ін.; за ред. В.В.Медведєва.-К.: Урожай,2009.-248.

УДК 338.24:658/152

ДЕРЖАВНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК РУШІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК

Т. О. Годорожа, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Мельник І. О.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті висвітлено поняття маркетингу та маркетингових технологій в діяльності некомерційних організацій із метою досягнення розвитку підприємств загалом та підприємств АПК. Проаналізовано різницю між маркетинговою діяльністю комерційних та некомерційних організацій. Розглянуто пріоритетні напрями та цілі маркетингової державної політики в аграрній сфері.

Ключові слова: маркетинг, концепція маркетингу, маркетинг у публічному управлінні, маркетингові технології, напрями державного маркетингу, цілі маркетингу.

Постановка проблеми. У сучасних умовах багато сільськогосподарських підприємств обмежилися зміною організаційно-правової форми і назви підприємства, не змінюючи при цьому виробничої структури і структури апарату управління, навіть якщо вони явно неефективні. Одним з найважливіших елементів виживання й успіху у сформованих економічних умовах є маркетинг. Черговий етап розвитку української економіки змусив українські підприємства усвідомити проблему необхідності практичного застосування маркетингових принципів у своїй повсякденній діяльності. Однак, для цього потрібні не лише підготовлені фахівці, а й значні зусилля по створенню управлінських структур, в задачу яких входить аналіз, планування, організація і контроль маркетингової діяльності підприємств.

Аби збагнути глибину питання, слід звернутися до світового досвіду, який показує, що механізм використання маркетингових технології надає значні можливості для створення результативної системи управління, спрямованої на розвиток організацій та підприємств і є важливим інструментом місцевої економічної політики. Проте у вітчизняній практиці механізм використання маркетингових технологій ще не набув значного поширення. Все це зумовлює актуальність дослідження насамперед походження поняття «маркетинг» як економічної категорії. Також важливо визначити місце та роль державного маркетингу в процесі підвищенні рівня розвитку підприємств АПК, яким повинні управляти органи публічної влади[1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка проблем адаптації міжнародного досвіду використання маркетингових технологій у державному управлінні висвітлена в роботах Е. Короткова, С. Крейнера, С. Малащука, М. Окландера та інших вітчизняних і зарубіжних учених. Проте ці дослідження, як

правило, стосуються лише окремих технологій і не враховують глобального досвіду їх системного застосування. Аналіз проблеми використання маркетингових технологій державного управління як рушійного механізму розвитку підприємств АПК, що призведе до покращення якості життя населення, залишається малодослідженою проблемою[2].

Постановка завдання. Метою даної статті є спроба узагальнити існуючі у теорії державного управління поняття маркетингу та довести необхідність використання його технологій у публічному управлінні для розвитку підприємств АПК і, як наслідок, підвищення рівня життя населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах загострення проблеми збуту й посилення конкурентної боротьби на світовому ринку товарів і послуг постає нагальна проблема в спеціальних заходах, спрямованих на пристосування до потреб і побажань споживачів, вивчення й прогнозування потенційного попиту. Тому в діяльності аграрних підприємств дедалі більшого значення набуває нова система організації та управління – концепія маркетингу.

Успіх будь-якого аграрного підприємства залежить не стільки від його виробничих потужностей і можливостей, скільки від досвіду у сфері маркетингу. Маркетинговий підхід полягає у комплексному, системному вживанні технічних, комерційних, збутових та інших заходів, пов’язаних із виробництвом і реалізацією продукції. Маркетинг дає змогу сільськогосподарським підприємствам досліджувати ринки, їх сегментацію, вивчати поведінку потенційних споживачів продукції, розробляти стратегії позиціонування та просування товару чи послуги на ринок. Він виступає в ролі елемента специфічного механізму управління економічною діяльністю підприємства [3].

Багато хто вважає, що маркетинг пов’язаний лише з купівлею та продажем, з ціноутворенням та збутом товарів та послуг. І це не дивно. Адже наші телеекрани переповнені рекламою продукції та послуг, нас «переслідують» оголошення вражаючих знижок - усі намагаються щось продати.

Саме тому для багатьох є великим відкриттям той факт, що збут – лише верхівка айсбергу під назвою «Маркетинг», лише одна з його функцій, причому не завжди найголовніша. Навіть якщо поглянути на походження терміну «маркетинг», то у найпростішому словнику знайдемо такий переклад – торгівля, продаж, збут; маркетинг (комплекс заходів з вивчення попиту та оптимального збуту продукції).

Один з видатних теоретиків, який досліджував проблеми управління, П. Друкер, говорив так: «Мета маркетингу – зробити зусилля по збуту непотрібними. Його мета –

так добре пізнати і зрозуміти клієнта, щоб товар або послуга точно підходили останньому і продавали б себе самі». Це зовсім не означає, що зусилля по збуту і його стимулюванню втрачають своє значення. Мова скоріше йде про те, що вони стають частиною більш масштабного «Комплексу маркетингу», тобто набору маркетингових засобів, які необхідно гармонійно пов'язати один з одним, щоб домогтися максимального впливу на ринок[1].

Американський економіст, професор міжнародного маркетингу Вищої школи менеджменту Ф. Котлер визначав маркетинг як тип людської діяльності, спрямованої на задоволення потреб за допомогою обміну; це робота з ринком заради здійснення обмінів, мета яких – задоволення людських потреб.

Одна з концепцій маркетингу за Ф. Котлером стверджує, що запорукою досягнення цілей організації є визначення потреб цільових ринків і забезпечення бажаної задоволеності більш ефективними та більш продуктивними, ніж у конкурентів, способами (рис. 1) [4].

Рисунок 1 - Концепція маркетингу*****

**Розроблено автором на основі джерела [4]*

Поруч з комерційною співіснує некомерційна сфера людської діяльності. Тут не створюються матеріальні блага, але виникають інші, не менш значимі і важливі для суспільства цінності. У некомерційній сфері задовольняються такі першорядні соціальні потреби, як потреба людей в управлінні державою (через відповідні інститути демократії), в обороні і безпеці, в безкоштовних медицині та освіті, у віросповіданні і т.д. Саме від результатів діяльності органів державної влади і управління, силових структур, некомерційної медицини і освіти, органів

соцзабезпечення, благодійних організацій залежить безпечне і гідне існування членів суспільства.

У пошуках вирішень проблем, що виникають, багато некомерційних організацій звертаються саме до маркетингу. У кожному органі влади існують свої плани – план розвитку, план дій, план сплати податків та зборів, план набору персоналу, план виконання певних нормативів. Кожна установа пропагує свої послуги та намагається довести перевагу надання своїх послуг перед комерційними конкурентами (державний нотаріус, комунальні установи, центри адміністративних послуг). В багатьох структурах з'являються відділи маркетингової діяльності, сектори просування послуг, профорієнтації. А усе це і є складові комплексу державної маркетингової діяльності[1].

Отож, зазначивши складові комплексу державної маркетингової діяльності, можна виділити два головні концептуальні підходи до суті маркетингу. Перший з них відображає маркетинг як самостійний інструмент вирішення макроекономічних проблем, на відміну від другого, який визначає як сукупність маркетингової діяльності на мікрорівні та пропонує вирішення макроекономічних проблем через мікрорівень. Макромаркетинг у сфері агропромислового виробництва розглядають переважно через призму другого підходу. Проте саме перший підхід до визначення макромаркетингу є пріоритетним в державному регулюванні економіки, який дозволяє сформувати її основні напрями [4].

Пріоритетними напрямами державної політики в аграрній сфері є: забезпечення розвитку АПК з визначенням сільського господарства базовою галуззю економіки; формування багатоукладної аграрної економіки; забезпечення збалансованого поєднання державного регулювання економіки агропромислового виробництва з економічною свободою підприємств; державна підтримка розвитку сільського господарства, забезпечення соціально-економічного захисту товаровиробників; формування внутрішнього ринку продовольства, матеріальних ресурсів, робочої сили; удосконалення механізмів цінового регулювання, кредитно-фінансової системи та податкової політики, спрямованих на стимулювання розвитку агропромислового виробництва; спрямування інвестиційної політики на відновлення та розвиток ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва і харчової промисловості; посилення розвитку інтеграційних процесів у виробництві продукції та її промислової переробки з метою виготовлення високоякісних конкурентоспроможних кінцевих продуктів споживання; освоєння новітніх ресурсозберігаючих технологій виробництва екологічно-чистої сільськогосподарського продукції та збереження навколишнього природного середовища; здійснення державної науково-технічної політики, організація

наукового, інформаційного та кадрового забезпечення агропромислового виробництва; створення умов для переходу АПК до соціально орієнтованої, регульованої ринкової економіки; відродження і соціальний розвиток села, сприяння підвищенню життєвого добробуту та рівня у сільських поселеннях.

Виходячи з цього наступними цілями маркетингу є: узгодження потенційних конфліктів потреб і суспільного добробуту; управління зміною пріоритетів у суспільному виробництві, зміна місця і ролі людини в системі економічних відносин; перебудова структури та організації виробництва з усуненням недоліків ринкового механізму; прискорення прогресивних трансформації економічних і соціальних систем; просування основних ідей трансформації; формування раціональних потреб нового рівня; диверсифікація виробництва; блокування процесів неефективного природокористування та забруднення навколишнього середовища; захист людини від втрат, пов'язаних з дією ринкових механізмів і підприємницькою активністю; подолання відриву економічної ефективності від соціальної/

Отож, цілі аграрної політики визначають спрямованість розвитку відтворювальних процесів в АПК, а маркетинг виступає як інструментарій реалізації цієї політики.

Крім цього цілями маркетингу є:

- створення умов для розширеного відтворення в агросфері.

- відтворення маркетингових відносин між партнерами аграрного ринку;

- створення умов для постійного підвищення соціальної й економічної стабільності в АПК, підвищення рівня життя діяльності сільського населення;

- удосконалення системи розподілу і товароруху в системі агро-ринку;

- підвищення ступеня конкурентоспроможності товаровиробників в аграрній сфері;

- розробка та впровадження заходів, що стимулюють відкритість та прозорість ринкових процесів в агросфері;

- розвиток ринкової інфраструктури;

- стратегічне планування розвитку сільськогосподарського виробництва.

Відповідно, слід зазначити, що формування системи маркетингової діяльності органів публічної влади необхідно розглядати в комплексі з іншими напрямами управління національною економікою та державою. В деяких випадках на зміну прямому адмініструванню приходять елементи формування маркетингових комунікацій. Так, поширеними в останній час стала практика налагодження зв’язків з громадськістю. Все частіше державними установами використовуються, наприклад,

інструменти реклами. Метою реклами, де ініціаторами стають державні установи, найчастіше є пропаганда державних суспільно важливих ідей тощо.

Висновки. Підсумовуючи усе вищесказане, можна стверджувати, що система агро-маркетингу повинна бути складною, відкритою, ієрархічною підсистемою системи вищого порядку – агропромислового комплексу. Вона складається з трьох блоків, які забезпечують функціонування головної системи, відповідно до її цілей і знаходяться на макрорівні, мезорівні та на рівні підприємства.

На макрорівні здійснюється державне управління маркетингом в аграрному секторі економіки в межах загального управління АПК, яке передбачає виокремлення його в єдиний об'єкт, управління та переорієнтацію державних функцій на економічне регулювання агропромислового виробництва та координацію міжгалузевих та міжрегіональних зв'язків. Крім цього соціальна спрямованість аграрного ринку вимагає від його суб'єктів збалансованості прибутків та інтересів виробників, посередників, споживачів та суспільства. У ринкові відносини вступають і некомерційні організації і ті інститути влади, що функціонально займаються вирішенням різноманітних економічних та соціальних питань в аграрному секторі економіки.

Література :

1. Гавриш-Мусафір А. О. Маркетинг органів публічної влади як механізм підвищення рівня життя населення / А. О. Гавриш-Мусафір. // Науковий журнал «Молодий вчений». – 2016. – №8. – С. 221

2. Романенко К. М. Маркетинг як технологія державного управління: міжнародний досвід [Електронний ресурс] / Катерина Михайлівна Романенко // №1. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2010-01/10rkmumd.pdf.

3. Капранова Л. Г. Теоретичні засади сегментації міжнародних ринків в системі світового господарства / Л. Г. Капранова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. - № 6. – С. 159-164

4. Величко Т. Характеристика концепцій маркетингу в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Тетяна Величко // Науковий вісник Хмельницького торговельно-економічного коледжу. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://conf.htei.org.ua/wp-content/uploads/2016/03/Velichko.pdf.

УДК 616-007.1:314(477)

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Є. О. Груздова, магістр

Науковий керівник : д-р екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті висвітлено проблеми працевлаштування молоді та обґрунтовано шляхи їх вирішення. Також проаналізовано чинники, які впливають на формування державного замовлення на підготовку фахівців. Розглядаються різні погляди випускників ВНЗ про проблеми, які пов'язані з виходом на ринок праці: швидке працевлаштування та загрози, які можуть спричинити до безробіття випускників ВНЗ.

Ключові слова: молодь, працевлаштування, безробіття, зайнятість, ринок праці молоді.

Постановка проблеми. Проблема працевлаштування молоді в Україні одна із найгостріших питань на сьогодні. Найчастіше випускники, які тільки випустилися з вищих навчальних закладів, не працюють за фахом, а деякі залишаються без працевлаштування. Тому слід детально оцінити та дослідити цю проблему та знайти шляхи її вирішення. Роботодавці, не хочуть брати на роботу початківців,мотивуючи це відсутністю досвіду. Тому що знають , що українські вузи готують спеціалістів з високою теоретичною базою, але з недостатньою практичною підготовкою. Студенти, які навчаються на заочній формі навчання мають значні переваги.

Вирішення цієї проблеми не можливе без втручання органів виконавчої влади та без їх тісної взаємодії зі службою зайнятості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання зайнятості та працевлаштування працездатного населення перебувають у центрі уваги таких вчених, як Д. Богиня, В. Васильченко, О. Грішнова, М. Долішний, Е. Лібанова, В. Петюх та ін. Але, насамперед, працевлаштування молоді зокрема випускників професійних та ВНЗ, розповсюдження молодіжного безробіття постійно турбує науковців. Різноманітні проблеми та аспекти, які впливають як на зайнятість, так і безробіття молоді є тематикою досліджень таких науковців, як Н. Анішина, Л.С. Лісогор, Л. М. Колєшня, І. Л. Пєтрова, В. Покрищук та інші. В працях науковців розкриваються причини та проблеми виникнення безробіття молоді, а також шляхи їх вирішення.

Дослідженню правових проблем працевлаштування молоді присвячено наукові статті В. С.Венедиктова, О. І. Зозулі, З. Колесниченко, О. С. Реус, В. П. Пастухова.

Питаннями аналізу правовідносин щодо працевлаштування молоді в науці трудового права приділялась увага у працях О.О.Абрамової, М. Г. Александрова, Л. Я. Гінцбурга, Є. О. Монастирського та ін.

Постановка завдання. Розглянути проблеми, які впливають на працевлаштування молоді, місце молоді на ринку праці в цілому. Визначити та сформувати основні напрямки регулювання та підтримки механізмів ринку праці, що склалися сьогодні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Молодь становить окрему частину ринку праці й розвивається не так як увесь ринок. З одного боку, вік сприяє високій мобільності, сміливості у змінні пошуку роботи та енергійність. З іншого боку, молоді не вистачає досвіду в тій чи іншій сфері, щоб бути конкурентоспроможним на ринку праці. Тому безробіття молоді (за статистикою - це громадяни від 16 до 35 років) є однією з найгостріших соціально-економічних проблем сучасної України. Молодь вважається важливим ресурсом продуктивних сил суспільства за рахунок уміння швидко навчатися та адаптуватися до колективу, бути енергійними та працездатними. Успішне працевлаштування, особливо на першому робочому місці, створює фундамент для подальшого кар'єрного росту.

Питання працевлаштування молоді регулюються статтею 7 Закону України «Про сприяння соціального становлення та розвитку молоді», відповідно до якого держава гарантує працездатній молоді рівне з іншими громадянами право на працю.

Сучасний ринок праці України характеризується професійно-кваліфікаційним дисбалансом попиту та пропозиції робочої сили. Підіймаються вимоги до якості робочої сили та конкурентоспроможності. Не завжди рівень випускників навчальних закладів відповідають новим вимогам роботодавців. Інколи молодь сама не може знайти роботу без відповідного досвіду.

За даними Державної служби статистики України, рівень безробітного населення за відповідними груповими групами свідчить про те, щ найбільш поширеним воно залишається серед молоді у віці до 15-24 років – 22,4% та у віці 25-29 років – 11,2%, як у міській так і у сільській так і у сільській місцевості (табл. 1).

Також треба звернути увагу, на тенденцію престижних професій, ринок праці спеціалістами яких перенасичений. Сьогодні важко знайти роботу таким спеціалістам як: юристам, менеджерам та подібним фахівцям. Тому молоді представники цих спеціальностей, які нещодавно закінчили вузи, змушені перекваліфіковуватись.

Таблиця 1 Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за статтю, віковими групами та місцем проживання у 2015 році[1]

(у середньому за період, у % до кількості економічно активного населення відповідної вікової групи)

	Всього	у тому числі за віковими групами, років							Працездатного віку[2]
		15–24	25–29	30–34	35-39	40–49	50–59	60–70	
Все населення	9,1	22,4	11,2	9,7	7,2	7,6	6,3	0,1	9,5
жінки	8,1	21,9	10,8	8,4	6,7	7,1	4,6	0,0	8,5
чоловіки	10,1	22,7	11,4	10,8	7,7	8,1	7,9	0,1	10,4
міські поселення	9,0	23,5	10,8	9,4	7,5	7,6	6,3	0,1	9,3
сільська місцевість	9,4	20,7	12,0	10,8	6,6	7,6	6,4	-	9,9

[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

[2] Жінки віком 15 - 58 роки, чоловіки - 15 - 59 років.

Джерело: складено за офіційними даними Державної служби статистики України.

Незважаючи на велику кількість недоліків, а саме: відсутність досвіду, професійних навичок, слабке розуміння своїх професійних здібностей, тощо, більшість роботодавців все ж таки бачить позитив в тому, щоб брати на роботу молодих випускників вузів. Основні переваги та недоліки, випускників ВНЗ, зведено у табл. 2.

Таблиця 2 Основні переваги та недоліки випускників ВНЗ на ринку праці

Переваги	Недоліки
1. Наявність базових знань.	1.Невміння застосовувати на практиці отримані теоретичні знання, відсутність практичних навичок управління і планування свого робочого часу, незнання основ трудової дисципліни та ділової етики.
2. Здібності до засвоєння нової інформації	2.Низький рівень самоорганізації.
3. Наявність великого потенціалу розвитку і певних амбіцій	3.Завищена самооцінка щодо своїх професійних здібностей і, відповідно, завищені очікування щодо майбутньої роботи в цілому і зарплати, зокрема
4. Відкритість новим технологічним і управлінським рішенням	4.Відсутність навичок роботи в команді, підпорядкування керівнику і навичок ділового спілкування
5. Енергійність, активна життєва позиція, ентузіазм	5.Нерозуміння вимог і очікувань організації
6. Відсутність звичних стереотипів	6.Відсутність чіткої уяви про сферу діяльності
7. Націленість на отримання досвіду і на активну роботу, орієнтація на кар'єру	7.Незнання ситуації на ринку праці

Джерело: використано літературне джерело [3].

Сучасна молодь не боїться реалізувати себе в іншій країні. У неї немає страху до змін, молодь дуже відкрита до реформ. Тому безпосередньо молодь виїздить за кордон.

Не дивлячись на різноманітність спеціальностей, які пропонують навчальні заклади, тільки 22% їх випускників працевлаштовуються на роботу за фахом. Для решти єдиною можливістю працевлаштування є професійна перепідготовка. Тому, спеціалісти яких професій будуть затребувані на ринку праці через 7-10 років, не відомо, але є сталі вимоги до кандидатів будь якого напрямку спеціалізації – знання мов, вік, стать, тощо. Таким чином, загальний портрет кандидата в області «початок кар'єри», можна представити у таблиці 3 [2].

Таблиця 3 Портрет кандидата в області «початок кар'єри»

Характеристики	Відсоткове значення
Стать	
Чоловіки	47
Жінки	53
Вік	
До 20	11
21-25	60
26-30	4
31-35	1
Від 36	24
Освіта	
Вища	55
Не закінчена вища	39
Інші	6
Знання мови	
Англійська	27
Німецька	2
Французька	1
Інші	70

Джерело: складено за офіційними даними Державної служби статистики України

Аналізуючи ситуацію, що склалася, варто зазначити, що існує ряд причин, зміна яких спричинила б позитивні зрушення на ринку праці, а саме: загальний стан економіки країни, де кількість робочих місць не збільшується, а навпаки зменшується; високий податковий тиск; відсутня система розподілу молоді за робочими місцями

після закінчення навчання або ж під час навчання (так зване стажування або проходження виробничої практики).

Висновки та пропозиції. Безробіття призводить до негативних соціальних та економічних наслідків. Соціальні наслідки безробіття викликають напруження в суспільстві, оскільки незайняті є нестабільною категорією населення. Професійна дискваліфікація молоді у стані тривалого безробіття зменшує їх конкурентоспроможність, що є причиною ускладнень при подальшому працевлаштуванні, зниження якості робочої сили та продуктивності суспільного виробництва. Як наслідок, у безробітної молоді знижується мотивація до суспільно корисної праці.

У процесі пошуку роботи безробітна молодь стикається із певними психологічними труднощами. Їхньою причиною є відсутність в особи внутрішньої готовності до активних дій, невміння змінити попередні установки.

Розглянувши проблеми, які впливають на працевлаштування молоді, слід запропонувати заходи, щодо вирішення проблем безробіття молоді, а саме:

- створити умови, які б сприяли розширенню можливостей молоді щодо працевлаштування;
- навчальні заклади мають сприяти працевлаштуванню молоді разом з роботодавцями, які зацікавленні в кадрах;
- число найбільш успішних студентів необхідно формувати трудовий резерв підприємства, організації та установ;
- необхідно модернізувати законодавчу базу, яка стосується безпосередньо захисту безробітної молоді; створити Молодіжну біржу праці.

Література :

1. Про соціально-економічне становище України: за станом на 1 груд. 2014 р. [Електронний ресурс] : Сайт Державної служби статистики України. – К., 2014. -83 с.– Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.

2. Білоусова Н. Зросла кількість вакансій для молодих спеціалістів / Білоусова Н. – К. : Газета «День», рубрика: Барометр ринку праці, 2012. – 76 с.

3. Грішнова О. А. Молоді спеціалісти на ринку праці: проблеми конкурентоспроможності та працевлаштування. / О. Грішнова, А. Сварцева.-К. : Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2013.- 49-56 [2] с. – (Науковий щорічник «Економіка та управління» : вип. 2).

УДК 005.93:338.43(477)

ЗНАЧЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

В.Г. Єлісеєва, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, асистент Коваленко Г.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто матеріально- технічну базу, як найважливішу складову частину продуктивних сил, що має багатогранне значення в розвитку сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: матеріально-технічна база, сільське господарство, земля, засоби праці, продуктивні сили.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших проблем розвитку сільськогосподарських підприємств є їх матеріально-технічне забезпечення. Без цього неможливе досягнення високого рівня продуктивності праці, виробництво продукції з низькою собівартістю. Абсолютна більшість аграрних підприємств не мають у своєму розпорядженні достатньої кількості техніки, а та, що є - застаріла. Наслідком цього є порушення технологій виробництва продукції в сільському господарстві.

Тому одним із пріоритетів національної аграрної політики слід вважати технічне оновлення і матеріальне забезпечення сільського господарства в складі його підприємств та особистих селянських господарств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем формування матеріально – технічної бази, її сучасного стану та процесами розвитку займається та займалась велика кількість вчених: С.П. Азізов, Т.Г. Величко, Т.І. Чорнопищук, В.Г. Андрійчук, М.Я. Дем’яненко та ін.. Але й досі одним із найважливіших чинників підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва залишається його забезпеченість матеріально-технічними ресурсами та основними фондами в необхідній кількості та структурі й більш повне їх використання.

Постановка завдання. Оцінка важливості матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств та її удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Створення всебічно розвинутого високопродуктивного сільського господарства вимагає відповідного рівня розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств.

Матеріально-технічна база аграрного підприємства – це сукупність засобів і предметів праці, які використовуються в сільськогосподарському виробництві. Вона

включає речові елементи продуктивних сил галузі і створює відповідні матеріальні умови виробництва сільськогосподарської продукції.

Першорядну роль відіграють засоби виробництва, до яких належать нижче перелічені.

1) Земля як головний засіб сільськогосподарського виробництва.

2) Трактори, мотори комбайнів, автомобілі, стаціонарні двигуни, електросилові установки і робоча худоба. Ці елементи матеріально- технічної бази складають енергетичні ресурси підприємства. Силові машини безпосередньо не впливають на предмети праці, але їх роль у розвитку продуктивних сил сільського господарства надзвичайно велика.

3) Сільськогосподарські машини і знаряддя, обладнання тваринницьких ферм і машини для приготуванн якормів, інші робочі машини, які застосовуються в сільськогосподарському виробництві, електромережі, водопроводи. Робочі машини є основою виконання всіх робіт у рослинництві і тваринництві, а також у галузях первинної переробки сільськогосподарської продукції.

4) Виробничі приміщення та споруди, транспортні засоби і дороги.

5) Продуктивна худоба і птиця.

6) Корми, насіння, органічні і мінеральні добрива, засоби хімізації рослинництва і тваринництва, а також інші засоби виробництва в аграрних підприємствах [4].

Усі ці складові матеріально-технічної бази – засоби і предмети праці, які використовуються в сільськогосподарському виробництві. Основними з них є механічні засоби праці, які становлять матеріальну основу виробництва сільськогосподарської продукції. Проте земля є головним і незамінним засобом виробництва, без землі неможливий сам процес сільськогосподарського виробництва. Тому у формуванні і розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств важлива роль належить землі [6].

Головний елемент матеріально-технічної бази виробництва – основні виробничі фонди в натурально-речовій (будівлі, виробничі споруди, обладнання, машини, транспортні засоби, залізниці, інструмент та ін.; у сільському господарстві – багаторічні насадження, робоча, продуктивна худоба) і вартісній формах.

Основний капітал (основні фонди) як важливий складовий елемент продуктивних сил функціонує в процесі виробництва в певній матеріально-речовій формі, яка і є матеріально-технічною базою [1; 2]. Складові матеріально-технічної бази мають різне цільове призначення, тому за їх функціональною роллю в процесі виробництва виділяють три групи засобів праці.

Перша група – це засоби праці, що безпосередньо самі виробляють продукцію і тому найактивніше впливають на процес виробництва [3]. До них відносять продуктивну худобу і багаторічні культурні насадження в плодоносному віці.

Друга група – засоби праці, що сприяють підвищенню продуктивності праці. За їх допомогою здійснюється комплексна механізація та автоматизація виробництва і як наслідок – знижується трудомісткість продукції, відбувається умовне вивільнення працівників. До них відносять: робочі і силові машини, транспортні засоби, комбайновий парк, автоматичні лінії, засоби механізації тваринницьких приміщень, різні прилади й устаткування тощо [3]. Більшість цих матеріально-речових елементів відтворюється за межами аграрного сектора, а тому ступінь їх впливу визначається темпами розвитку науково-технічного прогресу в галузях промисловості.

Третя група – засоби, що створюють сприятливі умови для нормального виробничого процесу [1]. Це – тваринницькі приміщення, трактори, комбайни, транспортні засоби та інші засоби механізації та електрифікації сільського господарства.

Системою матеріально-технічного забезпечення називають сукупність підприємств-виробників матеріально-технічних ресурсів, торгово-посередницьких організацій, сервісних підрозділів, формувань з машиновикористання та державних органів, що регулюють відносини у сфері техніко-технологічного забезпечення (тобто сільськогосподарські і переробні підприємства різних форм власності). Отже, це система відносин між учасниками матеріально-технічного забезпечення, які впливають на формування і використання матеріально-технічних засобів суб’єктами сфери агропромислового комплексу.

Економічне значення матеріально-технічної бази підприємства полягає в тому, щоб забезпечити:

1) безперебійне забезпечення підприємства необхідними матеріально- технічними засобами;

2) оптимізацію господарських зв’язків між споживачем та постачальником;

3) створення економічно обґрунтованих матеріальних запасів;

4) застосовування прогресивних шляхів та засобів надходження ресурсів з метою прискорення матеріально-технічного забезпечення;

5) економне і ефективне використання засобів у виробництві.

Одним із основних шляхів поліпшення негативної динаміки забезпеченості сільськогосподарських підприємств енергетичними ресурсами є розвиток державної

фінансової підтримки та розробка системи відносин між виробниками матеріально-технічних ресурсів та споживачами [5].

Отже матеріально-технічна база сільського господарства являє собою сукупність речових елементів і енергії, за допомогою яких люди створюють сільськогосподарську продукцію. Серед усіх речових складових матеріально-технічної бази сільського господарства найбільше значення мають машини й знаряддя, які створюються промисловістю. Матеріально-технічна база є матеріальною умовою швидкого зростання продуктивних сил сільського господарства.

Висновки. Матеріально-технічна база є однією з найважливіших умов ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств, яка обумовлює виробничу силу господарської одиниці, характеризує її технічну оснащеність і безпосередньо впливає на рівень продуктивності праці, механізації, автоматизації виробництва, собівартості продукції, рентабельності та прибутку.

Удосконалення системи матеріального і технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників має ґрунтуватися на створенні розгалуженої мережі підприємств з надання технічних послуг, а також розвитку прямих зв'язків між виробниками та споживачами матеріальних і технічних засобів, створення кооперативів зі спільного використання техніки.

Література :

1. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підруч. – 2-ге вид., доп. і перероб. / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2009. – 624 с

2. Чорнопищук Т. І. Економіка аграрних підприємств : навч. посіб. / Т. І. Чорнопищук, І. С. Воронецька, С. А. Сегеда та ін. – Вінниця : ВДАУ, 2011. – 400 с.

3. Азізов С. П. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах : підруч. / С. П. Азізов, П. К. Канівський, В. М. Скупий ; за ред. проф. С. П. Азізова. – К. : КНЕУ, 2011. – 834 с.

4. Матеріально-технічна база сільського господарства [Електронний ресурс] – Веб-сайт. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/80390/ekonomika/materialno-tehnichna_baza_silskogo_gospodarstva. - Мова укр., рус., англ. - Дата останнього доступу: 13.11.2016

5. Науково-теоретичні засади організації управління [Електронний ресурс] – Веб-сайт. - Режим доступу: http://ifs.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/2/16.pdf.

6. Поняття й особливості матеріально-технічної бази підприємств [Електронний ресурс] – Веб-сайт. - Режим доступу: http://pidruchniki.com/1719051236234/ekonomika.

УДК 634:330.131.7

ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПЛОДІВ

Г.В. Коник, студентка
Науковий керівник: канд. екон. наук, старший викладач Олійник Т.Г.
Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено сучасний стан виробництва плодової продукції. Проаналізовано економічну ефективність виробництва плодів та шляхи підвищення економічної ефективності плодів. Побудовано двофакторну лінійну економетричну модель, за допомогою якої можна зробити прогноз про зменшення повної собівартості плодових.

Ключові слова: економічна ефективність, валовий збір, урожайність, сорт, економетрична модель, повна собівартість, чистий дохід (виручка) від реалізації.

Постановка проблеми. В умовах, коли в найближчому майбутньому неможливо розраховувати на багаторазове збільшення державної допомоги сільськогосподарським підприємствам, основним напрямом підвищення економічної ефективності є опора на власні сили, дослідження внутрішніх резервів по виходу АПК з кризи. Плодівництво є складовою частиною сільськогосподарського виробництва, і разом з іншими галузями впливає на рівень його ефективності. Воно має багато спільного з рослинництвом в цілому, однак властиві тільки плодівництву специфічні особливості виділяють його в самостійну галузь. Ведення плодівництва пов'язане з певними труднощами. Плоди є мало транспортабельною і продукцією, яка швидко псується. У зв'язку з цим потрібна швидка їх реалізація, надійні партнери, наявність холодильників, хороших сховищ, переробних цехів та підприємств, спеціалізованих транспортних засобів – рефрижераторів [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання економічної ефективності виробництва плодів, сферу реалізації в умовах ринкової трансформації галузі досліджували такі провідні вчені як В.Г. Андрійчук, В.І. Бойко, М.П. Вітковський, О.Ю. Єрмаков, М.Ю. Коденська, М.Й. Малік, Т.А. Маркина, В.Я. Месель-Веселяк, В.А. Рульєв, П.Т. Саблук, О.М. Шестопаль, А.І. Шумейко, В.В. Юрчишин та інші.Проте у вітчизняній літературі недостатньо висвітлені аспекти економічної ефективності виробництва плодів кісточкових культур за їх породним складом.

Постановка завдання. Всебічне дослідження сучасного стану виробництва плодів і виявлення резервів підвищення його економічної ефективності.

Викладення основного матеріалу дослідження. Україна відзначається сприятливими природними умовами для вирощування черешні, персика, абрикоса, сливи тощо. Це цілковито стосується зони Південного Степу, що на сьогодні однією з провідних у виробництві та реалізації плодів та ягід, особливо кісточкових культур.

За останні роки виробництво кісточкової плодової продукції у Миколаївській області характеризується зменшенням валового збору у 2015 році в порівнянні з 2014 роком з 22,8 тис. т до 13,2 тис. т на 32,6%, що в абсолютному вираженні склало 9,6 тис. т. Що ж стосується урожайності кісточкових насаджень, то вона знизилась з 86,5 ц з 1 га до 49,6 ц з 1 га, тобто на 36,9 ц з 1 га площі насаджень у плодоносному віці. Взагалі урожайність кісточкових плодів знизилась по Україні з 94,55 ц з 1 га до 80,5 ц з 1 га площі насаджень у плодоносному віці на 13,65 ц з 1 га[2].

Для дослідження виробництва плодових культур нами було обрано ТОВ «Оксамит» Жовтневого району, яке розташоване на території південного сухого степу. Підприємство вирощує такі сорти сливи: «Президент», «Стенлі», «Оленка», «Писсарді»; сорти черешні: «Валерій Чкалов», «Дебют», «Ласуня», «Скороспілка», «Жабуле», «Талісман»; сорти персику: «Чарівник», «Златодар», «Спокуса», «Золотистий», «Сяйво».

Для оцінки економічної ефективності садівництва доцільним є використання наступних показників: вартість валової, товарної продукції; собівартість 1 ц плодів, ягід, 1 тис. саджанців; розмір прибутку (чистого доходу); трудо- матеріало- та енергомісткість одиниці продукції; рентабельність виробництва; норма прибутку. Проте, основним економічним показником, що характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві, є собівартість продукції, оскільки цей показник відображає рівень організації виробничого процесу, технічний рівень, продуктивність праці та інше. Тому, для підвищення економічної ефективності виробництва плодів у ТОВ «Оксамит» доцільно визначити взаємозв’язок між виручкою від реалізації плодових та їх повною собівартістю. Для цього побудуємо двофакторну лінійну економетричну модель.

Таблиця 1 - Прогнозування повної собівартості плодових за двофакторною економетричною моделлю на майбутній період

№	Повна собівартість плодових (Х)	Чистий дохід (виручка) від реалізації плодових (У)
1	150,9	222,1
2	206,1	409,4
3	313,9	517,5
4	347,9	431,0
5	363,3	306,6
6	400,4	741,0
7	633,7	827,5
8	838,7	1089,3
9	901,4	982,6
10	983,3	1379,0
Прогнозне значення	600,0	-

Джерело: Розраховано за даними річних звітів ТОВ «Оксамит»

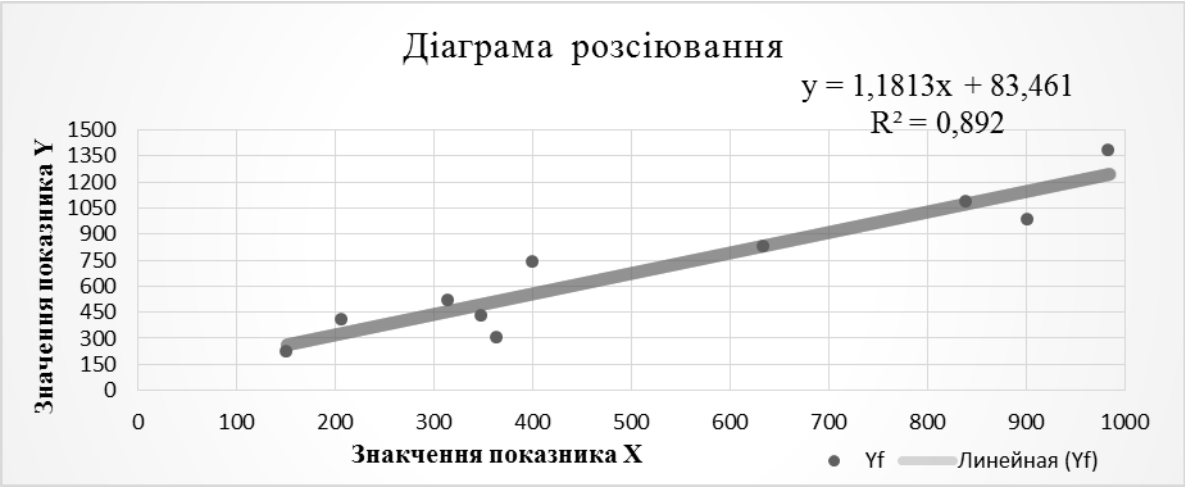
Ідентифікуємо змінні економетричної моделі:

Y – вектор чистого доходу (виручки) від реалізації плодових, тис. грн. (результативна, залежна, ендогенна змінна);X – вектор повної собівартості, тис. грн. (факторна, незалежна, екзогенна змінна);u – вектор залишків (стохастична складова).Загальний вигляд моделі:

$$Y = f(X, u) \qquad (1.1)$$

Побудуємо діаграму розсіювання (кореляційне поле) залежності Y від X.

Рисунок 1 - Графік залежності Y від X

Джерело: побудовано за таблицею 1

З рисунка 1 бачимо, що зі збільшенням значень незалежної ознаки X залежна змінна Y має тенденцію до збільшення. Візуальний аналіз графіка дозволяє зробити припущення, що між ознаками X та Y існує лінійна залежність.

Розглянемо специфікацію економетричної моделі у вигляді лінійної функції:

$$Y = a_0 + a_1 X + u \qquad (1.2)$$

Рівняння регресії:

$$\hat{Y} = \hat{a}_0 + \widehat{a_1} X + u \qquad (1.3)$$

Де a_0, a_1 – невідомі параметри оцінки;

$\widehat{a_0}, \widehat{a_1}$ – їх оцінки;

$\hat{Y}$ – теоретичне (регресійне) значення результативної змінної;

$u = Y - \hat{Y}$ – вектор залишків (стохастична складова).

Для визначення параметрів рівняння регресії найчастіше застосовується класичний метод найменших квадратів (1МНК) основоположниками якого є К. Гаусс та П. Лаплас. Крім того параметри рівняння економетричної моделі можна отримати за допомогою функції MicrosoftExcel ЛИНЕЙН(Y;X;1;1) (таблиця 2):

Таблиця 2. Параметри рівняння економетричної моделі

1,181296925	83,46063234
0,145328785	85,50369298
0,891996401	131,5982527
66,07160557	8
1144234,679	138544,8008

Джерело: побудовано за допомогою функції Microsoft Excel ЛИНЕЙН(Y;X;1;1)

Перший рядок результатів розрахунків містить оцінки параметрів моделі $\widehat{a_0}, \widehat{a_1}$. Другий рядок містить стандартні похибки оцінок параметрів моделі.Третій рядок містить коефіцієнт детермінації та стандартну помилку залишків.Четвертий рядок містить F– критерій та число ступенів свободи (n-m). П'ятий рядок містить суми квадратів.

Оцінивши параметри лінійної моделі (3), використовуючи дані таблиці 2 отримаємо економетричну модель чистого доходу (виручки) від реалізації плодових:

$$\hat{Y} = 1{,}18129693 + 83{,}460632X \qquad (1.4)$$

Підставивши прогнозне значення повної собівартості $X_{пр}$=600,00 у рівняння регресії отримуємо: $\widehat{y_{пр}}$ =792,2328. Значення $\hat{y}_{пр}$ можна інтерпретувати як точкову оцінку прогнозного значення математичного сподівання та індивідуального значення чистого доходу (виручки) від реалізації плодових, коли відома повна собівартість плодових x=600,00.

Спрогнозувавши повну собівартість плодової продукції на майбутній (2016 рік) період 600,00 тис. грн., можемо отримати чистий дохід (виручку) від реалізації плодових культур в розмірі 792,24 тис. грн. Таким чином ТОВ «Оксамит» Жовтневого району, Миколаївської області в 2016 році зможе отримати прибуток лише від плодових культур в абсолютному вираженні 192,24 тис. грн., що в 2,4 рази більше ніж в звітному періоді за всю продукцію рослинництва, що майже в 2,5 рази більше, ніж в 2015 році. Рівень рентабельності плодових культур становитиме 32,04%, що є дуже позитивною тенденцією, так як рентабельність усієї продукції рослинництва в 2015 році становить 9,01%, а рівень рентабельності плодових культур в 2014 році склав 29,88%. Отже завдяки побудові економетричної моделі та зниженню повної собівартості можна підвищити рівень рентабельності на 23,03%, а отже й підвищити економічну ефективність.

Висновки. Для одержання більшого прибутку та підвищення ефективності виробництва плодів, рівня рентабельності необхідно вжити ряд заходів. Перш за все, ТОВ «Оксамит» повинно реалізувати всю продукцію, що застоюється на складах. Реалізацією і просуванням продукції на ринок на підприємстві повинен займатися спеціаліст з маркетингу. Саме цей спеціаліст повинен забезпечити просування товару не тільки на вітчизняний ринок, та, можливо, і за кордон. Зниження собівартості продукції – дозволить підприємству бути конкурентоспроможним на ринку збуту, а це можливо за рахунок впровадження нової техніки, наприклад для збирання плодової продукції, технологій, більш раціонального використання як матеріальних так і трудових ресурсів, зменшення питомої ваги постійних витрат в собівартості продукції, адже зниження собівартості продукції прямо пропорційно впливає на збільшення прибутку підприємства. Наступним напрямком покращення фінансового стану підприємства може стати виробництво інших видів продукції, яка зацікавить споживачів, готової продукції, адже вона завжди дорожча, а також підвищення якості продукції, дозволить стабілізувати і покращити фінансовий стан підприємства.

Література :

1. Захарова Н. Ю. Економічна ефективність виробництва плодів кісточкових культур і основні організаційно-економічні чинники її підвищення. : Дис... канд. наук: 08.07.02 - 2007.

2. Офіційна Інтернет – сторінка Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/

УДК 304 (477) (075.8)

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

А.О. Краснюк, студентка

Науковий керівник : д-р екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядаються питання розробки методологічних підходів до формування та розвитку системи соціального захисту населення в Україні. Розкриваються основні принципи, на яких має будуватися система соціального захисту України з використанням допоміжного рахунку соціального захисту.

Ключові слова: європейська система, інтегрована статистика, соціальний захист, допоміжний рахунок.

Постановка проблеми. Допоміжні рахунки соціального захисту – широко визнаний у європейській статистичній практиці метод узагальнення, опису та аналізу фінансування національних систем соціального захисту, який є важливим для удосконалення їх діяльності. Розроблення допоміжних рахунків соціального захисту на даний час здійснюється в усіх країнах Європейського Союзу. Методологія складання допоміжних рахунків соціального захисту розроблена європейськими статистиками для забезпечення Європейської статистичної комісії співставними індикаторами щодо фінансових потоків, спрямованих країнами у цю галузь.

Актуальність розроблення методології побудови допоміжних рахунків соціального захисту в Україні пов’язана з тим, що розвиток державної статистики передбачає гармонізацію національної системи показників з міжнародними стандартами на рівні, рекомендованому для статистичних служб країн – кандидатів на членство в Європейському Союзі. В цьому контексті стратегічним пріоритетним напрямом діяльності Євростату в соціальній статистиці є систематизація та формування агрегованої інформації у вигляді соціальних рахунків охорони здоров’я, освіти, туризму, соціального захисту, науки і досліджень. На прикладі рахунку соціального захисту доведено значні аналітичні можливості допоміжних соціальних рахунків, які дозволяють простежити за тим, як використовуються ресурси відповідної галузі, вивчити моделі розподілу ресурсів, оцінити ефективність поточного використання ресурсів тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням з питань розробки методологічних підходів щодо формування та розвитку системи соціального захисту населення присвятили свої праці вітчизняні і зарубіжні науковці та фахівці, зокрема А.

Александрова, Н. Борецька, Дж. Л. Галлагер, О. Гаряча, П. Гориславець, М. Либоракина, Г. Красюк, Ю. Павленко, В. Скуратівський, К. Чагин, Ю. Шклярський, В. Якимець та ін.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження методологічних підходів до формування та розвитку системи соціального захисту населення в Україні та визначення основних принципів, на яких має будуватися система соціального захисту України з використанням допоміжного рахунку соціального захисту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Європейська система інтегрованої статистики соціального захисту (міжнародна абревіатура – ESSPROS) була розроблена наприкінці 70-х років Євростатом разом з представниками держав-членів Європейського союзу як відповідь на необхідність отримати певний інструмент для статистичного спостереження за соціальним захистом в країнах-членах ЄС.

ESSPROS є інтегрованою системою статистики соціального захисту, надає послідовне порівняння між європейськими країнами видів соціальної допомоги домогосподарствам та їх фінансування. Соціальна допомога в цьому контексті представляє собою перерахування домогосподарствам у грошовій або натуральній формі з метою полегшення фінансового тягаря численних ризиків або потреб.

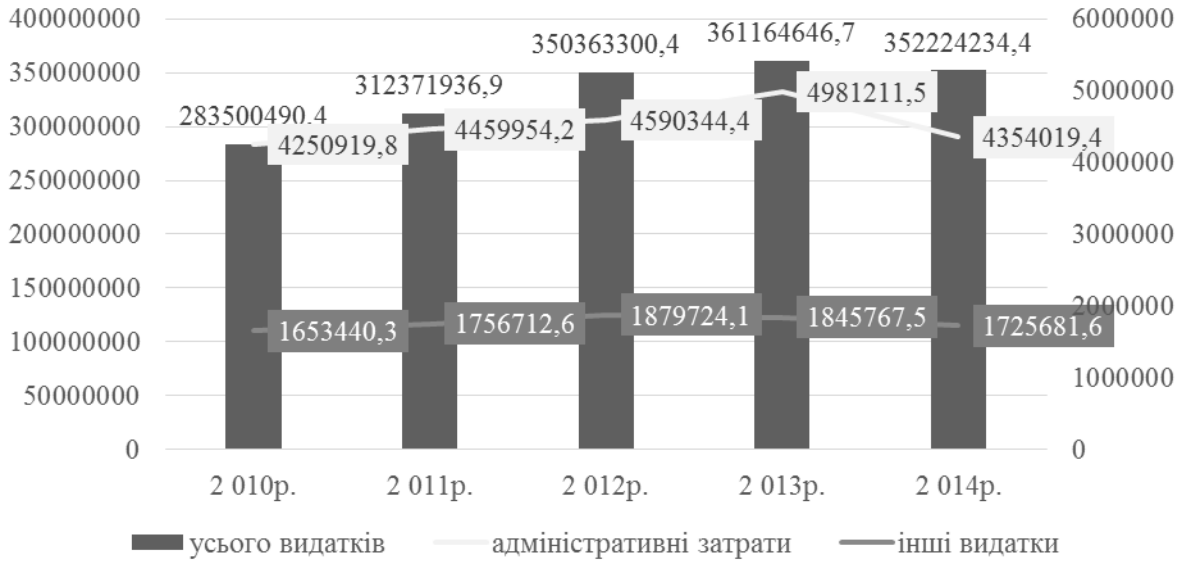
ESSPROS зосереджена головним чином на соціальній допомозі. Її розбито за функціями та за видами (формами, в якій надається захист). Класифікація соціальної допомоги за видами має два рівні: сукупний рівень, який дозволяє виконувати перехресний аналіз функцій (наприклад, допомога у грошовій та натуральній формах) та детальний рівень, на якому визначено категорії, зазвичай доречні лише до однієї функції (тобто, пенсії по старості, допомога по безробіттю тощо).

Відповідно до організаційно-методологічних засад побудови рахунку соціального захисту, визначених в керівництві ESSPROS, виконано комплекс робіт, пов’язаний із систематизацією, зведенням у таблиці інформації про ресурси та витрати всіх учасників у сфері соціального захисту, у стандартному форматі, прийнятному й доступному для розробників політики. В цих таблицях зафіксовані всі ресурси, які залучаються на забезпечення соціального захисту із всіх джерел фінансування (державний та місцеві бюджети; кошти фондів соціального страхування та роботодавців; кошти некомерційних організацій, що обслуговують домогосподарства (громадські організації), кошти донорів (зовнішня допомога). Це, в кінцевому випадку, дозволить зрозуміти, яким чином використовуються відповідні ресурси, вивчити моделі розподілу ресурсів, оцінити ефективність поточного використання ресурсів та провести оцінку впливу реформ у сфері соціального захисту.

Щоб побачити реальний обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення в Україні, необхідно визначити ті з них, які на практиці фінансуються за рахунок інших видаткових статей бюджету, але фактично спрямовуються на вирішення окремих питань у сфері соціального захисту та соціального забезпечення. Для того, щоб провести коректне порівняння видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення, які здійснює Україна, з аналогічними показниками розвинутих країн – наприклад, таких, як країни-члени Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) – перш за все, необхідно підрахувати загальний обсяг відповідних видатків в Україні. Цей розрахунок має включати видатки, що обліковуються за видатковою статтею “Соціальний захист та соціальне забезпечення”, іншими видатковими статтями бюджету, а також видатки державних цільових позабюджетних фондів. Інші видаткові статті бюджету включають видатки на охорону здоров’я та видатки на програми житлового будівництва і забезпечення житлом, що фінансуються за рахунок державного та місцевих бюджетів. Видатки, що здійснюються за рахунок державних цільових позабюджетних фондів, включають видатки загальнообов’язкового державного соціального страхування на випадок тимчасової втрати працездатності, на випадок безробіття та від нещасних випадків на виробництві.

За методологією ESSPROS загальні видатки на соціальний захист в Україні (з урахуванням всіх джерел надходжень і видатків) представлено на рисунку 1.

Рисунок 1 – ESSPROS загальні видатки на соціальний захист в Україні за методологією ESSPROS (з урахуванням всіх джерел надходжень і видатків)

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [1]

Використання єдиних методологічних підходів до побудови рахунку соціального захисту уможливлює співставність видатків на соціальний захист країн Європейського Союзу та України (табл. 1). Соціальні витрати, представлені як частка валового внутрішнього продукту, є визнаним критерієм, що характеризує ступінь державної відповідальності по підтримці певного стандарту життя найбідніших верств населення. Під соціальними видатками розуміється надання громадськими чи приватними інституціями допомог та інших фінансових коштів домогосподарствам та окремим особам з метою забезпечення їх підтримки та зниження ризиків в певних обставинах, що погіршують їх життя.

Таблиця 1 Видатки на соціальний захист у країнах Європейського Союзу та України, у % до ВВП

Країна	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	Країна	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.
Австрія	29,6	28,9	29,2	29,8	Нідерланди	29,9	30,1	30,9	31,3[1]
Бельгія	29,4	29,7	29,9	30,2	Німеччина	29,8	28,6	28,7	29,0[1]
Болгарія	17,3	16,7	16,7	17,6	Польща	19,6	18,6	17,7[1]	…
Велико-британія	28,8	28,7	28,8[1]	28,1[1]	Португалія	25,8	25,8	26,4	27,6
Греція	28,6[1]	30,4[1]	31,6[1]	…	Румунія	17,3	16,4	15,4	14,8
Данія	32,8[1]	32,3[1]	32,2[1]	33,3[1]	Словаччина	18,3	17,9	18,1	18,4[1]
Естонія	17,6	15,6	15,0	14,8	Словенія	24,4	24,5	24,9	25,0[1]
Ірландія	24,5	23,2	23,0	22,0	Угорщина	22,7	21,7	21,4	20,9
Іспанія	24,7[1]	25,4[1]	25,5[1]	25,7[1]	**Україна**	**25,3**	**23,2**	**24,0**	**23,7**
Італія	28,8	28,5	29,3[1]	29,8[1]	Фінляндія	29,2	28,8	30,1	31,2
Кіпр	20,1	20,8	21,0	22,3	Франція	32,7	32,5	33,3	33,7[1]
Латвія	18,1	15,1	14,2	14,4[1]	Хорватія	20,8	20,4	20,9	21,7
Литва	18,9	16,9	16,3	15,3[1]	Чеська Республіка	20,1	20,1	20,5	20,2
Люксембург	22,9	22,3	23,0	23,1					
Мальта	18,7	18,2	18,5	18,7	Швеція	28,6	28,2	29,3	30,0[1]

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [1]

[1] Попередні дані

Порівняльний аналіз витрат на соціальний захист в Україні та країнах Європейського Союзу проведемо за даними 2013 року, оскільки дані по європейських країнах за 2014 рік на момент випуску публікації відсутні. Отже, по країнах-членах ЄС

витрати на соціальний захист у 2013 році розрізнялися більш ніж вдвічі (рис. 2).

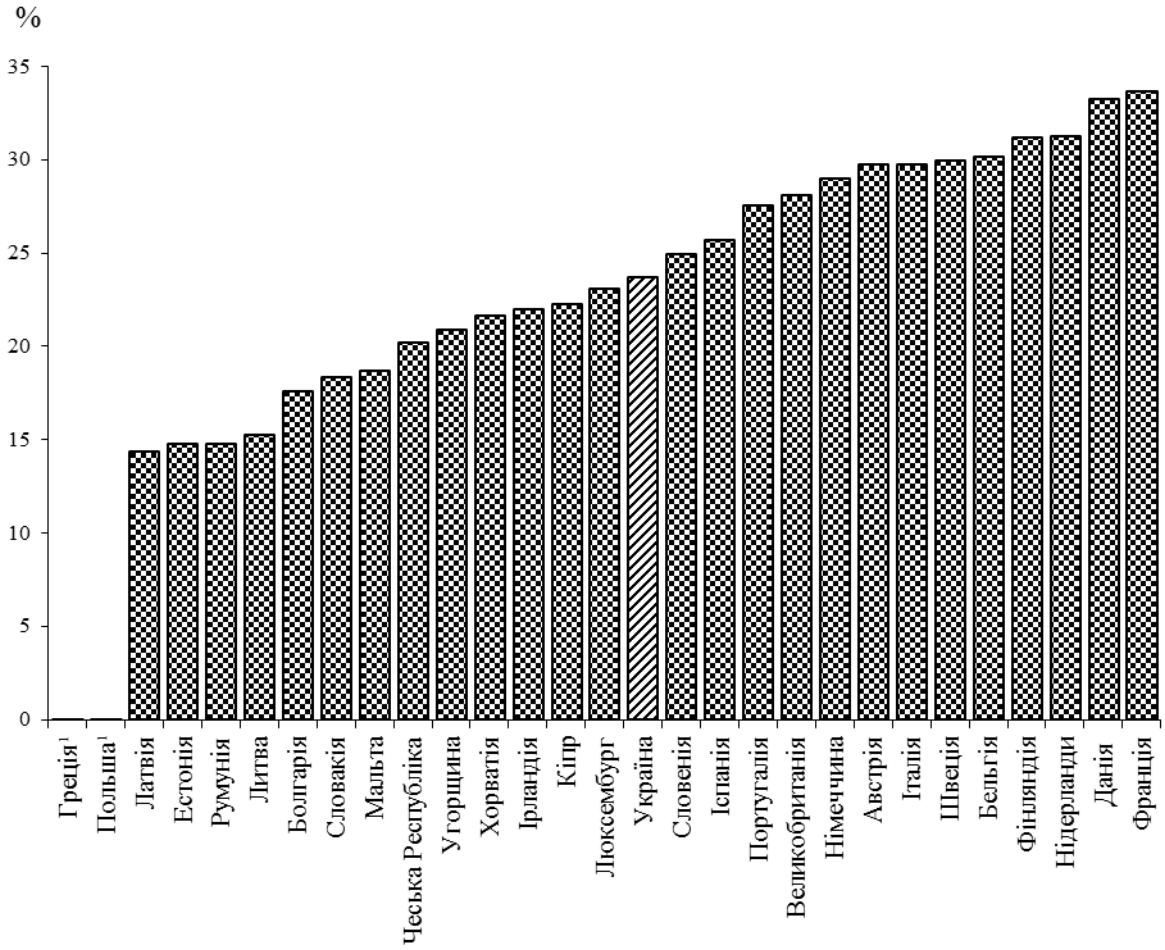

Рисунок 2 – Видатки на соціальний захист у країнах Європейського Союзу та Україні у 2013 році, у % до ВВП Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [1]

Країни з найбільш високим співвідношенням витрат на соціальний захист до ВВП – Франція (33,7%), Данія (33,3%), Нідерланди (31,3%) та Фінляндія (31,2%) – витрачали на соціальні цілі вдвічі більше, ніж три країни із найнижчими значеннями цього співвідношення: Латвія (14,4%), Естонія і Румунія (по 14,8%). В Україні цей показник у 2013 році становив 23,7% (у 2014 році – 22,2%).

Ще більша різниця між країнами-членами ЄС за абсолютними показниками соціальних витрат на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС). Їх величина у 2013 році коливалась від 2201 євро в Румунії до 14466 євро у Люксембурзі. Якщо у Люксембурзі соціальні витрати становили 1206 євро на душу населення на місяць, то в Румунії та Болгарії вони становили 183 та 193 євро відповідно. Що стосується України, то витрати на соціальний захист на душу населення у 2013 році

становили 1542 євро за ПКС, або 129 євро на місяць.

Відмінності між європейськими країнами за рівнем витрат на соціальний захист лише частково можуть бути пов'язані з різним рівнем добробуту та цін, відображаючи, крім того, відмінності у системах соціального захисту, демографічних тенденціях, рівні безробіття, а також інших соціальних, інституціональних та економічних факторах.

Зокрема, відрізняється сама структура соціальних витрат по країнах Євросоюзу. Так, питома вага видатків на соціальні допомоги та виплати в 2013 році коливалась від 93,6% всіх соціальних витрат у Нідерландах до 98,9% у Великобританії, Мальті та Естонії. Адміністративні витрати коливались від 1,1% від загальних витрат у таких країнах як Кіпр, Мальта, Естонія та Великобританія до 5,3% в Ірландії. Крім того, в окремих країнах доволі значна частина коштів, направлених на соціальний захист, була віднесена на інші витрати: в Португалії - 4,2% та Литві - 3,1%. В Україні у 2013 році структура соціальних витрат виглядала наступним чином: 98,1% – соціальна допомога (у 2014 році – 98,3%), 1,4% – адміністративні витрати (1,2%) та 0,5% – інші видатки (0,5%).

Основна частина соціальної допомоги надається незалежно від рівня добробуту, тобто без перевірки отримувачів на нужденність. В цілому по Європейському Союзу лише десята частина коштів, направлених на соціальний захист, була обумовлена рівнем добробуту її отримувачів. Відносно більше значення у 2013 році така соціальна допомога мала місце в Ірландії (31,9%) та у Великобританії (14,3%). В Україні у 2013 році лише 3,1% коштів (3,7% у 2014 році), направлених на соціальну допомогу, були обумовлені рівнем добробуту її отримувачів. Це стосується адресних соціальних допомог – житлових субсидій та допомоги малозабезпеченим сім'ям.

Основна форма надання соціальної допомоги – грошові виплати та допомоги, тобто вони надаються у вигляді грошей і при цьому не потрібно ніякого звіту про їх фактичні витрати зі сторони отримувачів. До грошових виплат відносяться усі види пенсій, оплачувані лікарняні листи, сімейні та дитячі допомоги, допомоги малозабезпеченим сім'ям, по безробіттю тощо.

Загалом по Європейському Союзу у 2013 році у грошовій формі було представлено понад 60% усіх витрат на соціальний захист. Найбільш висока доля грошових виплат на Кіпрі (82,2%), в Італії (75,4%), та у Латвії (74,0%). В Україні у 2013 році 82,0% загальної суми допомоги соціального захисту було надано у грошовій формі (у 2014 році – 82,9%).

Відповідно до представленої інформації, загальний обсяг видатків на сферу соціального захисту та соціального забезпечення в Україні є доволі значним навіть у

порівнянні з розвинутими європейськими країнами. Разом з тим, попри значний обсяг соціальних видатків, якість соціальних послуг та інших заходів соціального захисту в Україні досі залишається відносно низькою порівняно з іншими країнами, а соціальні потреби найбільш вразливих категорій населення не задовольняються достатньою мірою.

Соціальний захист охоплює усі види втручання з боку державних чи приватних організацій, метою яких є полегшення домогосподарствам та фізичним особам тягаря соціальних ризиків або потреб.

Перелік ризиків або потреб, які можуть призвести до соціального захисту, відповідно до методології ESSPROS є таким:

1. Захворювання/Медичне обслуговування.
2. Інвалідність.
3. Похилий вік.
4. Утриманці, що пережили годувальників.
5. Сім'я/Діти.
6. Безробіття.
7. Житло.
8. Соціальна ізоляція.

Даний перелік ризиків або потреб, з однієї сторони, обмежує об'єм соціального захисту сферами, які є найбільш доречними у європейському контексті, з іншої сторони він слугує інструментом для створення порівняної статистики у випадку, коли інституції, норми та соціальні традиції країн розходяться корінним чином. Різноманітні ризики та потреби визначають першочерговість об'єктів, на які призначено кошти та допомога, незалежно від законодавчих або інституційних структур, які стоять за ними. У цьому контексті зазвичай використовують термін функції соціального захисту. Враховуючи вищевикладене, в табл. 2 представлена структура видатків на соціальний захист за функціями в Україні за 2012-2014 роки.

Основний обсяг соціальних виплат спрямовується на осіб пенсійного віку та медичне обслуговування.

Кошти, що направлені на допомогу у зв'язку з виходом на пенсію, складають значну частину витрат на соціальний захист у Європейському Союзі. Роль цієї статті витрат у 2013 році була особливо велика в Латвії, Італії та Румунії, де вони становили відповідно 53,2%, 50,7% та 50,1% від загального обсягу витрат на соціальний захист. В числі факторів, які сприяють такому рівню цього виду соціальної допомоги – достатньо висока питома вага населення 65 років і старше (на початок 2014 року вона становила

21,4% мешканців Італії проти 18,5% в середньому по EU-28).

Таблиця 2 Видатки на соціальний захист за функціями в Україні

Показник	2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Захворювання / медичне обслуговування	60509773,7	17,6	64076027,4	18,1	55742945,8	16,1
Інвалідність	4527877,0	1,3	4015557,2	1,1	4170317,1	1,2
Похилий вік	226011000,3	65,7	226791082,8	64,0	226572634,0	65,5
Утриманці, що пережили годувальників	2514348,3	0,7	2550428,7	0,7	2511185,8	0,7
Сім'я/діти	35340490,7	10,3	39691901,9	11,2	38932434,0	11,2
Безробіття	5438379,0	1,6	6382967,6	1,8	5385406,9	1,6
Житло	7455762,9	2,2	6779027,7	1,9	6887514,9	2,0
Соціальна ізоляція	2 095 599,9	0,6	4 050 674,4	1,2	5942094,9	1,7
Усього допомоги	343893231,8	100,0	354337667,7	100,0	346144533,4	100,0

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [1]

В Ірландії ця допомога, навпаки, складала лише 27,5% сукупних соціальних витрат відповідно. Частково це пов'язано з тим, що населення Ірландії найбільш молоде в Європі: на початок 2014 року 28,0% мешканців Ірландії були молодші 20 років (в середньому по EU-28 – 21,0%) і лише 12,6% мешканців цієї країни були старше 65 років.

В Україні дана стаття витрат на соціальний захист найвагоміша і має найбільшу вагу серед всіх європейських країн. У 2013 році витрати на функцію Похилий вік склали 64,0% всіх витрат на соціальний захист (14,9% від ВВП), а у 2014 році – 65,5% (14,3% від ВВП).

Допомоги на випадок хвороби та медичне обслуговування у 2013 році займали друге місце в Європейському Союзі за питомою вагою у загальному обсязі витрат на соціальний захист. У Хорватії та Нідерландах їх величина була найвищою серед витрат на соціальний захист та становила 35,4% та 34,9% всіх соціальних витрат відповідно. Натомість, в Данії та на Кіпрі вони становили лише 20,2% та 20,6% від загального обсягу витрат на соціальний захист.

В Україні дана стаття також займає друге місце серед усіх видів витрат, але вона має нижчі показники навіть ніж у Данії та на Кіпрі. У 2013 році питома вага даної

статті витрат склала 18,1% від усіх витрат на соціальний захист (4,2% від ВВП), у 2014 році – 16,1% (3,5% від ВВП).

Допомоги по інвалідності по Європейському Союзу суттєво відрізняються за країнами у структурі загальних видатків на соціальний захист. У Хорватії та Данії в 2013 році вони становили відповідно 17,0% та 13,1%, в той час як на Кіпрі та Мальті на ці цілі витрачається менше 4% всіх соціальних витрат (3,3% та 3,9% відповідно).

В Україні дана стаття витрат одна із найменших. Загалом у 2013 році на дану статтю витрат спрямовано 1,1% всіх витрат на соціальний захист або 0,3% від ВВП; у 2014 році – 1,2% або 0,3% від ВВП.

На підтримку сім'ї та дітей у 2013 році найбільше коштів було направлено у Люксембурзі (15,9% від загального обсягу соціальних витрат), Ірландії (13,4%) та Угорщині (12,1%). В той же час, в Нідерландах, Італії та Португалії на ці цілі було витрачено менше 5% всіх соціальних витрат.

В Україні у 2013 році дана стаття витрат займала третє місце за обсягом серед усіх статей видатків (11,2% від загальної суми видатків або 2,6% від ВВП). У 2014 році видатки становили також 11,2% усіх затрат (2,5% від ВВП).

Найбільші відмінності між країнами-членами ЄС спостерігались за питомою вагою соціальних витрат, направлених на пом'якшення проблеми безробіття. Видатки на на соціальний захист безробітних у 2013 році коливались від 14,7% від загальної суми витрат на соціальний захист у Ірландії до 1,1% у Румунії.

Витрати України на проблеми безробіття також були незначні і склали у 2013 році 1,8% від загальної суми витрат на соціальний захист або 0,4% від ВВП. У 2014 році відбулося незначне зменшення до 1,6%, що становило 0,3% від ВВП.

Допомоги на утриманців, що пережили годувальників найбільше фінансувались у 2013 році у Хорватії (9,8% від загальної суми витрат на соціальний захист), Іспанії (9,7%) та Італії (9,3%). Найменшими видатками на утриманців відзначилися Великобританія та Естонія, де вони не перевищували 0,5% від загальних витрат.

Україна у 2013 та 2014 роках витратила на дану статтю по 0,7% загальних видатків на соціальний захист, що склало 0,2% від ВВП за обидва роки.

Висновки. Підсумовуючи короткий аналітичний огляд, можна визначити такі напрями аналітичного використання допоміжних (сателітних) рахунків соціального захисту:

1. Статистичний: відповідно до змісту модуля 07.1.56 "Соціальний захист (ESSPROS)" Компендіуму Європейської статистичної комісії (Statistical Requirements Compendium, 2014 edition) одним із завдань статистичних служб співтовариства є

забезпечення виробництва порівнянних кількісних та якісних статистичних індикаторів із соціального захисту відповідно до Європейської системи інтегрованої статистики соціального захисту (ESSPROS).

2. Політичний: інформування керівників у галузі соціального захисту по наступних питаннях: розробка стратегії, її реалізація, ведення політичного діалогу, моніторинг та оцінка діяльності всієї системи. В першу чергу рахунок призначений для політиків та керівників, які можуть використати його для покращання управління діяльністю системи соціального захисту.

Отже, з метою повноцінного впровадження практики складання та використання допоміжного (сателітного) рахунку соціального захисту, необхідне здійснення: 1) аналітичного супроводження рахунку та 2) порівняльного аналізу національних агрегованих показників з відповідними показниками країн ЄС з метою комплексної характеристики стану фінансування соціального захисту. Виконання такої роботи обґрунтовано тим, що основна цінність допоміжного (сателітного) рахунку полягає в трьохетапному процесі, який складається з отримання результатів, їх інтерпретації та проведення відповідних політичних змін.

Література :

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

УДК 338.43.01

СТАН ІНВЕСТУВАННЯ ТА КРЕДИТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ

В.Л. Куделя, студент

Науковий керівник : д-р. екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті наведено та проаналізовано інформацію про обсяги прямих інвестицій, які надійшли від нерезидентів в економіку України та внесені підприємствами-резидентами в економіку інших країн світу, станом на 1 січня 2010-2015 років та 31 грудня 2015 року. Інформація наведена та проаналізована у розрізі країн світу, видів економічної діяльності підприємств-резидентів та регіонів України. У статті також проаналізовано інформацію за основними країнами-інвесторами та країнами-реципієнтами у розрізі видів економічної діяльності. На основі проведеного дослідження зроблено висновки та пропозиції відносно удосконалення напрямів структури інвестування та кредитування зовнішньоекономічної діяльності України.

Ключові слова: інвестування, кредитування, зовнішньоекономічна діяльність, сільське господарство.

Постановка проблеми. В умовах ринкових відносин та інституційної нестабільності управлінські рішення, які приймаються державою у сфері фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства, є недостатньо послідовними та ефективними, що гальмує досягнення бажаних фінансово-економічних результатів розвитку галузі. Причиною такого стану є швидка зміна зовнішнього середовища, відсутність практичного досвіду прийняття ефективних рішень у ринкових умовах господарювання та недостатній рівень їх наукового забезпечення. Розвиток сільського господарства та механізму його фінансово-кредитного забезпечення потребує якісних перетворень, спроможних забезпечити підвищення конкурентоздатності галузі та продовольчу безпеку держави. Виконання цього завдання, в першу чергу, пов'язане із гармонізацією механізму державного регулювання щодо фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства та визначенням на державному рівні стратегічних орієнтирів розвитку сільського господарства, згідно з якими здійснюватиметься державна політика щодо нормативно-правового, фінансово-кредитного, соціально-економічного та іншого регулювання галузі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні аспекти фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства, механізму його державного регулювання та

формування стратегії розвитку досліджувались у працях науковців Алексерової Ю., Буряк Л., Латиніна М., Міщенко Д., Павлова Д., Плиси В. та ін. У наукових роботах вчених обґрунтовується об'єктивна необхідність державного регулювання сільського господарства, визначаються цілі, завдання і функції державного регулювання; розкриваються аспекти державної підтримки інноваційно-інвестиційного розвитку агропромислового виробництва; досліджуються модернізаційні напрями державного регулювання розвитку агропромислового виробництва України та шляхи його фінансування. Огляд наукових робіт та досліджень вітчизняних вчених показав недостатність уваги до такого актуального питання, як гармонізація державного регулювання щодо фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства в умовах ринкової нестабільності та визначення стратегічних напрямів його розвитку.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження обсягів прямих інвестицій у розрізі країн світу, видів економічної діяльності підприємств-резидентів та регіонів України та обґрунтування пропозиції відносно удосконалення напрямів структури інвестування та кредитування зовнішньоекономічної діяльності України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обсяг залучених із початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31 грудня 2015р. становив 43371,4 млн. дол. США.

Таблиця 1 Прямі іноземні інвестиції в економіці України, млн дол. США

Станом на	Усього	у тому числі з:	
		країн ЄС	інших країн світу
01.01.2010	39175,7	31214,4	7961,3
01.01.2011	43836,8	34929,1	8907,7
01.01.2012	48991,4	39588,8	9402,6
01.01.2013	53679,3	42632,4	11046,9
01.01.2014	57056,4	43911,4	13145,0
01.01.2015	45744,8	35592,4	10152,4
31.12.2015	43371,4	33042,3	10329,1

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

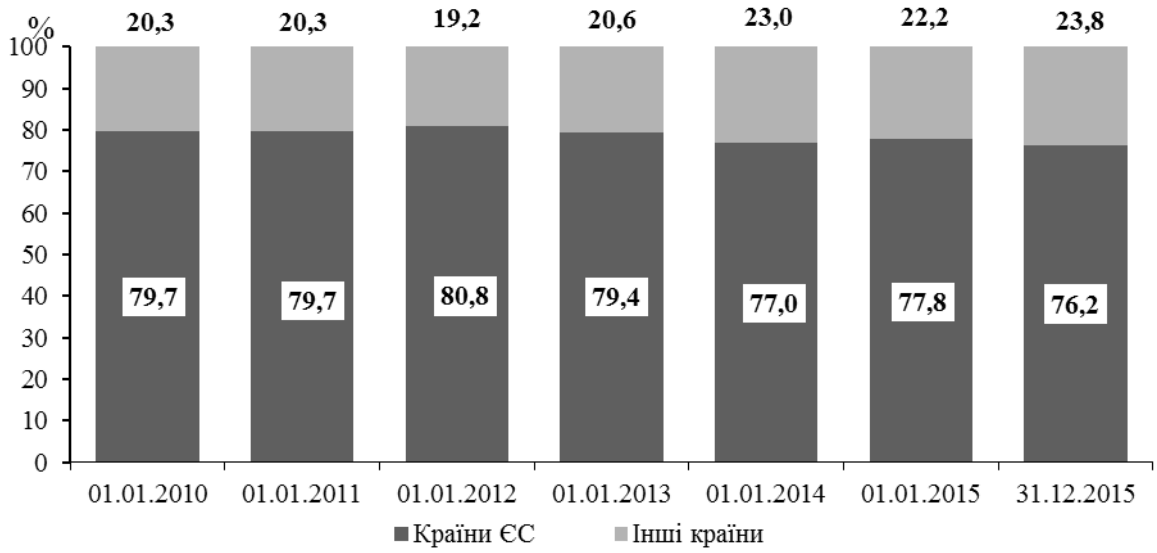
У 2015р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 3763,7 млн. дол. та вилучено 891,3 млн. дол. прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок переоцінки, утрат та перекласифікації становило 5245,8 млн. дол., у т. ч. за рахунок курсової різниці – 5024,3 млн. дол.

Інвестиції надійшли зі 134 країн світу. Із країн ЄС із початку інвестування внесено 33042,3 млн. дол. інвестицій (76,2% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 10329,1 млн. дол. (23,8%) (рис. 1).

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 83,0% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 11744,9 млн дол. (27,1 %), Нідерланди – 5610,7 млн

дол. (12,9 %), Німеччина – 5414,3 млн дол. (12,5 %), Російська Федерація – 3392,1 млн дол. (7,8 %), Австрія – 2402,4 млн дол. (5,5 %), Велика Британія – 1852,5 млн дол. (4,3 %), Віргінські Острови (Брит.) – 1798,9 млн дол., Франція – 1528,1 млн дол., Швейцарія – 1364,2 млн дол. та Італія – 972,4 млн дол. (рис. 2).

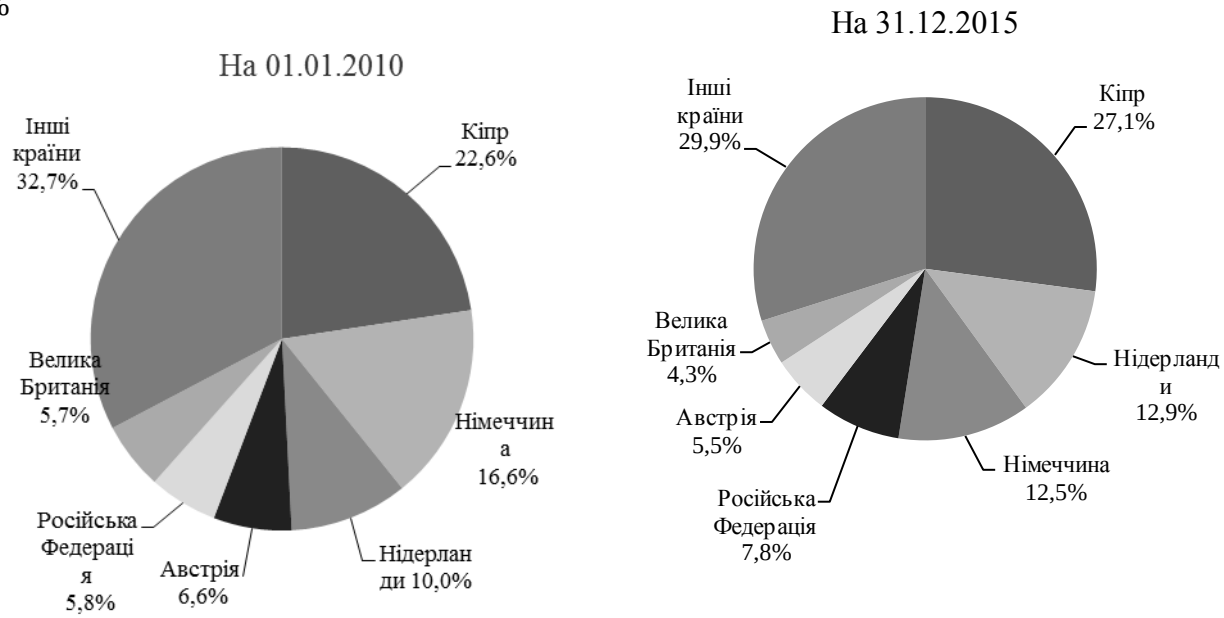
Рисунок 1 – Частка прямих іноземних інвестицій з країн ЄС в економіці України, %

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

Рисунок 2 – Структура прямих іноземних інвестиції з країн світу в економіці України,

%

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

На підприємствах промисловості зосереджено 13280,1 млн. дол. (30,6%) прямих інвестицій, у т. ч. переробної – 11331,7 млн. дол., добувної промисловості і розроблення кар'єрів – 1243,6 млн. дол., з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 629,6 млн. дол. У підприємства металургійного виробництва, виробництва готових металевих виробів унесено 5309,7 млн. дол. прямих інвестицій, виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 2426,0 млн. дол., виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції – 1097,6 млн. дол., машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування, – 808,8 млн. дол., виробництва хімічних речовин і хімічної продукції – 747,9 млн. дол (табл. 2, рис. 3).

Таблиця 2 Прямі іноземні інвестиції в економіці України за видами економічної діяльності, млн дол. США

Види економічної діяльності	Обсяг на 1 січня						На 31.12.2015
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Усього	39175,7	43836,8	48991,4	53679,3	57056,4	45744,8	43371,4
Сільське, лісове та рибне господарство	669,2	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0	500,6
Промисловість	13022,9	13526,2	14497,7	16496,4	18067,5	14472,5	13280,1
Будівництво	1082,2	1111,2	1176,8	1408,5	1580,0	1301,9	1158,3
Торгівля	4362,6	4702,6	5367,6	6092,1	6829,3	6059,1	5659,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	923,6	1027,1	1073,1	1427,6	1535,3	1355,5	1197,2
Тимчасове розміщування й організація харчування	354,1	353,0	374,6	411,5	446,5	382,3	353,1
Інформація та телекомунікації	1728,8	1891,4	2139,2	1996,9	2051,2	1802,7	2308,7
Фінансова діяльність	12428,8	14953,8	16329,2	16424,8	15048,9	11577,8	11823,9
Операції з нерухомим майном	2371,3	3045,6	3508,9	3878,3	4768,3	3979,4	3482,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	1133,1	1182,0	2072,5	2831,0	4006,8	2634,5	2174,5
Діяльність у сфері адміністративного обслуговування	872,1	1110,8	1480,3	1760,4	1686,9	1340,2	1240,7
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Освіта	25,9	7,6	6,7	9,1	12,0	10,7	10,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	49,8	51,5	51,2	60,1	60,7	51,5	46,2
Мистецтво, спорт, розваги	122,4	130,9	155,2	138,7	157,0	141,0	117,4
Надання інших видів послуг	28,5	23,5	33,0	26,1	28,9	18,4	17,5

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

В установах фінансової та страхової діяльності акумульовано 11823,9 млн. дол., або 27,3% загального обсягу прямих інвестицій, на підприємствах оптової та роздрібної торгівлі; ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів – 5659,5 млн. дол. (13,0%), в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном, – 3482,8 млн. дол. (8,0%), у сфері інформації та телекомунікацій – 2308,7 млн. дол. (5,3%), професійної, наукової та технічної діяльності – 2174,5 млн. дол. (5,0%).

Рисунок 3 – Структура прямих іноземних інвестицій в економіці України за видами економічної діяльності станом на 31.12.2015 року,
%

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

У розрізі регіонів України найвищими є показники прямих іноземних інвестицій в економіку Дніпропетровської, Донецької, Київської, Львівської, Полтавської та Харківської областей, а найменшими – в економіку Кіровоградської, Тернопільської, Чернівецької та Чернігівської областей (табл. 3).

Таблиця 3 Прямі іноземні інвестиції у регіонах України, млн дол. США

Області	Обсяг на 1 січня						На 31.12.2015
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Вінницька	184,6	205,3	226,4	248,2	309,4	223,0	187,1
Волинська	332,4	218,6	291,4	380,5	341,3	271,2	248,1
Дніпропетровська	7054,1	7495,1	8208,2	8432,3	9064,0	7643,2	7182,9
Донецька	1636,8	2278,2	2646,9	3187,0	3602,5	2168,3	1827,7
Житомирська	238,1	258,1	337,7	362,8	388,7	285,7	249,3
Закарпатська	363,7	364,4	348,5	406,4	437,5	334,2	311,5
Запорізька	916,2	952,8	987,6	1077,6	1125,4	1039,8	931,7
Івано-Франківська	635,1	512,5	624,0	642,7	813,8	925,9	836,6
Київська	1525,5	1611,1	1751,7	1835,2	1988,5	1787,2	1627,1
Кіровоградська	82,6	65,0	72,4	103,7	158,5	82,0	64,4
Луганська	637,1	687,5	766,0	838,2	879,1	630,9	582,4
Львівська	1198,6	1254,6	1387,8	1637,8	1701,4	1374,6	1248,1
Миколаївська	162,7	165,4	152,3	244,7	282,8	228,9	212,7
Одеська	1042,0	1107,3	1220,5	1629,1	1671,7	1430,4	1337,4
Полтавська	450,9	551,3	702,2	943,2	1065,6	1040,3	1000,6
Рівненська	307,6	309,2	280,4	298,8	313,4	263,4	220,2
Сумська	243,5	359,6	361,8	386,5	422,7	263,3	201,6
Тернопільська	66,5	59,8	61,9	63,9	68,9	55,8	50,1
Харківська	2082,7	2716,9	2814,3	2174,3	2131,9	1728,8	1569,5
Херсонська	197,4	203,4	206,4	251,5	275,2	208,2	210,6
Хмельницька	219,6	183,0	186,8	205,1	224,5	189,1	166,8
Черкаська	222,5	289,4	285,7	882,5	887,9	512,9	352,9
Чернівецька	61,8	61,9	61,9	64,2	80,2	68,6	59,3
Чернігівська	88,8	94,9	100,9	105,0	128,4	99,8	92,2

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

Заборгованість українських підприємств за кредитами та позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями (борговими інструментами) перед прямими іноземними інвесторами на 31 грудня 2015р. становила 7824,2 млн. дол.

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) на 31 грудня 2015р. становив 51195,6 млн. дол.

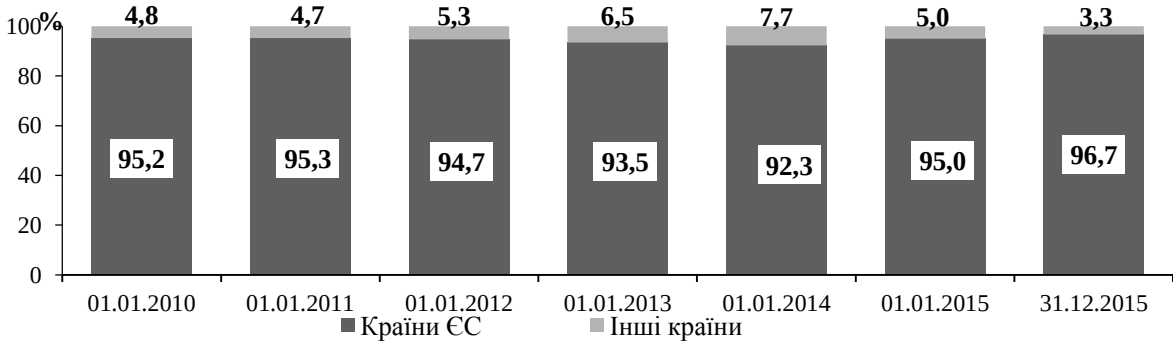
Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіку країн світу на 31 грудня 2015р. становив 6210,0 млн. дол., у т. ч. у країни ЄС – 6006,0 млн. дол. (96,7% загального обсягу), в інші країни світу – 204,0 млн. дол. (3,3%) (табл. 4).

Таблиця 4 Прямі інвестиції з України в економіці країн світу, млн дол. США

Станом на	Усього	у тому числі в:	
		країни ЄС	інші країни світу
01.01.2010	6204,0	5908,5	295,5
01.01.2011	6846,3	6521,7	324,6
01.01.2012	6878,9	6516,2	362,7
01.01.2013	6462,6	6044,6	418,0
01.01.2014	6597,4	6086,8	510,6
01.01.2015	6350,6	6033,3	317,3
31.12.2015	6210,0	6006,0	204,0

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

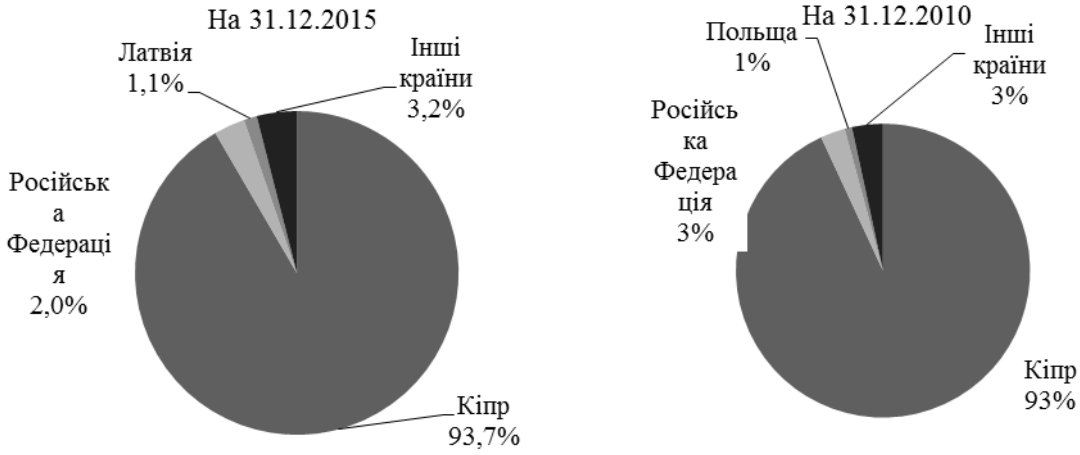
Рисунок 4 – Частка прямих інвестицій з України в економіці країн ЄС,%

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

Прямі інвестиції з України здійснено до 47 країн світу, переважна їхня частка спрямована до Кіпру (93,7%), (рис. 5).

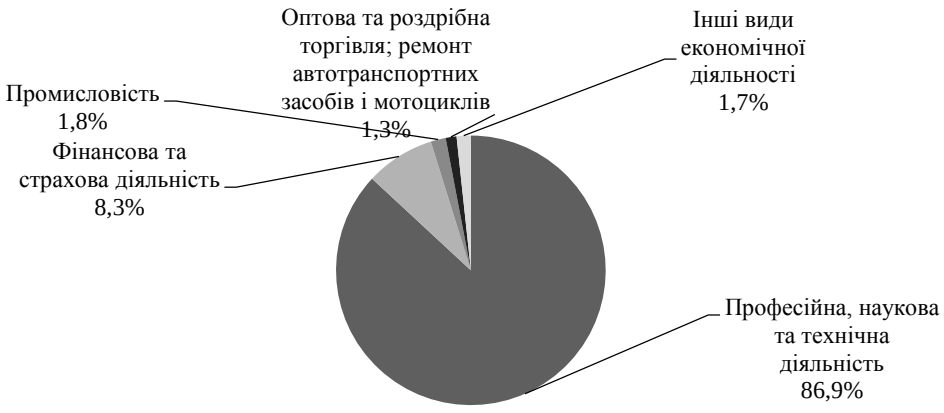
Рисунок 5 – Структура прямих інвестицій з України за країнами світу, %

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

Структура прямих інвестиції з України за видами економічної діяльності представлена на рис. 6.

Рисунок 5 – Структура прямих інвестицій з України за видами економічної діяльності станом на 31.12.2015,%

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

У розрізі регіонів України найвищими є показники прямих інвестицій в економіку інших країн світу з Дніпропетровської області. При цьому Волинська, Житомирська, Рівненська, Черкаська та Чернігівська області взагалі не здійснюють інвестиції в економіку інших країн світу (табл. 5).

Таблиця 5 Прямі інвестиції з регіонів України в економіці країн світу, млн дол. США

Область	Обсяг на 1 січня						На 31.12.2015
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Вінницька	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Дніпропетровська	111,1	152,3	144,1	191,1	199,3	115,5	71,9
Донецька	5395,8	5959,1	5939,8	5426,9	5431,8	5398,0	5391,2
Запорізька	14,0	43,0	42,1	41,6	48,1	34,0	25,0
Київська	2,8	7,0	6,8	7,0	7,3	0,7	0,9
Кіровоградська	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Луганська	1,7	1,8	10,9	11,1	11,6	10,3	9,4
Львівська	0,7	0,8	21,0	27,4	43,8	38,1	34,5
Миколаївська	0,5	0,5	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8
Одеська	37,4	36,3	36,0	53,9	37,4	29,5	18,7
Полтавська	2,0	1,8	1,8	2,3	3,4	2,6	2,3
Сумська	2,7	2,7	2,6	2,7	3,8	2,5	1,7
Харківська	10,2	13,4	11,2	12,9	18,4	13,6	10,3
Херсонська	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Джерело: складено за даними Державної служби статистки України

Вимоги українських прямих інвесторів за борговими інструментами до підприємств прямого інвестування за кордоном на 31 грудня 2015р. становили 217,1 млн. дол. Загальний обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) в економіку країн світу становив 6427,1 млн. дол. США.

Висновки. Для того, щоб економіка вийшла з кризи, необхідно оновлення основного капіталу, структура та величина якого є важливим фактором зростання обсягів виробництва, зниження собівартості, поліпшення якості продукції. Основним джерелом поновлення основного капіталу являються капіталовкладення (інвестиції).

Дослідження показали значні структурні диспропорції надходження інвестиційних ресурсів в економіку України як за сферами діяльності так і за регіонами. Для усунення вказаних дисбалансів необхідною є виважена державна та регіональна політика щодо залучення кредитних та інвестиційних ресурсів на пільгових умовах та забезпечення правової та політичної стабільності, а також державних гарантій для іноземних резидентів.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

УДК 332.3 (477.73)

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

І. В. Міхєєва, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Мельник І. О

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено роль та статус земель сільськогосподарського призначення. Проаналізовано поняття «землі» та «земельної ділянки» згідно з чинним земельним законодавством України. Розглянуто недоліки (прогалини) чинного законодавства, щодо регулювання правового режиму земель сільськогосподарського призначення.

Ключові слова: землі сільськогосподарського призначення, земельне право.

Постановка проблеми. Україна є доволі молодою державою, проте масив нормативно-правових актів постійно перебуває у стані реформування та вдосконалення. Особлива нестабільність в діяльності законодавства виражена в нормативному регулюванні аграрної сфери. Зокрема слід зазначити аграрну спрямованість нашої держави й, виходячи з цього зробити висновок, що основним природним ресурсом для України є землі сільськогосподарського призначення. Попри це, правове регулювання використання та охорони таких земель не є досконалим, у законодавчих актах доволі багато прогалин та колізійних норм.

Виклад основного матеріалу дослідження. У структурі земельного фонду особливе місце посідають землі сільськогосподарського призначення, які пов'язані зі сферою сільськогосподарського виробництва. Землями сільськогосподарського призначення визнаються землі, надані для виробництва сільськогосподарської продукції, здійснення сільськогосподарської науково-дослідної та навчальної діяльності, розміщення відповідної виробничої інфраструктури, у тому числі інфраструктури оптових ринків сільськогосподарської продукції, або призначені для цих цілей [1]. Виходячи з цього, можна визначити два основні види правовідносин, що виникають відносно земель сільськогосподарського призначення — надання для потреб сільського господарства, а також використання у сфері виробництва.

Землям сільськогосподарського призначення не випадково належить перше місце серед закріплених у законодавстві 9 категорій земельного фонду. На відміну від інших категорій земель, які використовуються головним чином як просторово-операційний базис, ці землі є основним засобом виробництва продуктів харчування, кормів для тварин і сировини для різних галузей промисловості. Однією з головних характеристик земель сільськогосподарського призначення є ґрунтова. Земля як

поверхневий шар функціонує за законами природного розвитку, взаємодіє з іншими природними ресурсами. Значну частину земної поверхні займає ґрунт - природне утворення, що складається з генетично пов’язаних обріїв, які формуються внаслідок перетворення поверхневих шарів і атмосфери під впливом води, повітря й живих організмів; має родючість. У цьому значенні «земля» і «ґрунт» - поняття ідентичні. Однак не всі автори згодні з такою позицією. Дехто вважає, що ідентичне застосування в юридичному аспекті термінів «земля» і «ґрунт» неправильне, оскільки вони мають істотні відмінності. В юридичній науці ґрунт визначається як самостійний об'єкт екологічних правовідносин, якісною властивістю якого є родючість, та який є основним і незамінним засобом виробництва сільськогосподарської продукції.

Правове поняття земель сільськогосподарського призначення включає характеристику їх юридичної структури або складу. Традиційно прийнято вважати, що в сільському господарстві земля функціонує: як територіальна умова й як основний засіб виробництва. З огляду на це землі сільськогосподарського призначення згідно з юридично усталеними способами їх використання поділяються на два головних види:

- сільськогосподарські угіддя (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги), які відповідно до природних властивостей, розташування і господарських потреб використовуються для посівів сільськогосподарських культур і є засобом виробництва в рослинництві;
- несільськогосподарські угіддя (господарські шляхи і прогони, полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження, крім віднесених до земель лісового фонду, землі під господарськими будівлями й дворами, землі тимчасової консервації тощо), які є тільки територіальним базисом, і потрібні для організації сільськогосподарського виробництва та пов'язаних з ним видів діяльності.

У останньому випадку йдеться про площі нерослинницького призначення, які є землями несільськогосподарського використання.

Земля, зокрема сільськогосподарського призначення, не є результатом людської праці. Вона - продукт самої природи. Безпосереднім об’єктом правового регулювання використання земель сільськогосподарського призначення виступає певна визначена територія, що є просторовою сферою діяльності суб’єкта, де він може займатися виробництвом сільськогосподарської продукції і зведенням будинків, виробничих споруд та інших об’єктів, потрібних для обслуговування основної діяльності.

Земельний кодекс України вживає і термін «земля», і термін «земельна ділянка», хоча визначення дає лише останньому. Це пояснюється тим, що об’єктом правовідносин з використання землі завжди є індивідуально визначена земельна

ділянка, яка являє собою частину земної поверхні з установленими межами, певним місцем розташування, з визначеними щодо неї правами [1].

Земельні ділянки і права на них, а також міцно пов'язані із земельними ділянками об'єкти (ґрунт, замкнені водойми, ліс, багаторічні плодові насадження, будинки, будівлі, споруди тощо), переміщення яких без шкоди їх призначенню неможливе, перебувають в обігу неподільно, якщо інше не передбачено законом.

Землі сільськогосподарського призначення регулюються й охороняються земельним законодавством як єдиний об'єкт, що означає: сільськогосподарському використанню підлягають не будь-які, а лише придатні для цих цілей землі; не всякі придатні для сільськогосподарських потреб землі можна використовувати як землі сільськогосподарського призначення.

Правові основи законодавчого регулювання правового режиму земель сільськогосподарського призначення, які склалися в минулому, на сучасному етапі певною мірою стали перешкодою у вирішенні низки найважливіших питань ефективного і раціонального використання земель в умовах функціонування ринкових відносин. Тому багато принципових положень, які вироблені раніше наукою земельного права, складають її концептуальні основи та закріплені в законодавстві, зараз втрачають актуальність або потребують істотного корегування.

Перехід до демократичних методів управління в умовах становлення ринкових відносин зумовив необхідність нового підходу до правового регулювання земельних відносин, пов'язаного із скасуванням монополізації державної власності на землю, активним включенням певної частини земельних відносин в ринкову економіку з урахуванням їх особливостей, викликаних тим, що земля виконує передусім екологічні функції. Між тим даний чинник диктує необхідність науково обґрунтованого реформування земельних відносин, оскільки від цього залежить вирішення інших соціально-економічних та правових проблем.

Зважаючи на це, вдосконалення законодавчого регулювання правового режиму земель сільськогосподарського призначення є досить актуальним, оскільки ще не достатньо вирішені деякі питання, пов'язані з землями сільськогосподарського призначення в чинному законодавстві [2, с. 33].

Чинний Земельний кодекс України - це законодавчий акт, в якому кодифіковані лише основні, найбільш принципові положення та норми, що стосуються земель сільськогосподарського призначення. Отже, Кодекс не включає всіх його норм, що робить необхідним прийняття низки інших законодавчих актів з питань регулювання

земельних відносин, пов'язаних із землями сільськогосподарського призначення, які розвивають та доповнюють норми Земельного кодексу.

Слід зазначити, що розробники проекту Земельного кодексу орієнтувалися саме на техніко-правову модель земельного законодавства України. Проте існували інші, альтернативні підходи що кодифікації земельного законодавства нашої країни. Зокрема, Н. І. Титова, В. І. Андрейцев пропонували розробити та прийняти Кодекс законів про землю, в якому були б зосереджені всі норми земельного законодавства, що виключало б необхідність прийняття інших законів з питань регулювання земельних відносин [3, с. 21-22].

Слід відмітити, що чинний Земельний кодекс України містить значну кількість тимчасових правових норм, сконцентрованих у розділі «Перехідні положення». Це означає, що поки діють тимчасові положення, Земельний кодекс України не введений в дію в повній мірі. Адже перехідні, тимчасові положення призупиняють дію ряду положень основної частини Земельного кодексу України. Отже, одним із основних завдань розвитку земельного законодавства України в сфері регулювання відносин пов'язаних з землями сільськогосподарського призначення на найближчий період має бути створення законодавчих передумов для запровадження в дію всіх норм основної частини Земельного кодексу.

Висновки. Перетворення в структурі земельних відносин в Україні, у зв'язку з проведенням земельної та аграрної реформи, зумовило зміни у правовому регулюванні використання земель сільськогосподарського призначення. За умов проведення земельної та аграрної реформи землі сільськогосподарського призначення набули нових правових ознак, їхній правовий режим став значно багатшим, змінилися його юридичні акценти. Прийняття у 2001 році Земельного кодексу України посилило правовий статус земель сільськогосподарського призначення. Слід сказати, що на сучасному етапі розвитку земельного законодавства процес його кодифікації ще не завершено. Проте можна говорити про існування достатньо розгалуженої системи законодавчих актів, що регулюють земельні відносини в тому числі і пов'язані із землями сільськогосподарського призначення.

Література :

1. Земельний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 3-4. – С.27.

2. Кулинич П. Ф. Новий Земельний кодекс України: яким йому бути? / П. Ф. Кулинич // Право України. – 2009. – № 10. – С. 32-33.

3. Андрейцев В. І. Суверенній Україні - нову «Земельну Конституцію» (Концептуальні підходи до підготовки проекту Кодексу законів України про землю)» / В. І. Андрейцев // Право України. – 2006. – №8. – С. 21-22.

УДК: 339.139.63.07

СТАН ТА РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Москалюк О.А., студентка

Науковий керівник : д-р екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан виробництва молока в Миколаївській області та обґрунтовано основні шляхи підвищення рівня ефективності молочної галузі аграрного сектору.

Ключові слова: молоко, сільське господарство, поголів'я корів, середньорічний надій.

Постановка проблеми. В агропромисловому комплексі України однією з пріоритетних галузей сільськогосподарського виробництва є молочне тваринництво та молокопереробна промисловість. Значущість молока і молочних продуктів у забезпеченні продовольчої безпеки країни, роль і значення молочного скотарства в системі сільського господарства та вирішенні соціальних і економічних проблем на селі вимагає не тільки теоретичного обґрунтування подальшого їх розвитку, а й практичних кроків у реалізації стратегії формування ринку молочних продуктів з урахуванням світового досвіду та вітчизняних реалій.

Під час розгляду напрямів підвищення ефективності виробництва молока слід урахувати також головну умову подолання збитковості галузі молочного скотарства: забезпечення його інтенсивного розвитку [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням удосконалення розвитку і підвищення ефективності розміщення молочного скотарства, формуванню ринку молока та поліпшенню породної структури галузі присвячено багато наукових праць українських учених-аграрників. Серед них наукові розробки В. І. Бойка, П. С. Березівського, В. П. Бурката, М. В. Зубця, В. Н. Зимовця, О. В. Крисального, М. І. Товкача, С. Й. Кутікова, А. А. Омельяненко, В. О. Пабата, Т. Л. Мостенської та ін. Вирішення проблеми економічної ефективності виробництва молока розглянуто в наукових працях С. В. Васильчака, Н. М. Гапочки, О. Р. Жидяка, В. І. Радька, Р. О. Петренко, О. В. Шкільова та ін. У розроблення теоретико-методологічних проблем розвитку сільськогосподарського виробництва в умовах переходу агропромислового комплексу до ринкової економіки значний вклад зробили вчені: В. Г. Андрійчук, П. П. Борщевський, М. Я. Дем'яненко, І. І. Лукінов, М. Й. Малік, Г. М. Підлісецький, П. Т. Саблук, В. В. Юрчишин, О. М. Шпичак та ін.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження сучасного стану виробництва молока в Миколаївській області та обґрунтування основних шляхів підвищення рівня ефективності молочної галузі аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічна ефективність молочного скотарства характеризується системою таких показників: продуктивність корів, витрати праці і кормів на 1 ц молока, йото собівартість і ціна реалізації, прибуток з розрахунку на І ц молока і на одну середньорічну корову, рівень рентабельності виробництва молока. Чинники, які впливають на формування ринку молока та молочної продукції, можна розділити на дві групи [2]:

І – чинники внутрішнього середовища (чисельність поголів'я корів, середньоденний надій молока, системи технологічного оснащення, персонал та ін.);

ІІ – чинники зовнішнього середовища (політика держави – фіскальна, кредитно-грошова, аграрна, зовнішньоекономічна тощо, – стан економіки, розвиток конкуренції та ін.).

Останніми роками у зв’язку зі змінами економічних відносин між виробниками аграрної сфери та переробними підприємствами, нееквівалентним обміном між містом і селом, зниженням платоспроможності населення та сільськогосподарських підприємств, скороченням витрачання худобі кормів, недосконалістю грошово-кредитної політики та інших важелів регулювання виробництвом, відбулись значні зміни в розвитку та розміщенні молочного скотарства [1].

Усіма категоріями господарств за підсумками 2015 р. вироблено 343,8 тис. т молока, що на 5,5% менше порівняно з обсягами 2010 р. (табл. 1).

Таблиця 1 Виробництво основних видів продукції тваринництва в усіх категоріях господарств Миколаївської області

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Молоко, тис. т	364,0	365,9	367,4	370,7	369,3	343,8
у % до 2010р.	100,0	100,5	100,9	101,8	101,5	94,5

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистки у Миколаївській області

Зменшення обсягів валових надоїв молока порівняно з 2014р. відбулося в господарствах усіх категорій всіх районів (крім Арбузинського), найзначніше – Новобузького району (на 19,7%). У загальному виробництві молока 34,3% становила сумарна частка товаровиробників Баштанського, Арбузинського, Снігурівського, Доманівського, Новоодеського районів.

Вклад області у виробництво молока в цілому по Україні характеризується наступними показниками: господарствами усіх категорій вироблено молока всіх видів – 3,2 % загальнодержавного показника (3,3 % у 2014р.); лідерство серед регіонів по виробництву молока у 2015р. тримали товаровиробники Вінницької (7,9%) та Полтавської (7,5%) областей.

Позитивну роль у стабілізації виробництва молока відіграють господарства населення. Цією категорією товаровиробників у минулому році вироблено 89% загальнообласного обсягу молока (на 0,7 в.п. менше ніж у 2014р.); у 2014 році – 306,0 тис. т молока, що на 7,6 % менше 2013 року. Сільськогосподарськими підприємствами на 1,0 % знижені обсяги 2014р. по виробництву молока. Середній надій молока від однієї корови (у розрахунку на одну корову, яка була в наявності на початок року) становив 4780 кг, на 6,5% більше ніж у 2014р.

Основою для нарощування обсягів виробництва тваринницької продукції є наявність поголів'я худоби та птиці. Протягом минулого року в області спостерігалася тенденція скорочення чисельності корів на 2,9 % (табл. 2).

Таблиця 2 Поголів'я корів в усіх категоріях господарств Миколаївської області на кінець року, тис. голів

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Поголів'я корів	92,4	91,8	89,8	90,1	82,3	79,9
у % до 2010 року	99,4	97,2	97,5	89,1	86,5	99,4

Джерело: розраховано за даними Головного управління статистки у Миколаївській області

Стосовно розподілу поголів'я корів за категоріями господарств слід відмітити, що у минулому році зберігалася тенденція зростання питомої ваги корів, що утримується у господарствах населення. Так, на початок поточного року на подвір'ях громадян було зосереджено 90,7 % загальнообласної чисельності корів (на початок 2015р. – 90,4 %).

У порівнянні з початком 2011р. чисельність корів у сільськогосподарських підприємствах зменшилася на 14,9 %, у порівнянні з 2014р. поголів'я корів в аграрних підприємствах скоротилося на 6,3%. При цьому, за підсумками 2015р., 52,5% аграрних підприємств мали до 99 голів великої рогатої худоби, 27,5% – від 100 до 299 голів, 8% – від 300 голів до 499 голів, 11,2% – від 500 до 3999 голів.

Для поліпшення стану української молочної галузі уряду необхідно впровадити здійснення фінансової підтримки підприємств через механізм кредитування з мінімальними процентними ставками, лізингових операцій для реконструкції та

модернізації виробництва, створення системи управління безпекою молочної продукції та оцінки якості [3].

Проводиться технологічне і технічне переоснащення, модернізація молочних ферм на рівні вимог ЄС. Зокрема, оновлення застарілого та зношеного на 60 – 70 % молочного устаткування, впровадження передових технологій: безприв'язного утримання корів і ремонтного молодняку, доїння у молочних залах, монтування молокопроводів, приготування багатокомпонентних кормосумішей, широке використання культурних пасовищ.

Селекційно-племінна робота має бути спрямована на якісне поліпшення молочного стада, зокрема, збільшення молочної продуктивності, вмісту жиру і білку у молоці та підвищення живої маси корів, стійкості до маститів та підвищення плодючості тварин. Осіменіння корів на сільськогосподарських підприємствах і в господарствах населення повинне проводитись тільки способом штучного осіменіння з використанням сперми бугаїв-плідників, оцінених за якістю нащадків, ліній та порід, рекомендованих племінною службою для кожного господарства. Нині основними виробниками молока і яловичини залишаються господарства населення. Враховуючи, що останнім часом в селах намітилась тенденція до зменшення поголів'я худоби, а відповідно й обсягів продукції, слід вжити дійових заходів для покращення ситуації [1].

Передбачається [1, 2, 3, 4, 5]: посилити діяльність регіональної узгоджувальної комісії у напрямі цінового захисту дрібних товаровиробників у ланці виробництва – закупівлі; розширити мережу пунктів штучного осіменіння, організацію маршрутно-кільцевої системи осіменіння та надання сервісних послуг за викликом; при осіменінні використовувати спермопродукцію бугаїв-плідників вітчизняної та зарубіжної селекції, оцінених за якістю нащадків, які записані у каталог та допущені до використання; довести частку штучного осіменіння корів в особистих господарствах населення до 70 % від наявного поголів'я; покращити забезпечення худоби кормами шляхом збільшення видачі концкормів в оплату земельних паїв та створення громадських пасовищ за участю сільських рад; налагодити збут молока господарствами населення виключно через мережу міжгосподарських збутових кооперативів, оснащених необхідним устаткуванням, значно покращити якість молока закупленого у населення; охопити системою племінного обліку поголів'я корів у кращих господарствах населення та організувати закупівлю у них теличок для сільськогосподарських підприємств; стимулювати створення молочних ферм у господарствах населення та фермерських господарствах з механізацією технологічних процесів і продуктивністю корів понад 5 тис. кг молока в рік.

Структурні зміни на ринку сирого молока змусили виробників молочної продукції застосувати нові підходи до закупівлі сировини. Підприємства переорієнтовуються на "приватне" молоко, і на деяких заводах цей показник вже перевищує 60 %. Господарства населення пропонують молоко вдвічі дешевше, тоді як сільгосппідприємства не можуть собі дозволити знизити ціну, адже собівартість молока з урахуванням податків та амортизації вже перевищує позначку 2-3 грн. Така тенденція призвела до скорочення молочного стада на великих підприємствах та зниження рівня рентабельності молока до мінусового [1].

Нині кожен завод вже сформував свої території, де здійснює закупівлю молока. Також проводять інтеграцію з його виробниками, що дає змогу скоротити сировинний ланцюжок, а отже, і здешевити молоко. Але через несприятливу ринкову кон'юнктуру в усіх переробників залишається невирішеним питання сировини, тому зустрічаються непоодинокі випадки "цінових війн" за сировину не на "своїх" територіях (особливо це відчувається взимку). Тому останнім часом як індивідуальні, так і великі господарства надають перевагу "стійким зв'язкам". За такої ситуації незалежні постачальники можуть стати зайвими [3].

Зменшення поголів'я і, як наслідок, відставання нарощення обсягів сировини від потреб ринку молока та молочних продуктів потребують від переробників застосування нових підходів до організації закупівлі сировини.

Висновки. Нині молочна галузь перебуває у стані стагнації. Розвиток вітчизняного ринку молока та молочної продукції стримують такі чинники, як скорочення поголів'я корів, низька ефективність селекційної роботи, низька якість сировини, застарілі технології. Аналіз інформації про стан ринку молока і молочної продукції дозволяє зробити такі висновки:

– основними виробниками молока є господарства населення, частка їх виробництва у 2015 році 89% загальнообласного обсягу молока (на 0,7 в. п. менше ніж у 2014р.); у 2014 році – 306,0 тис. т молока, що на 7,6 % менше 2013 року. Сільськогосподарськими підприємствами на 1,0 % знижені обсяги 2014р. по виробництву молока.. Селянські господарства, які виробляють товарне молоко та бажають збільшити поголів'я корів, повинні мати державну підтримку за обсяги реалізованого на переробні підприємства молока відповідно до його якості. Потребують подальшого продовження програми часткової компенсації понесених витрат на придбання устаткування для доїння й охолодження молока, реєстрацію й ідентифікацію худоби господарств населення, штучне осіменіння маточного поголів'я;

– на початок поточного року на подвір'ях громадян було зосереджено 90,7 % загальнообласної чисельності корів (на початок 2015р. – 90,4 %). У порівнянні з початком 2011р. чисельність корів у сільськогосподарських підприємствах зменшилася на 14,9 %, у порівнянні з 2014р. поголів'я корів в аграрних підприємствах скоротилося на 6,3%. Розвиток молочного скотарства необхідно спрямувати на розширене відтворення стада на основі забезпечення нарощування маточного поголів'я корів у господарствах усіх форм власності і господарювання;

– селекційно-племінна робота має бути спрямована на якісне поліпшення молочного стада, зокрема, збільшення молочної продуктивності, вмісту жиру і білку у молоці та збільшення живої маси корів, стійкості до маститів та підвищення плодючості тварин;

– державна підтримка крупнотоварного виробництва потребує значних капіталовкладень. Такі проекти будуть привабливими для інвесторів, які пов'язують майбутню діяльність з молочним бізнесом;

– створення сприятливого економічного середовища насамперед передбачає удосконалення цінового механізму на молочну сировину.

Література :

1. Касіян Р. Л. Економічна ефективність виробництва молока і напрями її підвищення [Електронний ресурс] / Р. Л. Касіян // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. – 2013. – Вип. 23. – С. 78-85. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pav_2013_23_14

2. Радько В. І. Організаційно-економічні умови ефективного виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 "економіка та управління підприємствами" – Київ, 2008. – 26 с.

3. Шкільов О. В. Внутрішньогосподарські резерви підвищення ефективності виробництва молока / Шкільов О. В // Економіка АПК. – 2007. – № 9. – 33 – 36 с.

4. Тошина Н. Механізм стабілізації ринку молокопродукції України в умовах обмеженості ресурсів / Тошина Н. // Наука молода. – 2008. – № 4.– С.48 – 51.

5. Котикова О. І. Забезпечення підвищення конкурентоспроможності продукції молочного скотарства в сільськогосподарських підприємствах в умовах євроінтеграції / О.І. Котикова, О. В. Аржанова, Т. І. Євстрат'єва // Молодий вчений. — 2016. — №7 (34). — С. 63—67. — Режим доступу : http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/7/16.pdf.

УДК 438.439.5

СТАН ТА РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

А.Р. Новицький, студент

Науковий керівник : д-р екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан виробництва зерна в Миколаївській області та обґрунтовано основні шляхи підвищення рівня зерновиробництва.

Ключові слова: зерно, сільське господарство, урожайність, площа посіву, продовольчі культури, фуражні культури.

Постановка проблеми. Найважливішою складовою агропромислового комплексу є зернова галузь, що визначає основу економічної безпеки країни. Зернове виробництво займає провідне місце в структурі аграрного сектору економіки України. Від рівня ефективності його розвитку залежить добробут населення, гарантування національної продовольчої безпеки, експортні можливості країни. Також Україна є одним з найбільших експортерів зерна в Європі. Для утримання позицій на міжнародній арені з продажу зерна, вітчизняним товаровиробникам необхідно постійно вкладати кошти у підвищення ефективності галузі, запроваджувати інноваційні технології з виробництва конкурентоспроможної продукції [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми, пов'язані з розвитком зернової галузі України, знайшли широке відображення в аграрній економічній літературі. До найбільш комплексних належать праці В.С. Жигадло, Г.М. Підлісецького, Р.П. Саблука та інших.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження сучасного стану виробництва зерна в Миколаївській області та обґрунтування основних шляхів підвищення рівня зерновиробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. На всіх етапах розвитку сільського господарства одним із основних напрямів виробництва продукції рослинництва є зерновиробництво, а обґрунтування заходів щодо його стабілізації і підвищення ефективності – міжнародним завданням.

Зернове виробництво як пріоритетна галузь агропромислового комплексу має важливе стратегічне значення, адже від рівня виробництва зерна залежать продовольча безпека держави, її економіка і добробут населення. Торік в області 60,6% зайнятих

посівами площ було відведено під зернові культури – 947,9 тис. га (на 22,1 тис. га, або на 2,3% менше ніж у 2013р.).

Розглядаючи динаміку посівних площ у групі зернових, слід відмітити, що в порівнянні з 2013р. дещо розширилися посівні площі тільки під ячменем – на 1,3%. Посівні площі під рештою зернових культур скоротилися: суміші колосових посіяно менше на 83,3%, гречки – на 43,9%, вівса – на 34,4%, сорго – на 33,2%, зернобобових – на 30,9%, проса – на 20,1%, кукурудзи – на 3,8%, жита – на 1,1%, пшениці – на 0,2%.

За підсумками 2014р. частка посівних площ фуражних культур зернового поля була переважаючою (55,8%) і складала 528,9 тис. га. За період, що аналізується, зерновий клин продовольчих культур мав перевагу у 2005, 2006 та 2008 роках (51, 61, 56%% відповідно).

Завдяки вигідному географічному положенню, природно-кліматичним умовам та родючим ґрунтам, у Миколаївській області склалася висока культура виробництва технічних культур, які є суттєвим джерелом грошових надходжень і підтримки фінансового стану господарств.

Визначальним фактором впливу на ефективність діяльності в галузі рослинництва виступає врожайність сільськогосподарських культур. Аналіз її динаміки протягом останніх років засвідчив значний діапазон її варіації. Коливання урожайності свідчать про об’єктивне існування природно-кліматичного ризику в галузі рослинництва.

Агрометеорологічні умови передпосівного періоду осені 2013р. були неоднорідними. У вересні переважала тепліше звичайного з рясними дощами погода. Початок жовтня характеризувався суттєвим зниженням температури повітря – середньодобові показники в окремі дні були на 7-9º нижче норми. Листопад був аномально теплим та сухим – в окремі дні абсолютні максимуми температур були рекордними за останні 70 років. Отже, осінь 2013р. відзначилася великими температурними контрастами, з дуже ранніми першими заморозками та нерівномірним розподілом опадів.

Погодні умови кліматичної зими для повноцінної перезимівлі озимих культур були малосприятливими, глибокого спокою у зимуючих культур не було, рослини декілька разів відновлювали свою вегетацію. Такі перепади від тепла до холоду були вкрай несприятливими для загартування озимини, приводили до втрати поживних речовин та послаблення їх зимостійкості. За весь зимовий період мінімальна температура повітря на глибині залягання вузла кущіння озимих в період найбільших похолодань знижувалася до 6-11° морозу, але загрози для зимуючих культури не представляла.

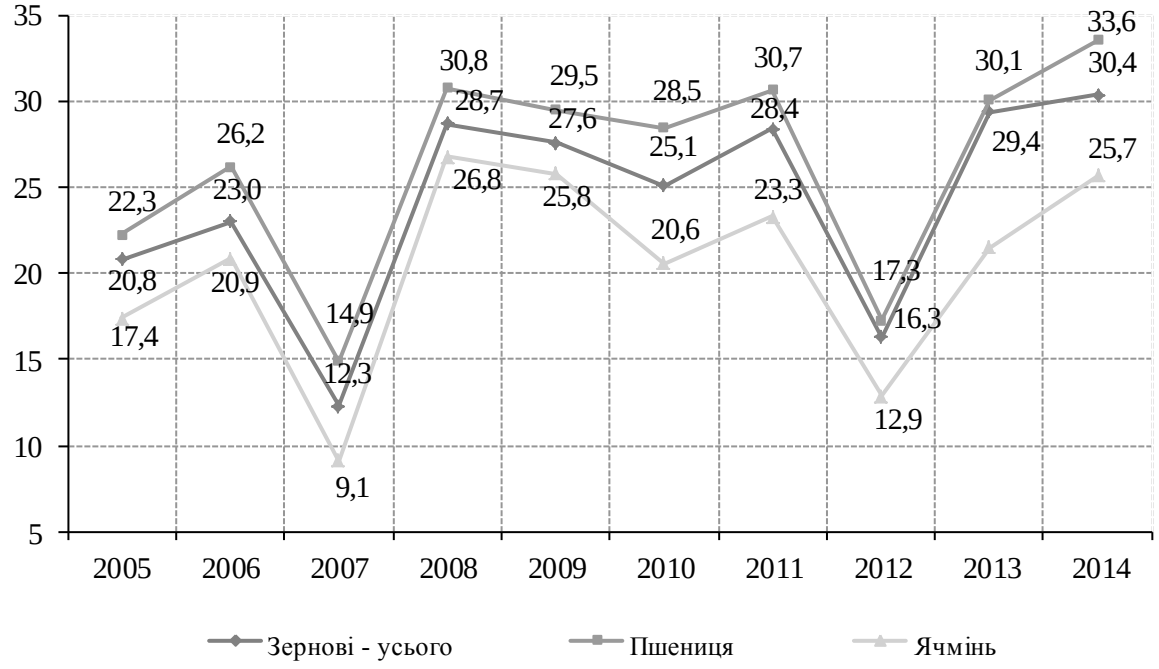
Розвиток весняних процесів у 2014р. відбувся із значним випередженням середніх багаторічних показників. Так, на початку березня відбулося встановлення середніх добових температур повітря вище +5°, що на 17-19 днів раніше звичайних строків – почалася метеорологічна весна.

Узагальнюючи вищезазначене, можна констатувати, що для вирощування більшості зернових культур погодні умови року, що минув, були переважно сприятливими.

Зокрема для зернової групи культур минулий рік за останнє щонайменше десятиріччя був найбільш врожайним. З 1 гектара зібраної площі в усіх категоріях господарств було одержано 30,4 ц зерна, що на 1 ц більше ніж у 2013р. та на 9,6 ц – ніж у 2005р. (рис. 1).

Варто зазначити, що господарствам усіх категорій десяти районів вдалося перевищити середньо обласну урожайність зернових культур, а найсуттєвіше – Первомайського (на 14,2 ц з 1 га), Арбузинського (на 10,5 ц), Кривоозерського (на 10,3 ц) та Врадіївського (на 9,3 ц) районів. Найнижчий рівень урожайності зафіксовано в господарствах Березанського та Березнегуватського районів (18,9 ц та 21,6 ц з 1 га відповідно).

Рисунок 1 – Урожайність основних зернових культур
в усіх категоріях господарств Миколаївської області, ц з 1 га

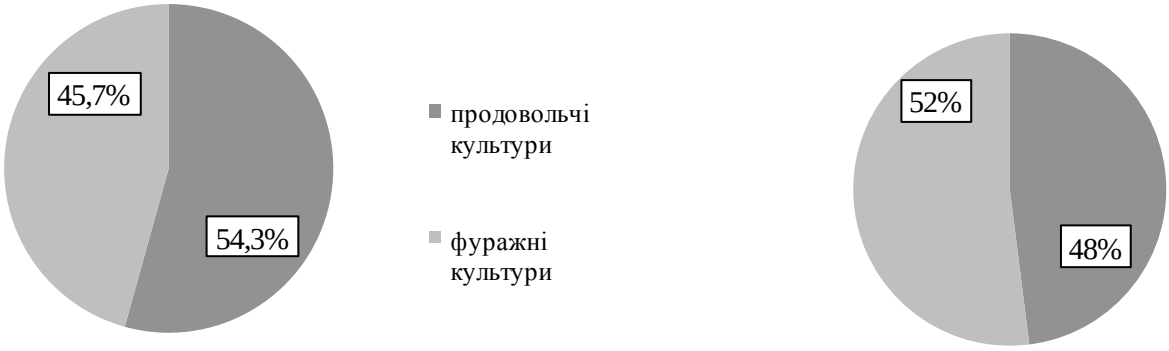

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Аналіз регіонального рівня врожайності основних зернових культур у 2014р., у порівнянні з загальнодержавним, свідчить про наступне. У минулому році хліборобам Миколаївщини вдалося отримати вагомий врожай зернових культур, який поправу можна назвати рекордним. Внесок Миколаївської області у загальнодержавне виробництво зерна в 2014р. складав 4,5%. Господарствами усіх категорій зібрано 2864,0 тис.т зерна (у вазі після доробки), що на 2,1% більше ніж у 2013р., та в 1,6 раза – ніж у 2005р. На формування врожаю зернових культур у минулому році суттєво вплинуло нарощення виробництва, насамперед, озимих ячменю та пшениці. Їх валові збори збільшилися у порівнянні з 2013р. відповідно на 27,8% та 12%.

У структурі виробництва зернових 48% припадало торік на продовольчі культури (1373,3 тис.т). Фуражного зерна зібрано 1490,7 тис.т (52%) (рис. 2). Питома вага продовольчих зернових культур у порівнянні з 2013р. зросла, а частка фуражних – скоротилася відповідно на 4,2 в.п.

Рисунок 2 – Структура виробництва зернових культур в усіх категоріях господарств Миколаївської області, %

2005 рік 2014 рік

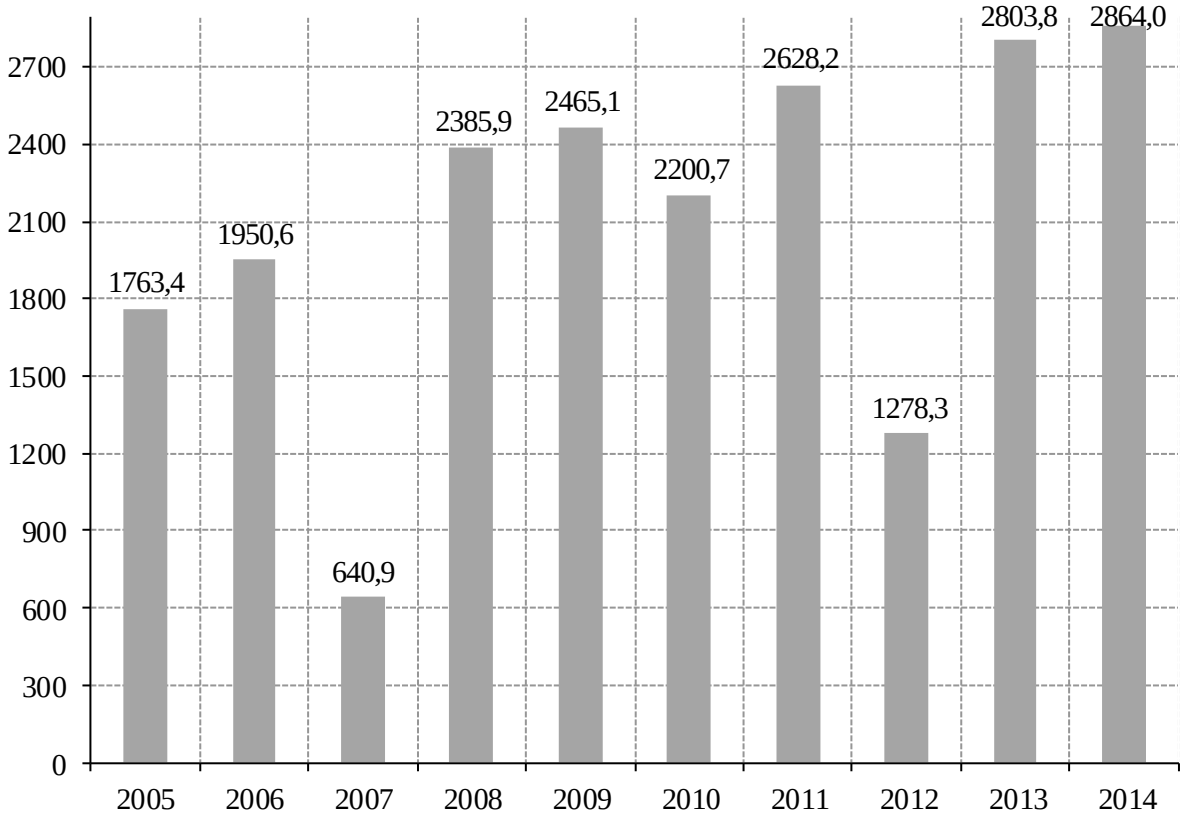
Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

У порівнянні з 2005р. розподіл зернових культур по групах змінився докорінно. Наведена діаграма наочно демонструє, що в 2014р. переважаючою була частка фуражного зерна, тоді як у 2005р. – продовольчого.

В динаміці обсяги виробництва зернових культур в аграрних підприємствах Миколаївської області з 2005 по 2014 роки значно зросли (рис. 3).

Провідною продовольчою культурою є пшениця. Усіма категоріями господарств області у 2014р. зібрано 1351,4 тис. т цієї культури, що на 143,6 тис. т, або на 11,9% перевищує рівень попереднього року. Більше половини (51,1%) загальнообласного валового збору пшениці забезпечено господарствами Первомайського, Баштанського, Арбузинського, Доманівського, Новоодеського, Снігурівського, Березанського та Жовтневого районів.

Рисунок 3 – Динаміка виробництва зернових культур усіма категоріями господарств Миколаївського району, тис. т

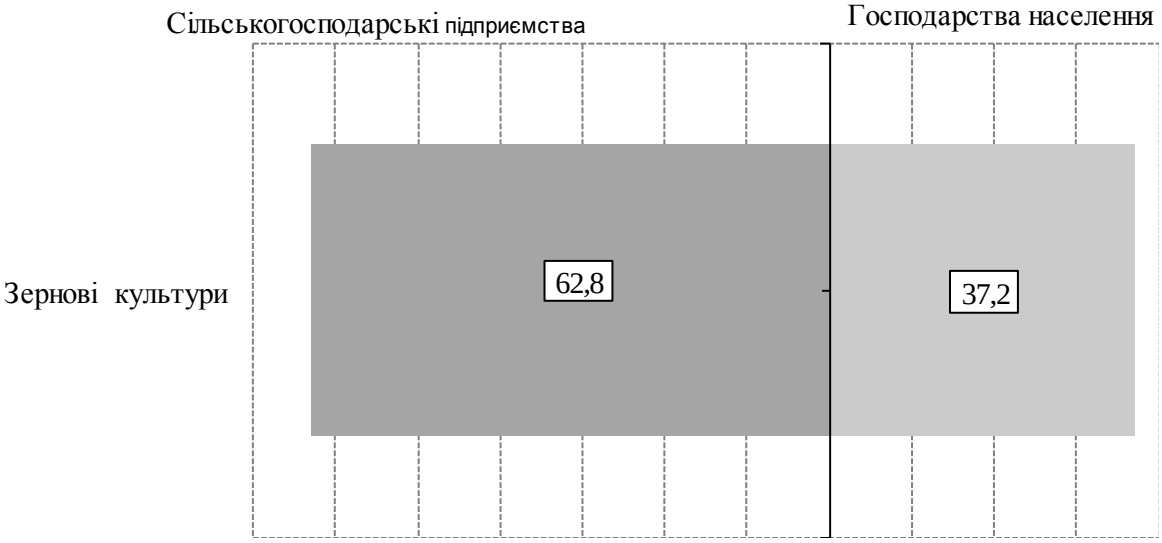
Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Аналіз питомої ваги основних категорій господарств у виробництві продукції зернових в минулому році свідчить про таке: основними виробниками зерна, як і попередні роки, є сільськогосподарські підприємства – 62,8% (рис. 4) загального обсягу.

Проведені дослідження підтверджують, що провідним фактором розвитку зерновиробництва має бути інтенсифікація галузі на основі впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Поряд із впровадженням інтенсивних технологій слід

приділити увагу поліпшенню насінництва, зменшенню втрат урожаю при вирощуванні, зберіганні та переробці продукції, впровадженню нових організаційних форм господарювання, посиленню матеріальної заінтересованості працівників.

Рисунок 4 – Співвідношення основних категорій господарств Миколаївської області у виробництві зернових культур у 2014 році, %

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

В Україні нарощування виробництва зерна має стратегічне значення для підвищення ефективності АПК, успішного його розвитку та подолання кризового стану в суміжних (тваринницьких) галузях. Однак протягом останніх років обсяги виробництва постійно скорочувались. Підвищення рівня ефективності виробництва зерна є найважливішим завданням, від вирішення якого залежить забезпечення конкурентоспроможності зернового підкомплексу і продовольчої безпеки країни. Розв'язання цієї проблеми повинно здійснюватися не тільки на державному, а й на регіональному рівнях, де вирішуються питання забезпечення населення продуктами харчування [2].

У комплексі економічних заходів щодо стимулювання зовнішньої торгівлі зерном найбільш ефективним засобом є фінансове сприяння держави вітчизняним експортерам, в тому числі із залученням коштів державного бюджету, яке передбачає використання механізмів кредитування експорту, страхування експортних кредитів, надання державних гарантій [3].

Для обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності зернопродуктового підкомплексу аграрного сектору необхідно здійснювати: достовірне об'єктивне оцінювання економічних процесів і явищ з урахуванням відмінностей кліматичних умов та якісних характеристик ґрунтів підприємств регіону; комплексний аналіз проводити з визначенням напрямків використання зерна, його якості, вмісту клейковини та білка, засміченості, вологості, інших якісних параметрів зерна [2, 4].

Висновки. Таким чином аграрна політика по створенню умов для ефективного функціонування зернового ринку концентруватиметься на наступних основних напрямках:

- створення більш ефективної системи податкового та митно-тарифного регулювання;
- створення системи моніторингу та прогнозування ринку, пошук перспективних ринків збуту та просування зерна на зовнішні ринки;
- стимулювання ринкового попиту та пропозиції на зерно;
- формування і функціонування інфраструктури ринку, системних та програмних підходів до розвитку ринку;
- захист інтересів вітчизняних товаровиробників при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;
- науково-технічне та інформаційне забезпечення розвитку ринку;
- захист економічної конкуренції та забезпечення прозорості ринку;
- формування необхідної законодавчої та нормативно-правової бази.

Література :

1. Кафлевська С. Г. Стан та проблеми розвитку ринку зерна в Україні [Електронний ресурс] / С. Г. Кафлевська, Н. О. Козяр // Ефективна економіка. – №4. – Режим доступу до журналу : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1928

2. Кондратюк О. І. Стан і перспективи розвитку зернового під комплексу в умовах глобалізації / О. І. Кондратюк // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - №6. – С. 37-42.

3. Тимошенко М. М. Стан та перспективи торгівлі України зерном на світовому ринку / М. М. Тимошенко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал ЖНАУ Інноваційна економіка. – 2012. - № 32. – С. 298-302.

4. Котикова О. І. Забезпечення виробництва зернових на півдні України за рахунок комплексного зрошення / Котикова О. І., Тесляр В. О. // Інноваційна економіка. — 2014. — № 2 (51). — С.77—82.

УДК 636.03

ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.В. Овчаренко, студентка

Науковий керівник : д-р екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан виробництва продукції галузі тваринництва в Миколаївській області та обґрунтовано основні шляхи підвищення її ефективності.

Ключові слова: тваринництво, сільське господарство, валова продукція, поголів'я худоби, продукція.

Постановка проблеми. Тваринництво – особлива галузь сільського господарства, стан розвитку якої вагомо впливає на економічний потенціал АПК країни, на всі сфери суспільного виробництва. Тваринництво забезпечує населення високоякісними, калорійними, дієтичними і вітамінізованими продуктами харчування, а промисловість - сировиною. Екологічне значення полягає в забезпеченні землеробства органічними добривами, внесення у ґрунт яких повертає в природу значну кількість органічної маси, сприяє підвищенню його родючості, вмісту гумусу, розвитку мікрофлори, інтенсифікації ґрунтотворного процесу і кругообігу речовин в породі [1].

Нестабільність соціально-економічної ситуації, низький рівень концентрації капіталу в аграрній сфері, диспаритет цін між сільськогосподарською продукцією і продукцією промисловості та його наслідки зумовили хронічні негаразди в цій галузі аграрного виробництва [2].

В процесі реформування агропромислового комплексу тваринництво України зазнало, на жаль, негативних змін. Масове скорочення поголів'я сільськогосподарських тварин, зниження продуктивності, збитковість виробництва та погіршення якості продукції ставлять під загрозу національну продовольчу безпеку, знижується експортний потенціал країни та погіршується соціальна ситуація в сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За наявних проблем розвитку тваринництва в Україні багато наукових досліджень та праць відомих науковці економістів-аграрників В.Г. Андрійчука, О.М. Бородіної, А.Д. Діброви, С.М. Кваші, П.Т. Саблука, О.М. Шпичака присвячені саме цій проблемі. Проте, враховуючи специфічність галузі та кризову ситуацію, в якій вона знаходиться на даний час,

залишається актуальним додатковий аналіз стану та результативності стратегічної галузі вітчизняного АПК.

Мета дослідження. Дослідити сучасний стан розвитку тваринництва в Миколаївській області, встановити шляхи виходу з кризи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тваринництво – невід'ємна споріднена з рослинництвом галузь. Воно покликане задовольнити потреби населення у незамінних продуктах харчування, а також потреби легкої та інших галузей промисловості в багатьох видах сільськогосподарської сировини.

Впродовж тривалого періоду розвиток галузі тваринництва відбувається в умовах занепаду матеріально-технічної бази, скорочення маточного поголів'я худоби.

Тваринництво області представлене такими основними галузями як скотарство, свинарство і птахівництво. Певною мірою розвинутими є бджільництво, вівчарство й кролівництво.

У 2015р. виробництво тваринницької продукції забезпечило 18,9% всієї валової продукції сільського господарства і склало 269,7 млн. грн, що на 2,4 в.п. менше від аналогічного показника 2014р. (рис. 1). Індекс обсягу виробництва продукції тваринництва порівняно з попереднім роком склав 90,5%, зокрема в аграрних підприємствах – 72%, господарствах населення – 95,1%.

Рисунок 1 – Валова продукція тваринництва Миколаївської області за категоріями господарств, млн. грн

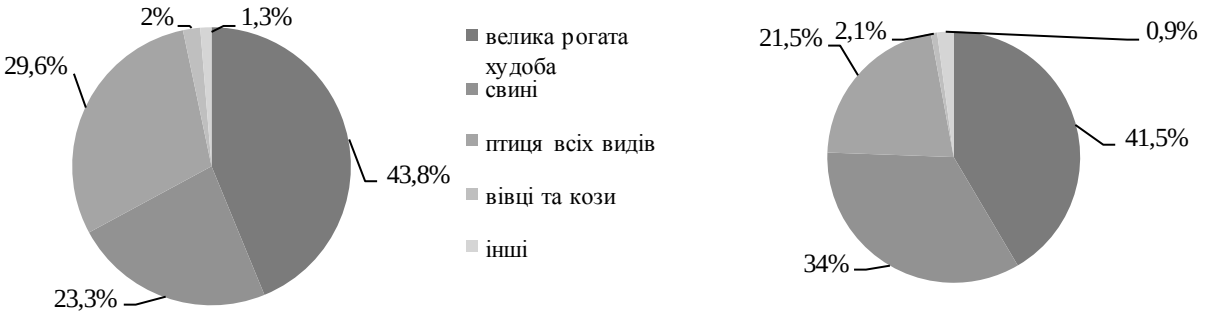
Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Господарствами усіх категорій торік було вирощено 46,8 тис. т худоби та птиці (у живій вазі), що на 7,3% менше ніж у 2014р. Відношення обсягів вирощування худоби

до її реалізації на забій дорівнювало 90% (87,5% – у 2014р.). У цілому по області в 2015р. було одержано 52,0 тис. т м'яса (у живій вазі), що на 9,9% менше, ніж у попередньому році.

У структурі виробництва м'яса (у живій вазі) торік в усіх категоріях господарств найбільша питома вага припадала на м'ясо великої рогатої худоби – 41,5% (42,6% у 2014р.); м'ясо свиней займало 34% (29,5%), птиці – 21,5% (25%), овець та кіз – 2,1% (1,4%), інші види м'яса – 0,9% (1,5%). Скоротилася частка м'яса великої рогатої худоби проти 2010р. на 2,3 в.п., птиці – на 8,1 в.п., інших видів – на 0,4 в.п., натомість зросла питома вага виробництва м'яса свиней – на 10,7 в.п., овець та кіз – на 0,1 в.п. (рис. 2).

Рисунок 2 – Структура виробництва м'яса за видами у живій вазі в Миколаївській області

2010 рік 2015 рік

Джерело: побудовано за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Усіма категоріями господарств за підсумками 2015р. вироблено 284,1 млн. шт яєць, що на 43,2% менше рівня попереднього року, 343,8 тис. т молока (на 6,9% менше), 123 т вовни (на 0,8% менше) (табл. 1).

Таблиця 1 Виробництво продукції тваринництва в Миколаївській області

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2015р. у % до 2014р.
М'ясо всіх видів (у живій вазі), тис. т	45,9	49,4	49,5	49,6	57,7	52,0	90,1
Молоко, тис. т	364,0	365,9	367,4	370,7	369,3	343,8	93,1
Яйця, млн. шт.	572,7	617,0	553,8	299,6	500,0	284,1	56,8
Вовна, т	102	95	97	101	124	123	99,2

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Господарствами Арбузинського, Баштанського, Новоодеського, Первомайського, Кривоозерського районів забезпечено більше третини (34,6%) загальнообласного виробництва м'яса. Порівняно з 2014р. реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі зменшилася в усіх районах (крім Арбузинського), а найсуттєвіше – у господарствах Снігурівського (на 32,5%) та Єланецького (на 24%).

Зменшення обсягів валових надоїв молока порівняно з 2014р. відбулося в господарствах усіх категорій всіх районів (крім Арбузинського), найзначніше – Новобузького району (на 19,7%). У загальному виробництві молока 34,3% становила сумарна частка товаровиробників Баштанського, Арбузинського, Снігурівського, Доманівського, Новоодеського районів.

Аграріями Арбузинського, Баштанського, Снігурівського та Первомайського районів забезпечується 60,6% обсягу виробництва яєць. Зменшення показника зафіксовано в господарствах 7 районів, найсуттєвіше – Снігурівського (на 86,2%).

Вклад області у виробництво основних видів тваринницької продукції в цілому по Україні характеризується наступними показниками. Господарствами усіх категорій вироблено м'яса (у живій вазі) – 1,6% загальнодержавного показника (1,7% у 2014р.), молока всіх видів – 3,2% (3,3%), яєць від птиці всіх видів – 1,7% (2,6%), вовни – 5,4% (4,8%). Лідерство серед регіонів по виробництву м'яса у 2015р. тримали товаровиробники Черкаської (13,1%) та Вінницької (13%) областей, молока – Вінницької (7,9%) та Полтавської (7,5%), яєць – Київської (16,3%), вовни – Одещини (53,3%).

Позитивну роль у стабілізації виробництва тваринницької продукції відіграють господарства населення. Цією категорією товаровиробників у минулому році вироблено 89% загальнообласного обсягу молока (на 0,7 в.п. менше ніж у 2014р.), 87,8% вовни (на 3,1 в.п. більше), 87,1% м'яса у живій вазі (на 1,5 в.п. більше), та 49,7% яєць (на 21,5 в.п. більше). Торік цією категорією господарств вироблено м'яса (у живій вазі) – 45,3 тис.т, що на 8,3% менше порівняно з попереднім роком, молока – 306,0 тис.т (на 7,6% менше), яєць – 141,1 млн.штук (на 0,1% більше), вовни – 108 т (на 2,9% більше). У порівнянні з 2010р. у цих господарствах спостерігається тенденція щодо зменшення виробництва молока (на 8,6%). Водночас виробництво вовни, м'яса та яєць збільшилося на 38,5%, 23,4% та 3,9% відповідно.

Сільськогосподарськими підприємствами на 60,2% знижені обсяги 2014р. по виробництву яєць, на 21,1% – вовни, на 19,3% – м'яса у живій масі, на 1% – молока.

Середньодобові прирости великої рогатої худоби на вирощуванні, відгодівлі та нагулі в аграрних підприємствах становили 462 г (на 1,3% більше ніж у 2014р.), свиней

– 315 г (на 12,1% більше). Середній надій молока від однієї корови (у розрахунку на одну корову, яка була в наявності на початок року) становив 4780 кг, на 6,5% більше ніж у 2014р. У середньому від однієї курки-несучки отримано 260 штук яєць, на 15% менше ніж у попередньому році. Настриг вовни від однієї вівці зменшився на 13,6% і становив 1,9 кг.

Основою для нарощування обсягів виробництва тваринницької продукції є наявність поголів'я худоби та птиці. Протягом минулого року в області спостерігалася тенденція скорочення чисельності птиці на 7,2%, свиней – на 11,2%. Кількість великої рогатої худоби зросла на 2% (зокрема корів – знизилася на 2,9%), овець та кіз – на 2,1%.

Таблиця 2 Поголів'я худоби та птиці в усіх категоріях господарств Миколаївської області, на кінець року; тис. голів

Показник	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.	2015р. у % до 2014р.
Велика рогата худоба	141,4	142,0	150,3	154,5	132,4	135,1	102,0
у т. ч. корови	92,4	91,8	89,8	90,1	82,3	79,9	97,1
Свині	166,9	155,9	139,6	147,1	129,1	114,6	88,8
Вівці та кози	48,7	48,0	49,7	54,7	52,9	54,0	102,1
Птиця	4198,1	4065,3	3723,9	4248,2	3133,5	2908,9	92,8

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

На початок 2016р. 39% загальнообласного поголів'я великої рогатої худоби зосереджено у господарствах Баштанського, Доманівського, Новоодеського, Снігурівського, Арбузинського та Кривоозерського районів; 47,5% чисельності свиней – Первомайського, Арбузинського, Кривоозерського, Новоодеського та Новобузького районів. Аграрні товаровиробники Баштанського, Миколаївського, Новоодеського, Жовтневого, Березанського та Вознесенського районів утримують більше половини (52,1%) загального поголів'я овець та кіз в області. На господарства Арбузинського, Баштанського, Новоодеського та Первомайського районів припадає 41,3% поголів'я птиці всіх видів.

Стосовно розподілу поголів'я худоби та птиці за категоріями господарств слід відмітити, що у минулому році зберігалася тенденція зростання питомої ваги окремих видів худоби та птиці, що утримується у господарствах населення. Так, на початок поточного року на подвір'ях громадян було зосереджено 86,7% загальнообласної чисельності великої рогатої худоби (на початок 2015р. – 85,5%), зокрема корів – 90,7% (90,4%); овець та кіз – 87,8% (84,9%), свиней – 58,6% (60,2%).

У порівнянні з початком 2011р. чисельність поголів’я великої рогатої худоби у сільськогосподарських підприємствах зменшилася на 18,3%, зокрема корів – на 14,9%, свиней – на 31%, овець та кіз – на 51,1%, птиці – на 66,1%. У порівнянні з 2014р. поголів’я великої рогатої худоби в аграрних підприємствах скоротилося на 6,8%, зокрема корів – на 6,3%, свиней – на 7,8%, овець та кіз – на 17,5%, птиці – на 19,2%. При цьому, за підсумками 2015р., 52,5% аграрних підприємств мали до 99 голів великої рогатої худоби, 27,5% – від 100 до 299 голів, 8% – від 300 голів до 499 голів, 11,2% – від 500 до 3999 голів. Близько третини (29,3%) господарств утримували менше 100 голів свиней, 57,4% – від 100 до 999 голів, 13,3% – більше 1000 голів. Основна частина (71%) підприємств мали до 300 голів овець та кіз. До 1000 голів птиці налічувалося у 43,8% сільськогосподарських підприємств, від 1 тисячі до 25 тисяч – у 31,2%, понад 50 тисяч – у решти.

З метою нарощування поголів'я сільськогосподарських тварин і птиці в підприємствах Миколаївської області, збільшення обсягів виробництва молока, м'яса та яєць пропонується:

1. Головам районних державних адміністрацій взяти під особистий контроль збереження поголів'я худоби та птиці, здійснити комплекс організаційних заходів щодо проведення робіт із заготівлі кормів для сільськогосподарських тварин згідно з зоотехнічними нормами, сприяти забезпеченню кормами поголів'я худоби та птиці особистих підсобних господарств населення.

2. Племінним підприємствам необхідно посилити контроль за якістю надання сервісних послуг з питань селекції та відтворення сільськогосподарських тварин господарствам усіх форм власності, продовжити роботу з проведення закупівлі сільськогосподарськими підприємствами телиць в особистих селянських господарствах для вирощування, з подальшим введенням їх в основне стадо.

3. Активізувати проведення робіт з ідентифікації та реєстрації тварин у господарствах усіх форм власності, забезпечити виконання планів ідентифікації та реєстрації тварин на сільськогосподарських підприємствах та особистих господарствах населення області.

4. Головному управлінню ветеринарної медицини в Миколаївській області вжити заходів щодо вдосконалення ветеринарного обслуговування на селі, забезпечити своєчасне проведення планових протиепізоотичних заходів та ветеринарно-санітарних робіт на тваринницьких фермах.

5. Головному управлінню агропромислового розвитку обласної державної адміністрації сприяти збереженню маточного поголів'я великої рогатої худоби, свиней

та птиці, надавати сільськогосподарським товаровиробникам інформаційні послуги щодо закупівлі племінного молодняка худоби та птиці, забезпечити своєчасне використання коштів за бюджетною програмою «Державна підтримка галузі тваринництва».

Висновки. Тваринництво є, безумовно, важливою галуззю сільського господарства.

Незважаючи на великий потенціал Миколаївської області в розвитку тваринництва, а саме наявність сприятливих природно-кліматичних, земельних, трудових ресурсів тощо, дана галузь сільського господарства перебуває в досить тяжкому стані. Більшість показників виробництва в тваринництві залишаються майже стабільними на протязі останніх років. Проте необхідно продовжувати роботу для стабілізації та нарощування виробництва в цій галузі.

В умовах світової кризи вітчизняне скотарство потребує ще більш ефективного державного захисту. Тому, на нашу думку, проаналізувавши ситуацію розвитку галузі тваринництва, можна зробити висновок про негативні тенденції в розвитку галузі: скорочення поголів'я тварин, вагоме зниження продуктивності худоби, погіршення її якісного складу. Звичайно, дані обставини спричинили погіршення якості продукції галузі та зменшення об'ємів виробництва, а звідси і споживання цінних продуктів харчування.

Тваринники при нерентабельному виді бізнесу розраховують на значну підтримку з боку держави. Але, як свідчить досвід досліджень, величина фінансової підтримки з боку держави не є гарантом успішності в виробництві продукції тваринництва. Тому залишається широке поле для досліджень механізмів державної підтримки розвитку тваринництва з метою відновлення потенціалу галузі та забезпечення населення продуктами харчування, а країну – стабільними міжнародними позиціями [3].

Література :

1. Біттер О. А. Економічна ефективність виробництва продукції тваринництва в сільськогосподарських підприємствах : [монографія] / Біттер О. А., Ковальова Г. В., Мазуренко О. В. – Івано-Франківськ : Вежа, 2011. – 184 с.

2. Добровольська С.Р. Розвиток тваринництва в сільськогосподарських підприємствах: зміни у структурі галузі // Сталий розвиток економіки. – 2012. № 2. – С. 173-176.

3. Розвиток галузі тваринництва, державна підтримка виробників тваринницької продукції – МінАПП [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://agroua.net/news/news_38608.html

УДК 631.15.002.6

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

М.О. Оганесян, студентка

Науковий керівник : д-р. екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджено сучасний стан виробництва продукції рослинництва у Миколаївській області.

Ключові слова: рослинництво, валова продукція, урожайність, сільське господарство.

Постановка проблеми. Рослинництво одна із основних галузей, що визначає спеціалізацію господарств півдня України та є стратегічною галуззю і гарантом продовольчої безпеки України. Воно забезпечує населення продуктами харчування, тваринництво – кормами, легку, харчову і переробну промисловість – сировиною [1]. Питома вага продукції рослинництва у структурі валової продукції сільського господарства займає більше 60%. Розвитку цієї галузі завжди приділяється максим уваги, а тому вивчення її стану в період глибоких економічних трансформацій викликає значний науковий інтерес.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями відтворення у рослинництві на регіональному рівні, а також теоретичним і практичним аспектам формування та функціонування ринку сільськогосподарської продукції присвячено ряд наукових праць як вітчизняних вчених-економістів, так і зарубіжних. Серед них наукові розробки Бистрякова І. К., Болдирєвої Л. М., Борщевського П. П., Векленко В. І., Гранберга О. Г., Дубіщева В. П., Загайтова І. Б., Заяць Т. А., Золотарьова Є. Л., Коваленка Н. Я., Комеліної О. В., Коляденко С. В., Кропивка М. Ф., Кузняка Б. Я., Онищенка В. О., Пащенко В. О., Попова Н. А., Саблука П. Т., Сологуб О. П., Хвесика М. А., Чернюк Л. Г. та ін. Однак, зважаючи на актуальність проблеми, широке коло питань стосовно оцінки ефективності відтворювальних процесів в рослинництві на рівні регіонів у сучасних умовах господарювання потребує подальшого розгляду та вдосконалення.

Мета статті. Дослідити сучасний стан виробництва продукції рослинництва у Миколаївській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більше половини фонду споживання основних продуктів харчування формується за рахунок рослинницької галузі.

За попередніми даними, обсяг валової продукції рослинництва в 2015р. (у постійних цінах 2010р.) складав 7267,1 млн. грн, що на 370,7 млн. грн (на 5,4%) більше в порівнянні з 2014р., та на 1699,6 млн. грн (на 30,5%) більше ніж у 2010р. Питома вага області в ресурсах валової продукції рослинництва України торік становила 3,7% (15 місце серед регіонів держави).

Зернове виробництво як пріоритетна галузь агропромислового комплексу має важливе стратегічне значення, адже від рівня виробництва зерна залежать продовольча безпека держави, її економіка і добробут населення. Торік в області 60,9% зайнятих посівами площ було відведено під зернові культури – 952,1 тис. га (на 4,2 тис. га більше ніж у 2014р. та на 35,2 тис. га – ніж у 2010р.).

Суттєвим джерелом грошових надходжень і підтримки фінансового стану сільськогосподарських підприємств є виробництво технічних культур.

У всіх категоріях господарств у минулому році технічні культури займали 515,4 тис. га, що на 1,1% (або на 5,9 тис. га) більше ніж у 2014р. Провідною технічною культурою залишається соняшник, який є одним із найліквідніших видів сільськогосподарської продукції, але разом з тим культурою, яка суттєво виснажує ґрунт. Під соняшником було зайнято 461,8 тис. га, що на 1,7% або на 7,8 тис. га більше ніж у 2014р. На посівні площі цієї культури припадало 89,6% площ технічної групи. Цей показник у порівнянні з попереднім роком зріс на 2,5 в.п. і залишається дуже високим. Вагому частку займав соняшник і в загальній посівній площі сільськогосподарських культур – близько 30%, що суттєво перевищує науково-обґрунтовані норми (не більше 12% для зони степу).

Ріпак торік було посіяно на площі 20,8 тис. га, що на 54,1% менше ніж у 2014р. Минулорічний показник нижче рівня 2010р. майже на 73%. Питома вага цієї культури в посівній площі технічних культур у 2015р. становила 4%, на 4,7 в.п. менше ніж у 2014р. та на 11,1 в.п. – ніж у 2010р.

Посівні площі сої в 2015р. становили 21 тис. га, що на 4,8 тис. га більше ніж у попередньому році. У структурі технічних культур питома вага цієї культури зросла з 3,6% у 2010р. до 4,1% у минулому році.

Під картоплю та овоче-баштанні культури було відведено 41,1 тис. га, що на 0,7% більше ніж у попередньому році та водночас на 3,1% менше ніж у 2010р. При цьому, площі під картоплею розширилися на 2,7%, під овочами – на 0,3%, а під продовольчими баштанними культурами – скоротилися на 6,8%.

Визначальним фактором впливу на ефективність діяльності в галузі рослинництва виступає врожайність сільськогосподарських культур. Аналіз її динаміки протягом

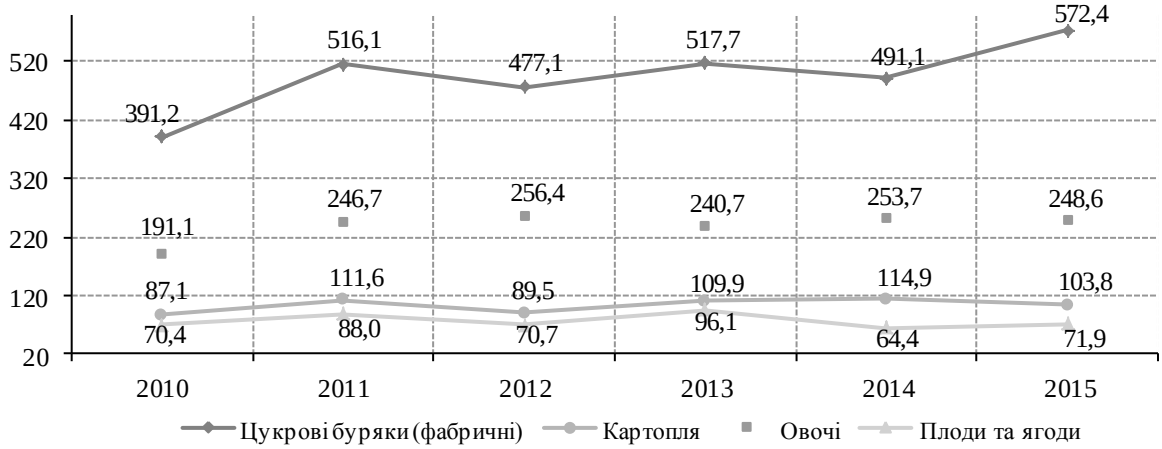
останніх років засвідчив значний діапазон її варіації. Коливання урожайності свідчать про об'єктивне існування природно-кліматичного ризику в галузі рослинництва.

Для вирощування більшості аграрних культур погодні умови року, що минув, були переважно сприятливими. Зокрема для зернової групи культур 2015р. за останнє щонайменше десятиріччя був найбільш врожайним. З 1 гектара зібраної площі в усіх категоріях господарств було одержано 30,5 ц зерна проти 30,4 ц у 2014р. та 25,1 ц – у 2010р.

Сприятливим був 2015р. і для вирощування соняшника на зерно, урожайність якого у господарствах усіх категорій сягала 19,7 ц з 1 га, що на 3,8 ц (на 23,9%) більше рівня 2014р. та на 4,9 ц (на 33,1%) – рівня 2010р. Вищою ніж торік продуктивність площ збирання соняшнику була в 2013р. – 21,5 ц з 1 га. Високою урожайністю відзначилися господарства Веселинівського, Врадіївського, Вознесенського, Снігурівського, Первомайського та Єланецького районів, отримавши навіть більше 22 ц насіння соняшнику з 1 га зібраних площ. Найменша урожайність зафіксована в господарствах Новобузького, Березанського та Доманівського районів (відповідно 14,3, 14,7 та 15,8 ц з 1 га).

У 2015р. з кожного гектара зібраної площі овочевих культур господарствами всіх категорій отримано по 248,6 ц овочевої продукції, на 2% (на 5,1 ц з 1 га) менше ніж у попередньому році та на 30,1% (57,5 ц) – більше ніж у 2010р. Урожайність картоплі в цілому по області у порівнянні з 2014р. знизилася на 11,1 ц з 1 га (на 9,7%) і становила 103,8 ц з 1 га. У порівнянні з 2010р. цей показник збільшився на 16,7 ц або на 19,2% (рис. 1).

Рисунок 1 – Урожайність основних сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств Миколаївської області, ц з 1 га

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Серед районів області найвищої продуктивності площ збирання овочів досягли господарства Снігурівського (446,8 ц з 1 га) та Жовтневого (351,9 ц), районів, картоплі – Жовтневого району (112,5 ц з 1 га).

Урожайність плодів та ягід складала 71,9 ц з 1 га, що на 7,5 ц (на 11,6%) вище рівня 2014р. та на 1,5 ц (на 2,1%) – 2010р. Суттєво перевищено загальнообласний рівень урожайності в господарствах Арбузинського, Братського, Веселинівського, Снігурівського, Новобузького та Єланецького районів, в яких з кожного гектара площ насаджень у плодоносному віці вдалося отримати в середньому більше 102 ц плодоягідної продукції. Продуктивність площ збирання виноградних насаджень становила 87,5 ц з 1 га (на 2,3 ц менше ніж у 2014р.). У порівнянні з 2010р. цей показник зріс на 19,5%. Слід зазначити, що господарства 11 районів перевищили загальнорегіональний показник. Особливо варто відмітити досягнення виноградарів Первомайського, Кривоозерського, Врадіївського, Очаківського та Снігурівського районів, які отримали більше 118 ц солодких ягід з кожного гектара площ насаджень у плодоносному віці.

Аналіз регіонального рівня врожайності основних агрокультур у 2015р., у порівнянні з загальнодержавним, свідчить про наступне. Продуктивність площ збирання плодоягідних культур виявилася нижчою на 31,2%, картоплі – на 35,7%, зернових культур – на 25,8%, соняшнику – на 8,8%, винограду – на 5,2%. Натомість урожайність овочів була вищою на 20,6%.

У минулому році хліборобам Миколаївщини вдалося отримати вагомий врожай зернових культур, який поправу можна назвати рекордним. Внесок Миколаївської області у загальнодержавне виробництво зерна в 2015р. складав близько 5%. Господарствами усіх категорій зібрано 2896,4 тис.т зерна (у вазі після доробки), що на 1,1% більше ніж у 2014р., та на 31,6% – ніж у 2010р.

Найбільш популярним представником олійної групи технічних культур, безперечно, залишається соняшник, аналіз рівня виробництва якого за період 2010-2015рр. свідчить про щорічне нарощення його обсягів у середньому на 9,9%. У минулому році валовий збір цієї культури склав 938,7 тис. т, на 29% більше ніж у 2014р., та в 1,6 більше рівня 2010р. Найбільш вагомий внесок у загальнообласний ужинок належить господарствам усіх категорій Єланецького, Веселинівського, Баштанського, Вознесенського та Снігурівського районів (8,3%, 7,5%, 6,9%, 6,7% та 6,4% відповідно). Серед регіонів держави по обсягах валового збору насіння соняшнику Миколаївщина займала п’яту позицію (у 2014р. – шосту).

Унаслідок скорочення більш ніж наполовину (на 53,4%) площ збирання, виробництво ріпаку в усіх категоріях господарств у 2015р. у порівнянні з попереднім роком зменшилося на 54,9% і становило 41,5 тис. т. Господарствами Снігурівського, Березнегуватського, Миколаївського та Жовтневого районів забезпечено 54,9% загальнообласного валового збору цієї культури. Валовий збір сої складав 25,2 тис. т, на 6,3% менше ніж у 2014р.

Усіма категоріями господарств торік накопано 196,1 тис. т картоплі, що на 7,4% менше ніж у 2014р. На господарства Первомайського, Жовтневого, Новобузького та Вознесенського районів припадає більше третини (34%) загальнообласного валового збору цієї культури.

Загальне виробництво овочів зменшилося проти попереднього року на 1,9% (становило 483 тис. т), а в порівнянні з 2010р. – збільшилося на 36,4%. Значним залишається внесок господарств населення у виробництво овочевої продукції. Цією категорією господарств зібрано 230,6 тис. т овочів – 47,7% загальнообласного валового збору.

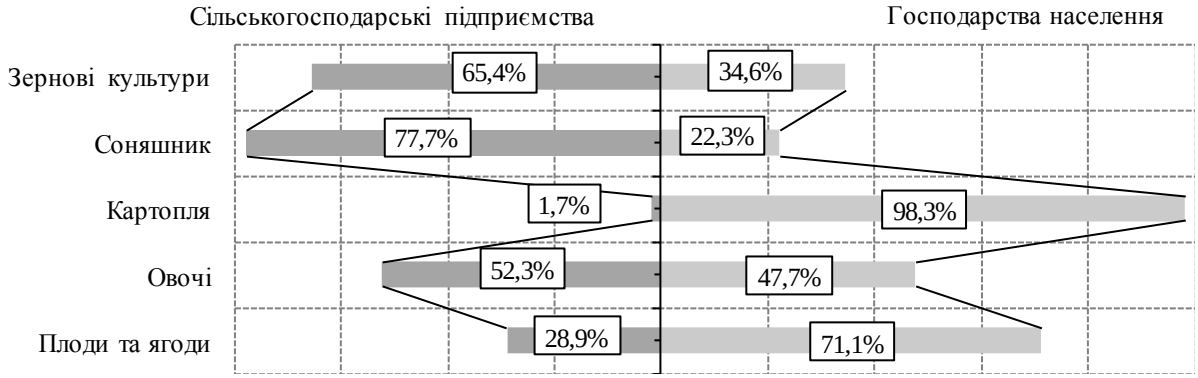
Найбільшу частку у структурі виробництва овочів відкритого та закритого ґрунту в усіх категоріях господарств займали помідори – 53,5%, чільне місце належить цибулі на ріпку (11,1%), буряку столовому (5,6%), моркві (4,8%), огіркам та капусті (по 4,4%).

Товаровиробниками області вирощено 35,6 тис. т плодів та ягід, на 10,2% більше ніж у 2014р. та на 5,6% менше ніж у 2010р. Структура виробництва за видами наступна: на зерняткові культури припадало 44,9%, кісточкові – 41,7%, горіхоплідні – 11,5%, ягідники – 1,9%. Більше половини (59,3%) зібраних плодів та ягід отримано господарствами Баштанського, Вознесенського, Первомайського, Жовтневого та Новоодеського районів.

Аналіз питомої ваги основних категорій господарств у виробництві продукції рослинництва в минулому році свідчить про таке: основними виробниками соняшнику, зерна та овочів є сільськогосподарські підприємства (77,7%, 65,4% та 52,3% загального обсягу), а картоплі та, плодоягідної продукції – господарства населення (98,3% та 71,1% відповідно) (рис. 2).

Основними напрямами збільшення виробництва овочів є впровадження комплексної механізації виробничих процесів, нових високопродуктивних сортів, пристосованих до механізованого вирощування, широкої механізації і меліорації земель, розвиток міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції.

Рисунок 2 – Співвідношення основних категорій господарств у виробництві продукції рослинництва в 2015 році в Миколаївській області

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Значною проблемою для південних регіонів, розташованих в зоні ризикованого землеробства, є дефіцит вологи в ґрунті. Тому особливого значення набуває відновлення системи зрошення. Для цього, на нашу думку, необхідно створити при органах місцевого самоуправління інфраструктури, до функцій яких входило б управління та нагляд за використанням внутрішньогосподарської меліоративної мережі, спілок та асоціацій водокористувачів, кооперативів з обслуговування внутрішньогосподарських меліоративних систем [2].

Висновок. Миколаївська область є придатною для ведення рослинницьких галузей, але як засвідчив аналіз в його стані існує значна кількість негараздів, які несуть в собі негативні економічні наслідки. Запропоновані пропозиції та рекомендації щодо впорядкування структури виробництва сільськогосподарської продукції рослинництва, збільшення її кількості позитивно впливатимуть на підвищення економічної ефективності рослинництва та всього агропромислового виробництва регіону в цілому. Питання вивчення стану рослинництва, пошуку і впровадження сучасних економічних та технологічних заходів підвищення його ефективності в сучасних умовах є актуальними і мають важливе практичне значення.

Література :

1. Котикова О. І. Собівартість у системі чинників конкурентоспроможного виробництва продукції рослинництва / О. І. Котикова, Р. І. Ярошенко, А. В. Зеленько // Інноваційна економіка. — 2016. — №5-6 (63). — С. 134-141.

2. Котикова О. І. Забезпечення виробництва зернових на півдні України за рахунок комплексного зрошення / Котикова О. І., Тесляр В. О. // Інноваційна економіка. — 2014. — № 2 (51). — С.77—82.

УДК 332.3

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Є.О. Огородник, студент
Науковий керівник : д-р. екон. наук, професор Котикова О. І.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан землекористування у Миколаївській області та обґрунтовані шляхи покращення рівня використання сільськогосподарських угідь господарствами регіону.

Ключові слова: землекористування, сільськогосподарські угіддя, Миколаївська область, посівні площі, категорії господарства, структура.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільно-економічних формацій земельні ресурси використовуються надзвичайно інтенсивно, виконуючи одночасно декілька важливих функцій із-поміж яких можна виокремити функції: територіального базису, природного ресурсу та основного засобу виробництва. У різних галузях господарської діяльності використання і призначення земельних ресурсів є неоднаковим. У промисловості, транспорті, будівництві земельні ресурси виконують функцію просторового базису, саме тому при їх залученні основна увага приділяється фізичним розмірам земельних ділянок, наявності інфраструктурного забезпечення та транспортно-географічному положенню. У добувній промисловості значення земельних ресурсів зростає через те, що вище зазначені функції, доповнюються концентрацією в їх надрах корисних копалин. Але надзвичайно велике значення земельні ресурси як основний засіб виробництва та предмет праці мають у сільському господарстві та лісогосподарському природокористуванні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній економічній літературі приділено достатньо уваги стану використання сільськогосподарських земель господарюючими суб’єктами. Багато попередніх розробок у цьому аспекті мають високу наукову та практичну цінність. Глибокі дослідження здійснили у своїх працях: Д. Бамбідра [1], П. Саблук [2], О. Котикова [3-6], А. Сохнич [7] та інші вчені.

Мета статті є дослідження сучасного стану та основних тенденцій використання земель сільськогосподарського призначення, визначення впливу структурних змін у земельних відносинах на умови їх використання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Земельний фонд Миколаївщини характеризується високим ступенем освоєння. Сільськогосподарські угіддя займають 81,6% загальної площі. Характерною особливістю структури сільгоспугідь є значна питома вага орних земель (84,7%). Решта площ використовується під пасовища (їх питома вага – 13,2%), багаторічні насадження (1,8%), сіножаті (0,2%), перелоги (0,1%). Найбільш розорані сільськогосподарські угіддя в Арбузинському районі (91,2%), найменш – у Врадіївському (76,1%).

На початок листопада 2015р. в області нараховувалося 4,6 тисячі діючих аграрних підприємств (зареєстрованих юридичних осіб за основним видом діяльності), за якими закріплено 1110,5 тис. га сільськогосподарських угідь. У господарських товариствах зосереджено 38,5% цих угідь, у фермерських господарствах – 31,9%, у приватних підприємствах – 23,6%.

Серед аграрних господарств більше половини (57%) мали площу до 50 га включно, 9,3% – від 50,1 до 100 га, 10,5% – від 100,1 до 500 га, 3,5% – від 500,1 до 1000 га, 6,3% – понад 1000 га, 13,4% – не мали сільськогосподарських угідь. Середній розмір угідь цієї категорії господарств торік становив 280,1 га.

Таблиця 1 Кількість діючих сільськогосподарських підприємств у Миколаївській області за формами господарювання

Показник	Кількість, одиниць		У % до загальної кількості	
	на 01.11.2014р.	на 01.11.2015р.	на 01.11.2014р.	на 01.11.2015р.
Усього підприємств	4469	4579	100,0	100,0
Господарські товариства	293	391	6,5	8,5
Приватні підприємства	248	272	5,5	5,9
Виробничі кооперативи	16	26	0,4	0,6
Фермерські господарства[2]	3860	3830	86,4	83,6
Державні підприємства	13	12	0,3	0,3
Підприємства інших форм господарювання	39	48	0,9	1,1

Джерело: складено за даними Головного управління у Миколаївській області

Левову частку (83,6%) у кількісному складі сільськогосподарських підприємств області займають фермерські господарства – організаційно-правова форма господарювання, яка нині є визнаною й рівноправною в системі аграрних соціально-економічних та виробничих відносин.

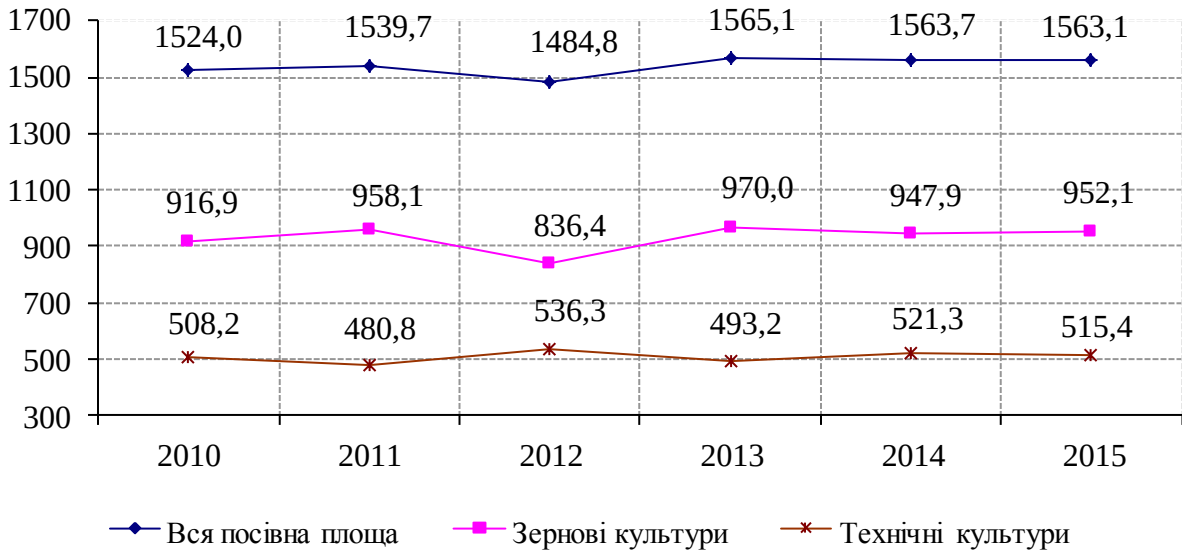
На початок листопада 2015р. на Миколаївщині кількість зареєстрованих фермерів згідно Реєстру сільськогосподарських товаровиробників АГРО становила 3,8 тис. одиниць, що на 0,8% менше ніж на аналогічну дату 2014р. та на 15,9% менше ніж

на кінець 2010р. У їх власності та користуванні знаходилося 353,8 тис. га сільськогосподарських угідь (8,1% від загальної площі фермерських сільгоспугідь України), з них – 348,1 тис. га ріллі (8,2%). Середній розмір фермерських наділів у 2015р. проти попереднього року збільшився на 1,1 га і становив 92,4 га (у 2010р. – 79,3 га). Розміри сільгоспугідь коливалися в межах 51,6–72,3 га в Березанському, Баштанському, Жовтневому, Вознесенському, Новобузькому, Казанківському, Доманівському та Миколаївському районах; 84,7–91,9 га – у Березнегуватському, Врадіївському, Очаківському, Снігурівському та Арбузинському; 115,1–187,2 га – у Новоодеському, Єланецькому, Кривоозерському, Братському та Веселинівському. У Первомайському районі середній розмір сільськогосподарських угідь у фермерських господарствах сягав 240,6 га, що в 2,6 раза більше ніж в середньому по області.

Помітну роль у розв'язанні проблеми забезпечення населення продовольством відіграють домогосподарства. Площа сільськогосподарських угідь у володінні і користуванні громадян порівняно з 2010р. розширилася на 55,1 тис. га і на початок 2016р. становила 784,0 тис. га або 39,1% угідь регіону. Для ведення товарного сільськогосподарського виробництва цією категорією господарств використовувалося 79% усіх угідь, які знаходяться в їх користуванні.

У 2015р. всіма категоріями господарств області сільськогосподарські культури було посіяно на площі 1563,1 тис. га, на 0,6 тис. га менше ніж у попередньому році, наразі на 39,1 тис. га більше ніж у 2010р. (рис. 1).

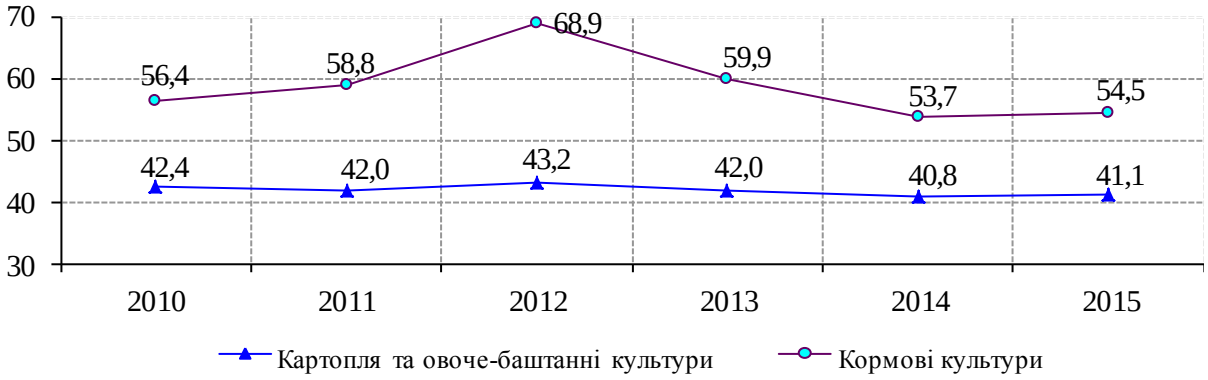
Рисунок 1 – Посівні площі сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств Миколаївської області, тис. га

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Посівні площі кормових, картоплі та овоче-баштанних культур в господарствах Миколаївської області за період з 2010 по 2015 роки дещо зменшились (рис. 2).

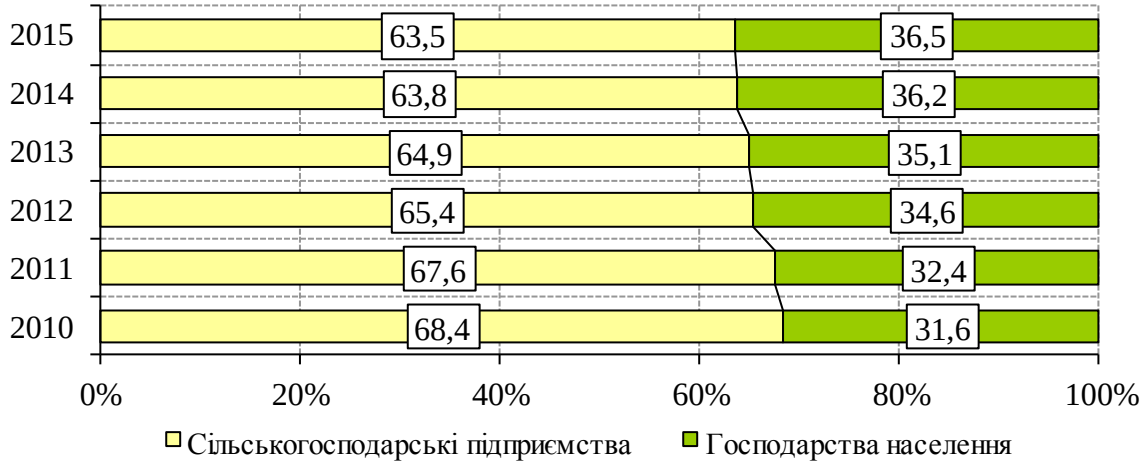
Рисунок 2 – Посівні площі кормових, картоплі та овоче-баштанних культур в усіх категоріях господарств Миколаївської області, тис. га

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Щодо зосередження площ посівів по категоріях господарств, то незмінно переважаючою у загальній посівній площі області залишається частка сільськогосподарських підприємств (рис. 3). У 2015р. вона сягала 63,5%, причому основна частка (95,5%) посівів цієї категорії господарств припадає на недержавні підприємства. Разом з тим, як наочно демонструє вищенаведена діаграма, посівні площі господарств населення за період 2010-2015рр. поступово розширюються. Так, їх частка у загальній посівній площі зросла з 31,6% у 2010р. до 36,5% у минулому році.

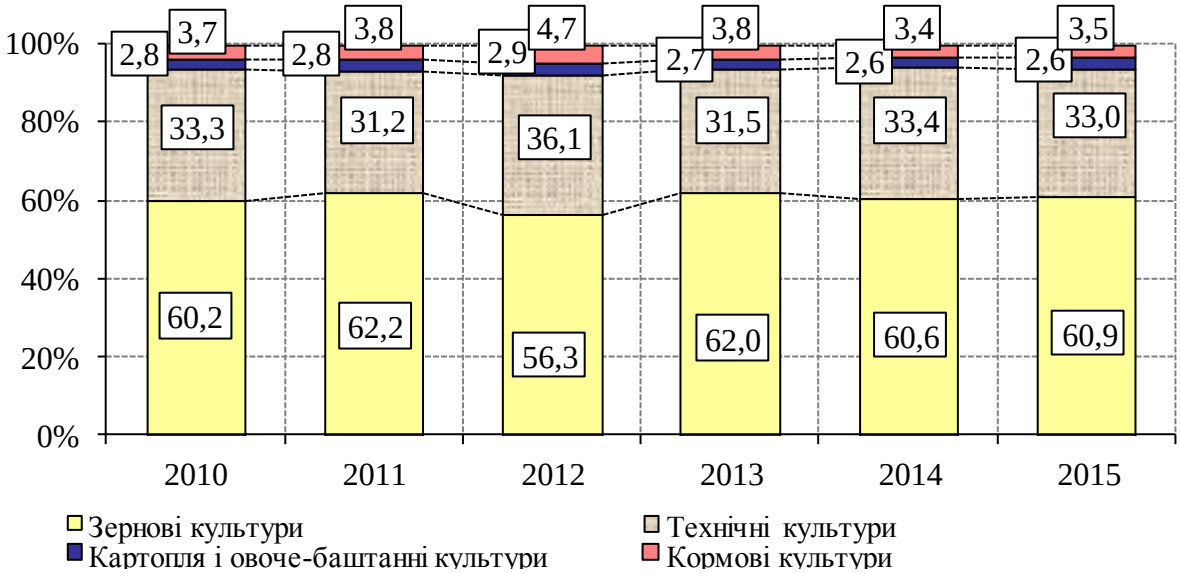
Рисунок 3 – Питома вага основних категорій господарств області у загальній посівній площі, %

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Структура посівних площ основних груп агрокультур за останні роки зазнала певних змін (рис. 4). За рахунок скорочення посівів технічних культур (з 33,3% у 2010р. до 33% у 2015р.), кормових (з 3,7% до 3,5%), картоплі і овоче-баштанних культур (з 2,8% до 2,6%), розширилася посівна площа зернових культур (з 60,2% до 60,9%).

Рисунок 4 – Структура посівних площ основних груп агрокультур в

Миколаївській області, %

Джерело: побудовано автором за даними Головного управління статистики у Миколаївській області

Структура посівних площ у 2015р. у порівнянні з попереднім роком змінилася наступним чином. Питома вага зернових та кормових культур збільшилася на 0,3 в.п. та 0,1 в.п. відповідно, картоплі і овоче-баштанних культур – не змінилася, а технічних – зменшилася на 0,4 в.п.

Вивчення питання стану використання земельних ресурсів є одним з критеріїв подальшої оцінки можливостей оптимізації земельно-ресурсного потенціалу регіону. Враховуючи те, що земля у сільському господарстві є не лише засобом виробництва, але й просторовою основою для його розміщення, земельно-ресурсний потенціал є одним з найвагоміших при визначенні інтегрального агроресурсного потенціалу території. Перш за все необхідно врахувати той факт, що сільськогосподарські угіддя частково є складовими структурних елементів екологічної мережі [1], яка формується з метою збалансованого та невиснажливого використання ресурсного потенціалу регіону, а отже, раціонального використання та охорони як природних ландшафтів, так і агроландшафтів (землі сільськогосподарського призначення). Покращити

використання останніх можливо: вдосконаленням критеріїв оптимізації використання сільськогосподарських угідь; розробленням нормативів оптимального співвідношення сільськогосподарських угідь; обґрунтуванням заходів щодо трансформації одних видів земельних угідь в інші.

Висновки. На основі вищезазначених завдань та дослідження сучасного стану використання земель сільськогосподарського призначення можна сформулювати такі висновки:

1) у структурі земельного фонду Миколаївської області переважають площі сільськогосподарського землекористування (81,6 %). Найбільш розорані сільськогосподарські угіддя в Арбузинському районі (91,2%), найменш – у Врадіївському (76,1%);

2) спостерігаються суттєві відмінності у структурі посівних площ у динаміці, що визначає рівень та ефективність землекористування області;

3) одним з найважливіших питань щодо можливостей покращення стану земель сільськогосподарського призначення є питання оптимізації їх використання.

Література :

1. Бабміндра Д. Формування інвестиційних чинників раціонального землекористування / Д. Бабміндра // Землевпорядний вісник. – 2009. – № 3. – С. 39-42.

2. Саблук П.Т. Розвиток земельних відносин в Україні : монографія / П.Т. Саблук. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2006. – 396 с.

3. Котикова О. І. Індикація економічного стану сільськогосподарського землекористування в Україні // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2015. – Випуск 2 (83). Т. 1 – С.25–34.

4. Котикова О. І. Теоретичні засади формування інноваційної моделі сільськогосподарського землекористування / О. І. Котикова // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 5 (15). – С. 9–13.

5. Котикова О. І. Концепція стійкого розвитку сільськогосподарського землекористування в Україні / О. І. Котикова // Інноваційна економіка. – 2012. – №6 (32). – С. 22-28.

6. Котикова О. І. Напрями покращення якісного стану угідь Миколаївської області / О. І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2012. – Випуск 2 (66). – С.10–15.

7. Сохнич А. Я. Особливості впливу умов землекористування на його сталий розвиток / А. Я. Сохнич, О. І. Котикова // Землеустрій, кадастр і моніторинг земель. — №1-2, 2012. — С. 54-59.

УДК 657.471

ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ

І.С. Потапов, студент

Науковий керівник : д-р екон. наук, професор Котикова О. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено обсяг та ціни реалізації сільськогосподарської продукції, а також визначено їх вплив на цінові процеси на споживчому ринку продуктів харчування Миколаївської області. На основі проведеного дослідження зроблено висновки та пропозиції відносно удосконалення формування цінової політики в аграрному секторі економіки регіону.

Ключові слова: реалізація, ціна, споживчий ринок, продукція рослинництва і тваринництва, сільське господарство.

Постановка проблеми. Питання ціноутворення є основою забезпечення економічного інтересу аграрних підприємств, сприяє мотивації аграрної праці та підвищенню добробуту селян. В аграрній економіці ціна на сільськогосподарську продукцію повинна формуватися з урахуванням відшкодування виробничих витрат і забезпечення прибутків для подальшого розширеного відтворення. Успіхи становлення і розвитку ринкових відносин в економіці АПК України в значній мірі залежать від системи ціноутворення на продукцію аграрного виробництва, її відповідності новим умовам організації виробничої діяльності та підприємництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання формування та реалізації механізму ціноутворення в аграрному секторі економіки знаходиться в центрі уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних учених, таких як: В.Г. Андрійчука, В.Л. Валентинова, М.П. Вітовського, М.Я. Дем'яненка, В.О. Довгалюка, І.І. Лукінова, П.М. Макаренка, Д.С. Молякова, Б. Пасхавера, П.Т. Саблука, Н.М. Фещенко, І.І Червена О.М. Шпичака та багатьох інших.

Формулювання цілей статті. Метою роботи є дослідження обсягів та ціни реалізації сільськогосподарської продукції, а також визначення їх впливу на цінові процеси на споживчому ринку продуктів харчування Миколаївської області; обґрунтування пропозицій відносно удосконалення формування цінової політики в аграрному секторі економіки регіону.

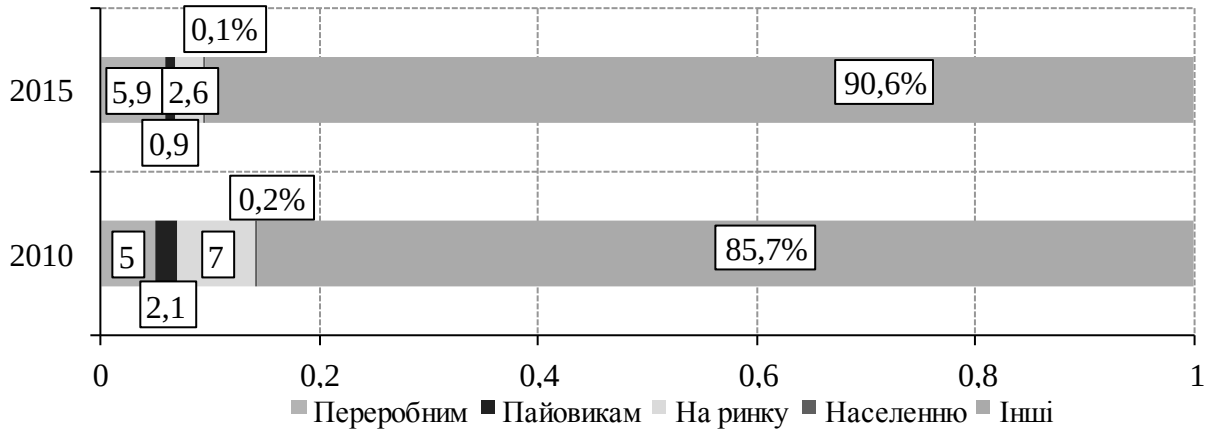
Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний розвиток аграрного сектору економіки потребує особливої уваги до формування та активізації діяльності суб'єктів ринкової інфраструктури, створення ефективної маркетингової мережі руху

сільськогосподарської продукції від виробника до споживача, яка мала б забезпечити паритетність економічних інтересів виробників, переробників і кінцевих споживачів.

Протягом 2015р. сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) області було реалізовано аграрної продукції на суму 12990,5 млн. грн, з якої вартість продукції рослинництва становила 12453,4 млн. грн (95,9% загальної виручки), відповідно тваринництва – 537,1 млн. грн (4,1%).

Аналіз каналів продажу аграрної продукції за останнє десятиріччя показав, що найвагомішу частку у виручці від реалізації займає продаж за іншими напрямами (комерційним структурам, безпосередньо підприємствам торгівлі та громадського харчування, зарубіжним країнам, за валюту, тощо). Цей канал збуту є найменш організованим і прозорим. У минулому році ним забезпечено 90,6% (11770,5 млн. грн) загальнообласної виручки від продажу сільськогосподарської продукції, що на 0,8 в. п. більше ніж у 2014р. та на 4,9 в. п. – ніж у 2010р. (рис. 1).

Рисунок 1 – Структура реалізації сільськогосподарської продукції, %

Джерело: складено за даними Головного управління статистки у Миколаївській області [1]

Тенденція поступового звуження такого каналу реалізації як продаж переробним підприємствам характерна і для 2015р. Питома вага цього напряму реалізації зменшилася з 6,3% у 2014р. до 5,9% торік. Сума виручки від реалізації сільгосппродукції на ринку, через власні магазини, ларки, палатки складала 332,4 млн. грн, або 2,5% загальної суми виручки, що на 0,1 в. п. менше ніж у 2014р. та на 4,5 в. п. – ніж у 2010р. Частка продажу пайовикам у рахунок орендної плати за землю та майнових паїв становила 0,9% (117,1 млн. грн), населенню в рахунок оплати праці – 0,1% (6,7 млн. грн).

За 2015р. загальний обсяг реалізації аграрної продукції порівняно з попереднім

роком збільшився на 2,2%, у тому числі продукції рослинництва – на 5,2%, а тваринництва – зменшився на 35,3%.

Упродовж 2015р. господарствами області було продано 1773,9 тис. т зернових культур, що на 4,6% більше рівня 2014р. та на 29,7% – 2010р. У структурі реалізації зернових культур 54,7% припадало на пшеницю (на 6,2 в. п. більше ніж у попередньому році), 21,9% – на ячмінь (на 2,3 в. п. менше), 20,3% – на кукурудзу (на 3 в. п. менше). Слід зазначити, що збільшення обсягів реалізації, порівняно з попереднім роком, відбулося по просу – на 52% та пшениці – на 18%. Водночас по переважній більшості культур зернової групи відмічалося зменшення обсягів продажу: вівса – на 54%, жита – на 53,7%, зернобобових – на 48,7%, гречки – на 26,5%, інших зернових культур – на 13,5%, кукурудзи – на 8,8%, ячменю – на 5,3%.

Крім зменшення реалізації наведених вище видів рослинницької продукції, також відбулося скорочення продажу ріпаку (на 51,4%), плодів та ягід (на 4,4%), винограду (на 4%). Втім, більше ніж у 2014р. продано баштанних культур (удвічі), цукрових буряків (на 41,8%), сої (на 34,2%), соняшнику (на 12,5%), картоплі (на 9,9%). Обсяг реалізації овочів відповідав рівню 2014р. (табл. 1).

Таблиця 1 Обсяги реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції, тис. т

Вид продукції	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.	2014р.	2015р.
Зернові культури	1368,2	1328,3	998,5	1386,0	1695,8	1773,9
у т. ч. пшениця	665,5	681,0	536,7	642,2	822,7	970,7
Олійні культури	549,0	539,3	698,0	803,3	781,9	833,2
у т. ч. насіння соняшнику	434,1	444,9	638,4	694,0	677,1	761,4
Овочі	138,1	201,6	239,0	175,5	243,1	243,2
Плоди та ягоди	11,6	11,0	9,6	11,3	8,1	7,8
Худоба та птиця (в живій вазі)	10,6	10,3	8,4	8,7	10,4	9,1
у тому числі						
велика рогата худоба	2,7	2,2	2,3	3,1	2,8	2,1
свині	5,3	6,0	4,3	3,9	5,4	6,1
птиця	2,5	2,0	1,7	1,6	2,2	0,8
Молоко та молочні продукти	28,7	33,2	38,6	41,3	42,0	41,7
Яйця, млн. шт.	424,7	464,8	409,8	149,9	350,2	108,7

Джерело: складено за даними Головного управління статистки у Миколаївській області

Виробниками тваринницької продукції у минулому році реалізовано 9,1 тис. т худоби та птиці (в живій вазі), що на 12,9% менше рівня 2014р., у тому числі великої рогатої худоби – 2,1 тис. т (на 23,4% менше), свиней – 6,1 тис. т (на 12% більше), птиці – 0,8 тис. т (на 63,6% менше). У структурі реалізації худоби та птиці найвагоміше місце займає продаж свиней – 66,8% (у 2014р. – 51,9%).

Обсяг реалізації яєць в сільськогосподарських підприємствах (крім малих) торік знизився на 69% і склав 108,7 млн. штук. Продаж молока та молочних продуктів становив 41,7 тис. т, що на 0,5% нижче рівня 2014р.

Аналізуючи середні ціни на продукцію сільського господарства у порівнянні з 2014р., можна констатувати їх підвищення у 1,7 раза, зокрема на продукцію рослинництва також у 1,7 раза, тваринництва – на 38,8%. Серед видів рослинницької продукції соняшник, ріпак та овочі подорожчали у 1,9 раза, плоди та ягоди і виноград – у 1,7 раза, зернові культури – на 52,6%, цукрові буряки – на 47,1%, соя – на 46,8%, баштанні культури – на 6,8%, картопля – на 3,6%.

Всі види тваринницької продукції також виявилися дорожчими ніж у 2014р. Ціни на вовну зросли у 1,8 раза, яйця – у 1,6 раза, худобу та птицю – на 45,6%, молоко і молочні продукти – на 22,7%. Дорожчою ніж у середньому по Україні, були вовна (на 25,8%), ріпак (на 8,9%), картопля (на 8%), зернові культури (на 1,8%), молоко (на 0,6%). Нижчий рівень цін зафіксовано на овочі (на 54,1%), яйця (на 15,1%), виноград (на 14,4%), худобу та птицю (на 9,6%), плодоягідні культури (на 7,3%), цукровий буряк (на 3,5%), сою (на 2,8%), соняшник (на 0,3%).

Обсяг та ціни реалізації сільськогосподарської продукції значно вплинули на цінові процеси на споживчому ринку продуктів харчування.

У 2015р. на споживчому ринку Миколаївської області спостерігалося прискорення інфляційних процесів, під негативним впливом таких чинників, як девальвація гривні та адміністративні підвищення цін. В цілому за рік індекс споживчих цін (ІСЦ) становив 143,5% (у 2014р. – 124,9%).

Вагомий вплив на формування ІСЦ мало прискорене зростання цін на ринку продуктів харчування. Приріст цін на них за минулий рік склав 40,9% проти 23% у 2014р. (табл. 2).

Підвищення цін зазнали всі групи продуктів харчування.

Найбільше за рік подорожчали овочі – у 1,8 раза (у 2014р. – подешевшали на 14,3%). Серед овочів капуста стала коштувати у 3,5 раза більше, коренеплоди (буряк, морква), цибуля та гриби – у 2 рази, картопля – у 1,6 раза, бобові – на 35,9%, консервовані та перероблені овочі – на 29%, овочі, вирощені з їхнього насіння (огірки, помідори, перець солодкий, кабачки, баклажани) – на 17,6%.

Ціни на інші продукти харчування підвищилися у 1,6 раза (у 2014 році – на 24,2%), у т.ч. сіль, прянощі та кулінарні трави подорожчали у 2 рази, бакалійні товари, десерти, супи – у 1,5 раза, соуси, приправи – на 47,9%.

Таблиця 2 Індекси споживчих цін на продукти харчування по Миколаївській області, %

Показник	2015р.	2014р.
Продукти харчування	140,9	123,0
Хліб та хлібопродукти	146,1	135,4
Хліб	156,1	125,2
Макаронні вироби	148,9	127,0
Борошно	143,0	126,2
М’ясо та м’ясопродукти	123,4	126,0
Риба та рибопродукти	134,6	136,7
Молоко, сир та яйця	134,6	121,4
Молоко	131,2	118,0
Сир і м’який сир (творог)	124,7	114,4
Яйця	156,5	146,9
Олія та жири	141,9	125,2
Масло	128,7	109,4
Олія соняшникова	157,3	127,2
Фрукти	142,1	144,7
Овочі	177,5	85,7
Картопля	162,6	66,4
Цукор	168,3	120,6

Джерело: складено за даними Головного управління статистки у Миколаївській області [1]

Приріст цін на цукор, джем, мед, шоколад та кондитерські вироби склав 58,7% (у попередньому році – 22,2%). Серед солодощів шоколад підвищився в ціні у 1,8 раза, мед та цукор – у 1,7 раза, кондитерські вироби з цукру – у 1,5 раза, морозиво – на 39,8%.

Вартість хліба і хлібопродуктів зросла на 46,1% (у 2014 році – на 35,4%). Зокрема хліб подорожчав у 1,6 раза (у т. ч. батон, хліб пшеничний з борошна вищого та першого ґатунків – у 1,6 раза, житній, житньо-пшеничний – на 48,8%, заварний – на 48,4%, багет – на 36,4%), макаронні вироби – на 48,9%, інші продукти (борошно, крупи) – на 46,6%, кондитерські вироби з борошна – на 35,4%, рис – на 30,4%.

Фрукти подорожчали на 42,1% (у 2014р. – на 44,7%), а саме, яблука і сухофрукти – у 1,7 раза, банани та кісточкові (персики, нектарини) – у 1,5 раза, цитрусові – на 44,1%, ківі – на 41,3%, ягоди (полуниця, виноград) – на 37,5%, разом з цим, ціни на кавуни знизились на 42,5%.

Олія та жири стали коштувати на 41,9% більше (у попередньому році – на 25,2%). Поміж цієї групи товарів оливкова олія зросла в ціні у 1,8 раза, соняшникова – у 1,6 раза, маргарин – на 46,7%, їстівні тваринні жири (сало) – на 38,6%, масло – на 28,7%.

Риба та продукти з риби підвищились в ціні на 34,6% (у 2014р. – на 36,7%) за рахунок зростання в ціні морепродуктів у 1,9 раза, сушеної, копченої, солоної риби – на 47,7%, консервованих чи перероблених видів риби – на 31,1%, свіжої, охолодженої та замороженої риби – на 29%.

Приріст цін на молоко, сир та яйця у цілому склав також 34,6%, у 2014р. – 21,4%. Серед цієї групи товарів найбільше зросли в ціні яйця – у 1,6 раза, кисломолочна продукція – на 35,2%, інші молочні продукти (сметана) – на 33%, молоко – на 31,2%, сир і м'який сир (творог) – на 24,7%.

Ціни на м'ясо та м'ясопродукти підвищилися на 23,4% (у 2014р. – на 26%). Поміж м'ясопродуктів консервовані та перероблені види м'яса та продукти з нього подорожчали на 26,1%, свіже, охолоджене, заморожене м'ясо свійської птиці – на 24,8%, свинина – на 23,2%, яловичина і телятина – на 20,2%, солоне, копчене м'ясо та їстівні субпродукти – на 23,4%.

Одним із важелів стабілізації аграрного виробництва та забезпечення його ефективного функціонування є бюджетне фінансування. Це державна підтримка сільського господарства через дотації, квоти, кредитну і податкову політику [2].

Висновки. Досвід розвинених країн свідчить, що в сучасних умовах досягти ефективного розвитку сільського господарства неможливо без застосування важелів державного регулювання. У системі державного регулювання економіки важливу роль відіграє підтримка відповідного рівня цін і забезпечення цінової рівноваги в аграрному секторі. Разом з тим, цінова політика в агарному секторі України поки що не має визначеної концепції. Існуюча система контролю за цінами неефективна і зводиться до виявлення динаміки фактичних цін та правильності їх визначення. Цінова ситуація в аграрній сфері в країні непрогнозована. Важливою умовою забезпечення стабільності аграрного ринку має стати активне застосування механізмів державного регулювання ціноутворення.

Література :

1. Головне управління статистки у Миколаївській області [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.mk.ukrstat.gov.ua/

2. Лисак О. І. Державне регулювання ціноутворення в аграрному секторі України [Електронний ресурс] / О. І. Лисак // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 2. – С. 136-139. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2014_2_31

УДК 331.101.262:338.432

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ І ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ

Н.О. Труш, студентка
Науковий керівник: канд. екон. наук, Коваленко Г.В.
Миколаївський національний аграрний університет

В статті визначено зміст поняття «трудові ресурси», розглянуто раціональне використання трудових ресурсів. Визначено, що вони є головною складовою частиною продуктивних сил, а праця – вирішальним фактором виробництва. Встановлено, що поряд із засобами виробництва й землею необхідним виробничим фактором (ресурсом) в усіх галузях економіки є праця.

Ключові слова: трудові ресурси, аграрне виробництво, економічна система, працівники, трудова діяльність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку національної економіки, ускладненому соціально-економічними змінами, які зараз відбуваються в сільському господарстві, постала необхідність у виокремленні поняття «трудові ресурси сільськогосподарських підприємств», визначенні їх ролі як головної складової ресурсного потенціалу.

Облік використання трудових ресурсів на даний час зводиться до відображення відпрацьованого часу, а також втрат робочого часу в людино-днях, людино-годинах; при цьому втрати не враховуються у грошовому вираженні, хоча вартісна оцінка втрат є найбільш необхідною для аналізу і прийняття рішень з метою їх усунення [1].

У зв’язку з розвитком наукових знань про місце та роль людини в процесі виробництва, орієнтацією економіки на якісні параметри економічного зростання, відбувається постійне розширення категоріально-понятійногоапарату. Цілком зрозумілою є багатогранність підходів до питань, які вивчають науки про працю в сільському господарстві. Саме тому з’явилася необхідність у виокремленні поняття «трудові ресурси сільськогосподарських підприємств».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням формування та ефективного використання трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств присвячено ряд наукових досліджень таких вчених, як Адамчук В., Богиня Д., Грішнова О., Дієсперов В., Лібанова Е., Лишиленко В., однак комплексного дослідження категорії «трудові ресурси сільськогосподарських підприємств» не проводилось.

Мета дослідження. Метою дослідження є узагальнення трактувань поняття «трудові ресурси», а також опрацювання категорії «трудові ресурси сільськогосподарських підприємств», враховуючи специфіку аграрної сфери.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жодна людина у світі не може заперечити важливість праці та зайнятості в аграрному виробництві. Праця – основний засіб існування. Багато вчених розглядають працю як джерело вартості й багатства, тому прагнення збільшити багатство за допомогою праці є справжньою причиною, що стимулює людей до праці, робить їх корисними у примноженні багатства держави.

Отже, праця була, є і буде основним джерелом багатства людей. Лише за допомогою живої праці можуть бути введені в процесс виробництва всі інші засоби. Саме жива праця повинна перетворити засоби виробництва у діючі. Працею називають лише працю людей, і вона вимірюється затратами робочого часу. Не можна ототожнювати працю і роботу. Праця – природна необхідність людей, котрі володіють певною робочою силою [4].

В економічній літературі праця є своєрідним товаром, який людина пропонує на ринку праці у вигляді фізичних сил, кваліфікації і навиків, інтелектуальних можливостей з метою виробництва матеріальних і духовних благ для суспільства і реалізації своїх кваліфікаційних можливостей та способу існування.

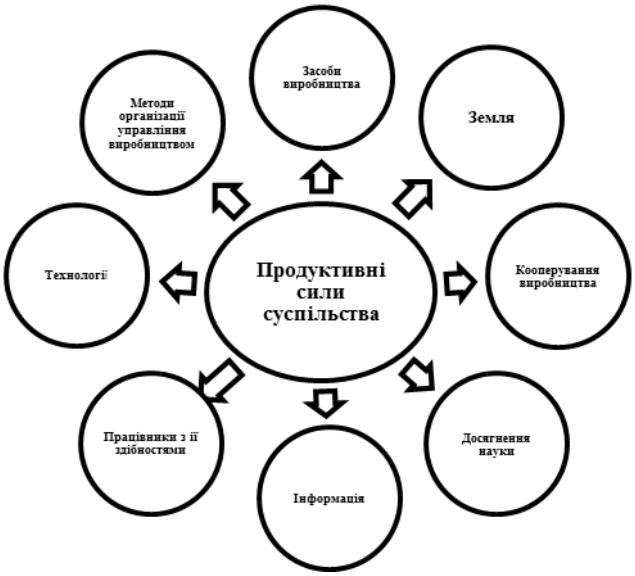
Економічна система являє собою складний господарський організм, який постійно вдосконалюється і розвивається під впливом зміни і розвитку компонентів системи. Вона включає всі чинники виробництва і всі економічні процеси, що відбуваються в суспільстві. Основними її компонентами є продуктивні сили суспільства, виробничі відносини та господарський механізм.

До складу продуктивних сил входять засоби виробництва і люди, які володіють виробничим досвідом і приводять у дію засоби виробництва. До структури продуктивних сил в усіх формаціях належать також сили природи, які використовують люди: вітер, сонце, вода тощо. За сучасних умов до складу продуктивних сил включається також наука, форми і методи організації виробництва. Окремим важливим елементом продуктивних сил стала інформація.

Рівень розвитку продуктивних сил характеризується якістю робочої сили, технічною озброєністю праці, ступенем оволодіння силами природи, рівнем розвитку науки, суспільного поділу праці та інших елементів системи.

Продуктивні сили суспільства розглянемо на рис. 1.1.

Рисунок 1 - Структура продуктивних сил суспільства

Трудові ресурси підприємств - це сукупність людей, спроможних до праці, або наявне працездатне населення, яке має необхідний фізичний розвиток, знання та практичні навички і за віковими й освітніми даними відповідає певній сфері діяльності, може забезпечити якісне та своєчасне виконання передбачених технологією робіт у сфері матеріального виробництва [2].

Склад трудових ресурсів підприємства формується й змінюється під впливом внутрішніх (характер, технології, організація виробництва) і зовнішніх (характер ринку праці, демографічні процеси та ін.) чинників.

Ці чинники та їх розвиток можуть впливати на кількість активного населення, його загальноосвітній рівень, пропозицію робочої сили, рівень зайнятості та потенційний резерв, тобто зумовлюють кількісні й якісні параметри трудових ресурсів.

До робочої сили належить та частина людей, котрі спроможні працювати, володіють сукупністю фізичних та духовних здібностей і залучаються безпосередньо до виробництва яких-небудь споживчих вартостей. Робоча сила – це лише окрема, найрухоміша частина населення, тобто реальні трудові ресурси, які вже працюють, а трудові ресурси вводять до свого складу і потенційних людей, що можуть бути в майбутньому залучені до конкретної праці.

До трудових ресурсів аграрних підприємств належить усе працездатне населення, що мешкає на його території, уклало трудову угоду, введене до складу працівників згаданих підприємств і працює в їхніх галузях виробництва. Це чоловіки і жінки від 16 до 60 років, підлітки, особи пенсійного віку, непрацездатні у працездатному віці, залучені з промислових підприємств, котрі проживають на території підприємства і є постійними, сезонними або тимчасовими працівниками [1].

Постійні працівники – це прийняті на роботу і введені в штат без обмеження терміну, сезонні - прийняті на роботу не більше ніж на шість місяців, тимчасові- ті, які беруть участь у виробництві не більше двох місяців.

Аграрний сектор за кількістю зайнятих трудових ресурсів і використаної праці є однією з найбільших галузей народного господарства. Тут зосереджено близько 20 % працюючих у народногосподарському комплексі країни. Уся сукупність працівників підприємства становить персонал підприємства.

Персонал підприємства – це сукупність постійних працівників, що отримали необхідну фахову підготовку, мають досвід і навички практичної діяльності.

До складу персоналу входять працівники основних, допоміжних та обслуговуючих виробництв, тобто всіх, хто зайнятий безпосередньо у виробництві або обслуговує його. Сюди також можна віднести працівників структур, безпосередньо не пов'язаних з процесами виробництва, зокрема працівників житлово-комунального господарства, дитячих садків, закладів охорони здоров'я та культури. До його складу можуть бути введені й інші працездатні особи на підставі тимчасового трудового договору.

Керівники - особи, які обіймають керівні посади підприємства та його структурних підрозділів: директор підприємства, завідувачі відділів, головні спеціалісти, котрі очолюють окремі напрями чи служби.

Спеціалістами вважаються працівники, що виконують окремі роботи: інженерно-агрозоотехнічні, технологічні, економічні і под. (інженери, агрономи, зоотехніки, енергетики, ветеринари, економісти, бухгалтери, юрисконсульти та ін.) [3].

До службовців належать працівники, які здійснюють підготовку й оформлення документації, а також облік, контроль і господарське обслуговування (касири, чергові, секретарі, табельники та інші).

Формування колективу підприємства є дуже важливим чинником підвищення ефективності його діяльності. Ця процедура охоплює цілісну програму:

- підбір і рух кадрів;
- підготовка кадрів, їх безперервне навчання;
- стабільність і гнучкість складу працівників;
- удосконалення матеріальної та моральної оцінки праці робітників.

Основне завдання у сфері трудової діяльності – ефективніше використання трудових ресурсіві з одночасним забезпеченням збільшення обсягів виробництва продукції та рівномірним залученням ресурсів упродовж року [2].

Щоб забезпечити раціональне використання робочої сили аграрних підприємств, необхідно обчислити потребу в ній для виконання всіх робіт і скласти баланс трудових ресурсів, в якому передбачити найповніше залучення працездатних до виробництва і переміщення їх в інші галузі.

Баланс трудових ресурсів – це відображення потреби в робочій силі й можливості її покриття. Потребу в трудових ресурсах обчислюють розрахунково-нормативним способом, а штатний розклад визначає чисельність адмінуправлінського персоналу.

Баланс праці є невід'ємною частиною перспективного та поточного планування виробництва і дає змогу встановити нестачу й надлишок робочої сили за рік загалом і за місяцями зокрема.

Метою складання балансу є максимальне залучення трудових ресурсів у виробництво, раціональне використання їх упродовж року, максимальне зниження сезонності у використанні трудових ресурсів, виявлення можливості переміщення в інші галузі або залучення додатково трудових ресурсів у аграрне виробництво.

У сільському господарстві тривалість робочого дня повинна бути не меншою 7 годин, а робочого тижня - 41 година. [5].

У сільському господарстві, як уже згадувалося, дуже яскраво виявлені сезонність, нерівномірний режим роботи і затрат праці. Внаслідок сезонного характеру праці, спричиненого незбігом періоду виробництва із робочим періодом, трудові ресурси аграрних підприємств у зимові місяці використовуються на 35-40 % менше, ніж у найбільш напружений весняно-літній період. Це вимагає додаткових організаційних зусиль для забезпечення зайнятості населення та пом'якшення сезонності.

Основні шляхи поліпшення використання трудових ресурсів такі:

- розвиток підсобних промислових виробництв і промислів;
- удосконалення структури виробництва і його науково-технічне оновлення;
- удосконалення економічного стимулювання працівників;
- розвиток підприємницької діяльності;
- зміна відносин власності й розвиток особистих підсобних виробництв;
- удосконалення підготовки та перепідготовки кадрів;
- поліпшення соціальних умов працівників;
- урахування регіональних і галузевих умов використання праці.

Висновки. Трудові ресурси характеризуються сукупністю специфічних рис, насамперед, пов’язаних з їхнім соціально – економічним характером, який головним

чином виявляється у відмінностях трудових від решти економічних ресурсів. Необхідно розробляти стратегії управління персоналом з урахуванням сучасного світового досвіду, створювати нові системи навчання і розвитку персоналу підприємства. Інвестування у розвиток людського капіталу дасть можливість досягти не тільки короткострокового економічного успіху, а й закласти основу для формування позитивних довгострокових тенденцій у розвитку національної економіки і кожного підприємства зокрема. Державна політика має бути спрямована на стимулювання підприємств. Вкладення коштів у розвиток трудових ресурсів підвищить рівень ефективності підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Література :

1. Богиня Д.П. Основи економіки праці: [навч. посіб. для студентів економічних спеціальностей] / Богиня Д.П. — К.: Знання–Прес, 2001. – 314 с.

2. Грішнова О.А. Економіка праці і соціально-трудові відносини: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Грішнова О.А. — К.: Знання, 2007. — 560 с.

3. Давидюк Т. В. Трудові ресурси, трудовий потенціал, робоча сила, людський капітал: взаємозв'язок категорій / Т. В. Давидюк // Вісник Житомирського державного технологічного університету. – 2013. – № 1(47). – С. 30–35.

4. Дмитриченко Л.А. Еволюція відносин власності в аграрному секторі економіки як прояв розвитку суспільної форми праці [Електронний ресурс] / Дмитриченко Л.А. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/1_1/tom1/233.pdf.

5. Економіка праці та соціально-трудові відносини: [навч. посіб.] / під ред. проф. Є.П. Михайлова. — К.: Центр навчальної літератури, 2005. — 240 с.

6. Режим доступу: http://ukurier.gov.ua/uk/articles/pro-rozrahunok-normi-trivalosti-robochogo-2015/.

УДК 339.137.2 : 631.115.1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПСП «АГРОФІРМА «ВАСИЛІВКА» БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ

В.Д. Халашенко, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, ст. викладач Олійник Т.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті висвітлені організаційно-економічні засади дослідження конкурентоспроможності ПСП «Агрофірма «Василівка» Березанського району. Застосовано порівняльний аналіз досліджуваного підприємства з його головний конкурентом на регіональному сегменті ринку. Розроблені пропозиції щодо покращення рівня конкурентоздатності як продукції, так і підприємства в цілому.

Ключові слова: *конкурентоспроможність продукції, конкурентоспроможності підприємства, SWOT-аналіз, конкурентні переваги, система збутової діяльності, ліквідність, платоспроможність, фінансова автономія.*

Постановка проблеми. На сьогодні в умовах розвитку економічних відносин, все гостріше постає проблема конкурентної боротьби між підприємствами та виготовленої ними продукції. За останнє п’ятиріччя законодавство України розширило коло прав та свобод економічних суб’єктів господарювання. Проте спостереження за станом підприємництва в країні свідчить, що далеко не всі господарюючі одиниці змогли ефективно використовувати наявні власні кошти та ресурси, як наслідок не налагоджена прибуткова діяльність, тобто не правильне введення господарювання призводить до збитковості виробництва та в подальшому банкрутство. Тому для «найсильніших» підприємств потрібно постійно проводити аналіз своєї конкурентоспроможності та розробки щодо підвищення її.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Найбільш істотний вклад в розвиток конкурентоспроможності внесли американські та західноєвропейські наукові центри, зокрема науково-дослідні групи М. Портера, І. Ансоффа (США), А. Гутмана (Канада), Дж. Данінга (Великобританія), А. Файоля, Ф. Тейлора, Й. Шумпетера і ряд інших відомих вчених. В наукових публікаціях ряду вітчизняних і російських вчених і практиків доцільно відмітити –В. Андріанова, А. Ільїна, В. Мочерного, С. Аптекаря, Г. Губерної, О. Дерев'янка, С. Єрохіна, Ю. Іванова Д. Лук'яненко, В. Мамутова, В. Оберемчука, В. Павленка, А. Старостіної, С. Ярошенка та ін. Проте залишається ряд невизначених питань.

Постановка завдання. З’ясування окремих механізмів впливу на

конкурентоспроможність аграрних підприємств та обґрунтування практичних рекомендації щодо їх реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше поняття «конкурентоспроможність» було введено наприкінці 1970-х рр. М. Портером, який під конкурентоспроможністю приймає рентабельність та продуктивність використання ресурсів. В середині 1990-х рр. даний термін став активно досліджуватися вітчизняними економістами. Поняття конкурентоспроможності, запропоноване М. Портером та іншими авторами, охоплюють різні її аспекти і як правило, доповнюють одне одного. На думку М. Портера, конкурентоспроможність – властивість товару, послуги, суб'єкта ринкових відносин виступати на ринку нарівні з присутніми там аналогічними товарами, послугами або конкуруючими суб'єктами ринкових відносин [3].

На сьогодні поняття «організаційно-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємства» немає загальноприйнятного трактування. Так, ряд вчених, таких як М.І. Асаула, В.Ю. Белінський, О.В. Крисальний та інші відмічають, що механізм є системою взаємопов'язаних планово-економічних форм і методів управління, організації та стимулювання виробництва, направлені на пропорційний розвиток сільського господарства та інших галузей АПК на інтенсивній основі.

В.Я Амбросов, Т.Г. Маренич вважають, що економічний і господарський механізми за методами здійснення повинні бути розмежовані враховуючи стратегічні і практичні завдання.[1].

Тому, організаційно-економічний механізм забезпечення конкурентоспроможності підприємств – це система послідовних дій економічних, організаційних, соціальних, технологічних, екологічних важелів та методів, які здійснюють вплив на систему управління конкурентоспроможністю [2].

Конкурентоспроможність підприємства характеризується відсотком участь на певному сегменті ринку. За цим показником можливо дати оцінку рівню конкурентоспроможності підприємства з точки зору освоєного ним ринкового потенціалу. Як правило, зі зростанням ринкової частки позиція підприємства виглядає більш стійкою. Зіставляючи потенціал ринку в цілому з частками підприємства або його найближчих конкурентів, можливо визначити "ринкові частки", освоюючи які, підприємство може збільшити діапазон свого впливу.

Оскільки в «Агрофірмі «Василівка» виробничий напрям належить саме рослинництву, тому для порівняння візьмемо аналогічне підприємство Березанського

району та знайдемо фактичну частку ринку ПСП « Агрофірми «Василівка» стосовно основного її конкурента – ПСП «Дмитрівка» (табл. 2).

Таблиця 2 - Визначення частки ринку стосовно основного конкурента

Роки	Обсяг реалізації продукції рослинництва, тис. грн.		Відносна частка ринку ПСП «Василівка» стосовно основного конкурента
	ПСП «Василівка»	ПСП «Дмитрівка»	
2013	3847,5	2620,2	146,8
2014	6374,0	5900,2	108,0
2015	6963,7	6884,0	101,2

Після проведених розрахунків можна зробити такі висновки, що ПСП «Агрофірма «Василівка» займала протягом всього досліджуваного періоду більшу відносну частку ринку стосовно основного конкурента – ПСП « Дмитрівка», про що свідчать обсяги реалізації продукції рослинництва. Проте, якщо у 2013 році ПСП «Агрофірма «Василівка» реалізовувало своєї продукції на 46,8% більше стосовно конкурента, у 2015 році всього на - 1,2%, це свідчить про те, що підприємству потрібно терміново обирати стратегію, яка б дозволила йому знову зайняти провідне місце на ринку. Тому, проведемо оцінку конкурентних переваг ПСП « Агрофірми «Василівка» за допомогою SWOT-аналізу представленого в таблиці 3.

Таблиця 3 - SWOT-матриця для ПСП « Агрофірми «Василівка» Березанського району

	Сильні сторони	Слабкі сторони
Внутрішні фактори	- сприятливі кліматичні умови, вигідне географічне положення - наявність кваліфікованої робочої сили - адекватні фінансові ресурси - надійне управління наявність кваліфікованої робочої сили	недосконала система інформації високий ступінь зносу устаткування погана збутова мережа необхідність налагодження гарантованого збуту
Зовнішні фактори	Можливості	Загрози
	освоєння нових ринків збуту продукції розробка та освоєння нових економічно вигідних технологій залучення інвестицій	висока конкуренція поява іноземних конкурентів з товарами низьких цін зменшення частки ринку

Основними конкурентними перевагами досліджуваного підприємства є: сприятливі ґрунтово-кліматичні умови для вирощування високоякісної сільськогосподарської продукції; наявність високо - кваліфікованих працівників здатних не лише виростити високоякісну продукцію, а й ефективно реалізувати її на ринку. Основними проблемами, що визначають низький рівень реалізації продукції є високий ступінь зносу устаткування, погана збутова мережа, недосконала система інформації.

Висновки. Виявлені конкурентні переваги підприємства на ринку аграрної продукції, їх можливості та загрози дозволяють розробити комплекс заходів щодо подолання існуючих загроз та виявлення нових можливостей для ПСП «Агрофірма «Василівка» Березанського району. В першу чергу ми пропонуємо підприємству застосувати – стратегію диверсифікації, оскільки, господарство на даний момент має виробничий напрям вирощування зернових та соняшнику, прийнявши рішення про урізноманітнення виробничої продукції воно має всі можливості поновити галузь тваринництва. За рахунок розширення товарної продукції підприємство має можливість збільшити свою частку на ринку, покращити фінансовий та економічний стан підприємства, оновити науково-технічну базу, повністю завантажувати виробничі потужності. По-друге, з метою подолання недоліків ланцюгових відносин «виробництво-збут» аграрної продукції доцільно сприяти скороченню довжини каналу розподілу, тобто зменшувати кількість посередників. По-третє, впровадження автоматизованих потужностей дозволить скоротити питому вагу ручної праці, підвищити якість продукції, що дозволить зменшити витрати на виробництво, а значить і собівартість.

Література :

1. Амбросов В.Я., Маренич Т.Г. Питання конкурентоспроможності реформованих господарств // Наук. вісник НАУ. – К., 2008. – № 14. – С. 206-211.

2. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства: Навч. посібник / І.З. Должанський, Т.О. Загорна – К.: Центр навчальної літератури, 2006.-384с.

3. Жуковський М.О. Трудові ресурси як складова конкурентоспроможності підприємства / Жуковський М.О. // Актуальні проблеми економіки, 2007. – №2. – С.54-59.

4. Кравченко М.А. Аналіз ефективності використання трудових ресурсів на підприємстві [Електронний ресурс] / А.М. Кравченко. – Режим доступу : http://www.economy.nayka.com.ua

УДК 330.2

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Л.В. Черевко, студентка
Науковий керівник : д-р екон. наук, професор Котикова О. І.
Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджено стан та рівень використання земельних ресурсів Кіровоградської області на сучасному етапі та обґрунтовано напрями удосконалення управління земельними ресурсами на інноваційних засадах.

Ключові слова: стан земель, структура земельних угідь, ґрунти, земельний фонд.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України особливо гостро стоїть проблема раціонального використання й охорони земельних ресурсів. Стратегічний напрям підвищення рівня ресурсо-екологічної безпеки ґрунту, головного фактора життєдіяльності нинішнього й наступних поколінь, полягає у радикальній перебудові взаємовідносин між людиною і земельними ресурсами, що визначає необхідність переходу на інноваційну модель розвитку землекористування, яка враховує особливості функціонування суспільства на сучасному етапі та закономірності процесів використання земельних ресурсів і вплив на них інтенсивної виробничої діяльності, допустимі рівні антропотехногенних навантажень тощо [1]. Встановлення такої моделі передбачає детальне вивчення стану та рівня використання земельних ресурсів на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження раціонального використання земельних ресурсів зробили такі вітчизняні науковці: Д.І. Бабміндра, С.Ю. Булигіна, Д.С. Добряк, О.І. Котикова, А.М. Третяк та ін. Незважаючи на значну кількість досліджень, проблеми, у зв’язку з плинністю ринкових трансформацій, питання формування та використання земельних ресурсів не втрачають своєї актуальності.

Формулювання цілей статті. Вивчення стану та рівня використання земельних ресурсів кіровоградської області на сучасному етапі з метою обґрунтування напрямів удосконалення управління земельними ресурсами на інноваційних засадах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Площа земель у Кіровоградській області складає 2458,8 тис. га, що становить 4,07% території України, з яких сільськогосподарські землі – 2032,3 тис. га. Кіровоградська область разом з

Дніпропетровською і Запорізькою входить до Придніпровського економічного району і за структурою економіки є індустріально-аграрною. У структурі сільськогосподарських угідь рілля становить 1764,5 тис. га, багаторічні насадження – 25,4 тис. га, пасовища та сіножаті – 242,4 тис. га.

Розораність земель в області 71,8%, що на 17,3 % більше, ніж у середньому по Україні. До речі, розораність території в Україні є однією з найбільших у світі. Так, у Європі найвищі рівні розораності мають Данія (53 %), Угорщина (49 %) і Польща (44,5 %), що відповідно в 1,03, 1,11 та 1,22 разу менше, ніж Україна.

Високий рівень розораності території області, в першу чергу, обумовлений екстенсивним використанням земель у сільськогосподарському виробництві.

Небезпекою для земель області є водна ерозія. Це пояснюється насамперед сильно пересіченою місцевістю, особливо в Придніпров'ї, значною розораністю сільськогосподарських угідь та зливовим характером дощів. Основними заходами боротьби з цими процесами є виведення з орних земель площ з кутом нахилу більше 5 градусів, оптимізація польових сівозмін, впровадження ґрунтозахисної системи землеробства, заліснення крутосхилів.

Земельний фонд Кіровоградської області складає 2458,8 тис. га, з них 2032,2 тис. га або 82,7 відсотка займають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про високий рівень сільськогосподарської освоєності земель. В структурі сільгоспугідь рілля складає 71,8 відсотків, багаторічні насадження – 1,0; сіножаті і пасовища – 9,9 відсотків. Розорюваність земель складає 71,8% суші (табл. 1).

Ліси та інші лісовкриті площі складають 189,0 тис. га, у тому числі полезахисні лісосмуги – 28,1 тис. га. Загальна лісистість області з урахуванням усіх захисних лісових насаджень складає 7,7 відсотка.

Під забудованими землями зайнято 89,1 тис. га (3,6%), болотами – 10,6 тис. га (0,4%), іншими землями – 47,3 тис. га (1,9%). Територія суші складає 2382,0 тис. га, або 96,9 відсотка від загальної площі області. Під водою зайнято 76,8 тис. га (3,1%), у тому числі водосховищами, ставками та іншими штучними водоймами – 71,6 тис. га.

Землі населених пунктів становлять 225,9 тис. га, в тому числі 30,5 тис. га - землі 12 міст обласного та районного значення, 20,2 тис. га – землі 27 селищ міського типу та 175,2 тис. га – землі 995 сільських населених пунктів (відповідно до програми ″Стратегія економічного та соціального розвитку Кіровоградської області на 2013-2020 роки, затвердженої рішенням Кіровоградської обласної ради від 21 грудня 2012 року № 411″).

Таблиця 1 Структура земельного фонду Кіровоградської області

Основні види земель та угідь	2010 рік		2011 рік		2012 рік		2013 рік		2014 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	2458,8	100	2458,8	100	2458,8	100	2458,8	100	2458,8	100
в тому числі:										
1. Сільськогосподарські угіддя	2038,7	82,9	2037,2	82,9	2035,7	82,8	2034,8	82,8	2032,3	82,7
з них:										
рілля	1762,0	71,6	1763,3	71,7	1763,8	71,7	1764,4	71,7	1764,5	71,8
перелоги	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
багаторічні насадження	26,1	1,1	25,8	1,1	25,5	1,0	25,4	1,0	25,4	1,0
сіножаті і пасовища	250,6	10,2	248,1	10,1	246,4	10,0	245,0	10,0	242,4	9,9
2. Ліси і інші лісовкриті площі	184,3	7,5	185,4	7,5	186,2	7,6	186,8	7,6	189,0	7,7
з них вкриті лісовою рослинністю	163,5	6,6	164,2	6,7	164,4	6,7	164,4	6,7	166,7	6,8
3. Забудовані землі	88,8	3,6	88,7	3,6	88,8	3,6	89,1	3,6	89,5	3,6
4. Відкриті заболочені землі	10,7	0,4	10,6	0,4	10,6	0,4	10,6	0,4	10,6	0,4
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	13,2	0,5	13,4	0,5	13,3	0,5	13,3	0,5	13,3	0,5
6. Інші землі	46,7	1,9	46,6	1,9	47,3	1,9	47,4	1,9	47,3	1,9
Усього земель (суша)	2382,4	96,9	2381,9	96,9	2381,9	96,9	2382,0	96,9	2382,0	96,9
Території, що покриті поверхневими водами	76,4	3,1	76,9	3,1	76,9	3,1	76,8	3,1	76,8	3,1

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Кіровоградській області

Розподіл земельного фонду області по основних угіддях такий: рілля – 1764,5 тис. га (71,8%); багаторічні насадження – 25,4 тис. га (1 %); сіножаті і пасовища – 242,4 тис. га (9,9%); ліси та інші лісовкриті площі – 189,0 тис. га (7,7%); забудовані землі – 89,5 тис. га (3,6%); під водою – 76,8 тис. га (3,1%); інші землі – 47,3 тис. га (1,9%).

Площі земельних угідь – складових національної екомережі Кіровоградської області наведено в табл. 2.

Таблиця 2 Площі земельних угідь – складових національної екомережі Кіровоградської області, тис. га

Категорії землекористування	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік
Землі природоохоронного призначення	20,2	16,6	16,2	16,2	16,2
Сіножаті та пасовища	250,6	248,1	246,2	245,0	242,4
Землі водного фонду (під ставками)	20,8	21	21,8	21,7	21,7
Землі оздоровчого призначення	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4
Землі рекреаційного призначення	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4
Землі історико-культурного призначення	0,1	0,1	0,1	0	0
Ліси та інші лісовкриті площі	184,3	185,4	186,2	186,8	189,0

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Кіровоградській області

Згідно з матеріалами класифікації земель Кіровоградської області, розробленими фахівцями ДП “Кіровоградський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою”, в області нараховується слабозмитих сільгоспугідь 704,3 тис. га, середньозмитих 252,2 тис. га, сильнозмитих 73,8 тис. га і розмитих 4,4 тис. га, в тому числі орних земель: слабозмитих – 667,1 тис. га, середньозмитих – 184,02 тис. га, сильнозмитих – 13,1 тис. га.

Облік якості сільськогосподарських угідь Кіровоградської області виконаний фахівцями ДП “Кіровоградський науково-дослідний та проектний інститут землеустрою” в 1996 році. З того моменту великомасштабне обстеження ґрунтів не проводилося.

Ґрунтовий покрив області має високу родючість. В північній частині області переважають чорноземи потужні малогумусні із вмістом гумуса 5% та середньогумусні із вмістом гумусу трохи більше 5,5%. Значні площі тут займають чорноземи в різному ступені реградовані, а також чорноземи опідзолені, темно-сірі опідзолені та рідше сірі опідзолені ґрунти (табл. 3).

Дані таблиці 3 свідчать, що найбільші площі в структурі ґрунтів області займають чорноземи звичайні та типові, які складають особливо цінні продуктивні землі регіону. Всього в області площа особливо цінних земель складає 819,4 тис. га.

Для південно-західних районів найбільш поширеними грунтами є чорноземи звичайні, середньо та малогумусні, а в південній частині – чорноземи звичайні неглибокі малогумусні та малопотужні. За механічним складом ґрунти північних районів – важкосуглинкові, південних – легкосуглинкові, а в Придніпров'ї – легко та середньосуглинкові. В усіх районах області на схилах залягають еродовані аналоги ґрунтів.

Таблиця 3 Експлікація ґрунтового покриву сільськогосподарських угідь (за межами населених пунктів) у Кіровоградській області, тис. га

Назва ґрунтів	Площа	
	сільськогосподарських угідь	в т. ч. ріллі
Сірі опідзолені ґрунти	6,4	5,8
Темносірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені	125,8	113,5
Чорноземи типові малогумусні і слабогумусні	571,2	521,0
Чорноземи типові середньогумусні	54,5	53,9
Чорноземи звичайні малогумусні глибокі	517,5	435,9
Чорноземи звичайні середньогумусні і малогумусні	317,1	281,7
Чорноземи звичайні мало гумусні неглибокі	237,6	235,7
Чорноземи на щільних глинах	3,6	2,0
Чорноземи на пісках	7,0	3,6
Чорноземи щебенюваті на елювії щільних порід	3,8	0,9
Лучно-чорноземні ґрунти	11,9	5,7
Лучні засолені ґрунти	2,4	-
Дернові ґрунти	1,1	-
Лучно-болотні ґрунти	9,1	-
Намиті чорноземи	-	-
Намиті лучні ґрунти	21,9	3,1
Рекультивовані ґрунти з насипним гумусним шаром	1,1	0,1
Розмиті ґрунти та виходи лесовидних порід	0,9	-
Всього	1892,9	1662,9

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Кіровоградській області

Внаслідок цілеспрямованого антропогенного впливу на сільськогосподарські землі зростають винос гумусу з родючого шару ґрунту та ерозійні процеси. Негативний баланс гумусу складає більше трьох центнерів з гектара. Причиною цьому є те, що органічні та мінеральні добрива вносяться в ґрунт періодично і в недостатній кількості, збільшилися площі посіву культур, що виносять підвищену кількість поживних

речовин з ґрунту, насамперед, соняшника, який в останні роки займає 20 і більше відсотків посівних площ.

Змив ґрунтів веде до втрати гумусу, зниження родючості ґрунтів, погіршення фізичних властивостей ґрунтів, внаслідок чого знижується врожайність сільськогосподарських культур. Крім того, змив ґрунтів сприяє замулюванню річок, водосховищ, де затримуються отруйні речовини та гербіциди, що викликає небезпеку для здоров'я людини.

На сьогодні структура орного шару значно зруйнована, що негативно позначається на водно-фізичних властивостях, повітряному режимові, викликає самочинне ущільнення поверхневого шару, утворення кірки після дощів. По цій причині різко знижується запас продуктивної вологи і водопроникність ґрунтів, що призводить до активізації процесів ерозії.

Висновки. Заходи щодо підвищення продуктивності земель та їхньої охорони дуже різноманітні й повинні здійснюватись комплексно, як єдина система, взаємно доповнюючи один одного і посилюючи дію всіх інших. Для цього в Україні має бути розроблена Концепція стійкого розвитку України, яка повинна лягти в основу Національної стратегії стійкого розвитку – комплексної довготермінової програми розвитку країни [2]. Слід враховувати що якість ґрунтового покриву впливає не лише на врожайність сільськогосподарських культур, а позначається також і на стані здоров'я населення. Основними напрямами покращення якісного стану сільськогосподарських угідь є запровадження відповідних для конкретних умов територій технологій обробітку ґрунту, внесення органічних добрив та забезпечення дотримання систем сівозмін [3]. Також необхідним є дотримання сівозміни та оптимізація землекористування, в тому числі – за рахунок контурно-меліоративної організації території.

Література :

1. Котикова О. І. Теоретичні засади формування інноваційної моделі сільськогосподарського землекористування / О. І. Котикова // Сталий розвиток економіки. – 2012. – № 5 (15). – С. 9–13.

2. Котикова О. І. Концепція стійкого розвитку сільськогосподарського землекористування в Україні / О. І. Котикова // Інноваційна економіка. – 2012. – №6 (32). – С. 22-28.

3. Котикова О. І. Напрями покращення якісного стану угідь Миколаївської області / О. І. Котикова // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – Миколаїв, 2012. – Випуск 2 (66). – С.10–15.

УДК 504.03:63 (477.73)

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

С. С. Чернявська, магістр

Науковий керівник : канд. екон. наук, доцент Мельник І. О.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті висвітлено проблеми сталого розвитку сільських територій, обґрунтовано рекомендації щодо формування та реалізації організаційно-екномічного механізму сталого розвитку села, узагальнено сутність теоретичних поглядів на поняття «сільські території» та «сталий розвиток».

Ключові слова: сільські території, сталий розвиток,організаційно-економічний механізм.

Постановка проблеми. Важливою складовою успішного функціонування держави є розвиток сільських територій, де проживає третина всього населення України і формується її продовольча безпека.

В Україні досить активно розглядаються проблеми сталого розвитку, але дуже мало уваги приділяється сталому розвитку саме сільських території. Сталий розвиток включає в себе екологічний, економічний та соціальний аспекти. І саме за цими напрямками наше село не розвивається, а навпаки деградує. Тому сталий розвиток сільських територій є важливим.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми сталого розвитку досліджували такі вітчизняні вчені: Данилишин Б. М., Дорогунцов С. І., Жарова Л. В., Хлобистов Є. В.

Проблемами сталого розвитку сільського господарства займалися Корсак Л. М., Мацейко Ю. О., Мельник Л. М., Прадун В. Н., Шиян Д. В.

Питанням оцінки розвитку сільських територій присвячені роботи Балабанової В.І., Барановського М., Бурдуна А.В., Гладкого Ю.Н., Долішнього М.І., Карпова Г.В., Маренкова І.М., Побурка Я.О. Пріоритетним в науковому дослідженні залишається необхідність формування теоретико-методичних основ сталого розвитку сільських територій, важливою є також розробка системи заходів для його забезпечення.

Постановка завдання. Основним завданням даної статті є вирішення проблем законодавчого забезпечення та практичного втілення в практику сталого розвитку сільських територій, узагальнення сутності теоретичних поглядів на трактування понять «сільські території», «сталий розвиток».

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливість сільської території визначається тим, що вона є джерелом багатьох благ: продовольства та

сільськогосподарської сировини, природних ресурсів, місцем проживання населення [1].

Основні конкурентні переваги України - природний, демографічний, економічний та історико-культурний потенціал сільських територій, раціональне та ефективне використання яких здатне забезпечити стійкий багатогалузевий розвиток, повну зайнятість, високі рівень та якість життя сільського населення.

Функції сільських територій різноманітні та полягають в наступному: виробнича функція – задоволення потреб суспільства в продовольстві та сировині, продукції для різних галузей та видів господарської діяльності; соціально-демографічна функція – відтворення сільського населення, забезпечення сільського господарства та інших галузей економіки трудовими ресурсами, значним людським капіталом; культурна та етнічна функція – зберігання самобутньої національної культури, народних традицій, звичаїв, обрядів, фольклору, досвіду ведення сільського господарства та освоєння природних ресурсів, охорона пам'яток природи, історії та культури, розташованих на сільських територіях; екологічна функція – підтримання екологічної рівноваги в аграрних регіонах та на всій території країни, утримання заповідників, заказників, національних парків та ін.; рекреаційна функція – створення умов для відновлення здоров'я і відпочинку міського та сільського населення; функція соціального контролю над територією – сприяння сільського населення державним органам у забезпеченні громадського порядку та безпеки в поселеннях й територіях.

Сільська територія – складне і багатофункціональне територіальне утворення зі специфічною сукупністю об’єктів, що на ній розміщені, функціонують, проявляють свій потенціал і характеризують її як соціально-економічну, природно-кліматичну й виробничо-господарську систему [2].

Необхідним є сталий розвиток сільських територій, тобто рівномірне поліпшення соціальних показників (життєвого рівня сільського населення, якості освіти та охорони здоров’я) у збалансуванні з економічним та екологічним рівнем сільських територій.

Визначено, що дієвість зазначеного механізму забезпечена скоординованим функціонуванням правового, організаційного, економіко-інноваційного, фінансового, соціального, екологічного та інформаційного блоків.

Основними завданнями сталого розвитку сільських територій є наступні: створення на сільських територіях господарських систем, що саморозвиваються на підставі формування економічного обороту місцевих ресурсів в результаті розвитку конкурентоспроможного та екологічно гармонійного сільського господарства,

диверсифікації сільськогосподарського виробництва, підвищення економічної активності населення, відродження традиційних та розвиток нових виробництв, розвиток сучасної виробничої та інформаційної інфраструктури, розвиток місцевої промисловості з переробки сільськогосподарської сировини, всебічний розвиток кооперації у виробничій, збутовій, фінансовій та інших сферах, зміцнення ринкового простору та відповідних виробничо-збутових зв'язків; розвиток місцевого самоврядування для формування соціально-організованого та відповідального громадянського суспільства на селі; підвищення привабливості проживання населення на сільських територіях; підвищення конкурентоспроможності сільських територій.

В сучасному розумінні сталий розвиток сільських територій – це стабільний соціально-економічний розвиток, що не руйнує своєї природної основи і забезпечує безперервний прогрес суспільства[3]. Перехід до сталого розвитку означає поступове забезпечення цілеспрямованої самоорганізації суспільства в економічній, соціальній та екологічній сферах. В цьому значенні сталий розвиток сільських територій характеризується економічною ефективністю, екологічною безпекою і соціальною справедливістю.

Незважаючи на наявність в Україні розвиненої правової бази, що різною мірою враховує принципи сталого розвитку, в тому числі на регіональному рівні, відсутність єдиного комплексного документа негативно впливає на системність процесу впровадження ідей сталого розвитку в Україні відповідно до рішень, прийнятих на міжнародних конференціях. Формування і реалізація політики сталого розвитку сільських територій багато в чому визначатиметься її законодавчим забезпеченням. Тим часом законодавчо не визначені повноваження державних і регіональних органів виконавчої влади в області сільського розвитку.

Основною подальшої успішної реалізації принципів сталого розвитку сільських територій та запорукою генерування якісних управлінських рішень є забезпечення ефективного функціонування інформаційного блоку організаційно-економічного механізму, що можливо лише за умови взаємоузгодженої діяльності його елементів на зовнішньому та внутрішньому рівнях. Важливим є формування системи спостереження, оцінки і прогнозу їх економічного, соціального та екологічного стану, яка надає можливість характеризувати особливості розвитку певної сільської території відповідного району, з урахуванням негативних та позитивних економіко-соціальних та екологічних трансформацій, пов’язаних із переходом з одного стану до іншого безпосередньо самого сільського населеного пункту.

Необхідною є розробка програм сталого розвитку сільських територій державними адміністраціями районного та обласного рівня, з обов'язковим подальшим обговоренням змісту і основних положень громадами сільських та селищних рад. У системі оцінки ефективності та результативності програм розвитку сільських територій на усіх рівнях державного управління первинною ланкою варто визнати районні управління сільського господарства і продовольства, на які слід покласти функції моніторингу та координації, оцінки ефективності програм розвитку сільських територій.

Альтернативним методом вирішення широко кола проблемних питань соціально-економічного розвитку сільських територій, районів, областей і держави в цілому є соціальне партнерство. Воно дає можливість сільському населенню активізувати свою позицію, шляхом безпосередньої участі у формуванні і реалізації економічної, соціальної та екологічної державної політики на території сільських населених пунктів. На рівні сільських і селищних рад необхідним є створення соціальних комітетів, основна мета функціонування яких є розробка та фінансове забезпечення заходів, що передбачають соціальну підтримку селян визначеної сільської території.

Висновки. Сталий розвиток сільських територій, вирішення соціальних проблем сільського населення є одним з основних умов розвитку суспільства, його економічного та соціального благополуччя й тому має стати пріоритетним напрямком розвитку держави. Доцільною є розробка програм сталого розвитку сільських територій державними адміністраціями районного та обласного рівня, з обов'язковим подальшим їх обговоренням на рівнях сільських, селищних рад, району, області та держави. За таких умов буде врахована думка селян та їх реальні проблеми.

Література :

1. Руснак А.В. Функції, завдання, чинники функціонування та сталого розвитку сільських територій [Електронний ресурс] / А.В. Руснак – Режим доступу : http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.2/244.pdf.

2. Мороз Т. О. Організаційно-економічний механізм сталого розвитку сільських територій : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук: спец. 08.00.03 "економіка та управління національним господарством" / Мороз Т. О. – Миклаїв, 2015. – 20 с.

3. Саблук П.Т. Наукові (економічні) центри розвитку сільських територій в управлінні аграрною економікою /П.Т. Саблук Л.І. Курило// Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С. 51-56.

УДК 631.1:331.108

ТРУДОВІ РЕСУРСИ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ У СІЛЬСКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЗА 2015 ПО МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

К.І. Чопко, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Мельник І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано основні напрямки розвитку сільськогосподарського виробництва. Розкрито потенціал соціальної сфери сільських територій, потребують зокрема детального аналізу демографічно-відтворювальний та трудовий потенціал сільського господарства.

Ключові слова: трудові ресурси, сільське господарствоі, продуктивність праці.

Постановка проблеми. Сільське господарство України на сучасному етапі ринкових перетворень перебуває на шляху докорінних трудових, економічних та соціальних змін у системі стимулювання сільськогосподарської праці, її продуктивності та привабливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виробнича структура сільського господарства - рослинницько-тваринницька. Природно-кліматичні умови та родючі землі області сприяють формуванню великого потенціалу агропромислової галузі, дозволяють отримувати високі врожаї практично всіх сільськогосподарських культур. Наявність розвиненої власної сировинної бази дає можливість ефективно працювати підприємствам харчової та переробної промисловості.

Виробничу діяльність здійснюють понад 750 великотоварних сільськогосподарських підприємств, 3,9 тис. фермерських господарств та понад 220 тисяч господарств населення. Щороку аграрії Миколаївщини в середньому виробляють більше 2 млн. тонн зернових культур, 500 тис. тонн насіння соняшнику, 400 тис. тонн овочів, в межах 40 тис. тонн ягід та фруктів і 50 тис. тонн винограду.

Миколаївщина повністю забезпечує власні потреби у виробництві продукції сільського господарства. Внесок області в загальнодержавне виробництво зернових культур складає 5-6%, соняшнику – 7% та більше 3% овочів, молока та яєць – 2,4%. На теренах Миколаївської області ефективно працюють такі передові підприємства сільськогосподарської галузі України, як група компаній „Агрофьюжн”, АП “Благодатненський птахопром”, СТОВ „Промінь”, ВАТ „Зелений Гай”, ПАТ „Коблево”, фермерське господарство „Владам”, ТОВ СГВП „Агрофлагман”, СВК

„Агрофірма „Миг-Сервіс-Агро", ТОВ „С-Росток", ТОВ СВФ "Агросоюз", ТОВ СП „Нібулон" та інші.

В господарствах всіх категорій налічується більше 10 тис. тракторів та 3 тис. зернозбиральних комбайнів. Для інтенсифікації виробництва велика увага приділяється оновленню і нарощуванню потужностей машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Головним фактором створення матеріальних і духовних цінностей, основним джерелом багатства суспільства є праця. Процес докладання праці – явище не просте. Незалежно від сфери матеріального виробництва процес праці передбачає поєднання і гармонію самої працею, як цілеспрямованої діяльності людини, предметів і засобів праці, а також результатів праці.

Кожне сільськогосподарське підприємство функціонує за певної чисельності персоналу - сукупності працівників, які мають необхідний фізичний розвиток, знання, практичні навички для управління виробництвом, якісного і своєчасного виконання передбачених технологією робіт у сфері агропромислового виробництва.

Критерієм кількісного визначення трудових ресурсів виступають встановлені законодавством межі працездатного віку населення. Згідно з чинним законодавством, за віковим критерієм до трудових ресурсів належать чоловіки віком 16-64 років і жінки віком 16-60 років, за винятком інвалідів I і II груп цього віку. З 1992 р. Верховна Рада України встановила для трактористів-машиністів, доярок і свинарок нижчу на 5 років верхню вікову межу працездатності. Така ж пільга надається жінкам, що народили і виховали п'ятеро і більше дітей. У законодавчому порядку на 5-10 років (залежно від групи інвалідності) знижена верхня межа працездатності для учасників ліквідації Чорнобильської аварії та для осіб, що проживають на забруднених радіонуклідами територіях України.

Трудові ресурси аграрної сфери характеризуються такими основними показниками:

- фізичним здоров'ям ;
- середньою тривалістю життя громадян;
- статево-віковою структурою населення;
- загальноосвітнім і професійно-кваліфікаційним рівнями;
- міграційною та соціальною мобільністю тощо.

Кожне аграрне підприємство може ефективно працювати за умови, коли воно має необхідний професійний і кваліфікаційний склад працівників, доцільну кадрову структуру.

Сільськогосподарська праця стає все складнішою порівняно з промисловою, все частіше вникає потреба суміщення трудових функцій. Перехід на нові форми господарювання вимагає, щоб селянин в собі уособлював функції управлінської і виконавчої роботи, був одночасно і хліборобом, і інженером, і економістом-фінансистом.

Усі фактори, що впливають на рівень продуктивності праці, за характером дії на цей показник можна об'єднати в три групи. До першої групи належать фактори, що сприяють збільшенню виробництва продукції, до другої - скороченню затрат живої праці, до третьої - соціальні фактори, що спонукають працівників до ефективнішої праці.

Збільшення виробництва продукції досягається завдяки підвищенню культури землеробства, впровадженню нових сортів і гібридів сільськогосподарських культур, кращих порід і ліній тварин, раціональної хімізації виробництва і меліорації землі, зміцненню кормової бази тощо. Серед другої групи факторів важливе значення мають такі, як впровадження нових технологій і способів обробітку ґрунту, раціональної організації праці і виробничих процесів, досягнення обґрунтованої спеціалізації виробництва й ефективного співвідношення між основними та допоміжними галузями. Але найбільш радикальним фактором, що впливає на скорочення затрат живої праці, є заміна її капіталом. Результатом такої заміни є механізація й автоматизація виробництва, завдяки чому не лише підвищується продуктивність праці, а й зростає прибутковість підприємств.

Серед третьої групи факторів підвищення продуктивності праці особливу роль відіграють такі, як підвищення кваліфікації працівників і рівня їх матеріальної заінтересованості, моральне стимулювання кращої праці. Працівники з вищою кваліфікацією швидше та якісніше виконують свої функції. Тому раціональна організація навчання кадрів є важливою умовою зміцнення економіки підприємств. Це тим більш важливо, що заміна живої праці капіталом, перехід до використання більш продуктивних машин і знарядь вимагає для їх експлуатації кваліфікованіших працівників з іншим рівнем матеріального стимулювання: успіх досягається лише тоді, коли кожний працівник буде чітко розуміти, що, коли, чому і як йому потрібно робити, а також яка матеріальна винагорода його очікує.

Важливим соціальним фактором підвищення продуктивності праці є взаємовідносини між управлінським апаратом (менеджерами) і виконавцями, роботодавцями і виконавцями. Менеджери повинні турбуватися про працівників, прислуховуватися до їх порад щодо поліпшення організації виробництва, вдосконалення його технічної бази, об'єктивно оцінювати роботу кожного члена трудового колективу. Етика взаємовідносин між керівниками і підлеглими вимагає взаємоповаги. Менеджери повинні спокійно реагувати на помилки виконавців, виправляти їх, не роблячи зауважень винним у присутності інших працівників.

Значного підвищення продуктивності праці можна досягти завдяки впровадженню наукової організації праці, коли досягається найбільш раціональне виконання трудового процесу.

Як впливає продуктивності праці на ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства показано в табл.1

Таблиця 1. Вплив продуктивності праці на ефективність діяльності підприємства

Наслідки	
Зниження продуктивності праці	Підвищення продуктивності праці
втрата позицій на ринку	підвищення конкурентоспроможності на ринку
зниження ефективності використання ресурсів	підвищення ефективності використання ресурсів
зниження рівня використання виробничої потужності	зростання рівня використання виробничої потужності
втрата обсягів виробництва і реалізації продукції	збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції
підвищення собівартості продукції	зниження собівартості продукції
зниження рентабельності діяльності с.г. підприємства, трудових ресурсів	підвищення рентабельності діяльності с.г. підприємства, трудових ресурсів

Розглянемо більш детально сільське господарство в Миколаївській області.

Сільське господарство - друга за обсягами та перша по зайнятості трудових ресурсів галузь матеріального виробництва Миколаївської області, і виробляє конкурентоспроможну на внутрішньому і зовнішньому ринках аграрну продукцію.

Загальна площа сільськогосподарських угідь - 2054 тис.га, з них орні землі займають 1669 тис.га (5,2% ріллі України), у господарствах області налічується 190,3 тис.га зрошуваних земель (це 8,6% зрошуваних земель України).

На одного жителя області припадає майже 1,3 га ріллі, а на одного працівника, зайнятого в сільському господарстві - понад 11 га орної землі. Ці особливості

Миколаївщини відкривають широкі можливості для інвестицій в сільське господарство із застосуванням індустріальних технологій, потужної та високоефективної техніки.

Виробнича структура сільського господарства Миколаївщини - рослинно-тваринницька.

Сільське господарство області включає в себе рослинництво, основними культурами якого є зернові (озима пшениця, ярий ячмінь, кукурудза), технічні культури - соняшник, цукрові буряки, овочі, баштанні культури. Зважаючи сприятливих кліматичних умов розвинені садівництво і виноградарство.

У загальнодержавному масштабі Миколаївська область забезпечує: 10% винограду; 9% насіння соняшнику; 5,5% валового збору зернових і зернобобових культур; 4,0% овочів; 3,0% молока.

Середньорічне виробництво в останні роки складає більше 2 млн.тонн зернових культур, 400 тис. тонн насіння соняшнику, більше 200 тис.тонн овочів, близько 40 тис. тонн ягід і фруктів і 50 тис. тонн винограду, близько 400 тис.тонн молока, 50 тис.тонн м'яса та понад 300 млн.шт. яєць. Миколаївщина повністю забезпечує власні потреби у виробництві продукції сільського господарства, крім м'яса, якого виробляється лише 50% від необхідної раціональної норми споживання для населення області. Виробничу діяльність здійснюють 931 великотоварне сільськогосподарське підприємство, 4,6 тис. фермерських господарств та понад 220 тисяч господарств населення. На території області розташовані 34 сертифікованих хлібоприймальних підприємства та елеватора загальною місткістю 1,9 млн.тонн. Загальний обсяг елеваторних і складських потужностей, з урахуванням складських приміщень сільгосптоваровиробників, дозволяє зберігати щорічно близько 3,2 млн.тонн хліба. Овочівницькі господарства області впроваджують нові енергозберігаючі технології вирощування овочевих і баштанних культур, які дають можливість зменшити собівартість виробленої продукції і збільшити її конкурентоспроможність. Одна з основних овочевих культур томати.

В області в плодоносному віці налічується 5,0 тис.га виноградників і 3,5 тис.га плодово-ягідних насаджень. Виноград вирощують 10 сільгосппідприємств, виноробством займаються 9 підприємств.

Тваринництво області представлено такими основними галузями, як молочне скотарство (більше 90 тис.голів), свинарство (близько 155 тисяч голів) і птахівництво (більше 4 млн.гол). Основними виробниками тваринницької продукції в області залишаються господарства населення, якими забезпечується майже 80% загальних обсягів. Найбільш висока питома вага крупнотоварного виробництва в птахівництві, де 51% від загального поголів'я птиці припадає на 12 птахівничих підприємств.

Висновки.

1) однією з головних проблем розвитку аграрного сектора як в Миколаївській області, так і в Україні в цілому залишається трансформація виробництва у бік зростання його в особистих селянських господарствах, що викликає занепокоєння, адже через малі розміри вони є консервативними до науково-технічного прогресу і сучасної організації агробізнесу;

2) земельна реформа в країні значно вплинула на трансформацію земельних угідь, за час реформування земельних відносин в Україні відбувся значний економічний оборот землі, змінилася структура власності на землю – від виключно державної форми до власності фізичних і юридичних осіб;

3) відсутність регульованого земельного ринку з часом призведе до структурної та екологічної незбалансованості земельного фонду, зниженню економічної ефективності його використання.

Література :

1. Аграрно-промисловий комплекс Миколаївської області: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] / Аграрно-промисловий комплекс Миколаївської області. – К.: Аграрно-промисловий комплекс Миколаївської області. 2016. — Веб-сайт. — Режим доступу: http://www.rtpp.com.ua/uk/nikolaev/5/agrarno-promyslovyy-kompleks-mykolayivskoyi-oblasti.html Мова укр. - Дата останнього доступу: 26.09.2016. — Назва з екрану.

2. Миколаївська обласна державна адміністрація: офіційний веб-сайт [Електронний ресурс] / Миколаївська обласна державна адміністрація. – К.: Миколаївська обласна державна адміністрація 2016. — Веб-сайт. — Режим доступу: http://www.mk.gov.ua/UA/myko/agry/ Мова укр. - Дата останнього доступу: 12.10.2016. — Назва з екрану.

УДК 330.322(477)

СТАН ТА РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

М.О. Шелеп, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, асистент Коваленко Г.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядаються основні питання інвестиційної діяльності в Україні, пріоритетні напрями інвестиційної політики держави. Аналізуються стан та особливості розвитку, основні тенденції, можливості та загрози розвитку інвестиційної діяльності економіки України на сучасному етапі.

Ключові слова: інвестиційна діяльність, інвестиції, інновації, іноземні інвестиції. .

Постановка проблеми. Економіка України перебуває в складній економічній ситуації внаслідок продовження агресивної політики Російської Федерації, окупації Криму і військових операцій на сході України, а отже питання створення сприятливих умов розвитку бізнес-клімату в Україні залишається одним з найактуальніших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційної діяльності в Україні відображено в багатьох працях економістів, серед яких О. Амоша, Г. Бірман, Л. Борщ, А. Гайдуцький, Б. Губський, А. Загородній, В. Ковальов, Т. Майорова, М. Лапуста, А. Пересада, В. Шапіро, О. Ястремська та ін. Проте висвітлення подальшого розвитку інвестиційної діяльності потребує подальшого вивчення та вдосконалення.

Постановка завдання. Розглянути основні питання інвестиційної діяльності в Україні, пріоритетні напрями інвестиційної політики держави. Проаналізувати стан та особливості розвитку, основні тенденції, можливості та загрози розвитку інвестиційної діяльності економіки України на сучасному етапі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою інвестиційної діяльності є забезпечення найбільш ефективних шляхів реалізації інвестиційної стратегії компанії (фірми), підприємства на окремих етапах їх розвитку.

У процесі реалізації цієї основної мети інвестиційна діяльність спрямована на вирішення таких найважливіших завдань розвитку економіки.

- Визначення шляхів прискорення реалізації інвестиційних програм та проектів. Вирішальна роль у реалізації інвестицій належить галузям інвестиційного комплексу, передусім будівництву.
- Забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємства. Стратегія розвитку будь-якого підприємства від моменту їх створення передбачає постійне

економічне зростання за рахунок збільшення обсягів результатів підприємницької діяльності, а також галузевої, асортиментної та регіональної диверсифікації цієї діяльності. Це економічне зростання забезпечується насамперед за рахунок інвестиційної діяльності, у процесі якої реалізуються довгострокові стратегічні цілі підприємства.

- Забезпечення максимізації доходів від інвестиційної діяльності, Прибуток є основним показником, що характеризує результати не тільки інвестиційної, але й усієї підприємницької діяльності підприємства.
- Забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків. Сучасне ринкове середовище немислиме без ризику. За певних несприятливих умов ці ризики можуть викликати втрату не тільки прибутку та додаткового доходу від інвестицій, але й частини інвестованого капіталу. Забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності підприємства у процесі здійснення інвестиційної діяльності [3].

Усі перелічені завдання інвестиційної діяльності тісно взаємопов'язані та взаємозумовлені. Забезпечення високих темпів розвитку підприємства може бути досягнуте за рахунок добору високоприбуткових інвестиційних проектів, та за рахунок прискорення реалізації інвестиційних програм, передбачених на тому чи іншому етапі її розвитку. Мінімізація інвестиційних ризиків є одночасно найважливішою умовою забезпечення фінансової стійкості та платоспроможності компанії у процесі здійснення інвестиційної діяльності.

Виходячи з цього, серед розглянутих завдань інвестиційної діяльності пріоритетною є не максимізація доходу (прибутку) від інвестиційної діяльності, а забезпечення високих темпів економічного розвитку підприємств при достатній їхній фінансовій стійкості [3].

За даними Держстату у 2015 році в економіку України іноземними інвесторами вкладено 3763,7 млн дол. США та вилучено 891,3 млн дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Зменшення капіталу за рахунок переоцінки, утрат та перекласифікації за цей період становить 5245,8 млн дол. США (у т. ч. за рахунок курсової різниці – 5024,3 млн дол. США).

Рисунок 1 - Обсяг прямих іноземних інвестицій за період 2008-2015 рр.

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31.12.2015 року становив 43371,4 млн.дол. США [1]. При цьому на підприємствах промисловості зосереджено 30,6% загального обсягу прямих інвестицій в Україну, в установах фінансової та страхової діяльності – 27,3 %.

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає 83,0% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 11744,9 млн дол.США, Нідерланди – 5610,7 млн дол.США, Німеччина – 5414,3 млн дол.США, Російська Федерація – 3392,1 млн дол.США, Австрія – 2402,4 млн дол.США, Велика Британія – 1852,5 млн дол.США, Віргінські Острови (Брит.) – 1798,9 млн дол.США, Франція – 1528,1 млн дол.США, Швейцарія – 1364,2 млн дол.США та Італія - 972,4 млн дол.США.

До десяти регіонів: Дніпропетровської, Донецької, Харківської, Київської, Луганської, Львівської, Одеської, Запорізької, Полтавської, Івано-Франківської областей та до м. Київ надійшло найбільше всього інвестицій – 93,9% всіх залучених прямих іноземних інвестицій. Таке спрямування прямих іноземних інвестицій та капітальних інвестицій в регіональному розрізі не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку регіонів та посилює подальше збільшення розриву у їх розвитку.

Обсяги залучення капітальних інвестицій підприємств України у січні-вересні[1] 2015 року складають 160,7 млрд. грн., що становить 94,0 відсотка до відповідного періоду 2014 року.

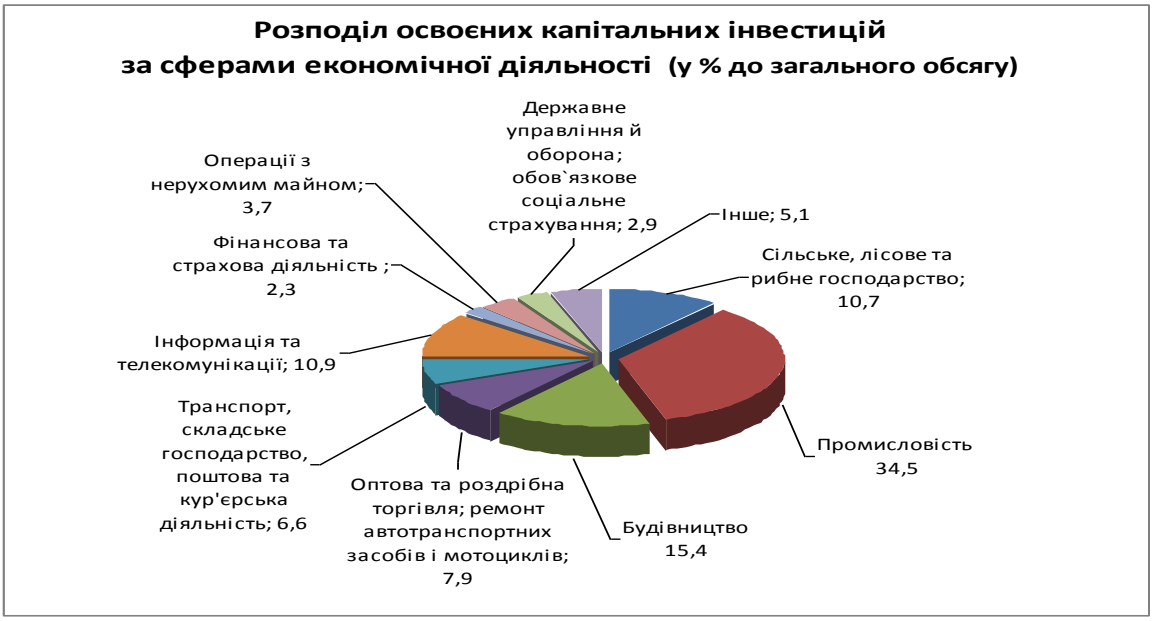
[1] Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Найбільш активно у січні - вересні 2015 року освоювались капіталовкладення у Волинській області (141,0 % у порівнянні з відповідним періодом попереднього року), Хмельницькій області (129,8 %), Миколаївській області (116,5 %).

Найбільший спад інвестиційної активності відбувався в Луганській (20,7 % до січня-вересня 2014 року) та Донецькій (36,4 %) областях [2].

Провідними сферами економічної діяльності, за обсягами залучення капітальних інвестицій, у січні – вересні 2015 року залишаються: промисловість – 55,4 млрд. грн., будівництво – 24,7 млрд. грн., інформація та телекомунікації – 17,6 млрд. грн., сільське, лісове та рибне господарство – 17,2 млрд. грн., оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 12,7 млрд. грн., транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність – 10,7 млрд. грн., операції з нерухомим майном – 5,9 млрд. грн.

Рисунок 2 - Розподіл інвестицій за сферами економічної діяльності у 2015 р.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні – вересні 2015 року освоєно 69,3 відсотка капіталовкладень.

Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 8,8 відсотка.

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 4,4 відсотка капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 3,9 відсотка усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 11,6 відсотка. Інші джерела фінансування становлять 2,0 відсотка.

Рисунок 3 - Розподіл інвестицій за джерелами фінансування у 2015 р.

На сьогодні здійснюються такі заходи щодо удосконалення системи управління державними інвестиціями (капітальні інвестиції): прийнято зміни до Бюджетного кодексу, а саме - Закон України від 07.04.2015 № 288-VII "Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проектів". Крім того, Кабінетом Міністрів України затверджено нові процедури відбору проектів, склад Міжвідомчої комісії, а також перелік вимог до державних інвестпроектів - постанова Кабінету Міністрів України від 22.07.2015 № 571 "Деякі питання управління державними інвестиціями" (набула чинності 12.08.2015).

За результатами відбору державних інвестиційних проектів Міжвідомчою комісією було відібрано 10 проектів з відповідним їх фінансуванням. Разом з цим, у Міністерстві економічного розвитку, починаючи з кінця 2015 року, проводиться робота з головними розпорядниками коштів державного бюджету щодо підготовки та подання державних інвестиційних проектів з метою забезпечення їх реалізації у 2017 році.

На сьогодні передбачена *державна підтримка* реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки, зокрема, шляхом звільнення від оподаткування ввізним митом при ввезені визначеного переліку товарів, необхідних для реалізації таких проектів, та відтермінування сплати ПДВ (до 60 днів) щодо ввезених товарів на підставі векселя (Закон України "Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць") [5].

Отже, до ряду позитивних кроків для покращення інвестиційного клімату в Україні можна віднести подальші.

1. На сьогодні в Україні створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності

для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

3. Для підвищення захисту іноземних інвестицій Законом України від 16.03.2000 № 1547 ратифікована Вашингтонська Конвенція 1965 року про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами. Вирішенню проблемних питань інвесторів покликані сприяти комісії із сприяння досудовому врегулюванню спорів з інвесторами, які можуть створюватися органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування як тимчасові консультаційно-дорадчі органи з метою сприяння досудовому врегулюванню спорів між інвестором і органом виконавчої влади (місцевого самоврядування), відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.11.2008 № 1024 "Про заходи щодо вдосконалення роботи органів виконавчої влади з інвесторами".

4. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу [4].

Висновки. Для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Література :

1. Статистична інформація [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://greece.mfa.gov.ua

2. Статистична інформація [Електронний ресурс] : офіційний сайт Державного комітету статистики України – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua .

3. Міжнародні стандарти фінансової звітності ; [пер. з англ. / за ред. С. Ф. Голова]. — Київ : Грані-Т, 2005. — 1232 с. — Ч. 2. — 2005. — 573 с http://www.me.gov.ua

4. Міжнародні стандарти оцінки // Фінансова газета. — 2010. — № 22. — С. 13—25.

УДК 331.101.262(477)

ТРУДОВІ РЕСУРСИ І ВПЛИВ НА НИХ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ

О.С. Шерстюк, студентка

Науковий керівник: канд. екон. наук, Коваленко Г.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто стан трудових ресурсів в Україні. Визначено вплив демографічної ситуації на формування трудових ресурсів в країні і пріоритетні шляхи до їх збільшення.

Ключові слова: трудові ресурси, зайняте населення, економічно активне населення, безробіття.

Постановка проблеми. Для нормального життя людина повинна працювати, але на сьогодні жодна країна не може забезпечити все населення роботою. Трудові ресурси країни залежать від багатьох демографічних чинників, таких як народжуваність, смертність, старіння і значна кількість людей, які не можуть працювати через вади здоров'я тощо. Стан і якісний склад населення характеризує демографічну ситуацію в країні, яка суттєво впливає на трудові ресурси. Тому постає питання щодо залежності стану трудових ресурсів від загальної демографічної ситуації в країні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями даного напряму займались такі вчені, як Рузавіна О.І., Кичко І.І., Богиня Д.П., Васильченко В.С., Балашнович Б.О. та ін., але з часом ситуація у країні змінюється, чисельність населення, економічні та політичні проблеми суттєво впливають на трудові ресурси України, а тому виникає необхідність в подальшому вивченні зазначеного питання.

Постановка завдання. Розглянути стан трудових ресурсів в Україні. Визначити вплив демографічної ситуації на формування трудових ресурсів в країні і пріоритетні шляхи до їх збільшення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як відомо, трудовими ресурсами є населення працездатного віку, яке працює або не працює, а також пенсіонери й підлітки, які працюють. Зрозуміло, що основна частка трудових ресурсів припадає саме на населення працездатного віку (за винятком інвалідів І і ІІ груп та пенсіонерів, що отримують пенсію на пільгових умовах). Проте пенсіонери і підлітки, які на даний момент зайняті у суспільному виробництві, також становлять запас (ресурс) робочої сили [1].

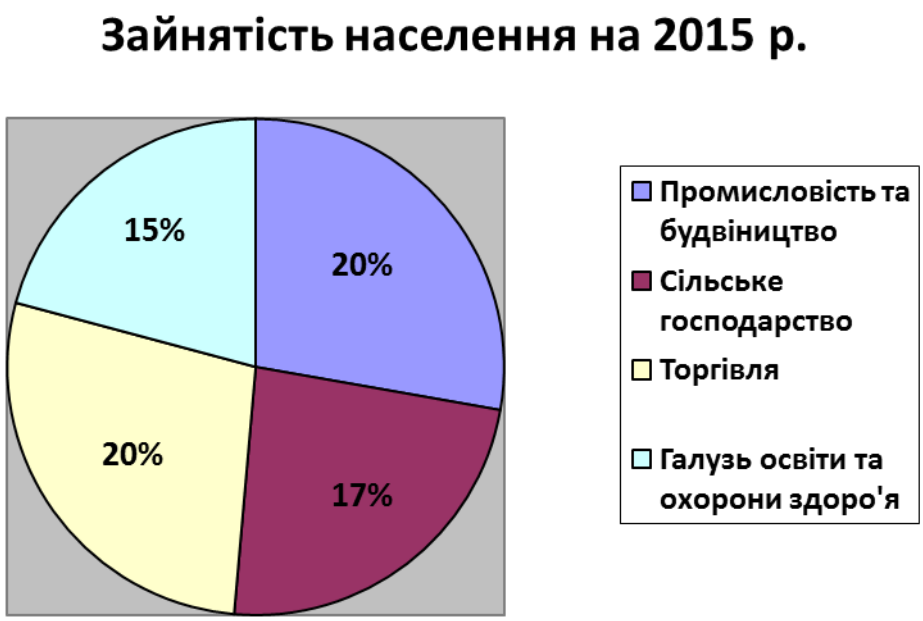
В Україні працездатними вважаються чоловіки і жінки у віці від 16 до 59 років (з урахуванням поступового підвищення пенсійного віку жінок), тобто основу трудових

ресурсів становить населення середнього віку. При цьому молодь до 20 років, в більшості, вчиться і не виходить на ринок праці.

Як і в багатьох сусідніх державах, кількість трудових ресурсів в Україні за останні 20-25 років значно зменшилася. Це, перш за все, пояснюється депопуляцією. Також для України характерно збільшення середнього віку населення. Крім природних факторів на це певний час негативно впливала міжнародна міграція. Така ситуація призводить до формування несприятливої вікової структури трудових ресурсів і впливає на їх якість: з віком люди стають менш мобільними, неохоче змінюють спеціальність і місце роботи, частіше хворіють. Це створює певні перешкоди для впровадження новітніх технологій і відповідної перекваліфікації працівників[4].

Крім трудових ресурсів, розглядається й таке поняття як «зайняте населення», тобто те, яке реально працює на даний момент [1].

Рисунок 1 - Структура зайнятості населення в Україні на 2015 р., %

Все частіше в науковій літературі та на практиці застосовується термін «економічно активне населення». Ним позначають працездатне населення, яке упродовж певного періоду забезпечує пропозицію робочої сили для виробництва товарів і послуг. До складу цього населення входять люди, зайняті господарською діяльністю, що приносить прибуток (у т. ч. пенсіонери) та безробітні люди, які хочуть працювати.

Економічно неактивне населення — це люди, які знаходяться на утриманні держави або окремих осіб. Сюди належать особи, які зайняті у домашньому господарстві чи навчаються, безробітні, що не шукають роботи і не бажають працевлаштуватись, а також пенсіонери, не зайняті господарською діяльністю [3].

Серед трудових ресурсів, які нині незайняті, основну частину становлять ті, що вчаться. Однак останнім часом зростає кількість безробітних, тобто людей, які хотіли б працювати, але не можуть знайти роботу, їх частка в Україні (рівень безробіття) на початку 2015 року становила 11% від чисельності трудових ресурсів. До того ж у нашій державі існує, так зване, приховане безробіття. Суть його полягає в тому, що на багатьох підприємствах чисельність працюючих набагато перевищує оптимальну, тобто таку кількість, при якій забезпечується ефективна робота підприємства. В умовах, коли в Україні є складна демографічна ситуація, дуже важливою є проблема раціонального використання трудових ресурсів. На території України забезпеченість ними має значні відмінності, що пов'язано як з особливостями демографічних процесів, так і економічного розвитку в окремих регіонах[1, 5].

Із загальної чисельності трудових ресурсів не можуть бути залучені до економічної діяльності [6]:

а) учні і студенти працездатного віку;

б) жінки по догляду за дітьми;

в) зайняті у силових структурах.

Зниження природного приросту спричиняє деформацію вікової структури населення, зумовлює зниження природного приросту трудових ресурсів. "Старіння" населення призводить до збільшення економічного навантаження на працездатних, труднощів у формуванні трудових ресурсів, забезпеченні народного господарства робочою силою.

Проблеми віково-статевої структури населення мають значні регіональні відмінності. Певні особливості є у сільській і міській місцевостях, зокрема, в більшості сільських адміністративних районів України природного приросту населення немає, тобто спостерігається процес депопуляції. Це означає, що в таких районах коефіцієнт народжуваності менший від коефіцієнта смертності. В селах різко погіршуються вікова й статева структури населення, що, безперечно, негативно впливає на розвиток продуктивних сил.

Розглядаючи стан трудових ресурсів України є зрозумілим, що зменшення їх відбувається за рахунок депопуляції населення, що призводить до збільшення навантаження на працездатних. Суттєвий вплив також мають ті, які не можуть буди залучені до трудової діяльності жінки по догляду за дітьми, зайняті у силових структурах, а також молодь віком до 20 років, яка не виходить на ринок праці, тому що вчиться. Ще однією з причин є міжнародна міграція через недостатню кількістю робочих місць, що призводить до безробіття, низьку зарплатню і несприятливі умови

для праці. Окрім цього є той відсоток населення який не бажає працювати, що також впливає на трудові ресурси.

Кількість трудових ресурсів не завжди пропорційна чисельності населення. Вона залежить насамперед від вікової структури. Звичайно, чим більша в структурі населення частка осіб віком до 16 або понад 60 років, тим менша чисельність трудових ресурсів. Остання може зростати за рахунок додаткового залучення у виробництво осіб пенсійного і підліткового віку. Кількість трудових ресурсів можна регулювати й за рахунок зміщення меж працездатного віку. Важливий резерв збільшення трудових ресурсів — це поліпшення умов праці, техніки безпеки, охорони здоров'я, що уможливить зниження смертності та інвалідності осіб у працездатному віці, зменшення чисельності Збройних сил або скорочення строку служби у війську, ліквідація пільг для передчасного виходу на пенсію тощо. Істотний вплив на кількісні параметри трудових ресурсів має статевий склад населення. Збільшення чисельності чоловіків веде до зростання трудового потенціалу держави, оскільки межа виходу їх на пенсію на 5 років більша.

Висновки. Цінним джерелом збільшення чисельності економічно активного населення і, відповідно, благотворно вплинути на економічне зростання в країні може адекватне зростання продуктивності праці при ефективному використанні усіх його чинників, залучення в країну нових потенційних громадян, повернення трудових мігрантів, поповнення зайнятого в економіці населення за рахунок безробітних, використання резервів для скорочення випадків передчасної смерті.

Література :

1. Трудові ресурси України [Електронний ресурс] – Веб-сайт. - Режим доступу: http://geoknigi.com/book_view.php?id=394

2. Трудові ресурси, національний склад і рівень життя населення [Електронний ресурс] – Веб-сайт. - Режим доступу: http://library.if.ua/book/69/5074.html

3. Економічно активне та економічно неактивне населення [Електронний ресурс] – Веб-сайт. - Режим доступу: http://studentam.net.ua/content/view/4653/132/

4. Занятостьнаселения в Украине[Електронний ресурс] – Веб-сайт. - Режим доступу: http://narodna-osvita.com.ua/4972--53-zanyatost-naseleniya-v-ukraine.html

5. Над Украиной нависла угроза шквала безработицы [Електронний ресурс] – Веб-сайт. - Режим доступу: http://mignews.com.ua/avtor/blogs/6716960.html

6. Населення та трудові ресурси[Електронний ресурс] – Веб-сайт. - Режим доступу: http://ekonomika-praci/naselennya-ta-trudovi-resursi.

Кафедра менеджменту та маркетингу

УДК 331.34

СОЦІАЛЬНИЙ ПАКЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ

А.О. Біляєва, магістр

Науковий керівник : канд.екон.наук, доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено місце та роль соціального пакету як найважливішого елемента системи стимулювання праці персоналу сучасних підприємств. Проаналізовано завдання соціального пакету, роль соціального пакету для роботодавця і для працівників, наведено структуру соціального пакета.

Ключові слова: управління персоналом, соціальний пакет, система стимулювання праці персоналу, компанія, пенсійне страхування, медичне страхування.

Постановка проблеми. Соціально-економічна підтримка персоналу або соціальна політика організації по відношенню до персоналу на сьогоднішній день є одним з пріоритетних напрямків стимулювання праці персоналу. Соціальна політика займає особливе місце у методах управління персоналом та формування мотивації працівників, підвищення їх самовираження у праці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями щодо проблематики застосування соціального пакету на підприємствах займались як вітчизняні, так і закордонні вчені, представниками яких є зокрема: Н. М. Горобець, О. Ю. Древаль, Е. М. Лібанова, І. Новак, М. М. Петрушенко, У. Тейлор, Р. Фрімен та інші.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення питання щодо визначення сутності, застосування, способів формування соціального пакету на сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із видів матеріальної мотивації є соціальна мотивація, яка передбачає надання соціального пакета. Конкурентна соціальна політика вказує на те, що керівництво підприємств не лише прагне до максимізації прибутку, а й надає важливого значення соціальному забезпеченню найманих працівників, створенню гідних умов праці, збереженню і збагаченню людського капіталу.

Соціальний пакет – це інструмент мотивації, у вигляді винагороди, яку надає роботодавець своїм працівникам у відповідності до норм законодавства, а також з метою стимулювання трудової активності персоналу на більш ефективну працю [2]. Соціальний пакет, окрім вирішення базових потреб персоналу таких, як: житлові, потреби в харчуванні, охороні здоров'я, відпочинку та інші, як інструмент мотивації включає в себе наступні потреби (рис.1).

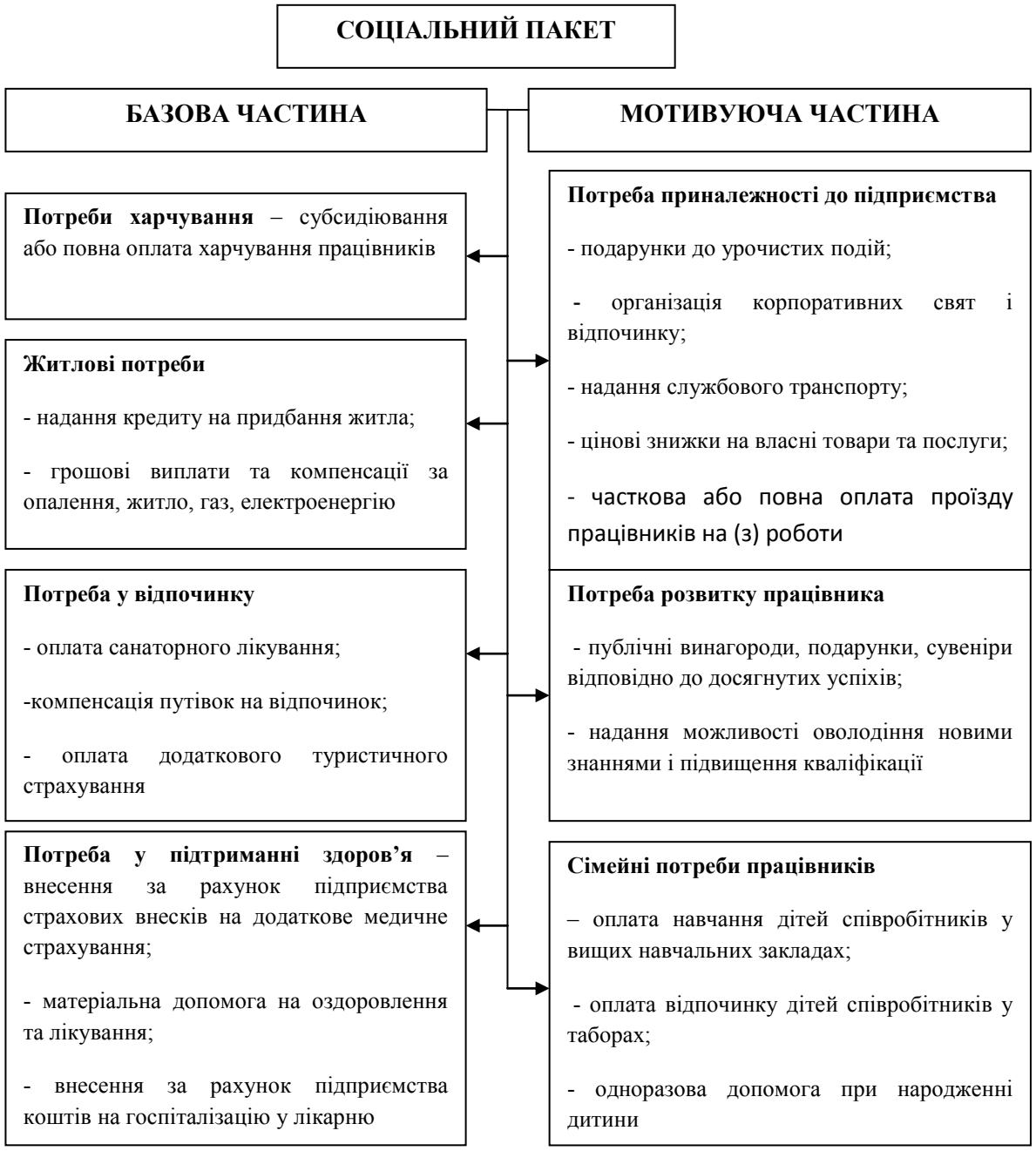

Рисунок 1 - Складові соціального пакету

Джерело: побудовано автором з використанням [1]

Вибір того або іншого елементу соціального пакета залежить від багатьох

показників. По-перше, це труднощі, що виникають при оподаткуванні послуг, які надаються. У зв'язку з цим роботодавець не може оперувати своєю фантазією, включаючи якісь «особливі» опції. По-друге, це недостатнє фінансування. По-третє, використання соціального пакета повинне відповідати потребам працівників і сприяти підвищенню ефективності їхньої праці. У зв'язку з цим необхідним є грамотна розробка та впровадження соціального пакета, інформування персоналу про його впровадження та пояснення необхідності й корисності соціального пакета для персоналу. На практиці існують такі основні підходи до формування соціального пакету:

- встановлення однакового набору соціальних виплат і заохочень усім працівникам підприємства;

- встановлення соціальних виплат і заохочень відповідно до ієрархіч- ної структури підприємства;

- формування соціальних виплат і заохочень за принципом «шведського столу»;

- встановлення соціальних виплат і заохочень відповідно до грейдів;

- формування соціальних виплат і заохочень за принципом «кафетерію»;

- встановлення грошової компенсації [3].

Склад соціального пакету повинен періодично переглядатися. Окремі опції з них можуть надаватися на постійній основі. Це питання має розг- лядатися окремо на кожному підприємстві, в залежності від того, яку ком- пенсаційну та мотиваційну політику воно проводить. Такий підхід забез- печує вітчизняним підприємствам можливість побудувати ефективно функціонуючу систему матеріальної мотивації для робітників.

Методичне забезпечення розробки та впровадження соціального пакету починається з постановки цілей для впровадження або зміни системи. Система стимулювання робітників виробництва визначається завданнями поліпшення діяльності підприємства, значенням і роллю даної виробничої ділянки, характером норм, обсягом і складністю планових завдань.

Для вдосконалення існуючої системи мотивації в першу чергу потрібно визначити основні положення розробки, впровадження та надання соціального пакета працівникам.

1. Нарахування і надання опцій соціального пакету проводиться на пі- дставі наказу головної керівної особи підприємства.

2. Надання робітникам опцій соціального пакету проводиться за завчас- но встановленими показниками, може проводитися як за місяць, квартал, рік, так і за

фактом досягнення певних результатів праці.

3. Кількість та розмір опцій повинен бути пов'язаний з обсягом еко- номічних вигод, який працівник приніс підприємству.

4. Усі витрати на надання опцій соціального пакету працівникам включаються до складу витрат за відповідними видами діяльності та видами витрат згідно податковій і обліковій політиці підприємства. Для цього може створюватися резервний фонд споживання, який формується шляхом перерахування сум чистого прибутку в кінці звітного року підп- риємства.

5. Усі бали соціального пакета нараховуються за виконання кожного показника окремо та при невиконанні основної умови надання опцій соці- ального пакета він не виплачується повністю.

6. Керівник підприємства має право в індивідуальних випадках збіль- шувати опції соціального пакета за особливі результати за встановленими показниками, але не більше ніж на певну фіксовану величину.

7. Керівник підприємства має право повністю або частково позбавити окремих працівників соціального пакета за виробничі помилки. Перелік виробничих упущень, за які працівники можуть повністю або частково позбавлятися соціального пакету, повинен бути заздалегідь встановлений і бути загальнодоступним. Приклад таких упущень: прогули, поява на роботі в стані алкогольного або наркотичного сп'яніння, порушення правил техніки безпеки, пожежної безпеки, правил внутрішнього трудового розпорядку і таке інше.

8. За кожною опцією соціального пакету повинні бути розроблені та затверджені локальні положення про нарахування балів за результати роботи. У положенні за кожною опцією соціального пакету повинні бути враховані особливості показників і умов виробничої діяльності, визначений конкретний круг премійованих за кожною з опцій соціального пакету, конкретизовані показники й умови надання опцій соціального пакету робітникам з урахуванням їхньої участі в діяльності підприємства[5].

Вказані положення затверджуються директором (керівником) підприємства та є додатками до колективного договору. Після постановки цілей і визначення основних положень розробки, впровадження та надання соціального пакету слід провести аналіз за такими напрямками:

- стану матеріальної системи мотивації праці на підприємстві;
- забезпечення гарантованого соціального пакета робітникам підпри- ємства;
- надання на підприємстві додаткового соціального пакету [4].

Проведення аналізу має на меті визначення мотивів до праці робітників підприємства і визначення головних проблем матеріальної і нематеріальної мотивації робітників на промислових підприємствах. Після проходження і завершення аналітичного етапу слід перейти до організаційно-методичного впровадження соціального пакету на підприємстві. Структура соціального пакету повинна відповідати стратегії підприємства, його цілям, стану ринку праці та загальним тенденціям на ньому, законодавству, системі оподаткування, розміру компанії та її фінансовим можливостям, потребам працівника, рівню посади працівника та інше.

Висновки. Отже, соціальний пакет має бути максимально універсальним та, водночас, враховувати індивідуальні потреби працівника. Завдання роботодавця – розробити таку систему, яка надасть можливість запровадити єдиний стандарт підходу до соціального пакета, підвищити рівень послуг, які надаються працівнику, та, разом з цим, створити умови для оптимізації витрат компанії на соціальні цілі. При цьому однією з основних умов ефективності управління соціальним пакетом є відповідність загальним стратегічним цілям підприємств, корпоративній культурі та політиці управління персоналом.

Література :

1 Горобець Н.М. Особливості запровадження соціального пакету до трудових угод сільськогосподарських працівників. / Н. М. Горобець // Інноваційна економіка. – 2011. – №2. – С. 236-240

2. Древаль О.Ю. Методичні підходи до визначення складових соціального пакета / О. Ю.Древаль, О. О. Павленко // Вісник Сумського державного університету. Серія “Економіка”. – 2008. – № 2., т.2. – С. 74-80.

3. Міцкевич Н. А. Соціальний пакет як інструмент розвитку соціального підприємництва /Н. А. Міцкевич //Фінанси України.- 2013.- № 10.- С.28-30.

4. Новак І. Соціальний пакет як механізм удосконалення оплати праці / І. Новак // Україна : аспекти праці. – 2015. – № 3. – С. 6–12.

5. Репетяцька В.В. Соціальний пакет як інструмент сучасного механізму мотивування працівників. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/6_NITSB_2010/Economics/59501.doc.htm

УДК 338.439:633.1:330

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

А.Г. Валуєв, студент

Науковий керівник : канд.екон.наук, доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті узагальнено методологічні та теоретичні засади аспектів прогнозування та попередження банкрутства підприємств.

Ключові слова: аналіз, внутрішній аналіз, трендовий аналіз, фінансова стійкість, ризик, банкрутство.

Постановка проблеми. Одним із важливих аспектів для раннього виявлення кризового стану господарства є постійна діагностика зовнішнього та внутрішнього середовища суб'єкта господарювання за допомогою аналізу фінансового стану.

У світовій та вітчизняній аналітичній практиці для оцінки стабільності фінансового стану підприємства розроблений широкий набір методичних підходів, показників, фінансових коефіцієнтів, що дозволяють із досить високим ступенем вірогідності охарактеризувати стабільність діяльності підприємства, динаміку його розвитку, визначити ступінь ризику і його можливі наслідки [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Враховуючи важливість питання прогнозування та попередження банкрутства підприємств, значна увага приділяється вітчизняними та зарубіжними науковцями. Розробкою методів та критеріїв прогнозування банкрутства займались такі провідні зарубіжні вчені як Е. Альтман, У. Бівер, Г. Спрінгейт, Р. Ліс, Дж. Таффлер, Р. Сайфуллін, Г. Кадиков, В. Ковальов, А. Шеремет та ін.

Метою статті є систематизація та поглиблення теоретичних і методичних аспектів щодо прогнозування та попередження банкрутства в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виділяють шість основних прийомів оцінки фінансового стану підприємства:

1) горизонтальний (часовий) аналіз — порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом;

2) вертикальний (структурний) аналіз — визначення структури фінансових показників з оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат;

3) трендовий аналіз — порівняння кожної позиції звітності з рядом попередніх періодів та визначення тренду, тобто основної тенденції динаміки показників, очищеної

від впливу індивідуальних особливостей окремих періодів (за допомогою тренду здійснюється екстраполяція найважливіших фінансових показників на перспективний період, тобто перспективний прогнозний аналіз фінансового стану);

4) оцінка відносних показників (коефіцієнтів) — розрахунок відношень між окремими позиціями звіту або позиціями різних форм звітності, визначення взаємозв'язків показників;

5) порівняльний аналіз — внутрішньогосподарський аналіз зведених показників звітності за окремими показниками самого підприємства, а також міжгосподарський аналіз показників господарства порівняно з показниками конкурентів або з середньогалузевими показниками;

6) факторний аналіз — визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник [2].

У процесі фінансової оцінки широко застосовуються і традиційні методи економічної статистики (середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний, елементарні методи обробки рядів динаміки), а також математико-статистичні методи (кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, факторний аналіз, метод головних компонентів).

Використання видів, прийомів та методів оцінки для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства в сукупності становить методологію та методику оцінки [3].

Необхідною передумовою забезпечення фінансової стійкості підприємств є їх рентабельна робота та ефективне використання ресурсів у процесі господарської діяльності. Важливо також, щоб стан власного і позикового капіталу відповідав стратегічній меті розвитку підприємств, тобто щоб плани його розвитку мали достатнє фінансове забезпечення.

Зовнішнім проявом фінансової стійкості є його платоспроможність, яка залежить від ступеня ліквідності активів підприємства. Залежно від цього в аналізі прийнято виокремлювати чотири типи фінансової стійкості суб'єктів господарювання.

Розглянуту методику оцінки фінансової стійкості вперше навів у своїх працях професор В. В. Ковальов. Вона набула подальшого розвитку у працях професорів А. Д. Шеремета та Р. С. Сайфуліна та інших дослідників.

Так, виділяють чотири типи фінансової стійкості:

1) абсолютна стійкість фінансового стану, коли запаси та затрати менше суми власного оборотного капіталу;

2) нормально стійкий фінансовий стан, коли запаси та витрати забезпечуються сумою власних оборотних коштів та довгостроковими позиковими джерелами;

3) нестійкий фінансовий стан, коли запаси та витрати забезпечуються за рахунок власних оборотних коштів, довгострокових та короткострокових позикових джерел, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів та витрат;

4) кризовий фінансовий стан, коли запаси та витрати не забезпечуються джерелами їх формування, внаслідок чого підприємство опиняється на межі банкрутства [4].

У світовій практиці прогнозування та попередження банкрутства здійснюється за допомогою моделей оцінки фінансового стану підприємства та схильності його до банкрутства. Так, наведемо найпоширеніші методи діагностики банкрутства суб'єктів господарювання.

Оцінка імовірності банкрутства на основі Z-показника Альтмана (1983р.). Дана модель є п'ятифакторною, де факторами виступають окремі показники фінансового стану підприємства. Дана модель включає невелику кількість показників, що забезпечує низьку трудомісткість її використання [5].

Оцінка фінансового стану за показниками Бівера У., який запропонував у своїй моделі досліджувати тренди показників для діагностики банкрутства. Одним з його висновків було те, що і в короткостроковій перспективі, і в довгостроковій перспективі відношення потоків грошових коштів до суми заборгованості було найкращим прогнозом, на другому місці були коефіцієнти структури капіталу, на третьому — коефіцієнти ліквідності, на найгіршому — коефіцієнти оборотності.

R-модель прогнозу ризику банкрутства була запропонована вченими Іркутської державної економічної академії. Дана модель прогнозування ймовірності банкрутства підприємства є 4-факторною [5].

Універсальна дискримінантна функція Терещенка, в якій було обґрунтовано новий методологічний підхід до діагностики банкрутства вітчизняних підприємств, в основу якого покладено мультиваріантний дискримінантний аналіз. Суттєвою перевагою зазначеного переходу є врахування галузевих особливостей об'єктів дослідження при побудові дискримінантних моделей діагностики банкрутства.

Модель Спрингейта побудувана на підставі дослідження впливу 19 фінансових показників.Вважається, точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить 92 %, однак з часом цей показник зменшується[2].

П'ятифакторна модель Сайфулліна та Кадикова враховує такі показники, як коефіцієнт забезпеченості власним капіталом, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт менеджменту, рентабельність власного капіталу [3].

Прогнозна чотирьохфакторна модель ймовірності банкрутства підприємства Таффлера орієнтована на фактор фінансової стійкості, що пов'язано з фінансовою структурою підприємства, ліквідністю, залежністю підприємства від кредитів.

Чотирьохфакторна модель прогнозування ймовірності банкрутства Романа Лісу враховує загальну суму активів, оборотних активів, загального прибутку, прибутку від реалізації, власного капіталу та залученого капіталу [5].

Метод «5К» розробили викладачі кафедри «Економічного аналізу і аудиту» Миколаївського національного аграрного університету. Цей метод містить п’ять показників фінансового стану: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт покриття, коефіцієнт автономії, рівні рентабельності продукції та рентабельність активів [5].

Висновки. Таким чином, під час оцінки фінансового стану та діагностики банкрутства підприємства використовують найрізноманітніші прийоми і методи. Їх кількість та широта застосування залежать від конкретних цілей оцінки та визначаються його завданнями в кожному конкретному випадку.

Підводячи підсумок вивчення теоретично-методологічних аспектів прогнозування та попередження банкрутства, визначимо, що банкрутство підприємства — це підсумковий результат дії критичних ризиків, що проявляється в неспроможності підприємства виконувати свої зобов’язання.

Література :

1. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібник / С.Я. Єлецьких, Г.В. Тельнова. — К. : Центр навч. л-ри, 2009. — 176 с.

2. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу / А.Д. Шеремет, Р.К. Сайфулін. — М. : Инфра—М, 2010. — 343 с.

3. Судакова О.І. Економічна діагностика імовірності банкрутства підприємств / О.І. Судакова // Економічний простір. — 2012. — №59. — С.265—270

4. Фінансова санація та банкрутство підприємств : навч. посібник / С.Я. Єлецьких, Г.В. Тельнова. — К. : Центр навч. л-ри, 2009. — 176 с.

5. Клочан В.П. Оцінка моделей діагностики банкрутства / В.П. Клочан, В.В. Клочан, Н.І. Костаневич, А.Г. Костирко // Економіка АПК. — 2010. — №1. — С. 97—101.

УДК 338.124.4

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КРИЗОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА

А. М. Дмитренко, магістр
Науковий керівник: канд.екон.наук, доцент Рябенко Г.М.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджуються причини та фактори виникнення кризового стану суб'єктів господарювання, підходи до вивчення даної проблеми у сучасних умовах. Приділено увагу проблемі класифікації факторів виникнення кризового стану підприємств.

Ключові слова: криза, кризовий стан підприємства, фактори виникнення кризи, класифікація причин виникнення кризи, підприємство.

Постановка проблеми. Визначення ймовірності банкрутства підприємства стоїть особливо гостро, адже достовірна і своєчасна ідентифікація негативних факторів впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства дозволяє сформувати відповідну фінансову політику та розробляти заходи, направлені на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, підвищити платоспроможність, забезпечити конкурентоспроможність підприємства у довгостроковому періоді, а головне, попередити ризик банкрутства підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вирішення проблемних питань з банкрутства та антикризового управління вітчизняними підприємствами зробили вчені України: Андрущак М., Благун І., Бланк І.,Ляшенко Г., Шершеневич Г. та ін.

Постановка завдання. Метою статті є визначення внутрішніх та зовнішніх факторів, які спричиняють кризовий стан підприємств та можуть привести до його банкрутства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття банкрутства характеризується різними його видами. У законодавчій і фінансовій практиці виділяють наступні види банкрутства підприємств [2]:

1. Реальне банкрутство – характеризує повну нездатність підприємства відновити у майбутньому періоді свою фінансову стійкість і платоспроможність у силу реальних втрат використовуваного капіталу. Катастрофічний рівень втрат капіталу не дозволяє такому підприємству здійснювати ефективну господарську діяльність у майбутньому періоді, внаслідок чого воно є банкрутом юридично.

2. Технічне банкрутство – характеризує стан неплатоспроможності підприємства, викликаний істотним простроченням його дебіторської заборгованості. При цьому розмір дебіторської заборгованості перевищує розмір кредиторської заборгованості підприємства, а сума його активів значно перевищує обсяг його фінансових зобов'язань. Технічне банкрутство при ефективному антикризовому управлінні підприємством, включаючи його санування, звичайно не призводить до юридичного його банкрутства.

3. Навмисне банкрутство – характеризує навмисне створення (чи збільшення) керівником чи власником підприємства його неплатоспроможності; нанесення ними економічного збитку підприємству в особистих інтересах чи в інтересах інших осіб; свідомо некомпетентне фінансове управління. Виявлені факти навмисного банкрутства переслідуються у карному порядку.

4. Фіктивне банкрутство – характеризує свідомо помилкове оголошення підприємством про свою неспроможність з метою введення в оману кредиторів для одержання від них відстрочки (розстрочки) виконання своїх кредитних зобов'язань чи знижки із суми кредитної заборгованості. Такі дії також переслідуються у карному порядку.

Передумови банкрутства різноманітні – це результат взаємодії численних факторів як зовнішнього, так і внутрішнього характеру (рис 1). Їх можна класифікувати у такий спосіб.

Внутрішні фактори:

1. Дефіцит власного оборотного капіталу, як наслідок неефективної виробничо-комерційної діяльності чи неефективної інвестиційної політики.

2. Низький рівень техніки, технології й організації виробництва.

3. Зниження ефективності використання виробничих ресурсів підприємства, його виробничої потужності і як наслідок - високий рівень собівартості, збитки, використання власного капіталу.

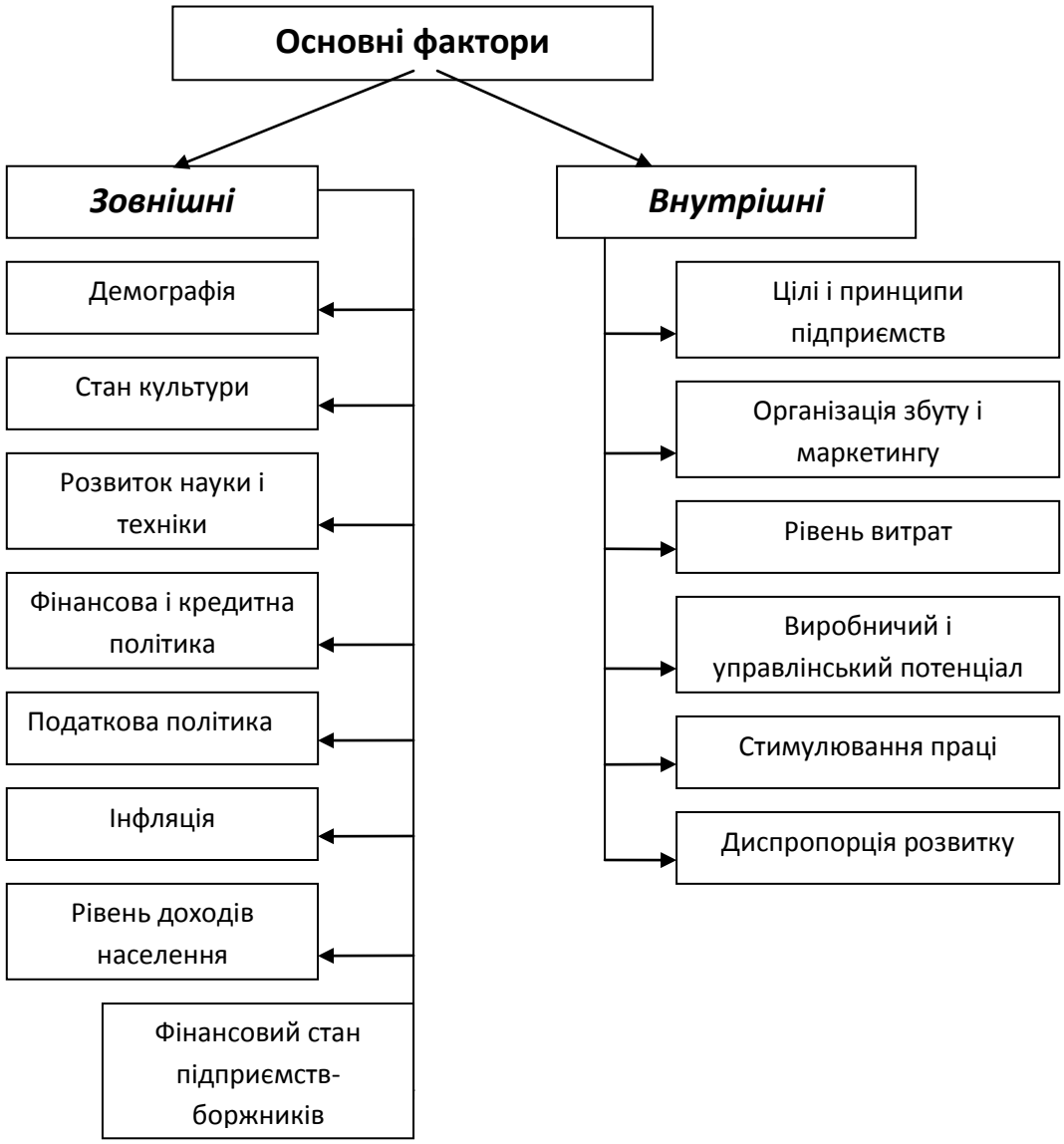

Рисунок 1 - Основні фактори виникнення кризових ситуацій та банкрутства

Побудовано з використанням [3]

4. Створення наднормативних залишків незавершеного будівництва, незавершеного виробництва, виробничих запасів, готової продукції, у зв'язку з чим відбувається затоварення, сповільнюється оборотність капіталу й створюється його дефіцит. Це змушує підприємство залучати кредити, що може бути причиною його банкрутства.

5. Ненадійна клієнтура підприємства, яка розраховується із запізненням чи не розраховується зовсім через банкрутство, що змушує підприємство самому залазити в борги. Так зароджується ланцюгове банкрутство[1].

Відсутність збуту через низький рівень організації маркетингової діяльності по вивченню ринків збуту продукції, формуванню портфеля замовлень, підвищенню якості і конкурентоспроможності продукції, розроблення цінової політики.

Залучення позикових коштів в обіг підприємства на невигідних умовах, що призводить до збільшення фінансових витрат, зниженню рентабельності господарської діяльності і неспроможності до самофінансування.

Швидке і неконтрольоване розширення господарської діяльності, у результаті чого запаси, витрати і дебіторська заборгованість зростають швидше обсягу продажу. Звідси з'являється потреба у залученні короткострокових позикових коштів, що можуть перевищити чисті поточні активи (власний оборотний капітал). У результаті підприємство підпадає під контроль банків та інших кредиторів, у результаті може загрожувати банкрутство.

До зовнішніх факторів відносяться наступні:

1. Економічні: кризовий стан економіки країни, загальний спад виробництва, інфляція, нестабільність фінансової системи, ріст цін на ресурси, зміна кон'юнктури ринку, неплатоспроможність і банкрутство партнерів. Однією з причин неспроможності суб'єктів господарювання може бути неправильна фіскальна політика держави.

Політичні: політична нестабільність суспільства, зовнішньоекономічна політика держави, розриви економічних зв'язків, втрата ринків збуту, зміна умов експорту й імпорту, недосконаліть законодавства у сфері господарського права, антимонопольної політики, підприємницької діяльності й інших проявів регулюючої функції держави.

Посилення міжнародної конкуренції у зв'язку із розвитком науково-технічного прогресу.

Демографічні: чисельність, склад народонаселення, рівень добробуту народу, культурний рівень суспільства, що визначають розмір та структуру потреб і платоспроможний попит населення на ті чи інші види товарів і послуг.

5. Неплатоспроможність пов'язана з недосконалим податковим законодавством, коли підприємство, отримавши від покупця кошти, повинне сплачувати податки. Виходить парадокс — невигідно бути законослухняним суб'єктом. Якщо заплатиш усі податки, не отримавши кошти від покупця, то станеш банкрутом, і навпаки, не заплатиш податків — можна сподіватися на їхню відстрочку чи прощення, але банкрутом не будеш[4].

Банкрутство є, як правило, наслідком спільної дії внутрішніх і зовнішніх факторів. У розвитих країнах з ринковою економікою, стійкою економічною і політичною системою руйнування суб'єктів господарювання на 1/3 пов'язано із зовнішніми факторами і на 2/3 - із внутрішніми[5].

Таким чином, у законодавчій і фінансовій практиці існує декілька видів банкрутства підприємств. Банкрутство підприємств обумовлено різноманітними факторами як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Не дивлячись на статистику розвинутих країн, у нашій країні значна частина банкрутств підприємств пов'язана із зовнішніми факторами.

Зрозуміло, що боротися із кризою національного масштабу неможливо окремим підприємством, але здійснення ним гнучкої політики допомагає зменшити негативні наслідки загального спаду в економіці.

Наприклад, до 90 % невдач невеликих американських фірм пов’язано із недосвідченістю менеджерів, некомпетентністю керівництва, його невідповідністю об’єктивним умовам, що склалися.

Однак, слід зазначити, що для сучасної України характерною є зворотня пропорційність впливу цих факторів. Політична й економічна нестабільність, порушення регулювання фінансового механізму та інфляційні процеси слід віднести до найбільш значних факторів, які погіршують кризову ситуацію на українських підприємствах.

Висновки. Підприємствам, з метою забезпечення власної економічної стабільності, як запоруки подальшого успішного функціонування, доцільно приділяти достатньо уваги прогнозуванню можливих загроз, діагностиці криз і кризових явищ та застосуванню системи раннього попереджування та реагування. Різні управлінські рішення можуть приводити до різних наслідків, тому криза повинна буди повністю контрольованим та керованим процесом з боку вищого керівництва. У цьому випадку все залежить від професіоналізму, мистецтва управління, характеру мотивації, розуміння причин, факторів та наслідків кризових ситуацій, а також відповідальності перед собою та оточуючими.

Література :

1. Варгіч С. Банкрутство і шляхи його подолання. / С. Варгіч, Д . Полозенко // Вісник НБУ. - 1999. - С. 59 - 65.

2. Матвійчук А.О. Діагностика банкрутства підприємства / А.О. Матвійчук // Економіка України. — 2007. — № 4. — С. 20-28.

3. Петренко В.П. Механізм банкрутства підприємства / В.П. Петренко // Фінанси України. — 2010. — №2.— С.67—70.

4. Пластун О.Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі / О.Л. Пластун // Вісник ЖДТУ. – 2005. – № 2. – С. 256– 261.

5.Третяк О.І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти / О.І. Третяк // Фінанси України. —2007. — № 4. — С. 25—26.

УДК 631.11:658.012.32

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

К.А. Каючкіна, студентка

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Клочан В.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто питання про ключові аспекти формування маркетингової стратегії. Особливу увагу приділено саме питанню формування стратегії в аграрній сфері, її важливість та особливості.

Ключові слова: маркетингова стратегія, маркетинг – мікс, стратегічний розвиток підприємства, стратегія зростання, стратегія стабілізації, стратегія виживання.

Постановка проблеми. Актуальність теми полягає в тому, що на даний момент зовсім мало уваги приділяється розробці стратегій і маркетингових планів саме для аграрних підприємств, що звичайно є негативним фактором. Для того, щоб аграрні підприємства працювали ефективно необхідно приділяти значну увагу саме маркетингу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробкою теоретичних, методичних і практичних основ маркетингових стратегій займались такі зарубіжні вчені, як Д. Аакер, Р. Акофф, І. Ансофф, Г. Армстронг, Г. Ассель, П. Друкер, Ф. Котлер, М. Мак-Дональд, М. Портер, А. Томпсон, А. Чандлер, М. Джонсон, та ін. В Україні дослідженням даної проблематики присвячені наукові праці В.А. Білошапки, А.Е. Воронкової, С.С. Гаркавенко, В.Г. Герасимчука, Й.С. Завадського, Г.І. Кіндрацької, П.Г. Клівця, Н.В. Куденко, Я.С. Ларіної, В.Д. Нємцова, А.Ф. Павленка, В.О. Пастухової, Г.М. Скудара, А.А. Старостіної, Н. Чухрай, З.Є. Шершньової та інших.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд теоретичних маркетингових підходів формування маркетингових стратегій та визначення їх суттєвості та особливостей їх застосування на підприємствах аграрного сектору. В статті розглянуто суть маркетингової стратегії саме для аграрних підприємств, їх роль, функції та основні принципи її розробки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний світ - ера саме інформаційного забезпечення, що звичайно несе за собою багато корисного та шкідливого для економіки та людства в цілому. Під цим впливом світовий економічний простір мінливий, а тому, швидко реагує на найменші коливання, ризики на ринках, геополітичну, економічну, соціальну ситуацію тощо, тому необхідно впроваджувати

комплексний план розвитку на короткострокову і довгострокову перспективу. Для ефективного розвитку підприємства керівництву необхідно застосовувати стратегії. Однією з головних складових конкурентного успіху є ефективна робота їх маркетингових підрозділів, які орієнтують виробничо - збутову діяльність на задоволення потреб і запитів споживачів більш ефективно, ніж конкуренти.

В зарубіжному та вітчизняному досвіді тема маркетингових стратегій для різного кола організацій досліджується по різним профілям та галузям [1]. Так як більшість великих фірм, малих, корпорації та фермерські господарства орієнтовані як на внутрішній, так і на зовнішній ринок, розробляють стратегії розвитку своєї діяльності, які б враховували динаміку зміни зовнішнього і внутрішнього середовища, ризики, що очікують їх у майбутньому та враховують компетенції та їх максимальний ефект. Проте, нажаль, дуже рідко ми можемо це спостерігати в агарних підприємствах, лише одиниці дозволять собі створювати відділи маркетингу, інші ж, відчуваючи скрутні часи просто відмовляються від цього.

Розробка маркетингової стратегії підприємства — це процес створення і практичної реалізації генеральної програми дій підприємства. Маркетингова стратегія — це раціональна, логічна структура, через використання якої підприємство розраховує вирішити свої маркетингові завдання. Маркетинг корисний не тільки для звичайних компаній, але і для аграрних підприємств, адже слугує таким собі прискорювачем в системі "виробництво-обмін-споживання".

Виокремлюють три основних види стратегій розвитку підприємства, кожний з яких повністю обґрунтований специфікою виробництва: 1) стратегія зростання (розвитку) відображає намір підприємства збільшувати обсяги продажу, прибутку, капіталовкладень, закріпити та утримувати позиції лідера, мати свої унікальні конкурентні переваги; 2) стратегія стабілізації (сталості) характеризує прагнення підприємства зберегти досягнуті обсяги виробництва в умовах суттєвої нестабільності обсягів продажу і прибутку, досягти ринкової рівноваги, збільшити ринкову частку, максимізувати прибуток; 3) стратегія виживання – оборонна стратегія в умовах глибокої кризи діяльності підприємства.

Процес реалізації стратегії буде складнішим без стратегічного контролю, прогнозування та коригування у відповідності до цілей та змін зовнішнього середовища, керівництву підприємства слід побудувати функціональні стратегії реалізації загальної ідеї. Розроблені функціональні стратегії лише дозволяють швидше та раціональніше досягти загальної мети підприємства: прибутковості, високого рівня культури, професіоналізму управління.

Передумови виникнення аграрного маркетингу в Україні Андрощук В. М. пов'язує з переходом від планової до ринкової економіки, відсутністю системи, яка дозволяє орієнтуватися в ситуації на ринку і неефективне позиціонування сільськогосподарських підприємств на ринку [2]. Так, аграрний маркетинг спрямований на задоволення потреб споживачів, забезпечення конкурентоспроможності агропромислового виробництва і кожної його галузі з урахуванням закономірностей функціонування та розвитку ринку сільськогосподарської продукції і продовольства. Особливості маркетингу в аграрному секторі тісно пов'язані зі специфікою сільськогосподарського виробництва, яка характеризується різноманітністю асортименту продукції та учасників ринку, а також різноманіттям організаційних форм господарювання. Маркетингові функції ґрунтуються на сукупності таких принципів як: вивчення стану та динаміки споживацького попиту і використання одержаних даних у процесі розробки і прийняття господарських рішень; - максимальне пристосування виробництва до вимог ринку з метою підвищення ефективності функціонування підприємства, критерієм якого виступає узагальнюючий показник господарської діяльності – прибуток; вплив на ринок і споживацький попит за допомогою таких засобів, як реклама, пропаганда, стимулювання збуту та персональний продаж.

Ринкові умови функціонування аграрного сектора економіки вимагають від агропромислових формувань нових підходів до забезпечення ефективного функціонування продовольчого ринку з метою збуту продукції. Тому, на наш погляд, актуальною проблемою сьогодення є необхідність функціонування інфраструктури ринку, розвитку головних учасників цього процесу - сільськогосподарських товаровиробників. Ми вважаємо за доцільне аграрним підприємствами у процесі виходу на зовнішні ринки застосовувати комплекс маркетингових засобів, які одержали назву «маркетинг - мікс». Відповідно до однієї з концепцій, маркетинг - мікс містить чотири основних напрями: продукт, ціна, місце на ринку, просування товару на ринку у сфері зовнішньоекономічної діяльності (рис. 1).

При розробці, обґрунтуванні вибору стратегії, керівникам аграрних підприємств слід розуміти, що повинен бути використаний комплексний системний підхід, адже стратегія, як комплексний план підприємства на перспективу має ієрархічну будову. В залежності від типу підприємства (багатопрофільного чи вузькопрофільного), стратегія може мати чотири чи три рівні, до якої входять: 1. Корпоративна (загальна) стратегія, що одночасно є портфельною. 2. Конкурентні (ділові, бізнесові) стратегії. 3. Функціональні стратегії. 4. Операційні стратегії. Слід брати до уваги значну кількість чинників щодо самого підприємства, а також середовища, в якому воно працює.

Чинниками є: цілі підприємства, пріоритети його власників, фінансовий, виробничий кадровий, трудовий потенціал підприємства, розмір підприємства, на якій стадії життєвого циклу воно знаходиться, його конкурентні переваги, фактор часу, ступінь залежності від зовнішнього середовища.

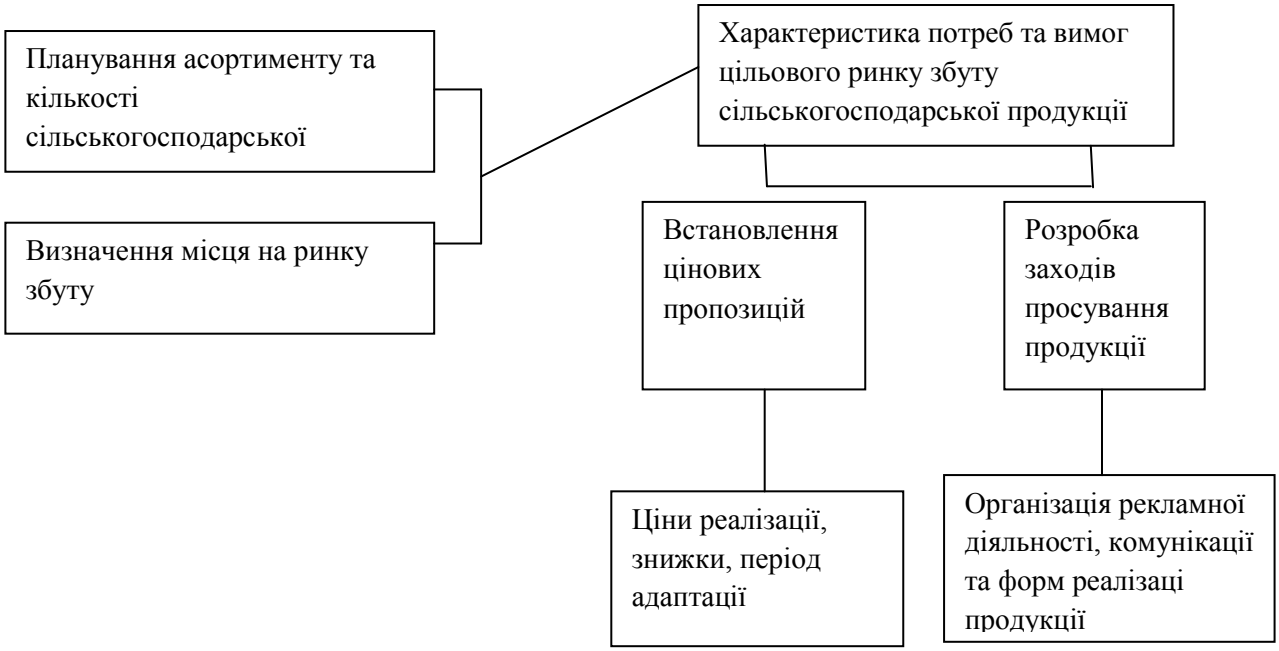

Рисунок 1 – Організація маркетингу - міксу з метою інтенсифікації зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств [3]

Діяльності сільськогосподарських підприємств бажано базуватися на точному і вивіреному знанні потреб цільового ринку і споживчого попиту, оцінці та врахуванні умов виробництва в найближчий час і на перспективу.

Стратегічний розвиток підприємства – складне багатопланове й багатоаспектне явище. Головною метою аграрних підприємств є забезпечення виробництва таких видів продукції, які користаються попитом, тобто товар давав би сприятливе рішення про покупку у максимального числа потенційних споживачів на обраному сегменті ринку, і ціни на ці товари були економічно обґрунтовані.

Формування стратегії розвитку аграрних підприємств ґрунтується на: підвищенні якості продукції, її привабливості для споживача; оптимізації пропозиції товарів і доступних споживачеві цін; створенні ефективної збутової мережі на основі стабільних контактів з посередницькими торговими фірмами та агенціями; врахування національних особливостей та специфіки запитів споживачів у різних регіонах. Кожне конкретне аграрне підприємство може використати велику кількість ймовірних альтернативних стратегій.

Основними проблемами, які стримують розвиток аграрного маркетингу в Україні, є нерозвинена ринкова інфраструктура, брак кваліфікованих кадрів, що володіють досвідом маркетингової роботи, відсутність повної інформації про стан внутрішнього і зовнішніх ринків сільськогосподарської продукції, відсутність матеріально-технічних і фінансових ресурсів для створення і функціонування служби маркетингу на підприємстві. Тобто, пропонована сільськогосподарська продукція повинна бути конкурентоспроможною на вітчизняному ринку. За визначенням К. Д. Зайця під конкурентоспроможністю сільськогосподарської продукції слід розуміти комплекс основних властивостей, що відрізняють її від товару-аналога, а частина продукції аграрного сектору, враховуючі її якісні властивості, належить до ринку монополістичної конкуренції, що дає можливість застосувати маркетингові стратегії, регулювати політику ціноутворення і стимулювати збут продукції.

Формування конкурентних переваг продукції агровиробників через ефективне впровадження маркетингової стратегії сприятиме їх виходу на зовнішні продовольчі ринки з найменшими витратами, на що, загалом, і націлене використання маркетингової діяльності, а використання маркетинг – мікс на практиці збільшить швидкість і глибину просування сільськогосподарської продукції на світових ринках.

Роль стратегічного менеджменту для українських підприємств визначається умовами їхньої діяльності , високим рівнем нестабільності зовнішнього середовища, інтеграційними процесами, які відбуваються, глобалізацією бізнесу. За нинішніх умов відсутність розробленої стратегії розвитку та комплексу заходів з її реалізації гальмує розвиток підприємства або взагалі призводить до кризи та зникнення його з ринку.

Література :

1. Осовська Г.В. Стратегічний менеджмент: теорія та практика / Г.В. Осовська, О.Л. Фіщук, І.В. Жалінська. – К.: Кондор, 2015. – 193 с.

2. Андрощук В. М. Агромаркетинг в підприємствах АПК [Електронний ресурс] / Андрощук В. М. – Режим доступу : http:// www.int-konf.org.

3. Кошова Л.М. Маркетингове забезпечення конкурентоспромож- ності підприємств АПК за умови виходу на зовнішній ринок / Л. М. Кошова // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – Вип. 113. – 2015. – с. 31-37.

УДК 658.7

ЩОДО СУТНОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В.О. Кваша, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджуються теоретичні підходи щодо розуміння логістики як інструмента ринкової економіки. Приділено увагу класифікації основних функцій та задач управління логістичною діяльністю підприємства.

Ключові слова: логістика, логістичні процеси, логістична діяльність, логістичні функції, логістичні операції, постачальники, споживачі.

Постановка проблеми. У сучасних умовах роль логістики набуває особливого значення, оскільки першочергове значення має пошук можливостей скорочення виробничих витрат та витрат обігу заради отримання прибутку. Логістика дозволяє зв'язати економічні інтереси виробника продукції та її споживачів. В умовах ринку, у міру виникнення та розвитку нових організаційних форм, що реалізують процеси руху товару, все більшого значення набувають інтеграційні форми управління та координації, забезпечення логістичних процесів взаємодії підприємств-виробників, споживачів, посередників, складів та транспорту. Логістика є не тільки інструментом для досягнення кінцевого економічного результату, а й засобом, що дозволяє розвивати економічні та технологічні взаємозв'язки, покращувати якість одержуваного результату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Існує багато точок зору щодо визначення фундаментального поняття «логістика», у тому числі і таких українських та зарубіжних вчених, як Е. Барді, Д.Дж. Бауерсокс, А. Бутов, Дж. Бушер, А.Г. Кальченко, Д.Дж. Клосс, Дж. Койл, С. Ленглі, О.В. Павленко, Ю.В. Пономарьова, В.М. Приймак, В.И. Сергеев, Г. Тіндаль, А.А. Чеботаев та інші. Теоретичні і практичні аспекти логістичних процесів досліджувалися багатьма вченими-економістами, зокрема Д. Вуд, Д.Д. Костоглодов, М.Л. Линдерс, П. Мерфі, В.Е. Николайчук, И.И. Саввиди, А.И. Семененко, В.Н. Стаханов, та інші

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних підходів щодо розуміння логістики як інструмента ринкової економіки, а також класифікації основних функцій та задач управління логістичною діяльністю підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Логістичну діяльність суб'єктів господарювання частина науковців розглядає як практичну реалізацію комплексних логістичних функцій та елементарних логістичних операцій.

І. І. Бажин вважає, що логістика - інтегрована система активного управління матеріальними потоками на основі використання сучасних інформаційних технологій та оптимізаційних економічних рішень [1, с. 9].

На думку Ю. В. Пономарьова логістика розглядається як практика управління матеріальними і пов'язаними з ними інформаційними потоками [6, с. 9].

В. В. Волгин зазначає, що логістика - це організація всіх процесів, які забезпечують переміщення потоків матеріалів, людей та інформації найбільш оптимальними способами [3, с. 14].

Багато науковців, визначаючи сутність логістики, акцентують увагу на управлінському аспекті. Логістика – це планування, управління та контроль потоку матеріальної продукції, яка надходить на підприємство, відповідного йому інформаційного потоку, що обробляється там і залишає його. Багато спеціалістів досліджуваної галузі надають перевагу економічній стороні логістики. З огляду на це логістику розуміють як сукупність різноманітних видів діяльності, що має за мету отримання з найменшими затратами необхідної кількості продукції у встановлений час та у встановленому місці, де існує конкретна потреба у даній продукції [4, с. 59].

Комплексні логістичні функції поділяють на: базисні (постачання, виробництво, збут), ключові (підтримування стандартів обслуговування споживачів, управління закупівлями, транспортування, управління запасами, управління процедурами замовлення, управління виробничими процедурами, ціноутворення, фізичний розподіл) та підтримуючі (складування, вантажопереробка, захисне пакування, забезпечення повернення товару, забезпечення запасними частинам й сервісне обслуговування, збір зворотних відходів, інформаційна комп'ютерна підтримка). Основними складовими логістичних функцій є навантаження, розвантаження, затарювання, експедирування вантажів, перевезення та зберігання вантажів, приймання та відпуск товарів зі складу, перевантаження, сортування й комплектація, консолідація вантажів, збір, зберігання й передача інформації про вантажі, розрахунки з постачальниками, страхування вантажів, передача прав власності на товар, митне оформлення та інші логістичні операції, які здійснюються на підприємстві [4, с. 62].

На нашу думку, найбільш вдалою є класифікація основних функцій та задач управління логістичною діяльністю, яка запропонована Коніщевою Н.Й. та Трушкіною Н.В [5].

1. Функція прогнозування: розробка прогнозу попиту на продукцію та кон'юнктури ринку; розробка стратегії маркетингу; прогнозування обсягів виробництва та собівартості продукції; прогнозування цін на продукцію та виручки від її реалізації; прогнозування витрат на здійснення логістичної діяльності.

2. Функція планування: розробка планів виробництва продукції; розробка норм і нормативів запасів матеріальних ресурсів; формування планів матеріально-технічного забезпечення і маркетингу; планування обсягів запасів готової продукції; розрахунок транспортних і складських витрат.

3. Функція організації: організація проведення маркетингових досліджень кон'юнктури ринків продукції виробничо-технічного призначення; ведення договірної роботи з матеріально-технічного забезпечення, поставки продукції, укладання договорів і визначення умов оплати; укладання договорів на оренду транспорту; договірна робота зі споживачами на поставку продукції; організація та проведення виставок, ярмарок.

4. Ведення обліку: витрат на завіз та зберігання матеріальних ресурсів на складах; витрат на виробництво продукції; складських і транспортних витрат; витрат на збут готової продукції.

5. Здійснення контролю за: зберіганням і використанням матеріальних ресурсів; процесом сплати за придбані матеріальні ресурси; станом запасів та складського господарства; виконанням заявок на поставку продукції та її транспортування; сплатою за відвантажену продукцію.

6. Функція аналізу: витрат на матеріально-технічне забезпечення; кон'юнктури ринків, конкурентів і споживачів; цін на продукцію; проведення SWOT–аналізу.

7. Функція регулювання: узгодження умов договорів і розрахунків з постачальниками; узгодження умов договорів на оренду транспортних засобів; регулювання планів виробництва продукції; регулювання планів матеріально-технічного забезпечення процесу виробництва та маркетингу; регулювання витрат, які пов'язано зі здійсненням логістичної діяльності на промисловому підприємстві.

Враховуючи те, що метою логістичної діяльності є гармонізація інтересів виробників, постачальників і споживачів, то її основними напрямами є: удосконалення параметрів вхідних потоків ресурсів на основі покращення зв'язків з постачальниками; удосконалення внутрішніх потоків, тобто результатів і погодженості дій підрозділів

підприємства; удосконалення зв'язків з споживачами, забезпечення найбільш точної відповідності вихідних потоків товарів та послуг з їх вимогами. Логістичну діяльність підприємства можна також розглядати і з точки зору реалізації основних логістичних процесів – координації: діяльності з оперативно-календарним планом постачання сировини, матеріалів та напівфабрикатів; транспортно-складські роботи з предметами постачання; діяльності з планом фізичного розподілу під час виробництва продукції; внутрішньозаводським переміщенням матеріалів, сировини, запчастин та готової продукції, завантажувально-розвантажувальні роботи, транспортно-складські роботи з незавершеного виробництва тощо; господарської діяльності з планом маркетингу під час реалізації продукції, прогнозуванням попиту, сервісним обслуговуванням, оперативно-календарним плануванням, обробленням замовлень клієнтів, складськими і транспортними роботами [2, с. 162].

Висновки. Таким чином, формування загального визначення логістики відбувалося у взаємозв'язку з теоретичними проблемами, що виникали, з часом інтегруючись у системоохоплюючий механізм, який можна трактувати як досягнення компромісу (узгодження) між виконанням зобов'язань і необхідними для цього витратами в сфері виробництва, транспортно-складського забезпечення, у процесі отримання потрібних товарів або послуг у потрібному місці, у потрібний час, у необхідній кількості з мінімальними загальними витратами при високій якості обслуговування споживача.

Література :

1. Бажин И. И. Логистика : компакт-учебник / И. И. Бажин. - Харьков : Консум, 2003. - 240 с.

2. Бутов А. Формування ефективної системи управління логістикою на підприємствах / А. Бутов // Галицький економічний вісник. — 2012. — № 3 (36). — С. 161—166.

3. Волгин В. В. Склад: логистика, управление, анализ. - 9-е изд., перераб. и доп. / В. В. Волгин. - М. : Издательско-торговая корпорация „Дашков и Ко", 2008. - 768 с.

4. Кальченко А. Проблеми логістичного ринку послуг / А. Кальченко // Маркетинг в Україні. — 2009. — №1. — С. 59—63.

5. Коніщева Н.Й. Управління логістичною діяльністю промислових підприємств / Н.Й. Коніщева, Н.В. Трушкіна // http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle

6. Пономарьова Ю. В. Логістика : навчальний посібник. - вид. 2-ге, перероб. та доп. / Ю. В. Пономарьова. - К. :ЦНЛ, 2005. - 328 с.

УДК 33.558

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

В.О. Когденко, магістр
Науковий керівник: к.е.н., доцент Г.М. Рябенко
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджуються методологічні підходи до визначення економічної безпеки підприємства. Приділено увагу виявленню негативних впливів на економічну безпеку підприємства

Ключові слова: економічна безпека підприємства, рівень економічної безпеки, негативний вплив, кризовий стан підприємства, фактори виникнення кризи, підприємство.

Постановка проблеми. Ризиковий характер підприємницької діяльності та підвищення рівня конкурентної боротьби визначають необхідність формування економічної безпеки суб'єктів господарювання. Наявність ряду невирішених проблем, зокрема нестача власних коштів для забезпечення розширеного відтворення виробництва, неефективне використання ресурсного потенціалу, низький рівень кваліфікації управлінського персоналу, не дозволяють більшості сільськогосподарським підприємствам підтримувати високий рівень економічної безпеки. Водночас, підприємство функціонує як відкрита система у зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та складною динамікою його чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній науковій літературі питанням економічної безпеки приділяється недостатньо уваги, чим і пояснюється незначна кількість наукових праць. Серед останніх досліджень варто відзначити роботи таких дослідників: О. Ареф'єва, Т. Васильців, О. Грунін, Т. Іванюта, С. Ільяшенко, О. Кириченко, Д. Ковальов, Н. Лоханова, Є. Олейникова, І. Плєтнікова, Н. Подлужна, В. Пономарьов, Т. Сухорукова, А. Турило, В. Ярочкін та ін. Проте проблеми формування та зміцнення економічної безпеки потребують більш детального дослідження у теоретичному та прикладних аспектах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження методологічних підходів до визначення економічної безпеки підприємства та виявлення негативних впливів на безпеку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. За ринкових умов господарювання дуже важливого (якщо не вирішального) значення набуває економічна безпека всіх суб'єктів підприємницької та інших видів діяльності. Економічна безпека фірми (підприємства, організації) — це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливам (загрозам).

Відповідно до Концепції економічної безпеки України суть економічної безпеки країни визначається як «спроможність національної економіки забезпечити свій вільний незалежний розвиток і утримати стабільність громадянського суспільства та його інститутів, а також достатній оборонний потенціал країни за всіляких несприятливих умов і варіантів розвитку подій та здатність Української держави до захисту національних економічних інтересів від зовнішніх та внутрішніх загроз» [2]. Інтенсифікація інтелектуально-інноваційного розвитку України є основною передумовою досягнення нею високого рівня економічної безпеки.

Серед основних методологічних підходів до визначення та дослідження економічної безпеки слід виділити такі:

Предметно-діяльнісний підхід, який характеризує категорію «економічна безпека» як таку, що повинна мати множинну предметність. Такий підхід застосовують у своїх працях Л. О. Омелянович., Г. Є. Дем'яненко [3] та ін.

Системно-динамічний підхід, який дозволяє досліджувати економічну безпеку, з одного боку, як характеристику системи, що самоорганізується і саморозвивається, а з іншого – як систему складових безпеки, що змінюються відповідно до умов діяльності. Такий підхід є характерним для праць А. О. Рудницького [4], Н. О. Подлужної [5] та ін.

Об'єктно-функціональний підхід, на основі якого економічну безпеку визначають як стан найбільш ефективного використання корпоративних ресурсів для запобігання загрозам і забезпечення стабільного функціонування суб'єкта в даний час, і в майбутньому.

Такий підхід демонструють Г. А. Андрощук [6], П. П. Крайнев, В. І. Мунтіян [7], П. Я. Кравчук [8] та ін.

Параметрично-адаптивний підхід, відповідно до якого, економічна безпека – це економічний стан суб'єкта, стійкій (у межах критичних обмежень) проти зовнішніх і внутрішніх змін фінансово-господарського середовища, не віднесених до форс-

мажорних обставин. Такий підхід використано у дослідженнях Г. А. Пастернака-Таранушенко, І. О. Лобзи [9], Г. А. Андрощука, П. П. Крайнева [6] а також Г. Б. Клейнера, В. Л. Тамбовцева, Р. М. Качалова [10] та ін.

Суб'єктно-об'єктний підхід. Науковці, які надають йому перевагу, формулюють економічну безпеку як категорію, яка втілює в собі певну систему відносин і пов'язаних з ними заходів, що забезпечують незалежність, стійкість, спроможність до саморозвитку суб'єкта безпеки, суб'єктно-об'єктну взаємозалежність, імовірнісний характер, цілеспрямованість, суперечливість, керованість таких відносин. Такому підходу надають перевагу в своїх працях Г. Ю. Дарнопих [11], І. Г. Мішина [12],

Необхідність постійного дотримання економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї діяльності. Рівень економічної безпеки фірми залежить від того, наскільки ефективно її керівництво і спеціалісти (менеджери) будуть спроможні уникнути можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку можуть бути:

1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств (організацій)-конкурентів;

2) збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури на ринках даного підприємства, наукові відкриття та технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо). Залежно від суб'єктної обумовленості негативні впливи на економічну безпеку можуть мати об'єктивний і суб'єктивний характер. Об'єктивними вважаються такі негативні впливи, які виникають не з волі конкретного підприємства або його окремих працівників. Суб'єктивні впливи мають місце внаслідок неефективної роботи підприємства в цілому або окремих його працівників (передовсім керівників і функціональних менеджерів).

Головна мета економічної безпеки підприємства полягає в тому, щоб гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування тепер і високий потенціал розвитку в майбутньому.

До основних функціональних цілей економічної безпеки належать:

- забезпечення високої фінансової ефективності роботи, фінансової стійкості та незалежності підприємства (організації);

- забезпечення технологічної незалежності та досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу суб'єкта господарювання;

- досягнення високої ефективності менеджменту, оптимальної та ефективної організаційної структури управління підприємством (організацією);

- досягнення високого рівня кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних НДЦКР;

- мінімізація руйнівного впливу результатів виробничо-господарської діяльності на стан навколишнього середовища;

- якісна правова захищеність усіх аспектів діяльності підприємства (організації);

- забезпечення захисту інформаційного поля, комерційної таємниці і досягнення необхідного рівня інформаційного забезпечення роботи всіх підрозділів підприємства та відділів організації;

- ефективна організація безпеки персоналу підприємства, його капіталу та майна, а також комерційних інтересів.

Загальна схема процесу організації економічної безпеки включає такі дії (заходи), що здійснюються послідовно або одночасно:

1) формування необхідних корпоративних ресурсів (капіталу, персоналу, прав, інформації, технології та устаткування);

2) загально стратегічне прогнозування та планування економічної безпеки за функціональними складовими;

3) стратегічне планування фінансово-господарської діяльності підприємства (організації);

4) загальнотактичне планування економічної безпеки за функціональними складовими;

5) тактичне планування фінансово-господарської діяльності підприємства (організації);

6) оперативне управління фінансово-господарською діяльністю підприємства (організації);

7) здійснення функціонального аналізу рівня економічної безпеки;

8) загальна оцінка досягнутого рівня економічної безпеки.

Тільки за здійснення в необхідному обсязі зазначених дій (заходів) можна буде досягти належного рівня економічної безпеки підприємства.

Висновки. Отже, економічна безпека підприємництва визначається як такий стан системи регулювання, а також рівень розвитку підприємництва за якого дотримуються гарантії захищеності життєво важливих інтересів її суб’єктів, що одночасно забезпечує:

належний рівень їх існування; ефективність функціонування та здатність до стійкого розвитку, розширеного відтворення; а також структурно збалансований розвиток економіки.

Література :

1. Про основи національної безпеки України : Закон України // Відомості Верховної Ради. – 2003. – № 39. – С. 351.

2. Про Концепцію державної регіональної політики : Указ Президента України від 25 трав. 2001 р. № 341/2001. – Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2001.

3. Дем'яненко Г. Є. Економічна безпека торгівельного підприємства / Г. Є. Дем'яненко, Л. О. Омелянович. – Донецьк, 2010. – 226 с.

4. Рудницкий А. О. Экономическая безопасность и экономические интересы Украины / А. О. Рудницкий // Проблемы материальной культуры. – 2009. – № 6. – (Серия «Экономические науки»).

5. Подлужна Н. О. Організація управління економічною безпекою підприємства / Н. О. Подлужна. – Донецьк, 2013. – 366 с.

6. Андрощук Г. А. Экономическая безопасность предприятия: защита коммерческой тайны / Г. А. Андрощук, П. П. Крайнев. //– К. : ИнЮре, 2010. – 400 с.

7. Мунтіян В. І. Економічна безпека України : монографія / В. І. Мунтіян. – К. : КВІЦ, 1999. – 340 с.

8. Кравчук П. Я. Формування системи корпоративної безпеки підприємства / П. Я. Кравчук. – Тернопіль, 2006. – 235 с.

9. Пастернак-Таранушенко Г. Економічна безпека підприємства в умовах ринку / Г. Пастернак-Таранушенко, Г. Лобза // Вісник НАН України. – 1994. – № 7–8. – С. 78–79.

10. Клейнер Г. Б. Предприятие в нестабильной экономической среде: риски, стратегии, безопасность / Г. Б. Клейнер, В. Л. Тамбовцев, Р. М. Качалов ; под общ. ред. С. А. Панова. – М. : Экономика, 1997. – 288 с.

11. Дарнопих Г. Ю. Економічна безпека держави в умовах трансформаційної економіки / Г. Ю. Дарнопих. – Х., 1999. – 288 с.

12 Мішина І. Г. Економічна безпека в умовах ринкових трансформацій / І. Г. Мішина. – Донецьк, 2007. – 352 с.

УДК 658.155

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

К. А. Мікуляк, магістр

Науковий керівник: канд.екон.наук, асистент Стільник В. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сутність прибутку як економічної категорії, його значення для розвитку підприємства у сучасних умовах ринку. Досліджено прибуток як об'єкт управління, на який спрямовано дію механізму управління. Виявлено необхідні умови ефективного управління і вдосконалення процесу управління прибутком підприємства.

Ключові слова: прибуток, формування прибутку, управління прибутком.

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкових відносин ефективність фінансово-господарської діяльності підприємств пов'язана з раціональним формуванням та розподілом фінансових ресурсів з метою досягнення високих фінансових результатів. Враховуючи різні аспекти планування діяльності підприємства, найважливішим є процес управління прибутком, як процес дослідження і прийняття управлінських рішень за усіма основними аспектами його формування, розподілу і використання.

Найважливішою фінансовою категорією, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості, є прибуток. В умовах сучасного економічного розвитку країни та формування реальної самостійності підприємств прибуток одержав новий зміст, оскільки в ринкових умовах він виступає не тільки основним джерелом розвитку господарської діяльності будь-якого підприємства, але й стимулом його діяльності.

Прибуток забезпечує інтереси держави, власників, персоналу підприємства та є головною рушійною силою ринкової економіки [4].

Досить велике значення в діяльності підприємства має обсяг отриманого прибутку. Величина прибутку підприємства впливає на формування фінансових ресурсів підприємства, збільшення ринкової вартості підприємства; ефективність виробничої діяльності підприємства, економічний розвиток держави. Для ефективного управління підприємством у цілому й таким важливим показником як прибуток,

зокрема, необхідне удосконалення існуючих інструментів управління, а також розробка нових норм, що відповідають сучасним економічним умовам діяльності українських підприємств.

Отже, значна роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників та персоналу, а також держави визначають необхідність дослідження питань ефективного управління формуванням прибутку підприємств.

Завданням даного дослідження є обґрунтування теоретичних засад визначення прибутку та виявлення шляхів поліпшення його формування.

Для того, щоб досягти мети, необхідно розглянути теоретичні та методологічні засади визначення прибутку, а також дослідити шляхи підвищення прибутковості підприємства.

Проблема управління формуванням прибутку підприємства завжди перебувала в центрі уваги науковців. Дослідженню різних шляхів поліпшення цього процесу присвячені праці багатьох вітчизняних вчених, серед яких: І. М. Бойчик [1], М. Г. Грещак [2], Л. М. Дзюбенко [3], Л. І. Донець [4], та ін. Управління формуванням прибутку – важливий процес і потребує значної уваги на всіх стадіях життєвого циклу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки прибуток на рівні підприємства виступає як безпосередня мета виробництва, що зумовлено притаманною капіталу тенденцією до самозростання. Прибуток називають об’єктивною економічною категорією товарно-грошових відносин, важливим фінансовим синтетичним показником діяльності підприємства, а також джерелом його фінансових ресурсів, які відіграють вирішальну роль у фінансовому забезпеченні підприємницької діяльності. Також прибуток зараховують до складового елементу ринкових відносин, що займає особливе місце в створенні ринку засобів виробництва, предметів народного споживання, цінних паперів. Прибуток відіграє важливу роль у ліквідації бюджетного дефіциту, стабілізації господарства, подоланні кризових явищ тощо.

Існують різні підходи економістів до трактування поняття «прибуток підприємства». В умовах розвитку ринкових відносин в економіці України визначення прибутку зазнає певних змін. Серед вітчизняних науковців існують певні суперечності щодо визначення поняття прибутку.

На нашу думку, прибуток – це частина доходу, що залишається підприємству після відшкодування всіх витрат, пов'язаних з виробництвом, реалізацією продукції та іншими видами діяльності.

М. Г. Грещак [2] характеризує прибуток як узагальнюючий фінансовий показник діяльності підприємства, як частину виторгу, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу й комерційну діяльність підприємства.

За визначенням Л. М. Дзюбенко [3], прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконалення його матеріально-технічної бази, забезпечення всіх форм інвестування. Вся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб досягти певного результату при мінімальних ресурсних витратах.

Отже, прибуток – це фінансовий результат діяльності підприємства, який є одним з основних джерел формування фінансових ресурсів підприємства та формування фондів грошових коштів підприємства.

В цілому можна сказати, що управління прибутком – це складна багаторівнева система, яка містить у собі як мінімум три підсистеми: формування, розподіл та використання. Для кожної з них притаманні свої конкретні цілі, завдання, інструментарій їх досягнення. Механізм управління прибутком підприємства розглядається як сукупність взаємозв’язаних елементів, кожен з яких виконує певну роботу, спільна дія котрих за певних умов забезпечує досягнення мети механізму отримання підприємством прибутку заданої величини.

Управління формуванням прибутку на рівні господарюючих суб'єктів – це процес планування надходжень і використання фінансових ресурсів, встановлення оптимальних співвідношень у розподілі доходів підприємств [3]. У ринковій економіці вдосконалення процесу формування прибутку на мікрорівні здійснюється безперервно; воно в умовах ринкової економіки має якісно більш суттєве значення в порівнянні з директивно-плановою економікою. Найважливішим питанням управління процесом формування прибутку є планування прибутку та інших фінансових результатів з урахуванням висновків економічного аналізу. Головною метою при плануванні є максимізація доходів, що дозволяє забезпечувати фінансування більшого обсягу потреб підприємства в його розвитку.

Головною метою управління прибутком є забезпечення збільшення добробуту власників підприємств на цей момент і у перспективі. Ця мета повинна забезпечувати одночасно гармонізацію інтересів власників з інтересами держави і персоналу підприємства. Виходячи з головної мети, система управління прибутком дає змогу вирішувати наступні основні завдання управління формуванням прибутку:

- забезпечення максимізації розміру прибутку, що формується, і який відповідає ресурсному потенціалу суб’єкта господарювання та ринковій кон’юнктурі;

- забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку, що формується, та допустимим рівнем ризику;
- забезпечення високої якості прибутку, що формується;
- забезпечення постійного збільшення ринкової вартості підприємства;
- підтримка конкурентоспроможності у довгостроковому періоді;
- забезпечення ліквідності підприємства та його платоспроможності;
- підтримка інвестиційної привабливості;

забезпечення виплат необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства;

- забезпечення формування відповідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку підприємства на майбутній період;
- забезпечення ефективності програм участі персоналу щодо прибутку [1].

Політика управління формуванням прибутку підприємства повинна бути спрямована на максимізацію розміру позитивного фінансового результату через виконання комплексу завдань щодо забезпечення зростання обсягів його діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління суб'єктом господарювання [3].

Система управління прибутком має бути органічно інтегрована із загальною

системою управління підприємством, оскільки прийняття управлінських рішень у будь-якій сфері діяльності підприємства прямо або опосередковано впливає на рівень прибутку, який у свою чергу є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та зростання доходів його власників і працівників.

Ефективність управління процесами утворення прибутку значною мірою залежить від якості аналізу, реальності виявлених резервів збільшення прибутку, економічного обґрунтування планів формування і використання прибутку на майбутній період. Тому важливо при формуванні прибутку розглянути наявні у підприємства резерви збільшення прибутковості.

Одним із резервів зростання прибутку є збільшення обсягу реалізації продукції. Між прибутком та обсягом реалізації існує пряма залежність, тобто чим більше продукції реалізується за інших рівних умов, тим більшою є сума прибутку, і навпаки, невиконання плану по реалізації зменшує прибуток.

Збільшення прибутку в результаті виробничої діяльності дає можливість підприємству заробити кошти на виробничий і соціальний розвиток, матеріальне

заохочення, до того ж це стає функцією самого підприємства. В той же час зростання прибутку на підприємстві означає й збільшення відрахувань до державного бюджету [2].

Певну роль у процесі реалізації продукції відіграє правильна організація оплати праці робітників відділів збуту промислових підприємств, збереження наявних довготривалих господарських зв'язків. Також необхідно регулярно проводити інвентаризацію запасів і обладнання з метою виявлення надлишків.

Найважливішим фактором зростання прибутку є зниження собівартості продукції. У зниженні собівартості продукції найбільш повно відбивається економія матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якими розпоряджається підприємство. Зниження собівартості продукції – необхідна умова стабілізації цін, економічного процвітання будь-якого підприємства, джерело накопичень для прискорення соціально-економічного розвитку суспільства, підвищення добробуту населення.

Потребують вдосконалення й нормативи, оскільки одним з резервів збільшення прибутку є більш повне використання вторинних ресурсів та попутних продуктів. Значний вплив на збільшення прибутку має оновлення основних фондів. Технічне переозброєння виробництва покращує економічні показники роботи підприємств. Однак введення нових підприємств і об'єктів у багатьох випадках викликає підвищення собівартості продукції [4].

Резервом зростання прибутку є підвищення якості виробленої продукції і ліквідація втрат від браку. Виявлення його резервів впливає на вдосконалення комерційного розрахунку, на розвиток ринкових відносин, сприяє ліквідації кризових явищ в економіці.

Для того, щоб максимізувати прибуток підприємства, необхідно виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства. У системі управління прибутком підприємства його планування являє найбільш відповідальний етап. Це обумовлено тим, що в ринкових умовах планова сума прибутку є цільовим орієнтиром комерційної діяльності підприємств і мірою її ефективності, а також служить базою забезпечення його наступного виробничого розвитку і задоволення матеріальних інтересів власників і персоналу. Планування прибутку являє собою процес розроблення системи заходів щодо забезпечення її формування в необхідному обсязі й ефективне використання відповідно завданням розвитку підприємства в майбутньому періоді [2].

Висновки. В умовах стрімкого розвитку ринкової економіки місце і роль прибутку у господарському процесі безперервно зростає. Саме він є головним стимулом ведення господарської діяльності підприємствами і забезпечує інтереси всіх суб'єктів причетних до цієї діяльності, а саме: підприємців, персоналу підприємства та держави. Прибуток виступає не тільки стимулом господарської діяльності підприємств, але й основним джерелом розвитку їхньої діяльності. Управління прибутком є дуже важливим та актуальним питанням для підприємства, що і зумовило дане дослідження, оскільки у роботі розглянута низка питань щодо управління прибутком підприємства. Будучи джерелом виробничого і соціального розвитку, прибуток займає провідне місце в забезпеченні самофінансування підприємств, є важливою економічною категорією і виступає об'єктом управління.

З метою підвищення результативності діяльності підприємства та його стратегічного розвитку у перспективі виникає потреба у розробці стратегії управління підприємством спрямованої на вдосконалення механізму формування прибутку. Таким чином ефективне управління прибутком дозволить підприємству одержати бажаний рівень прибутковості. Для максимізації прибутку підприємства необхідно, насамперед, виконати комплекс завдань щодо забезпечення зростання обсягів діяльності, ефективного управління витратами, підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази, оптимізації складу та структури обігових коштів, підвищення продуктивності праці та системи управління підприємства.

Література :

1. Бойчик І. М. Управління прибутком і рентабельністю підприємства в умовах ринкової економіки / І. М. Бойчик // Вісті ДВ. – 2012. – 56 с.

2. Грещак М. Г. Внутрішній економічний механізм підприємства : Навч. посібн. / М. Г. Грещак – К. : КНЕУ, – 2013. – 103 с.

3. Дзюбенко Л. М. Організаційно-економічне забезпечення прибутковості підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 / Л. М. Дзюбенко. – К., 2010. – 22 с.

4. Донець Л. І. Управління формуванням прибутку підприємства в умовах ринкового господарювання : Монографія / Л. І. Донець. – Д. : ДНУЕТ, 2014. – 255 с.

УДК 654.654.07

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

І.С. Попова, студентка

Науковий керівник : д-р екон. наук, професор Клочан В.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядаються особливості інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного управління підприємством за допомогою інформаційних систем.

Ключові слова: інформаційно-аналітичне забезпечення, стратегічне управління, підприємство, метод, стратегічні рішення, модель, підприємство.

Постановка проблеми. Рівень достовірності та своєчасності інформаційного забезпечення, накопичений рівень корпоративного знання визначає ефективність стратегічних рішень на підприємстві і залежить від розробки, структурованості та прозорості інформаційної системи. Це призводить до необхідності дослідження сучасних підходів до інформаційного забезпечення стратегічного менеджменту. Зазначені обставини зумовлюють розглянути значущість теоретичної проблеми удосконалення системи інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного управління на підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток аналітичного інструментарію та розв’язання питання інформаційно-аналітичного забезпечення управління підприємствами, знайшло досить повне відображення у роботах українських та зарубіжних учених Баканова М., Бортник Є., Гильде Е., Гозулова А., В.Д. Базилевича, Ф.Ф. Бутинця, О.Д. Гудзинського, М.Я. Дем’яненка, Т.Г. Камінської, Г.Г. Кірейцева, О.М. Хоріна, Д.М. Черваньова та інші.

Постановка завдання. Проаналізувати формування інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного управління підприємством. Обґрунтувати концептуальні засади стратегічного управління підприємством та визначити основні підходи до створення інформаційних систем.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система управління складається з управляючої частини (орган управління) і керованого процесу (об'єкт управління). Щоб управляюча частина могла здійснювати управління, їй потрібно зіставляти фактичний стан керованого процесу з метою управління, у зв'язку з чим керований процес впливає на управляючу частину. Дія обох частин одна на одну здійснюється у вигляді передачі інформації. Сукупність інформаційних потоків, що циркулюють в системі, утворює замкнений інформаційний контур.

Інформаційний контур разом із засобами збору, передачі, обробки і зберігання інформації, а також з персоналом, що здійснює ці дії з інформацією, утворює інформаційну систему даної організації [1].

Інструментарій, який застосовується в межах методології стратегічного управління, а саме – різні аналітичні методики і моделі, вже існують і достатньою мірою детально описані в працях вітчизняних і зарубіжних дослідників. Однак обмеженість числа підприємств, на яких цей інструментарій отримав застосування, свідчить про складнощі, які виникають у процесі його застосування, що пов'язано насамперед із нерозвиненістю інформаційного забезпечення процесу стратегічного управління. Наукове товариство звернуло увагу на вирішення окремих аспектів цієї проблеми. Так Смірнова О. В. і Циганова І. Ю. проаналізували взаємозв'язок функціональних сфер і показників привабливості в часі, що є основою для прийняття управлінських рішень і визначення менеджментом підприємства їх майбутнього [2].

Автоматизована інформаційна технологія складається з технічних пристроїв, засобів комунікаційної техніки, засобів організаційної техніки, програмного забезпечення, організаційно-методичних матеріалів, персоналу, з'єднаних в технологічний ланцюжок.

З метою забезпечення автоматизації стратегічних інформаційних систем доцільно виконувати наступні процеси: виявлення інформаційних потреб; відбір джерел інформації; збір інформації; обробку інформації, оцінку її повноти і значущості, подання її в зручному вигляді; виведення інформації для представлення споживачам або передачі в іншу систему; організація використання інформації для оцінки тенденцій, розробки прогнозів,оцінки альтернатив стратегічних рішень і дій, вироблення стратегій; організація зворотного зв'язку за наслідками обробки даних, здійснення корекції взаємодії із зовнішнім середовищем [3].

Стратегічна інформація **-** оброблені дані, які отримані з навколишнього середовища, подані у такій формі, в якій вони дають відповіді на поставлені питання. Стратегічна інформація збирається з таких джерел: соціологічні опитування, публікації місцевої та центральної преси, зустрічі представників партії на місцях з виборцями, представниками профспілок, місцевих організацій і рухів.

Стратегічна інформація характеризується рядом відмінностей, що зумовлені характером процесу прийняття управлінських рішень :

1. Орієнтованість не стільки «всередину» організації, скільки на її зовнішнє та проміжне середовище.

2. Аналіз інформації в умовах репрезентативної ймовірності.

3. Прогнозний характер результатів обробки інформації.

4. Велика ймовірність суб'єктивного тлумачення інформативних показників.

5.Міжфункціональний характер інформації(необхідність інформаційного забезпечення окремих бізнес-процесів), що призводить до необхідності оперування великими обсягами аналітичної та фінансової інформації [5].

На базі стратегічної інформації приймаються управлінські рішення, які потім втілюються в стратегії та організаційні, фінансово-економічні соціально-психологічні, методичні та інші інструменти, за допомогою яких здійснюється стратегічний процес. Стратегічні рішення безпосередньо визначають долю підприємства, впливають на його розвиток і життєздатність. Обґрунтованість рішень, що приймаються, залежить від інформації, на якій вони базуються, а ціна помилок постійно зростає [6].

Різні підходи до побудови системи стратегічного управління потребують чіткого уявлення про переваги цього явища в діяльності окремих підприємств, які в загальному вигляді можна сформулювати відповідно до мети стратегічного управління.

У теорії і практиці створення інформаційно-аналітичних систем виділяють три підходи: локальний, глобальний та системний. Суть локального підходу полягає в тому, що інформаційні системи створюють послідовним нарощуванням задач, які розв'язуються на персональному комп'ютері. Він передбачає необмежений розвиток інформаційних систем, а тому кожну з них неможливо пізнати в цілому. До позитивних сторін даного підходу можна віднести: відносно швидку віддачу, наочність задач, простоту керування створенням систем. При цьому розрізняють і недоліки: неможливість забезпечення раціональної організації комплексів задач, дублювання, постійна перебудова програм та організації задач, що призводить до відмови самої ідеї створення інформаційної системи.

При глобальному підході спочатку розробляють проект майже повної, завершеної системи, а потім її впроваджують. Як правило, цей підхід призводить до морального старіння проекту ще до його впровадження, оскільки час його розробки може перевищувати період оновлення технічних, програмних та інших засобів, використаних у ньому.

Системний підхід до створення інформаційної системи – це комплексне вивчення економічного об'єкта як одного цілого з представленням частин його як цілеспрямованих систем і вивчення цих систем та взаємовідносин між ними. При системному підході економічний об'єкт розглядається як сукупність взаємопов'язаних елементів однієї складної динамічної системи, яка перебуває в стані постійних змін під

впливом багатьох внутрішніх і зовнішніх чинників, пов’язаних процесами перетворення вхідного набору ресурсів в інші вихідні ресурси [7].

Концептуального значення в сучасних умовах динамічного розвитку економіки набувають параметри трансформації і використання інформації, які акумулюють зміст терміну «інформаційне забезпечення». Із позицій стратегічного менеджменту інформаційне забезпечення – це, насамперед, процес задоволення потреб користувачів у інформації, необхідній для обґрунтування і прийняття стратегічних рішень. Організація належного стану інформаційного забезпечення можлива лише за умови адекватного супроводу, зокрема управлінського та технічного. Найбільш важливим є управлінський: визначення обсягу і структури інформації, необхідної для менеджерів різних рівнів; забезпечення ефективної системи акумулювання інформації; чітке встановлення параметрів і налаштування системи обміну інформацією; застосування надійних методик захисту наявної інформації; використання адаптованої інформації для обґрунтування та прийняття стратегічних рішень. Технічний супровід інформаційного забезпечення передбачає засоби комунікації та комп’ютерну техніку.

Кожен керівник прагне організувати роботу свого підприємства так, щоб усі бізнес-процеси виконувалися чітко, згідно з наміченим планом, без збоїв, з витратою мінімуму часу на механічну паперову роботу. Нині найефективнішим способом організації бізнесу є комплексна автоматизація бізнес-процесів на базі створення власної або впровадження готової інформаційної системи, адаптованої під конкретну компанію замовника. Механізми автоматизації бізнес-процесів дозволяють скоротити витрати будь-якого виробництва і зробити бізнес більш ефективним.

Середовище існування підприємства умовно можна поділити на дві частини: зовнішнє по відношенню до підприємства середовище (макрооточення і безпосереднє оточення) і внутрішнє середовище. Завдання менеджменту полягає в тому, щоб забезпечувати підтримку балансу між підприємством і зовнішнім середовищем шляхом створення продукту і його обміну в зовнішньому середовищі на необхідні для забезпечення життєдіяльності підприємства ресурси.

Вплив на зовнішнє середовище може проявлятися в різних формах, надаючи сприятливі умови і можливості для ефективного функціонування або створюючи загрози для його існування.

Ближнє (безпосереднє) оточення інакше називають діловим середовищем компанії. Воно має властивість безпосередньо впливати на діяльність підприємства, тому говорять, що воно складається з факторів прямого впливу. Також існує зворотний зв'язок між підприємством та його діловим середовищем, тобто підприємство може

впливати на своє безпосереднє оточення. У таблиці 1 наведені показники, які визначають вплив факторів зовнішнього середовища.

Таблиця 1 – Показники зовнішнього середовища підприємства [7]

Фактори	Аналіз та показники впливу зовнішнього середовища підприємства
Постачальники	– показник якості сировини (за видами) і матеріалів, комплектуючих виробів, запасних частин і т. д.; – показник якості нормативно-методичної та техніко-економічної документації, яка надходить на підприємство; – прогноз зміни умов поставок та виконання договірних обов'язків.
Споживачі	– тенденції зміни кола потреб основних споживачів товарів підприємства; – прогноз зміни параметрів ринку за обсягом і асортиментом товарів; – прогноз зміни доходів споживачів; – прогноз зміни складу і значень ознак сегментації ринку всередині країни і у світі.
Конкуренти	– аналіз якості, цін та конкурентоспроможності товарів конкурентів; – аналіз організаційно-технічного рівня виробництва основних конкурентів; – прогнозування конкурентоспроможності та питомої ціни товарів основних конкурентів; – прогнозування ринкової стратегії основних конкурентів.
Контактні аудиторії	– аналіз ставлення до підприємства і його товару фінансових кіл регіону (країни), засобів масової інформації, державних установ, суспільних організацій та ін. – розробка заходів щодо поліпшення відношень з контактною аудиторією.
Маркетингові посередники	– аналіз структури та стратегії торгових посередників та уточнення спільно з ними стратегії маркетингу просування товарів; – налагодження контактів з агентствами щодо надання маркетингових послуг (рекламні агентства, консалтингові підприємства, підприємства маркетингових досліджень та ін.); – встановлення стосунків з кредитно-фінансовими установами.
Законодавство з податкової політики та зовнішньо - економічної діяльності	– формування банку даних з податкової систем та зовнішньоекономічної діяльності; – аналіз впливу податків, митних зборів, квот, ліцензій та інших показників на ефективність роботи підприємства; – підготовка пропозицій щодо удосконалення законодавства з податкової системи і зовнішньоекономічної діяльності.

Кожне підприємство має потребу в бізнес-процесах, оптимально організованих для виживання в умовах глобальної конкуренції і динамічного бізнес-середовища. Ще більш важлива здатність підприємства швидко і рішуче реагувати на зміни навколишнього середовища. Для цього підприємству необхідно мати єдиний фундамент, що забезпечує цілеспрямований рух. Таким фундаментом є стратегічні цілі компанії.

Таблиця 2 – Показники внутрішнього середовища [7]

Фактори	Аналіз та показники впливу внутрішнього середовища підприємства
Маркетинг	– продукція (роботи, послуги) підприємства; – обсяг і концентрація продажів, базові споживачі продукції; – життєвий цикл основних товарів; – канали збуту: кількість, сфера дії, контроль; – ефективність організації продажів, знання потреб споживачів; – імідж товарів або послуг, їх репутація і якість; – цінова стратегія і гнучкість ціноутворення.
Виробництво	– вартість, доступність сировини і відносини з постачальниками; – розташування об'єктів та їх використання; – система контролю основних фондів, оборотність основного капіталу; – технічна ефективність об'єктів і використання обладнання; – рівень вертикальної інтеграції; – ефективність, вартість і прибутковість обладнання; – технологічний і витратний потенціал; – дослідження та інжиніринг, нові технології, інновації; – патенти, торгові марки.
Фінанси	– ресурси корпоративного рівня; – податкова діяльність; – фінансова стійкість, здатність використовувати альтернативні фінансові стратегії; – дивідендна політика; – ефективність бухгалтерського обліку та фінансового плануванняі; – система фінансових коефіцієнтів.
Персонал	– управлінський персонал: досвід і навички; – виробничий персонал: досвід і спеціальні навички; – ефективність трудових ресурсів; – ефективність кадрової політики.
Організаційна культура і організація управління	– імідж і престиж фірми; – філософія компанії, норми і цінності; – навички, здібності, інтереси вищого рівня управління, стиль лідерства; – система планування; – система інформаційних потоків та прийняття рішень; – організаційна структура; – ефективність системи контролю виконання.

Застосування на підприємстві формалізованих методів стратегічного управління дозволяє більш обґрунтовано визначати цілі інвестицій і оптимально планувати інвестиційну діяльність, більш повно враховувати проектні ризики, оптимізувати використання наявних ресурсів і уникати конфліктних ситуацій, контролювати виконання складеного плану, аналізувати фактичні показники і вносити своєчасну корекцію в хід робіт, накопичувати, аналізувати і використовувати надалі досвід реалізованих планів. У таблиці 2 наведені показники впливу внутрішнього середовища.

У процесі взаємодії організації із зовнішнім середовищем стратегічне управління цікавить насамперед те, як повинно вести себе підприємство в довгостроковій

перспективі, щоб в умовах конкурентної взаємодії з іншими домагатися підтримки балансу в обміні із зовнішнім середовищем.

Вплив на зовнішнє середовище може проявлятися в різних формах, надаючи сприятливі умови і можливості для ефективного функціонування або створюючи загрози для його існування.

Отже, будь-яка цілеспрямована діяльність організовується на основі представлення про цілі діяльності на шляхах їх досягнення. Цілісність при формуванні механізмів управління у виробничій системі має свої особливості, оскільки власники і різні соціальні групи, які приймають участь у виробничому процесі, по різному представляють собі цілі діяльності підприємства та пріоритети їх досягнення. Тому, в інтересах формування дійового цілеспрямованого механізму управління важливо встановити об’єктивне представлення складу і взаємозв’язку цілей виробничої системи підприємства та суб’єктивне їх представлення, яке визначається місцем суб’єкта в системі та його поведінки.

Висновки. Впровадження сучасних інформаційних технологій значно полегшує та спрощує виконання організаційно - управлінських, технологічних та контрольних функцій суб'єкта господарювання, а ведення обліково-звітної інформації - здійснювати управлінсько-економічну діяльність, оперативно приймати оптимальні рішення, досягати високих результатів показників економічної діяльності та задовольняти потреби споживачів.

Рішення проблеми своєчасного і адекватного інформаційно-аналітичного забезпечення стратегічного управління пов’язано зі застосовуванням сучасних апаратних, програмних, інформаційних і технологічних засобів, системне використання яких має на увазі організацію інформаційних систем підтримки ухвалення рішень. Успішна реалізація стратегії підприємства можлива лише за умови наявності досконалої інформаційної системи. У той же час інформаційно-аналітичне забезпечення стратегічного управління необхідно формувати, зважаючи на обрану стратегію, оскільки від цього залежатиме і специфіка подання даних. Важливою умовою вироблення стратегічних рішень, які втілюються у стратегії підприємства є постійний аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища та здійснення контролю за результатами діяльності.

Література :

1. Годин В.В. Управление информационными ресурсами: 17-модульная программа для менеджеров “Управление развитием организации”. Модуль 17 / В.В. Годин - М. : ИНФРА-М, 2000. – 352 с.

2. Смирнова Е. В. Анализ сегментов бизнеса как инструмент стратегического управления организацией [Электронный ресурс] / Е. В. Смирнова, И. Ю. Цыганова // Экономический анализ: теория и практика – 2014. – № 38. – С. 16-24.

3. Карпець О. С. Концептуальний модельний базис оцінки фінансового стану підприємств / О. С. Карпець // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. – 2014. – Випуск 6. Частина 2. – С. 178-182.

4. Титаренко І. В. Удосконалення процесу інформаційного забезпечення як інструменту ефективного управління підприємством / І. В. Титаренко // Міжнародний збірник наукових праць. – Випуск 1(19). – С. 349-353.

5. Євчук Л. А. Стратегічне управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств : Монографія / Л.А. Євчук. – Миколаїв : Вид-ць Прокопчук Т.Ю., 2010. – 340 с.

6. Миллер С. Успешная реализация стратегических решений / С. Миллер, Д. Уилсон,Д. Хиксон // LongRangePlanning. – Oxfordetc., 2004. – vol. 37, №3. – P. 201 – 218.

7. Мандражи, З. Р. Інформаційне забезпечення стратегічного управління підприємством [Текст] / Зарема Рефатівна Мандражи // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 20. – С. 251-256. – ISSN 1993-0259.

УДК 658.150.14

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

М.В. Романчик, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, Стільник В.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості управління активами аграрних підприємств в Україні. Управління активами підприємств є основою ефективної діяльності підприємств, яка впливає на конкурентоспроможність підприємства та визначає напрями його подальшого розвитку.

Ключові слова: активи, управління активами, оборотні активи, необоротні активи.

Постановка проблеми. В умовах переходу до ринкових відносин важливою частиною майна, яка забезпечує функціонування суб'єктів господарювання є активи підприємств. Активи аграрних підприємств безпосередньо впливають на ефективність господарської діяльності цих підприємств. На сучасному етапі економічного розвитку більшість аграрних підприємств відчувають дефіцит активів. Основною причиною такого явища стала відсутність на українських підприємствах ефективної системи управління активами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом останніх років у науковій літературі все більше звертається увага на проблеми управління активами аграрних підприємств. Над обґрунтуванням теоретичних, методологічних та практичних аспектів даного питання працюють науковці та дослідники з різних країн світу, а також України.

Зокрема, хочеться звернути увагу на роботи І.А. Бланк [1], Л.А. Демчук [2], М.Н. Крейнина [3] та В.Я. Пляксієнко [4].

Виклад основного матеріалу дослідження. Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство повинно мати у своєму розпорядженні визначене майно, що належить йому на правах власності або володіння. Все майно, яким володіє підприємство і яке відображене в його балансі, називається активами підприємства.

Активи є економічними ресурсами підприємства у формі сукупних майнових цінностей, що використовуються у господарській діяльності з метою одержання прибутку.

Активи аграрних підприємств підрозділяються за багатьма класифікаційними ознаками, основними з яких є: за формами функціонування (матеріальні активи, нематеріальні активи, фінансові активи); за характером участі в господарському

процесі швидкості обороту (оборотні активи, позаоборотні активи); за характером обслуговування видів діяльності (операційні активи, інвестиційні активи); за характером фінансових джерел формування (валові активи, чисті активи); за характером володіння (власні активи, арендовані активи); за ступенем ліквідності (активи в абсолютно ліквідній формі, високоліквідні активи, середньоліквідні активи, малоліквідні активи, неліквідні активи).

Основою управління активами аграрних підприємств є формування цих активів.

Активи підприємств, також, поділяються на необоротні та оборотні.

Оборотні активи – це грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначенні для реалізації та споживання протягом операційного циклу.

Оборотні активи включають запаси матеріальних цінностей, векселі одержані, дебіторську заборгованість (поточну), поточні фінансові інвестиції, грошові кошти та їх еквіваленти тощо

Усі активи, що не є оборотними, класифікуються як необоротні. До них відносяться нематеріальні активи, незавершене будівництво, основні засоби, довгострокові фінансові інвестиції, довгострокова дебіторська заборгованість, відстрочені податкові активи, інші необоротні активи.

У відповідності з класифікацією активів на оборотні та необоротні, будується актив балансу.

Формування активів аграрних підприємств пов’язане з трьома основними етапами їх розвитку на різних стадіях життєвого циклу:

1. Створення нового підприємства Це найбільш відповідальний етап формування активів, особливо при створенні великих підприємств. Активи, що формуються на цьому етапі, визначають потребу в стартовому капіталі, умови отримання прибутку, швидкість обороту цих активів, рівень їхньої ліквідності тощо.

2. Розширення, реконструкція та модернізація діючого підприємства. Цей етап формування активів підприємства можна розглядати як постійний процес його розвитку в розрізі основних стадій його життєвого циклу.

3. Формування нових структурних одиниць діючого підприємства, наприклад, дочірніх підприємств, філій тощо. Цей процес може здійснюватися шляхом формування нових структурних майнових комплексів за рахунок нового будівництва або придбання готової сукупності активів у формі цілісного майнового комплексу. Варіантами такого придбання є приватизація діючого державного підприємства, купівля збанкрутілого підприємства тощо.

Другий і третій етапи формування активів є формою інвестиційної діяльності діючого підприємства.

Для забезпечення ефективної діяльності аграрного підприємства в майбутньому періоді процес формування його активів повинен носити цілеспрямований характер. Основною метою формування активів підприємства є виявлення і задоволення потреби в окремих їхніх видах для забезпечення операційного процесу, а також оптимізація їх складу для забезпечення умов ефективної господарської діяльності.

Також, зустрічаються численні ситуації, коли активи підприємства створюються не в процесі поступового формування, а шляхом одноразового їх придбання у формі цілісного майнового комплексу. Цілісний майновий комплекс є господарським об'єктом із закінченим циклом виробництва і реалізації продукції (робіт, послуг), розміщений на наданій йому земельній ділянці.

Сукупність активів підприємства як цілісного майнового комплексу потребує інших підходів до оцінки їх вартості порівняно з оцінкою окремих видів активів. У процесі цієї оцінки повинні бути враховані витрати праці на формування такого цілісного майнового комплексу; оптимальність пропорцій сформованої структури його активів і їх спроможність генерувати прибуток; ступінь фізичного і морального зносу окремих видів активів; ефективність віддачі нематеріальних активів і ряд інших чинників.

Існують різні методи оцінки активів підприємств (таблиця 1).

Таблиця 1 – Система основних методів оцінки активів підприємства як цілісного майнового комплексу*

№ з/п	Методи оцінки	Різновиди методів оцінки
1.	Метод балансової оцінки	1. Оцінка, що фактично відображається сукупною вартістю активів. 1. Оцінка за поновлювальною вартістю активів. 2. Оцінка за вартістю продуктивних активів
2.	Метод оцінки вартості заміщення	1. Оцінка за фактичним комплексом активів. 2. Оцінка з урахуванням гудвіла
3.	Метод оцінки ринкової вартості	1. Оцінка за вартістю, що котирується. 2. Оцінка за аналоговою вартістю
4.	Метод оцінки майбутнього чистого грошового потоку	1. Оцінка при незмінному обсязі чистого грошового потоку. 2. Оцінка за часом, що змінюється в обсязі чистого грошового потоку.
5.	Метод оцінки на основі регресивного моделювання	3. Оцінка на основі внутрішніх чинників. 4. Оцінка з врахуванням зовнішніх чинників
6.	Експертний метод оцінки	

* Таблиця побудована на основі джерела [1]

В процесі управління активами аграрних підприємств виникає необхідність оцінки сукупної вартості активів підприємства як цілісного майнового. Так, у сучасних умовах найбільшого поширення отримують: купівля окремих підприємств з метою диверсифікації операційної діяльності, проникнення на інші регіональні або товарні ринки, усунення конкурентів; злиття (поглинання) окремих діючих підприємств з метою посилення спільного виробничого і фінансового потенціалу; приватизація державних підприємств тощо.

Для більш ефективного управління аграрними підприємствами України, необхідно проводити аналіз динаміки складу, структури активів, який надає можливість встановити розмір відносного і абсолютного зменшення або приросту всього майна компанії та окремих його видів. Так, приріст активу свідчить про розширення діяльності підприємства або про результат впливу інфляції.

Тому виробляючи аналіз причин збільшення вартості майна підприємства, слід обов'язково враховувати вплив інфляції, оскільки її високий рівень призводить до серйозних відхилень номінальних даних від реальних в балансовому звіті.

Що стосується звуження господарської діяльності, то вона може бути обумовлена скороченням платоспроможного попиту на товари, послуги та роботи даного підприємства, а також обмеженням доступу на ринки напівфабрикатів, матеріалів, сировини або включенням дочірніх підприємств в активний господарський оборот за рахунок материнської компанії. Так зміна структури майна сприяє виникненню певних можливостей для основної та фінансової діяльності, а крім цього, надає певний вплив на оборотність сукупних активів.

Також, окрім управління матеріальними активами, важливо пам’ятати і про нематеріальні активи. Нематеріальні активи — це немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані та утримуються підприємством з метою використання протягом періоду більш як один рік для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи для надання в оренду іншим суб'єктам ринку. При управління нематеріальними активами слід дотримуватись певних завдань (рис.1).

Ще одним важливим фактором управління активами аграрних підприємств є оцінка майнового стану підприємства за допомогою горизонтального і вертикального аналізів.

Горизонтальний аналіз статей балансу ґрунтується на вивченні динаміки показників, а також визначення їх відносних і абсолютних змін. А вертикальний аналіз активних статей балансу вивчає структуру майна, а також причини її зміни. При

проведенні даного аналізу встановлюється питома вага статей по відношенню до вартості оборотних і необоротних активів та до валюти балансу.

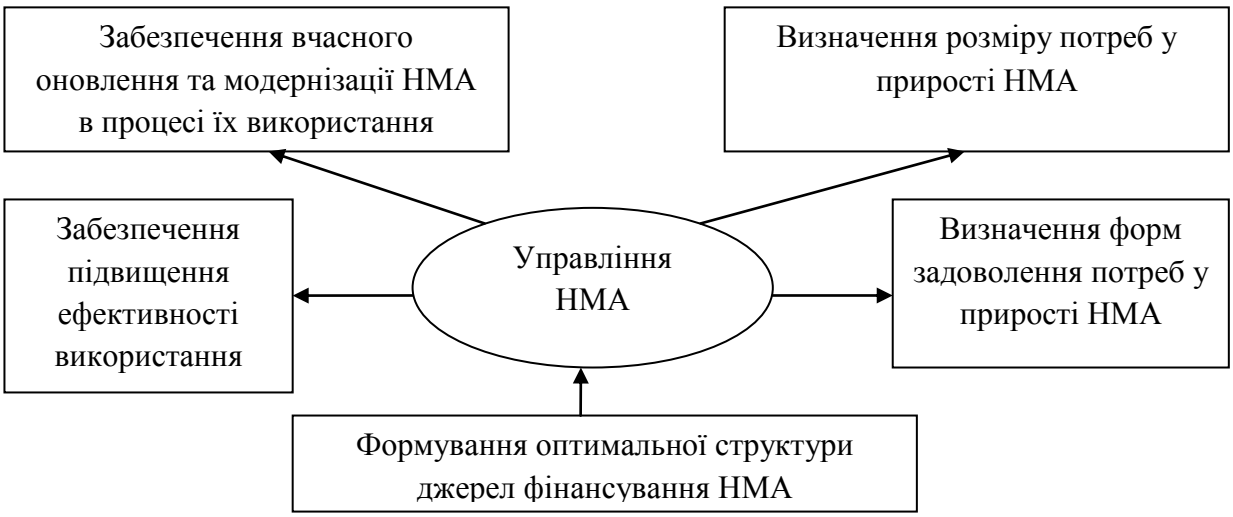

Рисунок 1 – Основні завдання управління нематеріальними активами підприємства*

*Побудовано на основі [4]

Облік інфляційних процесів здійснюється тільки при формуванні вартості основних засобів. Коригуючи їх первісну вартість необхідно здійснювати облік переоцінки, а після цього відображати активи за відновної вартості в обліку. Тому, з'ясовуючи, яка структура і склад активів, слід визначати величину приросту вартості цих активів за рахунок переоцінки.

Слід врахувати, що переоцінка виробничих запасів, товарів і готової продукції у вітчизняній обліково-аналітичній практиці не виконується. З цієї причини приріст їх вартості знаходиться під прямим впливом інфляційного чинника.

Частка участі кожного виду майна в зміні сукупних активів відображається в показниках структурної динаміки. Аналізуючи їх можна зробити висновок, в які активи вкладені недавно залучені фінансові ресурси, або які активи зменшилися через відтік фінансових ресурсів.

Очевидно, що структура майна безпосередньо залежить від специфіки діяльності підприємства. Так, наприклад, промислові компанії хімічної галузі, машинобудування, приладобудування, суднобудування відрізняються підвищеним рівнем фондомісткості. Вони мають у своєму складі майно до 70% від основних фондів. А різні підприємства торгівлі, сервісу, громадського харчування розташовують іншим структурним

побудовою. Тут на частку основних фондів припадає 20-30%, а це означає, що оборотні фонди складають 70-80%. В аграрних підприємствах України, також, зазвичай, необоротні активи становлять 20-30 %, а оборотні активи – 70-80 %. Таким чином, оцінка структури майна повинна завжди виходити з індивідуальних і галузевих особливостей конкретної компанії.

Аналізуючи співвідношення між необоротними і оборотними активами, можна зробити висновки про прискорення чи сповільнення засобів підприємства у досліджуваному періоді.

Наступним етапом аналізу є вивчення складу, структури, динаміки активів і пасивів. Такий аналіз дозволяє з'ясувати причини зміни валюти, дати оцінку, співвідношення відповідних активів і пасивів у загальному підсумку балансу, зробити інші загальні висновки щодо фінансового стану підприємства.

Висновки. Управління активами аграрних підприємств України є дуже важливим для ефективного функціонування цих підприємств як на даний момент, так і в майбутньому. Загалом, правильно організоване управління активами аграрних підприємств є основою діяльності підприємства. Джерела формування активів сільськогосподарських підприємств у ринкових умовах не є оптимальною, що випливає з недостатності на підприємствах власного капіталу, та накопиченням обсягів дебіторської і кредиторської заборгованості. Також, при управлінні активами аграрних підприємств варто звертати увагу на інфляційні процеси в Україні, так, як це досить вагомо може викривити ситуацію, в якій підприємство опинилося насправді.

Література :

1. Бланк І. А. Фінансовий менеджмент / І.А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2012. – 656 с.

2. Демчук Л. А. Особливості кругообороту оборотних засобів в сільськогосподарських підприємствах // Науковий вісник НАУ. – К., 2011. – № 35. – С. 183-189.

3. Крейнина М. Н. Финансовый менеджмент / М.Н. Крейнина. – М. : Дело и сервис, 2013. – 304 с.

4. Плаксієнко В.Я. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах / В. Я. Плаксієнко, Л. О. Мармуль, Т. Г. Маренич. - С : Центр учбової літератури, 2014. - 98 с.

5. Чухно А. Інтелектуальний капітал: сутність, форми і закономірності розвитку / А.Чухно // Економіка України. – 2014 – № 11. – С. 49-55.

УДК 635.071

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АНАЛІЗ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

В. В. Солонюк, магістр

Науковий керівник : канд. екон. наук, Стільник В. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості сучасного стану виробничого потенціалу галузі рослинництві. Виробничий потенціал підприємства має важливе значення та є основою ефективної діяльності підприємств, який впливає на конкурентоспроможність підприємства та визначає напрями його подальшого розвитку.

Ключові слова: виробничий потенціал, управління виробничим потенціалом, галузь рослинництва.

Постановка проблеми. Сучасний стан агропромислового комплексу перебуває в досить неоднозначному стані. Саме тому нагальною проблемою постає підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції та формування ефективної системи управління, головною задачею якої являється повноцінна реалізація виробничого потенціалу галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями щодо визначення потенціалу підприємства займалося багато вчених, але, на нашу думку, найбільш точне визначення дав Б. М. Мочалов, який вважає, що економічний потенціал країни, галузі, підприємства характеризується об'ємом виробництва матеріальних благ та послуг, які можна досягнути в перспективі, при оптимальному використанні наявних ресурсів. [1]

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з цього визначення, можна зробити висновок, що елементами виробничого потенціалу галузі рослинництва є земля, основні виробничі й оборотні засоби і технологія. Провідне місце в цьому переліку займає технологія, яка дозволяє без суттєвого збільшення виробничих ресурсів та персоналу підвищити ефективність виробництва. Ефективна технологія повинна поєднувати послідовну сукупність технологічних операції, в основі яких лежить взаємодія природного та людського фактора, яка спрямована на створення нового сільськогосподарського продукту.

Головним завданням реалізації виробничого потенціалу можна вважати створення стабільного, відтворювального процесу виробництва. Ефективна реалізація виробничого потенціалу дозволяє не лише створити новий продукт, а й досягти

розширеного відтворення виробничих ресурсів, тобто підвищення родючості ґрунтів, оновлення матеріально-технічної бази та використання інноваційних технологій.

Слід відмітити, що земля вважається головним виробничим ресурсом в сільському господарстві. Так як Україна багата на родючі ґрунти, серед яких виділяються чорноземи, можна зробити висновок про значний потенціал рослинництва в нашій країні. Проте сучасний стан ведення землеробства не відповідає науковим принципам, що призвело до незадовільного стану сільськогосподарських угідь, у зв'язку з цим природна родючість ґрунтів суттєво знизилась. На сьогоднішній день виробництво сільськогосподарської продукції практично неможливе без внесення мінеральних добрив та інших засобів хімізації.

Розглянемо посівні площі основних сільськогосподарських культур в таблиці 1, щоб оцінити потенціал підвищення родючості ґрунтів.

Таблиця 1 Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур, %*

	2009 р.	2010р.	2011 р.	2012р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
Уся посівна площа	26990	26952	27670	27801	28329	27239	26902
Зернові культури	15837	15090	15724	15449	16210	14801	14739
у тому числі							
пшениця	6852	6451	6781	5772	6684	6061	6867
жито	468	286	284	303	284	187	152
ячмінь	5122	4505	3787	3425	3359	3041	2826
овес	433	326	288	310	252	247	213
кукурудза на зерно	2149	2709	3620	4625	4893	4691	4123
просо	119	95	169	191	98	103	112
гречка	273	225	311	300	189	140	133
рис	25	29	30	26	24	10	12
зернобобові	371	429	374	318	280	227	250
Технічні культури	6545	7296	7441	7854	7869	8437	8350
у тому числі							
цукрові буряки (фабричні)	322	501	532	458	280	331	237
соняшник	4232	4572	4739	5194	5051	5257	5105
ріпак	1060	907	870	566	1017	882	682
соя	644	1076	1134	1476	1370	1806	2158
льон-довгунець	2	1	2	2	2	2	2
Картопля і овоче-баштанні культури	1950	1967	2028	2023	1961	1900	1823
у тому числі							
картопля	1409	1408	1439	1440	1388	1348	1291

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8
овочі відкритого ґрунту (без насінників)	451	462	498	494	483	463	440
Кормові культури	2658	2599	2477	2475	2289	2101	1990
у тому числі							
кормові коренеплоди (включаючи цукрові буряки на годівлю худоби)	247	244	236	230	224	216	213
кукурудза на силос і зелений корм	485	473	445	497	393	346	309
однорічні трави (включаючи посіви озимих на зелений корм)	585	583	531	499	469	408	393
багаторічні трави (укісна площа посіву минулих років та безпокривні трави посіву поточного року)	1289	1238	1207	1195	1152	1119	1027
Площа чистих парів	1523	1465	1211	1247	981	830	612

* ст. 131, статистичний збірник «Україна в цифрах» за 2015 рік

Структура посівних площ представлена зерновими та зернобобовими, технічними культурами, картоплею і овоче-баштанними культурами, кормовими культурами. Питома вага кожної із складових поступово змінюється. Це можна проаналізувати за допомогою рисунка 1.

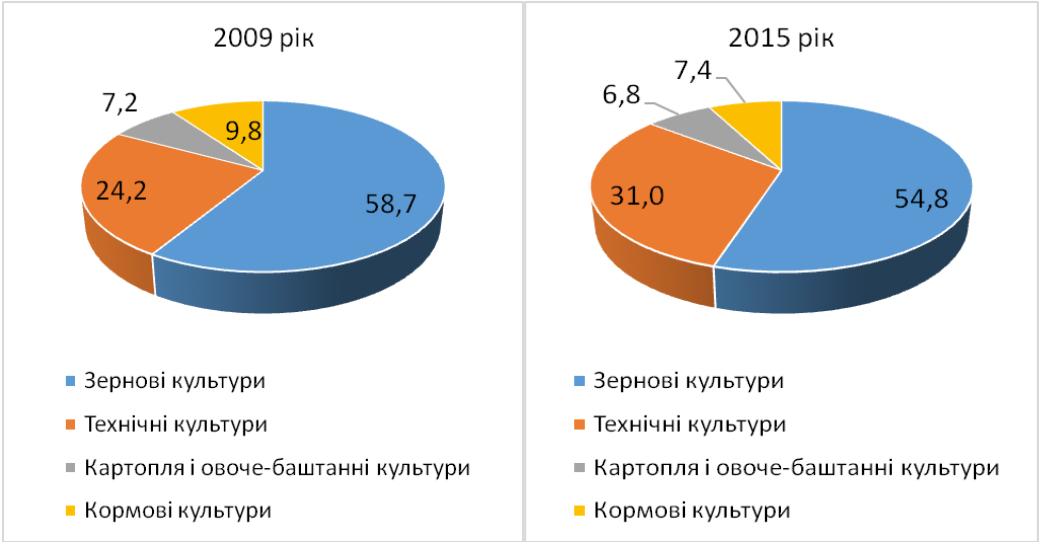

Рисунок 1 – Зміна структури посівних площ основних сільськогосподарських культур

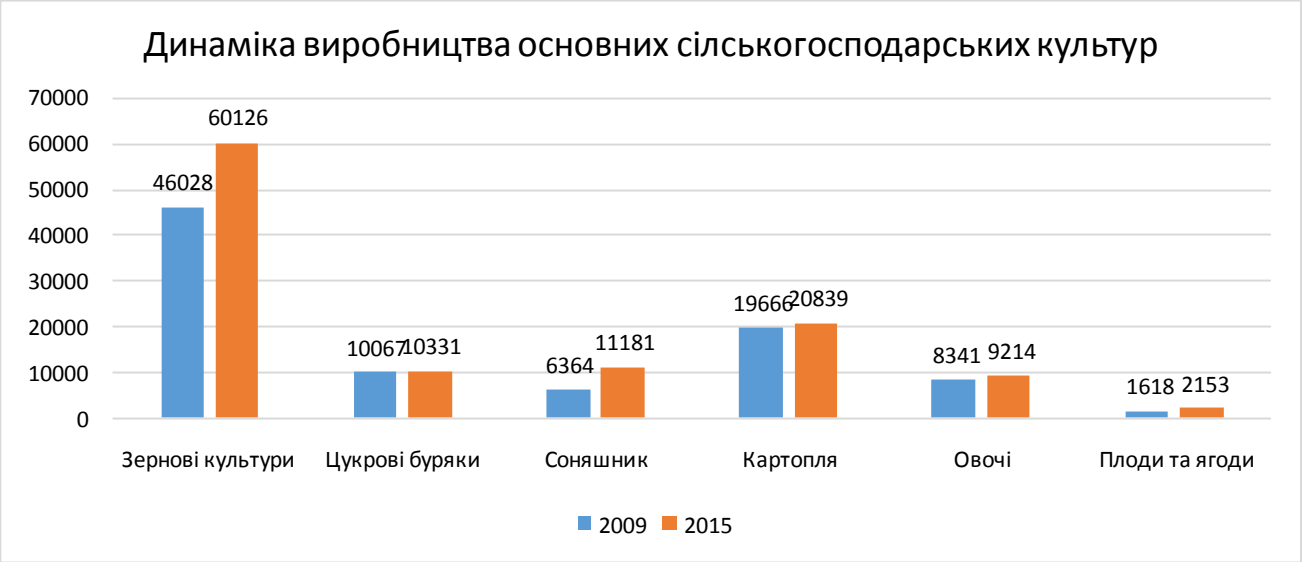
Аналізуючи дані, можна зробити висновок, що відбулося незначне зниження частки зернових культур, картоплі і овоче-баштанних культур, а також кормових культур в загальній структурі посівних площ. Слід відмітити суттєве зростання частки технічних культур, а саме на 6,8%, в період з 2009 по 2015 рік. Цей показник свідчить про недотримання виробниками науково обґрунтованої структури посівів, що призводить до суттєвого виснаження ґрунтів та зниження показника родючості. Також

слід відмітити зменшення площ чистих парів більше ніж удвічі, що беззаперечно впливає на показник родючості ґрунтів.

Дана проблема потребує вирішення, для цього потрібно заохочувати виробників сільськогосподарської продукції запроваджувати науково обґрунтовані сівозміни. Науково обґрунтована сівозміна базується на раціональній структурі посівних площ, яка забезпечує максимальний вихід продукції з кожного гектара сівозмінної площі при мінімальних затратах праці і коштів; виборі найцінніших попередників під культуру з урахуванням її господарського значення та біологічних особливостей, природно-економічних умов та технології вирощування. [3]

Таблиця 2 Виробництво основних сільськогосподарських культур, тис. т*

	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р
Зернові культури	46028	39271	56747	46216	63051	63859	60126
у тому числі							
пшениця	20886	16851	22324	15763	22279	24114	26532
жито	954	465	579	677	638	478	391
ячмінь	11833	8485	9098	6936	7562	9046	8288
овес	731	459	506	630	467	613	489
кукурудза на зерно	10486	11953	22838	20961	30950	28497	23328
просо	139	117	279	157	102	178	213
гречка	189	134	282	239	179	167	128
рис	143	148	170	160	145	51	63
зернобобові	622	592	491	473	372	481	502
Цукрові буряки (фабричні)	10067	13749	18740	18439	10789	15734	10331
Соняшник	6364	6772	8671	8387	11051	10134	11181
Ріпак	1873	1470	1437	1204	2352	2198	1738
Соя	1044	1680	2264	2410	2774	3882	3931
Льон-довгунець (волокно)	1	0	1	2	1	1	1
Картопля	19666	18705	24248	23250	22259	23693	20839
Овочі	8341	8122	9833	10017	9873	9638	9214
Однорічні трави на сіно	866	953	936	917	953	1004	977
Багаторічні трави на сіно	2903	3238	3443	3294	3424	3926	3124
Плоди та ягоди	1618	1747	1896	2009	2295	1999	2153
Виноград	469	408	522	456	575	436	386

* ст. 131, статистичний збірник «Україна в цифрах» за 2015 рік

Рисунок 2 – Порівняння валових зборів основних сільськогосподарських культур в період з 2009 по 2015 рік

Аналізуючи виробництво основних сільськогосподарських культур можна зробити висновок, що відбулося суттєве підвищення валових зборів в період з 2009 по 2015 рік. Валові збори зернових зросли на 30,6%, що свідчить про суттєве збільшення урожайності, враховуючи зменшення посівних площ. В першу чергу, це пов'язано з використання господарствами більш продуктивних сортів, та нових ефективних технологій вирощування. По цукровому буряку, картоплі, овочам, плодам та ягодам можна побачити незначне підвищення валових зборів, що наряду з незначним зменшенням посівних площ свідчить про підвищення урожайності.

Найбільший приріст валового збору спостерігається у соняшника, зростання склало 75,7%, що свідчить про суттєве підвищення ефективності вирощування, особливо враховуючи зростання посівних площ лише на 20,6%.

Особливої уваги потребує урожайність, яку можна вважати одним із найважливіших показників ефективності вирощування сільськогосподарських культур.

Аналізуючи вище наведені дані можна зробити висновок, що в період з 2009 по 2015 рік зросла урожайність практично всіх сільськогосподарських культур окрім рису, але, нажаль, господарствам не вдається досягти світових рівнів. Це свідчить про високий потенціал сільськогосподарського виробництва, але за умови використання господарствами нових сортів та гібридів, а також суворого дотримання новітніх технологій вирощування.

Головним завданням формування ефективної системи управління сільськогосподарськими підприємствами слід вважати пошук вирішення проблеми

невідповідності форм власності і методів управління ними. Нажаль, більшість підприємців досі не в змозі відійти від консервативних методів управління, що гальмує процес повноцінного використання виробничого потенціалу галузі.

Таблиця 3. Урожайність основних сільськогосподарських культур, ц з 1 га

	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Зернові культури	29,8	26,9	37,0	31,2	39,9	43,7	41,1
у тому числі							
пшениця	30,9	26,8	33,5	28,0	33,9	40,1	38,8
жито	20,7	16,7	20,7	22,7	22,8	25,8	25,9
ячмінь	23,7	19,7	24,7	21,1	23,4	30,1	29,5
овес	17,6	14,8	18,1	20,9	19,4	25,1	23,2
Кукурудза на зерно	50,2	45,1	64,4	47,9	64,1	61,6	57,1
просо	13,6	13,7	17,8	10,3	13,1	18,0	18,9
гречка	7,4	6,7	9,9	8,7	10,6	12,2	10,0
рис	58,3	50,5	57,3	62,1	60,0	50,0	53,4
зернобобові	17,5	15,1	14,6	15,6	14,5	21,4	20,4
Цукрові буряки (фабричні)	315	279	363	411	399	477	436
Соняшник	15,2	15,0	18,4	16,5	21,7	19,4	21,6
Ріпак	18,5	17,0	17,3	22,0	23,6	25,4	25,9
Соя	16,8	16,2	20,4	17,1	20,5	21,6	18,4
Льон-довгунець (волокно)	6,5	4,0	5,9	8,6	7,3	6,3	8,9
Картопля	139	132	168	161	160	176	161
Овочі	183	174	195	199	200	208	206
Однорічні трави на сіно	30,6	32,0	34,1	31,6	33,7	38,2	36,6
Багаторічні трави на сіно	32,2	35,8	38,0	36,5	38,3	45,7	38,1
Плоди та ягоди	70,7	78,2	84,9	89,9	103,5	95,2	104,5
Виноград	66,0	60,3	75,5	67,2	85,8	98,6	92,3

* ст. 131, статистичний збірник «Україна в цифрах» за 2015 рік

Одним із важливих факторів раціонального ведення сільськогосподарського виробництва є формування розмірів підприємств відповідно до умов господарювання. При всіх організаційно – правових формах розміри підприємства повинні бути такими, щоб ефективно використовувалася земля, основні виробничі і оборотні засоби. Однак, встановленню оптимальних розмірів підприємств не приділялась належна увага. Розміри підприємства вважаються тоді оптимальними, коли забезпечується ефективне

використання наявного виробничого потенціалу і досягаються кращі результати виробничої діяльності [2].

Повноцінний розвиток галузі рослинництва неможливий без використання сучасної техніки, нажаль, більшість аграрних підприємств не мають можливості розширювати та удосконалювати матеріально-технічну базу. Найбільш критична ситуація склалась серед фермерських господарств, більшість з яких не мають достатнього фінансового ресурсу та необхідності в купівлі нової техніки, перш за все це пов’язано з невеликими площами сільськогосподарських угідь. Вирішити цю проблему можливо шляхом створення кооперативів, що допоможе кільком фермерським господарствам акумулювати власні кошти для закупівлі нової техніки та забезпечити її повноцінна використання на великій площі.

Удосконалення матеріально-технічної бази дозволить суттєво підвищити ефективність виробництва, це пов’язано з можливістю повноцінного виконання всіх необхідних технологічних операцій та економією коштів, тому що застаріла техніка потребує практично щорічного капітального ремонту.

Доцільно розглянути динаміку наявності тракторів та зернозбиральних комбайнів в сільськогосподарських підприємствах.

Таблиця 4 Парк тракторів та зернозбиральних комбайнів сільськогосподарських підприємств, тис. шт. *

Роки	Трактори	Зернозбиральні комбайни
2009	169	38
2010	151	33
2011	147	32
2012	151	32
2013	146	30
2014	131	27
2015	128	27

* ст. 131, статистичний збірник «Україна в цифрах» за 2015 рік

Рисунок 3 – Динаміка наявності тракторів та зернозбиральних комбайнів в сільськогосподарських підприємствах

Виходячи з вищевказаного, слід зазначити, що виробничий потенціал підприємств слід оцінювати не лише за наявною кількістю та концентрацією виробничих засобів на одиницю земельної площі, а й ступеня новизни техніки, її раціонального використання та відповідності вимогам використовуваної технології виробництва.

Висновки. Проведений аналіз дає можливість зробити наступні висновки: галузь рослинництва має достатній виробничий потенціал, але повноцінна його реалізація потребує значних зусиль та фінансових вкладень; ефективність виробництва зростає з кожним роком, але значно поступається рівню передових країн; галузь потребує запровадження інноваційних технологій та оновлення матеріально-технічної бази; необхідно проводити навчання та перепідготовку керівництва сільськогосподарських підприємств, які дотримуються екстенсивного способу виробництва. Виправлення наявних помилок є пріоритетом розвитку галузі рослинництва.

Література :

5. 1. Мочалов Б. М. Економічний потенціал країни // Актуальні проблеми економіки, 2007. – №2. – С.54-59.

2. Лосіцька Т.І. Світовий ринок грубого зерна / Т. І. Лосіцька // Економіка АПК. –2012.– №7. – С.156 – 159.

3. Лотоненко І. В. Сівозміни / І. В. Лотоненко, Р. С. Литвинюк Харківський національний аграрний університет. – Харків, 2013. – 261 с.

4. Россоха В.В. Ефективність використання виробничого потенціалу в аграрній сфері АПК // Економіка АПК. – 2011. – №6. – С.16 – 19.

УДК 338.43:501

ОСНОВНІ РИСИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА СТРАТЕГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

А.С. Цешнатій, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, Стільник В.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні риси кадрової стратегії на підприємстві, інструменти реалізації кадрової стратегії, зміст кадрової політики в роботі з персоналом та стратегічний підхід до управління персоналом.

Ключові слова: кадрова стратегія, кадрова політика, стратегія, розвиток персоналу.

Постановка проблеми. Недосконаліть кадрової політики. Саме формування кадрової політики має складний та багатогранний процес, він може бути результативним лише тоді якщо дотримуватися певних вимог та умов, ураховуючи послідовне здійснення низки науково-дослідницьких , організаційно-управлінських дій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багато вітчизняних та зарубіжних вчених займаються цією проблемою, на протязі останніх років у науковій літературі доволі часто звертається увага на проблеми управління кадрами на підприємствах. Над обґрунтуванням теоретичних, методологічних та практичних аспектів даного питання працюють науковці та дослідники але основні здобутки належать таким, як: Т.Ю. Базаров, Л.В. Балабанова, О.Я Баранська, Т.Ю. Витко, Н.Т. Гончарук, М.М.Лагунова, І.П.Лопушинський, В.Я. Малиновський, В.М. Мартиненко, І.М.Мельник, В.М. Момот та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує багато різних точок зору щодо визначення поняття «кадрова політика». Наприклад, О.В. Крушельницька і Д.П. Мельничук вважають, що: «Кадрова політика – це сукупність принципів, методів, форм організаційного механізму з формування, відтворення, розвитку та використання персоналу, створення оптимальних умов праці, його мотивації та стимулювання»

Кадрова стратегія – це комплекс організаційних рішень і заходів, спрямованих на розробку і реалізацію найбільш важливих кадрових цілей підприємства.

Місце і роль кадрової стратегії в системі управління підприємства визначається в наступному:

- кадрова стратегія відноситься до розряду функціональних, підпорядкованих завданню реалізації головної стратегії підприємства; вона є вихідною із останньої, розвиває, деталізує і забезпечує її необхідними людськими ресурсами;

-кадрова стратегія розроблюється у зв’язку з іншими функціональними стратегіями: фінансовою, виробничою, маркетинговою, інноваційною тощо;

-кадрова стратегія є формою практичної реалізації кадрової політики підприємства.

Важливу роль в кадровій стратегії виконують інструменти реалізації цієї стратегії (рис.1).

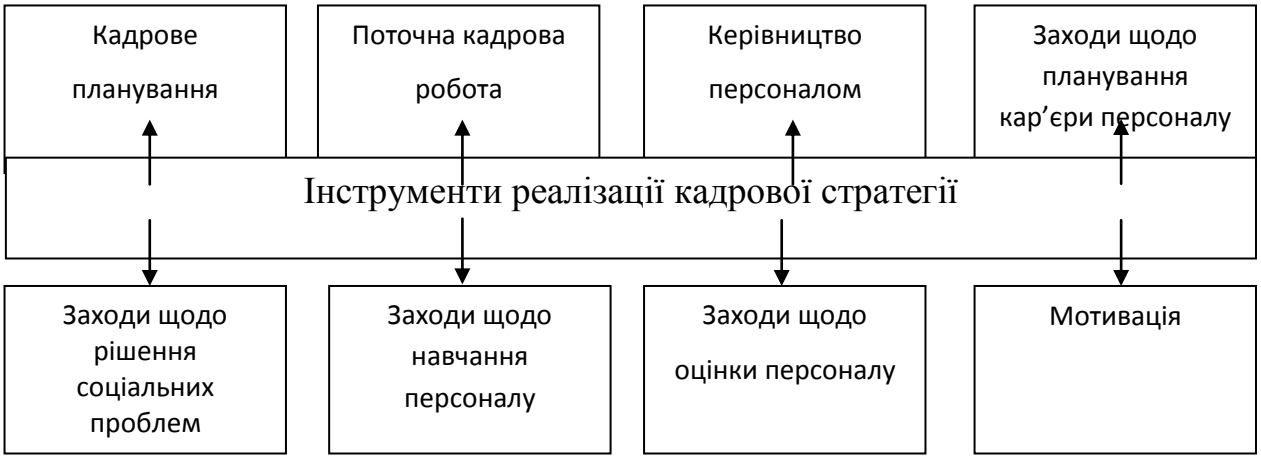

Рисунок 1 - Інструменти реалізації кадрової стратегії

Основними рисами кадрової стратегії є: її довгостроковий характер (формування психологічних установок, системи мотивації, структури персоналу, системи управління персоналом вимагає тривалого періоду часу);

Зв'язок зі стратегією організації в цілому (зміна стратегії організації вимагає коригування кадрової стратегії: зміна структури та чисельності персоналу, його навичок та кваліфікації, стилю і методів управління); Більшість провідних керівників стверджують, що кадрова стратегія є складовою частиною загальної економічної стратегії підприємств і наслідком перспективного планування їх господарської діяльності. Однак на практиці зустрічаються різні варіанти їх взаємодії. Виділяється чотири концепції планування роботи з персоналом на підприємстві:

-кадрова стратегія залежить від стратегії організації в цілому;

-стратегія організації залежить від кадрової стратегії;

-кадрова стратегія і стратегія організації в цілому взаємозалежні;

-кадрова стратегія і стратегія організації визначаються інтерактивно.

При розробці і реалізації кадрової стратегії дії керівника повинні базуватись на таких принципах, як: обумовленість кадрової політики цілями виробництва, системність, прозорість, відсутність дискримінації за віком, статтю, релігією, національністю.

Об’єктом кадрової стратегії є персонал, люди, що працюють на підприємстві. На відміну від інших основних факторів виробництва працівники наділені інтелектом, вони мають не механічну, а емоційно усвідомлену і критичну реакцію на управлінський вплив. У більшості випадків люди приходять на підприємство свідомо, з певними цілями, намірами, суб’єктивними інтересами і сподіваннями, що підприємство допоможе їх реалізувати. Значна частина працівників спроможна удосконалювати і розвивати свої ділові та професійні якості, а отже відігравати ключову роль у забезпеченні конкурентноспроможності підприємства.

Розробка кадрової стратегії та планів організаційно-технічних заходів по її реалізації по суті є процесом планування людських ресурсів, в ході якого вирішуються питання: Скільки? Якої кваліфікації? Коли? Де і за якою ціною підприємству потрібно фахівців для його ефективного розвитку ?

Є.В. Маслов визначає кадрову політика як «головний напрямок в роботі з кадрами, набір принципів, що реалізуються кадровою службою підприємства»

Таким чином, кадрова політика підприємства – це система принципів, ідей, вимог, що визначають основні напрямки роботи з персоналом, її форми і методи.

Кадрова політика визначає генеральний напрямок і основи роботи з кадрами, загальні і специфічні вимоги до них і розробляється власниками підприємства, вищим керівництвом, кадровою службою. Типи кадрової політики організації наведені на рисунку 2.

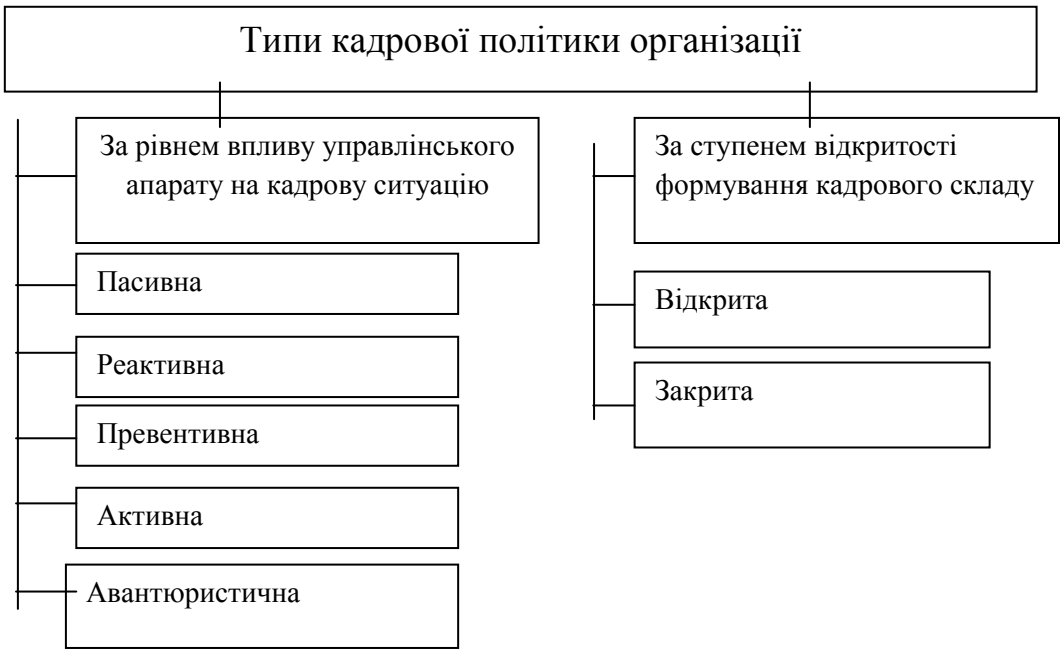

Рисунок - 2 Типи кадрової політики організації

Таким чином, змістом кадрової політика є робота з персоналом у відповідності з концепцією розвитку організації. Кадрова політика – це складова частина стратегічно зорієнтованої політики організації. Метою кадрової політика є забезпечення оптимального балансу процесів оновлення і збереження кількісного та якісного складу кадрів у його розвитку відповідно до потреб самої організації. Вона повинна відповідати вимогам чинного трудового законодавства і стану ринку праці в регіоні.

Стратегічний підхід до управління персоналом позитивно впливає на досягнення головних результатів підприємства завдяки:

- оптимізації використання персоналу – виявленню і продуктивному застосуванню потенціалу працівників шляхом розширення посадових обов'язків, переведення на інші посадові місця, реорганізації виробничих процесів;

- удосконаленню процесу прийому на роботу. Стратегічний підхід дає можливість проводити пошук і вибір кандидатів на плановій основі, сприяє зменшенню витрат і попередженню кризових ситуацій, зв'язаних з дефіцитом працівників необхідної кваліфікації;

- організації професійного навчання. Кадрова стратегія є основою для організації та проведення професійного навчання і перепідготовки персоналу підприємства у відповідності з цілями його розвитку. Якісна розробка кадрової стратегії дозволяє забезпечити необхідну кваліфікацію працівників і реалізацію бізнес проектів з найменшими витратами;

- створенню основи для реалізації інших програм управління персоналом – зміни чисельності та кваліфікаційної структури, професійного розвитку, стимулювання персоналу, тощо;

- скороченню загальних витрат на робочу силу за рахунок продуманої та послідовної політики на ринку праці. Знання власних потреб у персоналі на тривалу перспективу дає підприємству значну перевагу перед конкурентами і можливості ефективно розвиватися.

Висновки. Основою будь-якої організації і її головним багатством є люди. Людина завжди представляв собою ключовий і найцінніший ресурс, а в останні десятиліття, особливо в розвинених у ринковому відношенні країнах намітилася чітка тенденція ще більшого збільшення цієї цінності. Рівень розвитку персоналу безпосередньо впливає на конкурентні можливості фірми і її стратегічні переваги. На сьогоднішній момент часу в нашій країні значення кадрів як чинника оновлення виробництва та місце кадрової стратегії в загальній економічній стратегії підприємств далеко не завжди повною мірою усвідомлюються керівниками підприємств.

Розглянувши ряд питань, пов'язаних з типами кадрових стратегій підприємства, можна зробити висновок про те, що на сьогоднішній день першочерговим завданням бізнесу є приведення до єдиного знаменника цілей організації і цілей її співробітників. Звідси випливає необхідність узгодження стратегії організації в цілому і кадрової стратегії підприємства. Стратегія являє собою основний напрямок, характер руху, шлях, слідуючи яким організація зможе досягти поставлених цілей. Стратегія повинна не просто мати теоретичне значення, а, перш за все, активно реалізовуватися на практиці. Рішення даної задачі є першорядною для менеджерів організацій.

Література:

1. Балабанова Л. Управління персоналом : навчальний посібник / Людмила Балабанова, Олена Сардак, ; Мін-во освіти і науки України, ДонДУЕТ ім. М. Туган-Барановського. - К. : Професіонал, 2006. - 511 с.

2. http://enbv.narod.ru/text/Econom/maslov/str/04.html

3. Крушельницька О.В, Мельничук Д.П.Управління персоналом : Навч. посіб. Видання 2-ге, перероблене – К. : Кондор, 2006. – 308с.

4.Закон України «Про охорону праці».

5.Крушельницька О.В. Управління персоналом : навч. посібник / О.В. Крушельницька, Д.П. Мельничук. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Кондор, 2005. – 308 с.

6. Управління персоналом : навч. посібник / В.М. Гончаров, О.В. Додонов, І.А. Кириченко, Є.В. Гончаров, О.І. Кірнос, І.В. Точонов. – Донецьк : СПД Купріянов В.С., 2008. – 148 с.

7.Мандражи, З. Р. Інформаційне забезпечення стратегічного управління підприємством [Текст] / Зарема Рефатівна Мандражи // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2015. – Том 20. – С. 251-256. – ISSN 1993-0259.

УДК 658.11:005(477)

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

І.В. Шмідт, магістр

Науковий керівник : канд. пед. наук, доцент Каращук Л. М.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто вплив організаційної культури на результативність діяльності підприємств на основі комплексного підходу. Представлено результати дослідження за методикою К. Камерона та Р. Куінна.

Ключові слова: організаційна культура, організація, ділова репутація, мотивація, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Один із факторів, який значно впливає на результативну діяльність будь-якої організації, визначає її адаптованість до змін зовнішнього середовища та внутрішню єдність, можливість витримувати конкуренцію та забезпечувати ефективну діяльність – це її організаційна культура.

Організаційна культура (далі ОК) є внутрішнім джерелом формування ділової репутації підприємства. Вона координує всю його діяльність з моменту зародження. Якщо порівняти підприємство з живим організмом зі своїми органами, системами, живленням та продуктами діяльності, то саме організаційна культура являє собою дух підприємства. Тому не підлягає сумніву, що ОК чинить величезний вплив на всю діяльність підприємства, його розвиток та досягнення економічних і соціальних цілей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив організаційної культури на результати функціонування підприємства досліджували багато, як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Деякі зарубіжні учені пов’язують ефективність діяльності підприємств з силою культури. Кожен автор при цьому виділяє свій набір елементів культури, якими повинні володіти успішні та ефективні підприємства. Так, Д. Коттер и Д. Хескет дотримуються погляду, що «сильно розвинена організаційна культура підприємства підсилює координацію, контроль і єдність цілей підприємства з цілями працівників» [1]. Л. Аргоут вважає, що вона робить вплив на якість, а Д. Руссо особливо підкреслює вплив на прибуток [2]. Вітчизняними вченими, які здійснювали дослідження з даної теми, є: М.М. Баб’як, Є.Н. Коренєв, І.В. Мажура [3], О.П. Дяків, В. М. Островерхов та М.В. Іванюк [4]. Проте залишається потреба в з’ясуванні впливу, конкретних факторів та складових організаційної культури на розвиток та

результативність підприємства. Головним також є дослідження взаємозв'язку між організаційною культурою та конкурентоспроможністю сучасного підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. На будь-якому підприємстві ОК займає важливе місце. ОК охоплює як виробничу, матеріальну сфери, так і поведінкову, моральну, психологічну, культурну, духовну та соціальну. ОК будує бар'єри, що відгороджують організацію від небажаного зовнішнього впливу. Вона створює, так би мовити, невидиму, невідчутну на смак і дотик захисну оболонку, що тримає вкупі всі структури підприємства, а також всіх співробітників під єдиним егрегором, породженим думками та емоціями людей. ОК задає тон спілкуванню між співробітниками, створюючи неповторний унікальний психологічний клімат, колективний настрій та колективну думку всередині підприємства. Вона спонукає людей до виконання доручених їм завдань, до підвищення якості та інтенсивності роботи, зводить до мінімуму трудові конфлікти. ОК це також і система методів, форм та принципів, за допомогою яких здійснюється виховання співробітників задля їх швидшого пристосування один до одного та до організації. При цьому виховання повинно будуватися не на заборонах, а на зверненні до почуття сорому та гідності, яке при вмілому використанні може породити в людині безліч гарних чеснот, як моральних, так і професійних.

Едгар Шейн дає наступне визначення культури організації: «організаційна культура це інтегрований набір базових уявлень, які дана група винайшла, випадково розкрила, запозичила або досягла будь яким іншим шляхом в результаті спроб, вирішення проблем адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції, які досить ефективно послужили організації , щоб бути визнаними, дієвими й гідними закріплення і передачі новим поколінням членів організації » [5].

Сучасні менеджери підприємств розглядають свою ОК як потужний інструмент, що дозволяє орієнтувати всі підрозділи та окремих осіб на спільні цілі, мобілізувати ініціативу співробітників, забезпечувати відданість і полегшувати спілкування. Вони прагнуть створити власну культуру для кожної організації так, щоб всі співробітники розуміли і дотримувалися її.

К. Камерон та Р. Куїнн пропонують оцінювати організаційну культуру за двома вимірами: перший, що характеризує ступінь гнучкості за шкалою (від організаційної багатогранності до організаційної непорушності); другий вимір відрізняє критерії, що підкреслюють внутрішню орієнтацію (інтеграцію та єдність) від критеріїв, що асоціюються із зовнішньою орієнтацією (диференціацією та змагальністю) [6]. Тому, формування організаційної культури не є одноразовим актом, а являє собою процес

перевірки та підвищення відповідності культури цінностям, які закладені у її основу, додержання яких зумовлює довгострокове зростання ефективності та конкурентоспроможності підприємства.

Проведемо діагностику та вимірювання ОК за методикою К. Камерона та Р. Куїнна на прикладі сільськогосподарського підприємства ПАТ "Зелений Гай", Вознесенського району, Миколаївської обл. (рис. 1).

Тип культури. У даному підприємстві домінує ринково-бюрократичний тип організаційної культури. Підприємство фокусується на внутрішній інтеграції та зовнішній диференціації в поєднанні з необхідною стабільністю та контролем.

Відмінність організаційної культури. Відмінність між баченням організації та її нинішнім станом особливо видно в клановому та адхократичному квадрантах:

- у найважливіших характеристиках наразі переважає ринкова культура, на думку респондентів бажано розвивати турботу про людей та іноваційність, через збільшення кланової та адхократичної складових культури;

- в лідерстві домінує ринково-бюрократичний стиль, що дозволяє керівникові орієнтувати працівників на стабільно високі результати трудової діяльності, у бажаній рамковій конструкції зосереджується увага на розвитку новаторства та гнучкості організації;

- у рамковій конструкції управління найманими працівниками превалює ринково-бюрократичний тип культури, проте працівники вважають за необхідне розвивати заохочення, одностайність та участь в прийнятті рішень;

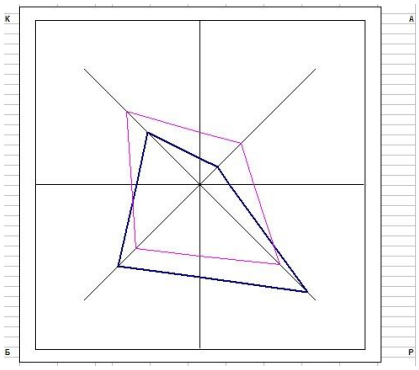
- в єднальній сутності організації, наразі, переважає бюрократично-ринковий тип культури, втім респонденти вважають, що необхідно розвивати відданість справі, взаємну довіру, традиції та прихильність до вдосконалення;

- в стратегічних цілях домінує ринково-бюрократична культура, однак, працівники схильні розвивати гуманний розвиток, високу довіру та відкритість;

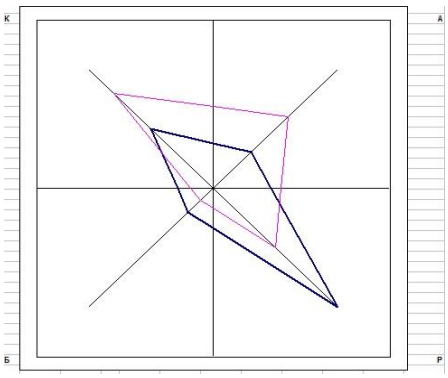
- в критеріях успіху переважає бюрократично-ринковий стиль, що відповідає стратегічним цілям, бажано зосередити увагу на розвитку стабільності, контролю та нових ресурсах.

Сила культури. Найбільш сильний у підприємстві ринково-бюрократичний тип культури, оскільки воно спрямоване на результати, виконання поставлених цілей, контроль, чітку організацію, підтримання планового ходу діяльності та стабільність.

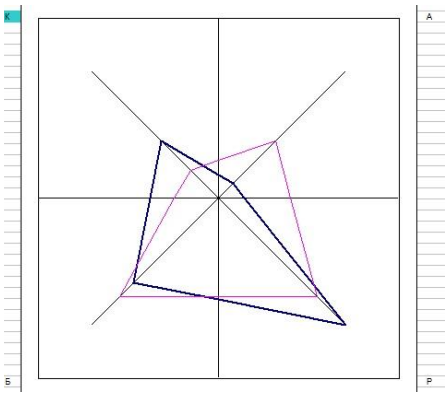
Загальна рамкова конструкція

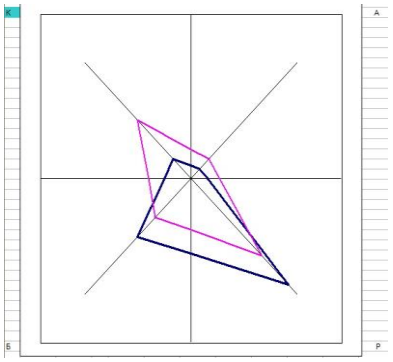
1. Найважливіші характеристики

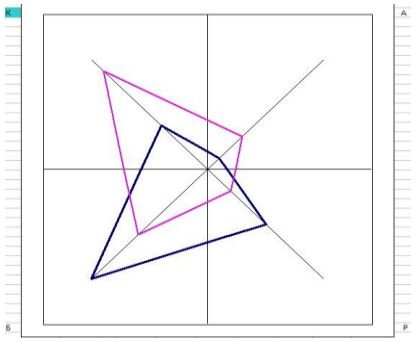
2. Лідерство

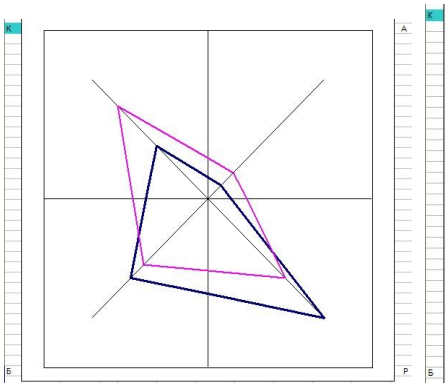
3. Управління працівниками

4. Єднальна сутність організації

5. Стратегічні цілі

6. Критерії успіху

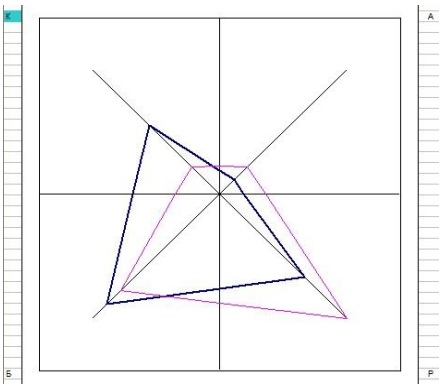

Рисунок 1 – Діагностика та вимірювання ОК за методикою К. Камерона та Р. Куїнна на прикладі сільськогосподарського підприємства ПАТ “Зелений Гай” Вознесенського району, Миколаївської обл.

Узгодженість культури. Узгодженість відображено у табл. 1.

За даними поданої таблиці видно, що тип культури рамкових конструкцій лідерства, управління найманими працівниками та стратегічних цілей, повністю збігаються, в рамкових конструкціях єднальної суті організації та критеріїв успіху – значна бюрократично-ринково культура, в найважливіших характеристиках – ринкова культура. В наслідок цього, загальний результат за 6 діаграмами дав нам ринково-бюрократичну культуру, що говорить про узгодженість наведених діаграм в цілому.

Таблиця 1 – Узгодженість культурних компонентів

Діаграма	Характеристика
1. Найважливіші характеристики	Ринкова
2. Лідерство	Ринково-бюрократична
3. Управління найманими працівниками	Ринково-бюрократична
4. Єднальна сутність організації	Бюрократично-ринкова
5. Стратегічні цілі	Ринково-бюрократична
6. Критерії успіху	Бюрократично-ринкова

Постійні зміни в зовнішньому середовищі, ускладнення у виробничій діяльності підприємств, підвищення значення фактору часу, розширення простору підприємства, збільшення обсягів та швидкості отримання інформації і нових знань підвищують значущість внутрішніх джерел економічного зростання, здатних забезпечити приріст виробництва. Найважливішим ресурсом, здатним створити гнучку, адаптивну і тим самим ефективну виробничу систему, є саме ОК підприємства, оскільки вона визначає, яким чином і з якими витратами досягаються результати його діяльності, обумовлюючи зміну співвідношення між обсягом виробництва і витратами. Визначаючи стан соціальної системи, в рамках якої всі чинники виробництва перетворяться в кінцеві результати, ОК підприємства є найважливішим інструментом управління, що лежить в основі побудови будь-якої економічної моделі діяльності [7].

На будь-якому підприємстві одразу відчуваєш атмосферу, що на ньому панує. На одних – щире почуття поваги до всього – до клієнтів, до своєї діяльності, до співробітників. На інших віє байдужістю, або панує жадібність та егоїзм тощо. Скільки є почуттів, емоцій і пристрастей у людини, всі їх можна спроектувати на загальні моделі поведінки підприємства. І ці почуття реально впливають на діяльність

підприємства. Але ОК в першу чергу впливає не на те, що люди будуть виготовляти, а на те як вони будуть це робити.

Швейцарський дослідник організаційної культури Д. Денісон розробив модель впливу ОК на ефективність організації. У даній моделі під ефективною організацією розуміється організація, здатна вирішувати проблеми внутрішньої інтеграції та зовнішньої адаптації. Вона полягає в описі взаємопов'язаного впливу на ефективність організації чотирьох факторів ОК: залучення, узгодженість, адаптивність та місія.

Дослідження ОК, проведені Д. Денісоном та В.С.Нілом, виявили зв'язок з такими показниками якості роботи: прибутковість (у тому числі віддача від активів – ROA; віддача від інвестицій –ROI; віддача від продажу – ROS); питома вага компанії в обороті ринку (частка ринку); якість продукту; зростання продажу; інновації; задоволеність працівників [8].

Узагальнюючи та доповнюючи роботи таких дослідників як О.П. Дяків та В.М. Островерхов [4], А.Е. Воронкова, М.М. Баб'як, Е.Н. Коренєв та І.В. Мажура [3], вважаємо, що вплив ОК на діяльність підприємства доцільно розглядати в єдності трьох напрямів, а саме:

1. Вплив ОК на процеси, що відбуваються на підприємстві: процеси комунікації; процеси ухвалення рішень, соціалізації; виробничий, трудовий, творчий процеси.

2. Вплив ОК на організаційну поведінку: поведінку індивіда в організації – правила, форми спілкування (формального і неформального), пріоритетність особистих або загальних інтересів, усвідомлення місії організації, ставлення працівника до підприємства та до керівника, колективізм або індивідуалізм; мотивацію – переважання інтринсивної або екстринсивної мотивації, способи мотивації, заохочення, винагороди, службове просування; соціально-психологічний клімат – психологічні умови праці, символи і значущість статусу, відчуття приналежності до спільної справи, наявність і частота конфліктів, атмосфера довіри чи напруження, ворожнечі й суперництва; групову поведінку – ставлення до влади, особливості лідерства, прийняті ролі в колективі й ставлення до них, співпраця між членами групи, її ієрархія, можливість групового прийняття рішення та ін.

3. Вплив ОК на конкурентоспроможність підприємства виявляється у формуванні позитивної репутації і привабливого іміджу підприємства та виробленого продукту (товару або послуги) серед споживачів, ділових партнерів, громадськості.

Загальний вплив організаційної культури на результативність діяльності підприємства складається із сукупності розглянутих вище напрямків її дії.

ОК безпосередньо впливає на ефективність діяльності підприємства і забезпечує досягнення її головної мети – забезпечення самоорганізації соціально-економічної системи за допомогою персоналу, підвищення трудового потенціалу підприємства.

Досягнення головної мети організаційної культури – підвищення трудового потенціалу приводить до зростання компетентності персоналу, що у кінцевому підсумку забезпечує зростання прибутку підприємства. Це пов'язано з тим, що компетентніші працівники можуть виконувати роботу на новому устаткуванні, за прогресивною методикою, генерувати нові ідеї, творчі підходи, проявляти ініціативу та пропонувати нові раціоналістичні рішення. Організаційна культура покликана виховати таку команду працівників, яка не розпадеться навіть якщо раптово зміниться керівник.

На думку Г.Л. Чайки, залежно від впливу ОК на загальну результативність діяльності організації можна говорити про її позитивну чи негативну роль. Позитивна – це та, що стимулює результативність діяльності організації та її розвиток, негативна – коли заважає її ефективному функціонуванню і розвитку.

В разі позитивної культури кожен працівник: сприймає себе як суб'єкт, чия професійно-трудова діяльність впливає на загальну результативність діяльності організації і визначає стратегію її розвитку; усвідомлює особисту відповідальність за загальний продукт спільної діяльності організації; орієнтується на пошук, розробку, вибір і втілення найбільш оптимальних способів здійснення своєї діяльності; пов'язує свою професійно-трудову діяльність із особистісним розвитком; усвідомлює взаємоадекватність особистісних і колективних критеріїв своєї діяльності [9].

Аналізуючи взаємозв'язок між культурою і результатами діяльності підприємства, можна помітити і зворотний вплив економічної ефективності підприємства (або його комерційного успіху) на культуру. Успіх підприємства має позитивні наслідки не тільки в плані підвищення матеріального добробуту працівників, а й розвитку в них почуття єдності та відданості своєму підприємству, віри в його майбутнє, що значно збагачує культуру підприємства. Очевидно, що дані фактори здійснюють визначальний вплив на процес розвитку культури підприємства і відіграють суттєву роль у забезпеченні поширення його базових принципів серед персоналу. І, навпаки, серйозні невдачі підприємства можуть призвести до ситуації загальної пригніченості, депресії, почуття невпевненості і страху, підриваючи тим самим і наявну на підприємстві культуру. Тому, управління організаційною культурою повинно постійно перебувати у центрі уваги керівництва, підпорядковуватися досягненню матеріальних та духовних цілей при пріоритеті духовного у будь-якій сфері діяльності.

Висновки. Таким чином, ОК є нематеріальним чинником розвитку підприємства. Її вплив на діяльність підприємства підтверджується дослідженнями зарубіжних, вітчизняних фахівців та діяльністю успішних підприємств. В цій публікації ми узагальнили дослідження різних вчених, які стосуються кількісної та якісної оцінки впливу ОК на діяльність підприємства. У тому числі ми запропонували розрізняти вплив ОК на процеси, що відбуваються на підприємстві, на організаційну поведінку та на конкурентоспроможність.

Література :

1.Коттер Д. П. Корпоративна культура і продуктивність [Електронний ресурс] / Д. П. Коттер, Д. Л. Хескетт. — Режим доступу: www.denisonculture.com

2.Осовська Г. В. Основи менеджменту : навч. посібник / Г. В. Осовська, Ш. В. Копитова . — К.: Кондор, 2009. — 581 с.

3. Воронкова А. Е. Корпорації: управління та культура / А. Е.Воронкова, М. М. Баб'як, Є. Н. Коренєв, І. В. Мажура; під ред. А. Є. Воронкової. — Дрогобич: Вимір, 2006. — 367 с

4.Дяків О. П. Особливості формування корпоративної культури та її вплив на розвиток трудового потенціалу підприємства [Електронний ресурс] / О. П. Дяків, В. М. Островерхов, М. В. Іванюк. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2011_14 _1/Dyakiv2.pdf

5.Шейн Е. Х. Організаційна культура і лідерство / Е. Х. Шейн ; пер. з англ. під ред. В. А. Співака. — 2002. — 336 с.

6.Камерон К. С. Діагностика та зміна організаційної культури / К. С. Камерон, Р. Е. Куїнн ; пер. з англ. під ред. І. В. Андрєєвої. — 2001. — 320 с.

7.Дюк А. А. Взаємозв'язок організаційної культури та організаційного розвитку та позитивний їх вплив на стратегічний розвиток підприємства. [Електронний ресурс]/ А. А. Дюк. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2010_33/Zmist/23PDF.pdf

8.Денісон Д. Р. Організаційна культура [Електронний ресурс] / Д. Р. Денісон, В. С. Ніл. — Режим доступу : http://www.denisonconsulting.com/

9.Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера : навч. посібник / Чайка Г. Л. — К. : Знання, 2005. — 442 с.

УДК 338.23:343.3

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ

О.В. Шовікова, магістр

Науковий керівник: канд.екон.наук, доцент Рябенко Г.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті наведено дослідження теоретичних аспектів банкрутства підприємства, наведено економічні наслідки неплатоспроможності підприємств.

Ключові слова: банкрутство, кризовий стан, неплатоспроможність, збиткові підприємства, антикризове управління, кредитор.

Постановка проблеми. Нестабільність та кризовий стан економіки України, що спостерігається в останні роки негативно впливає на всі галузі економіки. Характерним для цього періоду є значний спад виробництва, постійне знецінення грошей та зниження попиту на продукцію. Зазначені фактори негативно впливають на діяльність підприємств та призводять їх до неплатоспроможності та є основними причинами стійкої тенденції збільшення кількості збиткових підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у вирішення проблемних питань з банкрутства та антикризового управління вітчизняними підприємствами зробили вчені України: Андрущак М., Благун І., Бланк І.,Ляшенко Г., Шершеневич Г. та ін.

Постановка завдання. Метою статті є опрацювання теоретичних аспектів сутності банкрутства підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перехід економіки України від адміністративно-командної системи до ринкової економіки супроводжується нестабільністю та постійними змінами, що, як відомо, призвело до системної економічної кризи в країні. Нестабільність та кризовий стан економіки негативно впливає на всі сфери суспільного та економічного життя країни. Для цього періоду характерний значний спад виробництва, постійне знецінення грошей та зниження попиту на продукцію. Все вище перераховане негативно впливає на діяльність окремих підприємств, більшість з них стає неплатоспроможними, заходять в глибоку кризу. Така ситуація вимагає вирішення проблем окремих підприємств на державному рівні, шляхом використання інституту банкрутства.

Згідно Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» банкрутство — це визначена господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [5].

Трактування сутності банкрутства в українській економічній думці умовно можна розділити на наступні групи: результат дії ринкових механізмів; наслідок неплатоспроможності; метод конкурентної боротьби; - засіб державного регулювання.

Досить розповсюдженою є точка зору, що банкрутство — це результат прорахунків підприємства під час дій у конкурентному ринковому середовищі

Деякі українські науковці подають своє тлумачення цього поняття. Так, Благун І. розглядає банкрутство, як невід'ємний елемент ринкової економіки, який дає змогу перерозподілити обмежені ресурси та ефективно їх використовувати [2, с. 46].

За визначенням Бланка І.О., банкрутство — це реалізація катастрофічних ризиків підприємства в процесі його фінансової діяльності, в результаті якої воно неспроможне задовольнити у встановлений строк вимоги, пред'явлені з боку кредиторів і виконати зобов'язання перед бюджетом [3, с.37].

На думку Ляшенко Г., банкрутство в умовах ринкової економіки є наслідком незадовільного управління підприємством, нехтування впливу різноманітних факторів мікро- і макросередовища, а тому правомірно його розглядати як плату за економічну свободу у виборі напряму господарської діяльності, ринків збуту, у ціноутворенні, найманні робочої сили [6, с.103].

Схожих поглядів дотримується Петренко В. П., який вважає, що в умовах ринкового середовища банкрутство — плата за свободу вибору системою менеджменту підприємства стратегії та тактики його поведінки на ринку, розплатою за управлінські помилки у стратегічному плануванні, хибні цілі і прийняти для їх досягнення рішення, наслідком чого повинно бути невідворотне включення механізму фінансового банкрутства — розорення боржника кредиторами [7, с.67].

Дещо інший напрямок трактування дає Третяк О., який розглядає банкрутство суто як наслідок неплатоспроможності суб'єкта. Так, на думку науковця, банкрутство — пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі нездатність юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити вимоги своїх кредиторів у встановлений для цього строк[9, с.25].

Шершеневич Г.Ф. вважає, що банкрутством варто вважати неспроможність, пов'язану з такою поведінкою боржника, що заподіює шкоду кредиторам [10, с.63].

Цікава позиція Жилиньского С., що крім зазначених понять оперує таким поняттям, як неплатоспроможність. Він вважає, що все починається з неплатоспроможності. Так, якщо вона виявляється зовсім непосильна для боржника та останній втрачає всяку можливість розрахуватися з кредиторами, то такий неплатник тим самим здобуває нову якість — стає неспроможним[4, с.92].

Схожих поглядів дотримується Андрущак Є.М., на його думку банкрутство — визнане судовими органами незадовільне господарське становище фізичної чи юридичної особи, ознакою якого є припинення розрахунків за зобов'язаннями через нестачу активів у ліквідній формі [1, с.29].

Даний підхід теж цілком має право на існування, оскільки дає чіткий критерій щодо визнання суб'єкта банкрутом — його неплатоспроможність.

Поддєрьогін А.М. трактує банкрутство, як комплексне поняття, що функціонально має задовольняти наступним умовам:

1. Бути механізмом запобігання непродуктивному використанню активів підприємств.

2. Бути інструментом реабілітації підприємств, які опинилися на межі банкрутства, однак мають значні резерви для успішної фінансово-господарської діяльності в майбутньому.

3. Сприяти якнайповнішому задоволенню претензій кредиторів [8, с.123].

Загальним для більшості робіт наведених науковців-економістів є факт розгляду теорії та методології фінансового керування підприємством в умовах банкрутства, що вже настало, є суттєві розробки за рішенням проблем прогнозування кризового фінансового стану.

Існуючі різниці в поглядах, в основному, можна пояснити тим, що науковці розглядають по суті один процес (банкрутство), але різні його стадії. Частина з них більшу увагу привертають до першопричин (результат дії ринкових механізмів), інші — на результативні ознаки (наслідок неплатоспроможності).

Економічними наслідками банкрутства підприємства є:

1. Для держави факт визнання підприємства банкрутом призводить до зменшення надходження податків та обов'язкових платежів до бюджету та позабюджетних фондів, оскільки підприємство припиняє своє існування, як суб'єкт підприємницької діяльності. Визнання підприємства банкрутом призводить до погіршення макроекономічних позицій в країні та розбалансування економіки в цілому.

2. Для населення визнання підприємства банкрутом несе теж негативні наслідки. Населення недоотримує необхідні товари та послуги, порушується рівновага на ринку між попитом та пропозицією, що може призвести до підвищення роздрібних цін.

3. Для партнерів підприємства банкрута відбувається розрив господарських зв'язків та технологічних ланок, погіршення фінансового стану підприємства, що викликано невиконанням банкрутом своїх зобов'язань, це може призвести до

невиконання взятих на себе підприємством-партнером зобов'язань, щодо виконання робіт, виробництва товарів.

4. Робітники підприємства-банкрута втрачають свої робочі місця, позбавляються заробітної плати, поповнюючи ряди безробітних.

5. Кредитори отримують збитки за операціями з підприємством-банкрутом, крім того, існує вірогідність недостатності ліквідаційної маси майна для задоволення всіх вимог кредиторів.

Висновки. Отже, розглянувши економічні наслідки визнання підприємства банкрутом, можна зробити висновок, що це негативне явище для всіх суб'єктів підприємницької діяльності. Головним наслідком визнання підприємства банкрутом для самого підприємства є припинення його діяльності.

Література :

1. Андрущак Є.М. Удосконалення інституту банкрутства / Є.М. Андрущак // Фінанси України. — 2009.— №9. — С.29—33.

2. Благун І.Ю. Проблеми неплатоспроможності та банкрутства підприємств в економіці України / І.Ю. Благун // Економіст (укр.). — 2009. — №8. — С.46—49.

3. Бланк І.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання / І.О. Бланк — К. : КНЕУ, 2003. — 207 с.

4. Жилинський С.О. Банкрутство: причини, наслідки, організація протидії / С.О. Жилинський // Вісник КНТЕУ. — 2009. — №1.— С. 91—95.

5. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 р. №2344—XII (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. — Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua.

6. Ляшенко Г.В. Банкрутство в системі державного регулювання / Г.В. Ляшенко // Науковий вісник. — 2009. — № 1. — С.103—108.

7. Петренко В.П. Механізм банкрутства підприємства / В.П. Петренко // Фінанси України. — 2010. — №2.— С.67—70.

8. Поддерьогін А.М. Фінанси підприємств : Підручник / А.М. Поддерьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк, С.О. Булгакова, А.П. Куліш — К. : КНЕУ, 2005. — 546 с.

9. Третяк О.І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти / О.І. Третяк // Фінанси України. —2007. — № 4. — С. 25—26.

10. Шершеневич Г.Ф. Формування системи показників оцінки фінансового стану підприємства для оцінки ймовірності банкрутства / Г.Ф. Шершеневич // Економіст. — 2010. — №9. — С. 63—65.

Кафедра управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств

УДК 338.432:633.1:001.895

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

І.С.Долженкова, магістр
Науковий керівник: канд.екон. наук, доцент Іваненко Т.Я.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено методичні основи розвитку зернвиробництва на інноваційній основі. Висвітлено основні напрями інноваційного розвитку та визначено фактори впливу на ефективність впровадження інноваційних технологій у галузі рослинництва.

Ключові слова: інновації, інноваційний потенціал, зерновиробництво, інноваційний розвиток.

Постановка проблеми. Зерновий сектор України є стратегічною галузю економіки держави, що визначає обсяги, пропозиції та вартість основних видів продовольства для населення країни, зокрема продуктів переробки зерна і продукції тваринництва, формує істотну частку доходів сільськогосподарських виробників, визначає стан і тенденції розвитку сільських територій, формує валютні доходи держави за рахунок експорту. Зернова галузь є базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу та основою аграрного експорту.

Розвиток вітчизняного агропромислового виробництва та його основної ланки – сільського господарства значною мірою визначається рівнем освоєння нових технологій, інноваційно-інвестиційної привабливості аграрного сектору економіки й досягнутою ефективністю виробництва. Рослинництво є важливою галуззю сільського господарства, яка впливає на стан продовольчої безпеки країни та є сировинною базою для розвитку більшості агропродовольчих підкомплексів. У зв’язку з цим, економічний ріст аграрного сектору забезпечується інтенсивністю інноваційної діяльності, її напрямами та результативністю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про розвиток зерновиробництва, теоретичні й практичні питання організації та управління інноваціями на підприємствах пишуть багато науковців: О.С. Височан, М.А. Мартинюк, О. Горбатюк, В. Геєць, М. Зубець, Д. Крисанов, П. Саблук та інші. Але питання розвитку

зерновиробництва за рахунок інновацій є відкритим і потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження сучасних інноваційних підходів для розвитку зерновиробництва з метою підвищення врожайності та підвищення конкурентноспроможності продукції на ринку.

Виклад основного матеріалу досліджень. У нинішніх умовах існує необхідність подолання кризових явищ у досліджуваній галузі, що сприятиме відновленню порушених відтворювальних процесів, зростанню ефективності й конкурентоспроможності виробництва продукції рослинництва. Реалізація зазначеного можлива за рахунок активізації інноваційних процесів у галузі, створення умов для організації та управління інноваційною діяльністю.

Поняття «інновація» (нововведення) в економічну науку було введено Йозефом Шумпетером, який розглядав інновацію як засіб подолання економічних криз. Однак ефективний розвиток галузевих інновацій ускладнений нерозвиненістю інноваційної інфраструктури, незадовільним фінансовим станом більшості вітчизняних товаровиробників [4].

Матеріально-технічне забезпечення зерновиробництва та ефективність праці не відповідають світовим стандартам і потребам галузі. Відсутність достатніх фінансових ресурсів стримує впровадження новітніх технологій, використання високоякісного насіння, обмежує застосування інших матеріально-технічних ресурсів. Виробництво зерна стає все більш залежним від впливів погодних факторів. Недостатніми є якість трудових ресурсів та стан науково-дорадчого супроводження зерновиробництва [5].

На даний момент в умовах господарювання вітчизняних сільськогосподарських підприємств основними напрямками впровадження інновацій є: розробка біотехнологій для створення сільськогосподарської продукції з покращеними заданими властивостями, створення нових ґрунтозахисних технологій землеробства на основі мінімального чи нульового обробітку землі, застосування енерго - та ресурсозберігаючих технологій тощо [2].

Зазначимо, що під інноваційним процесом у рослинництві розуміють систему заходів щодо проведення комплексу наукових досліджень та розробок, створення інновацій, їх освоєння з метою максимізації доходів і підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва на основі зниження витрат й підвищення її якості, що забезпечує прискорене економічне зростання та розширене відтворення галузі.

У сільському господарстві впровадження інновацій пов’язане з виведенням нових сортів рослин, порід тварин, виготовленням техніки, новими ресурсозберігаючими технологіями тощо. Тому інновації у діяльність сільськогосподарських підприємств впроваджуються у трьох напрямках:

1) інновації у сфері людського фактора – підготовка спеціалістів, здатних експлуатувати нову техніку, обладнання і технології, підвищення їх кваліфікації, перепідготовка;

2) інновації у сфері біологічного фактора – розробка і освоєння нововведень, які забезпечують підвищення родючості земель сільськогосподарського призначення, зростання продуктивності тварин та урожайності сільськогосподарських культур;

3) інновації у сфері техногенного фактора – забезпечують удосконалення техніко-технологічного потенціалу сільськогосподарського підприємства [1].

Технічні фактори, які охоплюють удосконалення існуючих та створення нових типів машин, механізацію й автоматизацію галузі рослинництва, впровадження сучасної техніки, освоєння нових джерел енергії нерозривно пов’язані із технологічними, визначають якість виробничого процесу та його результативність.

Невіддільними від технологічних і технічних факторів інноваційного розвитку рослинництва є біологічні фактори, які полягають у використанні процесів росту, розвитку та продукування рослин.

Селекційно-генетичні інновації – специфічний тип нововведень, який властивий лише для аграрного сектору. Покращити продуктивність рослин, якість продукції за рахунок більш раціонального використання грунтово-кліматичних ресурсів забезпечує цілеспрямована селекція [5].

Для ефективного впровадження інновацій у сільськогосподарські підприємства необхідно удосконалити державне регулювання цін на продукцію, розробити всебічні програми стимулювання інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств, розробити стратегію максимального використання їх інноваційного потенціалу, здійснювати активізацію впровадження інновацій на підприємствах для підвищення конкурентоспроможності продукції на ринку, розробляти фінансову підтримку для закупівлі іноземної техніки, сортів насіння, засобів захисту рослин тощо [2].

На підприємстві потрібно чітко визначатися, для чого здійснюється інновація. Залежно від того, яка поставлена мета на підприємстві, визначаються методи її досягнення, так само це дає можливість контролювати інноваційний процес відповідно до поставлених цілей.

Істотне покращення справ у рослинництві можливе лише за достатнього рівня державної підтримки галузі, вдосконалення організаційно-економічних механізмів стимулювання інноваційної діяльності. Узагальнення існуючих нововведень, які використовуються у рослинництві, дозволяють класифікувати основні напрямами його інноваційного розвитку (рис. 1) [4].

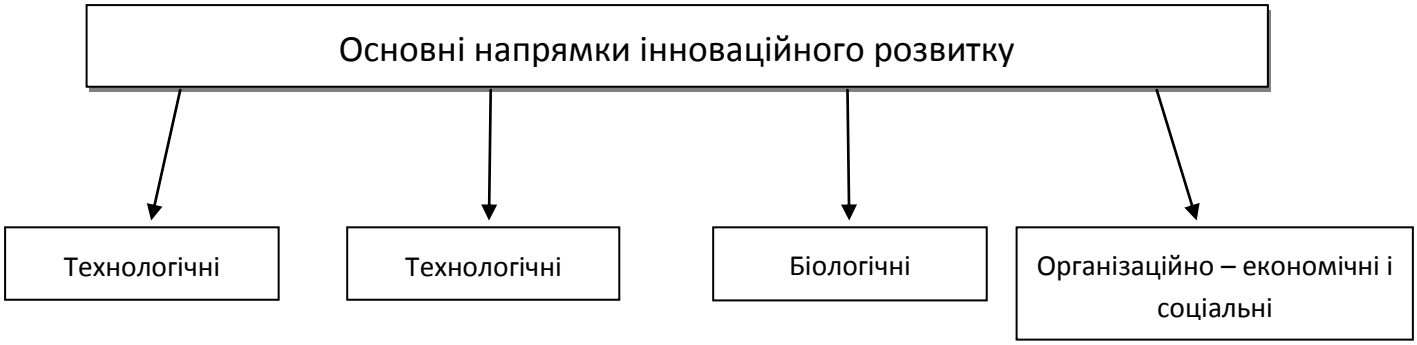

Рисунок -1 Основні напрями інноваційного розвитку рослинництва

Очевидно, що пріоритетними виступають напрями інноваційного розвитку, які можуть у відносно короткі терміни підвищити обсяги та якість продукції рослинництва, сприяти зниженню виробничих витрат, забезпечити швидку окупність капіталовкладень у розробку й освоєння інновацій. Технологічний напрям передбачає освоєння ресурсозберігаючих технологій та технологій точного землеробства.

Технічні інновації направлені на реалізацію технологічних нововведень й проявляються через розробку та впровадження нових технічних засобів, джерел енергії, формування доступної та надійної системи сервісного обслуговування техніки [5].

Біологічні інновації представлені через удосконалення сортового складу сільськогосподарських культур із використанням методів селекції й генної інженерії.

Основними організаційно-економічними інноваціями є удосконалення механізмів державного регулювання аграрного виробництва та інноваційної діяльності, організація системи зберігання, переробки й реалізації продукції рослинництва, покращення умов і підвищення безпеки праці [4].

До проблем впровадження інновацій у сільському господарстві в Україні можна віднести: відсутність належного фінансування, низький рівень державної підтримки підприємств, низький розвиток інноваційних досліджень в сільському господарстві в Україні, сезонність діяльності підприємств, різноманітність природно-кліматичних умов та вирощуваної продукції [2].

Висновок. Отже можемо зробити висновок, що під характеристикою «інновація» щодо аграрного виробництва розуміємо результат інноваційної діяльності, реалізованої у вигляді нового або поліпшеного продукту, оригінального технологічного процесу, досконалої форми організації праці, які використовуються у практичній

діяльності або представлених на ринку для освоєння сільськогосподарськими товаровиробниками з метою одержання економічного, соціального, екологічного або інших видів ефекту, підвищення продуктивності праці, покращення якісних характеристик відтворювального процесу й підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки.

Подолання інноваційної прогалини можливо реалізувати, орієнтуючись на закордонний досвід, тобто шляхом створення інноваційної інфраструктури, яка містить у собі весь необхідний спектр державних і приватних установ та організацій, які забезпечують розвиток і підтримку всіх стадій інноваційного циклу, а саме: техніко-впроваджувальні зони, технопарки, технополіси, інноваційні центри, бізнес-інкубатори, центри трансферту технологій, венчурні фонди, мережі приватно-державного ризикового фінансування, консалтингові організації, що надають послуги із сертифікації та просування інноваційної продукції, інформаційно-виставкові центри, спеціалізовані системи підготовки кадрів для інноваційного підприємництва.

Література :

1. Височан О. С. Наукові підходи до визначення понять «інновації» та «інноваційна діяльність» у сільському господарстві / О. С. Височан, Ю. В. Пікуш // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – С. 101–104.

2. Мартинюк М. А. Інновації в сільському господарстві / М. А. Мартинюк, Т. М. Ратошнюк // Наука й економіка. – 2014. – № 2 (34). – С. 94–98.

3. Горбатюк О. Особливості впровадження інноваційної продукції в сільському господарстві // Наука й економіка. – 2012. – № 1. – С. 141, 144–145.

4. Саблук П. Т. Інноваційна діяльність в аграрній сфері та інституціональний аспект: монографія / [П. Т. Саблук, О. Г. Шпикуляк, Л. І. Курило та ін.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – 706 с.

5. Болтянський О.В., Болтянська Н.І. Аналіз основних тенденцій розвитку світової та вітчизняної сільськогосподарської техніки для рослинництва // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – К.: ВЦ НУБіПУ, 2011. – Вип. 166. – Частина 1. – С. 125–128.

УДК 633.1.003.13:00.895:631.11

ПРОБЛЕМИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА НА ІНОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЕМСТВАХ

О.А. Дриженко, магістр

В.А. Касьянова, магістр

Науковий керівник: канд.екон.наук, доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано рахунок утворення доходу від реалізації сільськогосподарської продукції. Визначено ключові проблеми, які має аграрний сектор економіки України. Обрано стратегію подолання проблем в аграрному секторі економіки України .

Ключові слова: ефективність виробництва, сільськогосподарські підприємства, аграрний сектор.

Постановка проблеми. Ефективний розвиток зерновиробництва у сучасних ринкових умовах можливий лише на основі активного впровадження інновацій. Саме інноваційний шлях розвитку цієї галузі, як свідчить досвід розвинених країн світу, є вкрай необхідним для забезпечення належного рівня конкурентоспроможності виробленого в Україні зерна як на внутрішньому, так і зовнішніх ринках. Проте слід визначити, що більшість зерновиробників використовують інновації лише частково. У зв'язку з нестачею у них коштів в нашій країні домінують так звані «мікроінновації», які не в змозі забезпечити одержання належного ефекту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам впровадження інновацій, підвищення ефективності виробництва зерна в аграрних підприємствах, а також розвитку агропромислової інтеграції присвячені дослідження та наукові праці В.Я. Амбросова, В.Г. Андрійчука, В.І. Бойка, П.І. Гайдуцького, А.С. Даниленка, М.Я. Дем'яненка, П.О. Мосіюка, О.М. Онищенка, П.Т. Саблука, Н.М. Сіренко, П.П. Руснака, О.М. Шпичака, В.В. Юрчишина, К.І. Якуби та інших.

Постановка завдання. Висвітлення сучасного стану аграрної економіки нашої країни, виявлення існуючих у цій сфері проблем і розроблення стратегії щодо їх усунення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні важко визначити, в якому цивілізаційному вимірі знаходиться аграрна економіка України: в нашій державі присутні всі технологічні епохи – від найпримітивнішої до найвисокотехнологічної. В Україні в даний період переважно розвинуті III та IV технологічні уклади, їх сумарна

питома вага складає 95%. На V технологічний уклад приходиться 5%, а шостий взагалі відсутній. У зв'язку з цим для України є проблема формування та поступового розвитку галузей новітніх п'ятого та шостого технологічних укладів, здатних якісно трансформувати розвиток аграрної економіки України та, відповідно, прискорити темпи економічного зростання.

Сьогодні в Україні за таким показником, як випуск продукції, вищі технологічні уклади — 5-й та 6-й — становлять близько 4%, причому 6-й технологічний уклад, що визначає перспективи високотехнологічного розвитку країн у майбутньому, у нашій країні майже відсутній (0,1%). Близько 58% виробленої продукції припадає на найнижчий, 3-й технологічний уклад (технології промисловості будівельних матеріалів, чорної металургії, суднобудування, оброблення металу, легкої, деревообробної, целюлозно-паперової промисловості) та 38% — на 4-й.

Основною причиною такої незадовільної ситуації є в першу чергу недостатнє фінансове забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств, в тому числі практично відсутня фінансова підтримка інноваційних досліджень державою. Зокрема, відсоток державного фінансування інноваційної діяльності протягом останніх п'яти років залишався досить незначним у загальній структурі у 2014 році становив 4,47%, а у 2015 році взагалі 0,4%. Фінансування інноваційної діяльності відбувається за рахунок власних джерел, за останні п'ять років, ця частка тільки збільшується і у 2015 році становить 97,2%.

Тому, основними пріоритетами раціонального розвитку зерновиробництва є: гарантувати забезпечення зростаючих потреб населення і переробних галузей України у зерні належної якості; наростити експорт українського зерна з метою підвищення доходів його виробників, забезпечення ефективної роботи інфраструктури ринку та збільшення валютних находжень в економіку країни; здійснити державну науково-технічну політику в розвитку селекції і насінництва зернових культур, удосконалити наукове, інформаційне та кадрове забезпечення; створити додаткові робочі місця в агропромисловому комплексі; використовувати продукцію зернової галузі за цінами, що забезпечують розширене її виробництво; забезпечити раціональне використання землі, оптимізувати структуру посівних площ, підвищити екологічну чистоту довкілля; удосконалювати ринкові механізми цінового регулювання, кредитно-фінансової системи; сформувати ринкову інфраструктуру; спрямовувати інвестиційну політику на відновлення та розвиток вітчизняного ресурсного потенціалу сільськогосподарського виробництва, переробної і харчової промисловості.

В умовах ринкової економіки одним з головних факторів успіху товаровиробника є постійне підвищення рівня конкурентоспроможності продукції. Особливої уваги потребує дослідження особливостей конкурентоспроможності продукції зерновиробництва, яка в умовах ринкової трансформації набула надзвичайної актуальності внаслідок потреби збуту продукції вітчизняними виробниками.

За даними державного комітету статистики України за період з 2011- 2015 роки рахунок утворення доходу основних сільськогосподарських культур має позитивний характер та має тенденцію до зростання (рис. 1). Важливо звернути увагу на реальний показник, тому що рівень інфляції за останні роки значно підвищився. Враховуючи цей факт, можна стверджувати, що з 2011 по 2013 роки показники практично на одному рівні, а починаючи з 2014 року (періоду різкого підвищення рівня інфляції) показники рівня утворення доходу від реалізації сількогосподарських культур значно відрізняється. У 2015 р. дохід від реалізації сільськогосподарських культур підвищився на 26% порівняно з 2011 роком враховуючи інфляційні процеси.

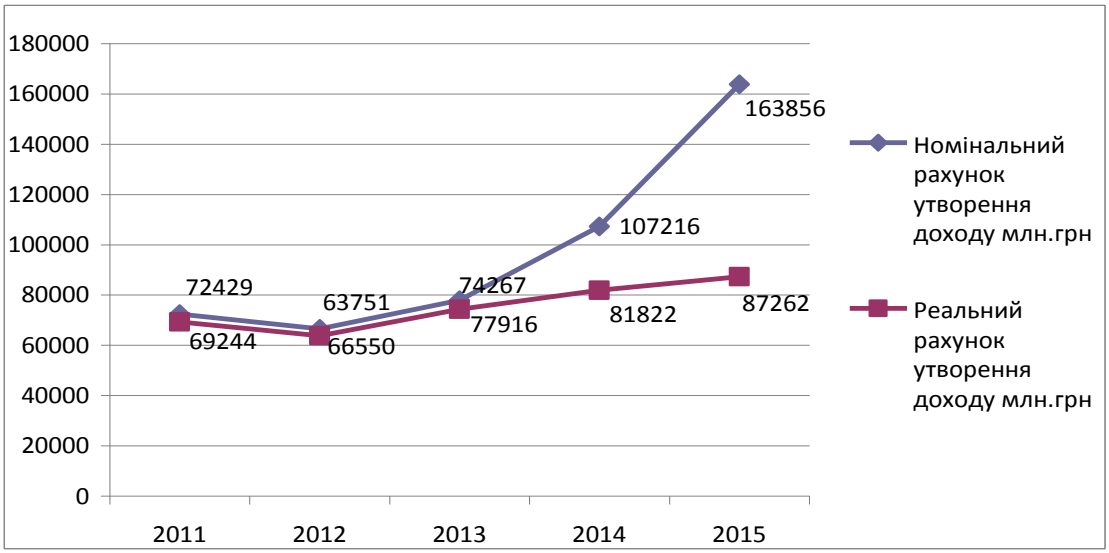

Рисунок - 1 Рахунок утворення доходу від реалізації сільськогосподарських культур за 2011-2015 роки

Враховуючи зарубіжний та вітчизняний досвід, можна виділити декілька основних пріоритетних напрямів інноваційного розвитку зернового господарства:

- реструктуризація й оновлення матеріально-технічної бази зернопродуктового підкомплексу;

- використання нових сортів, які забезпечать підвищення продуктивності та якості зерна.

- впровадження інноваційних (енергозберігаючих та інтенсивних) технологій виробництва зерна;

- удосконалення структури посівних площ в господарствах.

Важливо визначити, які ключові проблеми має аграрний сектор економіки України:

- нерівномірність розвитку різних форм господарювання (укладів) при послабленні позицій середньорозмірного виробника внаслідок створення для різних за розмірами та соціальним навантаженням економічних суб'єктів формально однакових, але не рівних умов господарювання;

- недостатність нормативно-правових засад та відсутність мотивації до кооперації та укрупнення дрібних сільськогосподарських виробників в рамках сільських громад, низька товарність виробництва продукції, ослаблення економічного підґрунтя розвитку сільських громад;

- нестабільні конкурентні позиції вітчизняної сільськогосподарської продукції та продовольства на зовнішньому ринках через не завершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності сільськогосподарської сировини та харчових продуктів;

- низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва;

- ризики збільшення виробничих витрат через зростання зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій, при зростання вартості невідновлювальних природних ресурсів в структурі собівартості;

- значні втрати продукції через недосконалість інфраструктури аграрного ринку, логістики зберігання;

- відсутність мотивації виробників до дотримання агроекологічних вимог виробництва;

- обмежена ємність внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, обумовлена низькою платоспроможністю населення;

- непоінформованість значної частини сільськогосподарських виробників про кон'юнктуру ринків та умови ведення бізнесу в галузі;

- незавершеність земельної реформи.

Стратегічне управління будь-яким підприємством у ринковому середовищі зосереджується на правильному визначенні поточних позицій підприємства на ринку, показників його господарсько-фінансової діяльності, сильних і слабких сторін. В сучасних умовах адекватність прийнятої стратегії розвитку бізнесу або території стратегічним цілям залежить від результатів стратегічного аналізу. Стратегічний аналіз формує інформаційну базу для прийняття рішення, але його методи залежать від складності внутрішнього та зовнішнього середовища господарської системи. Система

методів стратегічного аналізу та інформаційне коло джерел залежать від економічних відносин в регіоні та традиційної чи інноваційної спрямованості потенціалу господарської організації.

Для подолання цих проблем потрібно задіяти провідну стратегію. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки України повинна бути спрямована на формування ефективного соціально спрямованого сектору економіки держави, здатного задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства на основі закріплення його багатоукладності, що на даному етапі розвитку вимагає пріоритету формування різних категорій господарств (селоутворюючих господарств), власники яких проживають у сільській місцевості, поєднують право на землю із працею на ній, а також – власні економічні інтереси із соціальною відповідальністю перед громадою.

Висновки. Проведений аналіз підвищення за рахунок утворення доходу від реалізації сільськогосподарських культур, що має позитивний характер та тенденцію до зростання навіть з урахуванням інфляційних процесів в Україні.

Постійно зростає значення інноваційної діяльності для сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах господарювання. Зростаюча роль інноваційної діяльності повинна стати фундаментом стабільного й ефективного економічного зростання АПК. Останнім часом підприємства аграрного сектору зазнають серйозної кризи в інноваційній сфері і, якщо не починати активних заходів для її подолання, як з боку держави, так і керівництва підприємств, несприятливі наслідки будуть мати місце в найближчому майбутньому.

Література :

1. Верховна Рада України - офіційний сайт [Електронний ресурс] URL: http://zakon.rada.gov.ua (дата звернення 25.11.2016 р.).

2. Василенко В. Технологические уклады в контексте стремления экономических систем к идеальности // Соціально-економічні проблеми і держава : журнал. — Тернополь, 2013. — Т. 8, № 1. — С. 65-72.

3. Державна служба статистики України – офіційний сайт [Електронний ресурс] URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення 25.11.2016 р.).

4. Про інноваційну діяльність : Закон України станом на 5 грудня 2012р./ Верховна Рада України. – Київ : Парлам. вид-во, 2002. 17, [1] с. (Закони України).

УДК 338.43:633/635.003.13

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

І. О. Заболотько, магістр

Науковий керівник : канд.екон.наук, доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведений аналіз економічної ефективності виробництва продукції. Досліджено вплив показників на економічну ефективність виробництва продукції рослинництва.

Ключові слова: економічна ефективність, ефект, сільськогосподарське підприємство, рентабельність.

Постановка проблеми. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва неможливе без впровадження сучасних технологій та прогресивних нормативів витрат на вирощування сільськогосподарських культур. Тому з метою обґрунтування виробничої програми з зерновиробництва доцільно розробляти технологічні карти їх вирощування з урахуванням досвіду кращих сільськогосподарських підприємств, досягнень науки, сучасного стану техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарського виробництва і прогнозованих позитивних зрушень у найближчій перспективі. Вони повинні передбачати можливі зміни в технології, складі техніки й можливе підвищення норм внесення добрив, а також використання сучасних засобів захисту рослин. При цьому враховували вимоги ресурсозбереження та мінімального обробітку грунту, а також ґрунтозахисних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням раціональної організацій зерновиробництва та різним аспектам функціонування зернового ринку України присвячені праці вітчизняних дослідників В.Г.Андрійчука, В.М.Жука [11], С.М.Кваши [13], В. Камшського [14], П.Майора [22], О.Л. Рудої [27], В.П.Якобчука [31] та інших.

Ми погоджуємося з думкою доктор економічних наук С.М. Кваши, віце-президента Національної академії аграрних наук України та М.М. Ільчука, в тому що наназріла потреба подальших досліджень в умовах сучасних змін державного регулювання зернового ринку України - розробки планів соціально-економічного розвитку АПК України на найближчу перспективу.

Постановка завдання. Головна мета роботи полягала у проведенні аналізу сучасного стану розвитку галузі рослинництва, визначенні рівня економічної ефективності виробництва продукції в сільськомугосподарстві

Виклад основного матеріалу дослідження. Виробництво зерна – провідна галузь сільського господарства. Зернова галузь повинна забезпечити зростаючі потреби країни у високоякісному продовольчому та фуражному зерні, державні резерви зерна і ресурси його для експорту. Стабілізація і нарощування темпів виробництва зерна можливе лише на основі застосування конкурентоспроможних технологій, які забезпечують урожай зерна на рівні 50-70 ц з 1 га. Для досягнення таких результатів необхідна науково-обгрунтована і зважена державна політика щодо забезпечення сільськогосподарських підприємств коштами для матеріального забезпечення технологій та дотримання їх вимог в кожному підприємстві.

Аналізуючи структуру посівних площ основних сільськогосподарських культур в Україні в 2015 р. (рис. 1), слід відмітити дуже низьку частку кормових культур. Зернові культури займають більше половини всіх посівних площ.

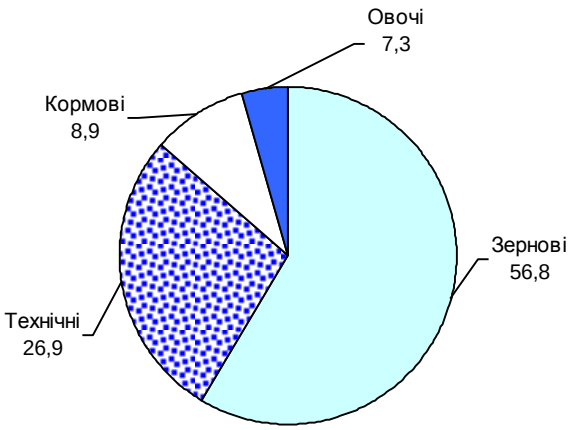

Рисунок - 1 Структура посівних площ основних сільськогосподарських культур в Україні в 2015 р.

При плануванні галузі сівозміни треба підібрати найбільш цінні культури в межах кожної групи і визначити оптимальне співвідношення між ними. Для оцінки культур використовують дані про їх фактичну врожайність у даному господарстві. Найістотнішим при встановленні структури посівних площ в сівозміні є відповідність її науковим вимогам правильного чергування культур, оскільки порушення цієї вимоги призводить до зменшення їх врожайності та валових зборів продукції. Так, якщо питома вага озимої пшениці в сівозміні буде надмірною, доведеться частково

вирощувати її повторно, внаслідок чого поширюватиметься врожайність така хвороба, як коренева гниль, і помітно знижуватиметься врожайність пшениці. При запровадженні сівозміни, складеної на основі правильної структури посівних площ, забезпечується рівномірне використання протягом року робочої сили, механізмів тощо. Запровадження сівозміни підвищує ефективність усіх агрозаходів (удобрення, застосування засобів механізації, знищення бур'янів, шкідників і хвороб тощо).

У цілому валовий збір зерна мав великі коливання за роками. Причиною були різні площі збирання культур у різні роки. Хоча зернові грають велику роль в економіці більшості сільськогосподарських підприємств, проте великі зміни площ говорять про велику залежність від різних факторів. Значні коливання врожайності культур за роками говорять про велику її залежність від погодних умов. Причиною такої ситуації є низька ефективність виробництва зерна у багатьох сільськогосподарських підприємствах, нестача у них коштів та їх кризовий стан.

Найсприятливіші природні умови для вирощування зернових культур в Україні має степова зона, до якої входить Миколаївська область. Із 9180 підприємств, які звітують за формою № 50-сг, 7592 сільськогосподарських підприємства (включаючи фермерські господарства) у 2015 році займалися виробництвом зерна та майже половина з них (48,6%) знаходились у Степу.

В 2015 році всіма категоріями господарств Миколаївської області було відведено під зернові культури 836,4 тис. га, що склало 56,3% зайнятих посівами посівних площ.

Важливою складовою системи заходів, які сприяють підвищенню продуктивності, поліпшенню якості й ефективності зернових в степових районах півдня України, а саме де знаходиться досліджуване господарство велике значення має правильне і раціональне її розміщення в полях сівозмін. Ця культура досить вимоглива до умов вирощування, зокрема до місця в сівозміні. Правильний добір попередників позитивно впливає на ефективність виробництва цієї культури. Економічною основою сівозмін є науково обґрунтована структура посівних площ, яку розробляють відповідно до спеціалізації та концентрації виробництва сільськогосподарської продукції з урахуванням природних умов і біологічних особливостей культур. Проектуючи планові завдання і структуру посівних площ для господарства, необхідно враховувати можливість забезпечення правильного чергування культур і пару. Оскільки ключовою проблемою в сільському господарстві і надалі залишається виробництво зерна.

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва неможливе без впровадження сучасних технологій та прогресивних нормативів витрат на вирощування

сільськогосподарських культур. Тому з метою обґрунтування виробничої програми з зерновиробництва доцільно розробляти технологічні карти їх вирощування з урахуванням досвіду кращих сільськогосподарських підприємств, досягнень науки, сучасного стану техніко-технологічного забезпечення сільськогосподарського виробництва і прогнозованих позитивних зрушень у найближчій перспективі. Вони повинні передбачати можливі зміни в технології, складі техніки й можливе підвищення норм внесення добрив, а також використання сучасних засобів захисту рослин. При цьому враховували вимоги ресурсозбереження та мінімального обробітку грунту, а також ґрунтозахисних технологій.

Висновки. Таким чином, стабілізувати або навіть підвищити врожайність вирощуваних сільськогосподарських культур в нинішніх умовах господарювання дійсно можна, але за умови оптимізації та чіткого слідування основним агротехнічним прийомам, на які ми звернули особливу увагу в даній статті. Найменш витратні з них - це дотримання оптимальних строків сівби, компенсація тих елементів мінерального живлення, які знаходяться в мінімумі, превентивні заходи контролю фітосанітарного стану, своєчасне прибирання та ін.

Враховуючи все вищевикладене, а також глибокий аналіз і зважений підхід до найбільш витратних елементів технології обробітку зернових і олійних культур сприятимуть підвищенню стійкості останніх до впливу несприятливих факторів зовнішнього середовища, істотної економії коштів і матеріально-технічних ресурсів, збільшенню обсягів виробництва та якості сільськогосподарської продукції, а значить, прибутковості і рентабельності виробництва.

Література :

1. Жук В.М. Наукове обґрунтування формування стратегічних запасів зерна: перспективи України в умовах глобалізації / В.М. Жук // Економіка АПК. – 2012. – №5.

2. Кваша С.М. Економічне обґрунтування програми виробництва зерна пшениці в Україні / Кваша С.М., М.М. Ільчук, І.А. Коновал // Економіка АПК. – 2013. – № 2.

3. В. Камшський. Розвиток ринку зернобобових культур в Україні / В. Камшський // Економіка АПК. – 2012. – №4.

4. Майор П. Нові зернові – запорука якісного зерна/ П.Майор // Пропозиція. – 2010. – №7. – С.12 – 14.

5. Руда О.Л. Розвиток і шляхи підвищення економічної стійкості зернової галузі / О.Л.Руда // Економіка АПК. – 2012. – №1 – С.35-37.

6. Якобчук В.П. Концептуальні аспекти формування зернового кластеру в регіоні / В.П.Якобчук, О.В. Захарша // Економіка АПК. – 2012. – №1 – С.115 – 120.

УДК 338.512:633/635(477.73)

ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

І. В. Крачун, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено питання конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств вимагає розгляду та аналізу рівня та структури в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області, визначення основних напрямів зниження витрат на виробництво сільськогосподарської продукції .

Ключові слова: собівартість, прибуток, продукція рослинництва , продуктивність праці, оборотні засоби.

Постановка проблеми. Важливі аспекти формування та розвитку теоретичної, методичної і практичної бази для забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в умовах становлення ринкових відносин не дістали належного висвітлення. Потребують подальших досліджень питання створення ефективного організаційно-економічного механізму забезпечення стійких конкурентних позицій підприємств, виявлення впливу маркетингової орієнтації на конкурентоспроможність, оцінки конкурентоспроможності підприємств при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності із врахуванням змін у динамічному макроекономічному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання конкурентоспроможності сільськогоспосподарської продукції та проблеми калькулювання її собівартості та витрат підприємства постійно знаходяться в центрі уваги багатьох відомих вчених. Значна увага цим проблемам приділена в працях таких економістів: Л. Безтелесна, В. Л. Белоусов, З.М., Борисенко, Боровскихта ін.

Постановка завдання. Дослідження факторів зменшення собівартості продукції рослинництва у сільському господарстві та виявлення можливих шляхів її зниження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під конкурентоспроможністю розуміють сукупність споживчих властивостей товару, яка забезпечує його здатність конкурувати з аналогами на конкретному ринку в певний період часу. Її ще можна визначити як порівняльну характеристику товару, що віддзеркалює комплексну оцінку

усієї сукупності його якісних та економічних властивостей (параметрів) відносно виявлених вимог ринку або властивостей другого товару.

Конкурентоспроможність підприємства повинна забезпечуватися такими показниками, як висока виробнича ефективність, яка реалізується завдяки сучасному обладнанню, технологіям, кваліфікованими працівниками та здатністю завоювати й тривалий час утримувати стійні позиції на ринку, що забезпечується завдяки ефективному використанню принципів маркетингового управління.

Сама конкурентна позиція всіх суб'єктів бізнесу має якісну і кількісну визначеність. У якісному відношенні конкурентна позиція суб'єкта бізнесу включає в себе напрямки та предмети ділової діяльності цього суб'єкта бізнесу, наявність конкурентного потенціалу, місце здійснення ним діяльності, самоокупність і рентабельність суб'єкта бізнесу [1]. У кількісному відношенні конкурентна позиція суб'єкта бізнесу являє собою точний розрахунок кількості напрямків і предметів його діяльності, масштабів конкурентного потенціалу і величини кожного з його елементів, частки ринку по кожному напрямку і предмету діяльності, термінів і швидкості проходження повного циклу цієї діяльності, розміру рентабельності (або збитковості) суб'єкта бізнесу [2].

На показники економічної ефективності виробництва і реалізації продукції тваринництва безпосередньо впивають собівартість проданої продукції та реалізаційна ціна.

Доцільно проаналізувати зміну рівня рентабельності по роках в сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області (рис. 1)

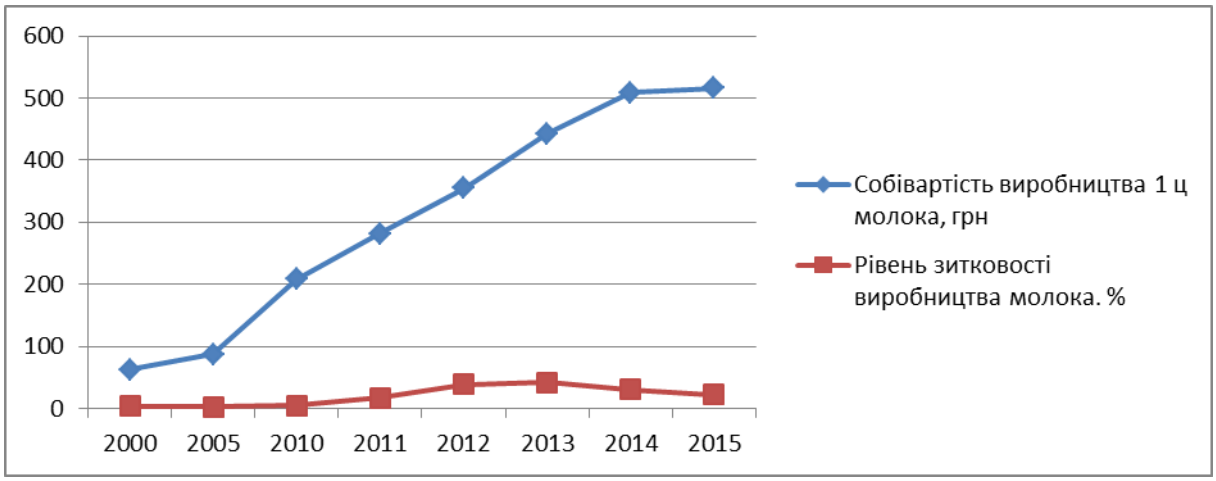

Рисунок 1 – Динаміка собівартості виробництва 1 ц молока, грн та рівня збитковості молочного скотарства, %

З метою підвищення рівня економічної ефективності підприємств необхідно прикладати зусилля щодо підвищення рівня продуктивності корів, пошуку вигідних каналів реалізації, можливості встановлення диференційованої ціни, залежно від пори року та економії матеріальних та енергетичних ресурсів за рахунок використання прогресивних енерго- та ресурсозберігаючих технологій, альтернативних джерел енергії.

Конкурентоспроможність підприємства, фірми характеризується наявністю конкурентних переваг, тобто якостей, які відсутні або менше виражені у суперників. Виникненню конкурентних переваг може сприяти використання найрізноманітніших більш вигідних виробничих ресурсів, нових технологій, кращий кадровий склад і його вища кваліфікація, надійніше фінансове забезпечення, багатший досвід і навики в організації виробничо-збутової діяльності, активніше стимулювання збуту, уміле використання маркетингу і комерційної співпраці.

У конкурентоспроможності підприємства відбиваються сукупні результати роботи всіх його підрозділів, стан їх матеріальної бази, надійність кадрового і фінансового забезпечення, рівень управління і здатність підприємства реагувати на зміну зовнішніх чинників дії, здатність адекватно і оперативно реагувати на зміну в поведінці покупців, їх смаків і переваг.

Якість товару – основний важіль забезпечення його конкурентоспроможності. Рівень якості являє собою відносну характеристику якості продукції, що базується на порівнянні значень показників якості оцінюваної продукції з базовими значеннями відповідних показників. Іншими словами рівень якості продукції - це кількісна характеристика міри придатності того або іншого виду продукції для задоволення конкретного попиту на неї у порівнянні з відповідними базовими показниками за фіксованих умов споживання.

Оцінка якості продукції передбачає визначення абсолютного, відносного, перспективного і оптимального її рівня.

Абсолютний рівень якості того чи іншого виробу знаходять шляхом обчислення вибраних для його вимірювання показників без їх порівняння з відповідними показниками аналогічних виробів. Визначення абсолютного рівня якості є недостатнім, оскільки самі по собі абсолютні значення вимірників якості не відображають ступінь його відповідності сучасним вимогам.

Відносний рівень якості визначають, порівнюючи показники продукції з абсолютними показниками якості кращих аналогічних вітчизняних та зарубіжних зразків виробів.

Рівень якості продукції під впливом науково-технічного прогресу і вимог споживачів повинен мати тенденцію до підвищення. У зв'язку з цим виникає необхідність оцінки якості виробів, виходячи з її перспективного рівня, що враховує пріоритетні напрямки і темпи розвитку науки і техніки.

По нових видах продукції доцільно визначати також оптимальний рівень якості, тобто такий рівень, за якого загальна величина суспільних витрат на виробництво і використання продукції у певних умовах її споживання була б мінімальною.

На рівень якості продукції впливає значна кількість факторів, які діють як самостійно, так і у взаємозв’язку між собою, як на окремих етапах життєвого циклу продукції, так і на кількох. Всі ці фактори можна об’єднати в чотири групи: технічні, організаційні, економічні та суб’єктивні.

Організаційним факторам іноді не приділяють стільки уваги, скільки технічним, тому дуже часто добре спроектовані і виготовлені вироби в результаті поганої організації виробництва, транспортування, експлуатації і ремонту достроково втрачають свою високу якість.

Економічним факторам одночасно властиві контрольно-аналітичні і стимулюючі властивості. До перших відносять такі, що дозволяють виміряти затрати праці, засобів, матеріалів на досягнення і забезпечення певного рівня якості виробів. Дія стимулюючих факторів призводить як до підвищення рівня якості, так і до його зниження. Найбільш стимулюючими факторами є ціна і зарплата. Правильно організоване ціноутворення стимулює до підвищення якості. При цьому ціна повинна покривати всі витрати підприємства на заходи по підвищенню якості і забезпечувати необхідний рівень рентабельності. В той же час вироби з більш високою ціною повинні бути більш високої якістю.

В забезпеченні якості значну роль відіграє робітник з його професійною підготовкою, фізіологічними та емоційними особливостями, тобто суб'єктивний фактор, який по-різному може впливати на розглянутий вище ряд факторів. Від професійної підготовки робітників, які зайняті проектуванням, виготовленням і експлуатацією виробів, залежить рівень використання технічних факторів. Більш значну роль суб'єктивний фактор зараз починає відігравати в організаційних факторах.

Еколого-економічне забезпечення конкурентоспроможності продукції рослинництва передбачає ведення економічно вигідного господарювання в аграрній сфері з використанням науково- обрґунтованих безпечних для життєдіяльності людини та навколишнього природного середовища технологій. Україна має значний потенціал для того, щоб зробити еколого-економічний фактор конкурентною перевагою своєї

продукції. Досвід багатьох поколінь аграріїв, наявність унікальних родючих чорноземів, сприятливі кліматичні умови, вдале географічне розташування, вагомий науковий потенціал створюють підґрунтя для формування законодавчої та нормативно-правової бази, яка б чітко окреслила державну політику у сфері аграрного виробництва, формування національної системи сертифікації, затвердження правил, стандартів і чіткої, ефективної системи державної підтримки та стимулювання розвитку сільськогосподарського виробництва. Адже без сильної підтримки аграрному виробникові, особливо малим організаційним формуванням, майже неможливо вистояти у конкурентній боротьбі.

Сільськогосподарська продукція, вироблена з дотриманням екологічних нормативів, є конкурентоспроможною через свою безпечність і корисність для людського організму. Незважаючи на свою відносну вищу, порівняно з традиційною продукцією, ціну, «здорова» їжа практично завжди знаходить попит внаслідок існування сегменту покупців, які не лише усвідомлюють доцільність споживання такої продукції, але й мають фінансові можливості для її придбання.

Висновки. Конкуренція - це фундаментальний принцип і основна регулююча сила ринкового товарного виробництва. Конкуренцію можна розглядати як основну форму економічної боротьби за максимальну реалізацію інтересів продавців і покупців на ринку.

З ринковою конкуренцією нерозривно пов'язані такі поняття, як конкурентоздатність підприємства і конкурентоспроможність продукції, товару. Конкурентоспроможність підприємств багато в чому зумовлює конкурентоспроможність продукції, яку воно виготовляє.

Конкурентоспроможним можна рахувати той товар, сукупність споживчих властивостей і вартісних характеристик якого визначає його успіх на ринку, тобто забезпечує його здатність бути обміняним на гроші в умовах широкої пропозиції до обміну конкуруючих товарів з аналогічними властивостями і характеристиками.

Література :

1.Безтелесна Л. Механізм забезпечення сталої конкурентоспроможності великого промислового підприємства [Текст] / Л. Безтелесна, Н. Чигир // Економіст. – 2004. – № 12. – С. 40-44.

2.Борисенко З.М. Умови економічної конкуренції в Україні [Текст] / З.М. Борисенко // Економіка України. – 2012. – № 10. – С. 4-11

УДК 631.1.016:636

РОЗВИТОК ТВАРИННИЦТВА В ГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ

Крилов М. А., студент

Науковий керівник: канд.екон. наук, доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Проаналізовано основні тенденції розвитку тваринництва в господарствах України. Проаналізовано виробництво м'яса, зміни у продуктивності поголів'я сільськогосподарських тварин.

Ключові слова: тваринництво, продуктивність, скотарство, м'ясо, молоко, виробництво кормів.

Постановка проблеми. Тваринництво важлива галузь сільського господарства України: забезпечує населення високоякісними продуктами харчування, питома вага яких становить 35% загальної калорійності і 60% потреби білка; є джерелом для виробництва промислової і лікарської сировини. Від того, наскільки добре воно буде розвинуте, багато в чому залежить і добробут країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблеми займаються багато українських вчених, а саме: В.Г. Андрійчук, О.М. Бородіна, А.Д. Діброва, С.М. Кваша та інші. Постійне дослідження та аналіз розвитку тваринництва є надзвичайно актуальною проблемою для України, адже на сьогодні спостерігається постійне скорочення як обсягів виробництва продукції тваринництва, так і поголів'я тварин.

Постановка завдання. Дослідити основні тенденції розвитку тваринництва в господарствах України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Продукція тваринництва складається з продукції нормальної життєдіяльності тварин (молоко, вовна, яйця) та продукції вирощування тварин (приплід, приріст молодняка, приріст дорослої худоби на відгодівлі і нагулі). Виробництво окремих видів продукції тваринництва обліковують в натуральних одиницях. Загальний обсяг валової продукції тваринництва визначають у вартісному виразі у поточних або постійних цінах 2010 року.

Як свідчать дані таблиці 1, в структурі валової продукції сільського господарства продукція тваринництва становить у 2015р. 29,7%. Необхідно відмітити, що господарства населення виробляють більш значущу частку продукції тваринництва 38694,4 млн грн або 36% з загального обсягу валової продукції тваринництва 71028,3 млн грн у 2015 році.

Таблиця 1 Структура валової продукції сільського господарства (у постійних цінах) Україна, 2015 р (%)

Категорії господарств	Продукція рослинництва	Продукція тваринництва
Усі категорії господарств	70,3	29,7
Сільськогосподарські підприємства	75,5	24,5
Господарства населення	64,0	36,0

Джерело: [3]

Найбільше поголів'я корів зосереджено в господарствах населення, як і в цілому великої рогатої худоби, але слід відмітити їх щорічне зниження: 1882,7 тис. голів корів у 2014 р., 1733,5 тис. голів у 2015 р. (таблиця 2). В цілому в усіх категоріях господарств спостерігається за період 2013-2016 рр. зниження кількості поголів'я тварин.

Таблиця 2 Поголів'я худоби та птиці (на 1 січня 2016 р., тис. голів) Україна

Категорії господарств	Велика рогата худоба		Свині	Вівці	Птиця
	усього	у т.ч. корови			
Господарства усіх категорій	3750,3	2166,6	7079,0	743,9	203986,2
Сільськогосподарські підприємства	1270,5	505,1	3704,0	181,4	112008,7
Господарства населення	2479,8	1661,5	3375,0	562,5	91977,5

Джерело: [3]

Скотарство як найбільш складна і надзвичайна важлива галузь сільського господарства є найважливішим індикатором стану тваринницької галуззі. Вона ґрунтується на розведені ВРХ. Головна її продукція – м'ясо і молоко. Дані таблиці 3 свідчать про тенденцію щодо зниження виробництва продукції тваринництва усіх категоріях господарств України (окрім виробництва яєць).

Провідні позиції в галузі тваринництва на даний час займає птахівництво. Народногосподарське значення птахівництва визначається його можливістю постачати цінні продукти харчування – яйця і м'ясо, які характеризуються високою поживністю, відмінними дієтичними і смаковими якостями. В Україні вирощують курей, індичок, качок, гусей, цесарок, перепілок та ін. Важливим фактором розміщення птахівництва є орієнтація на споживача. Отже, поголів'я птиці, як і виробництво яєць має тенденцію до зростання.

Таблиця 3 Виробництво продукції тваринництва в господарствах усіх категорій України

Роки	Молоко всіх видів, тис. т	Яйця від птиці всіх видів млн, шт	Вовна всіх видів, т	Мед, т
2013	11190,6	19094,1	2621	70875
2014	11132,8	19587,3	2602	66521
2015	10615,4	16782,9	2270	63615

Джерело: [3]

Важливим є дослідження виробництва м'яса в усіх категоріях господарств. Виробництво яловичини в Україні не має позитивної динаміки – з кожним роком знижується, як і споживання цього виду м'яса населенням, натомість виробництво свинини зростає.

Таблиця 4 Виробництва м'яса у господарствах усіх категорій України (у забійній вазі, тис. т)

Роки	М'ясо усього	У тому числі за видами					
		яловичина та телятина	свинина	баранина та козлятина	м'ясо	кролятина	конина
2013	2260,4	412,2	711,7	14,4	1096,2	13,9	12,0
2014	2359,6	412,7	742,6	14,4	1164,7	13,4	11,8
2015	2322,6	384,0	759,7	13,7	1143,7	13,3	8,2

Джерело: [3]

Основною господарсько-корисною властивістю сільськогосподарських тварин є продуктивність. В господарствах України питома вага спеціалізованих м'ясних порід незначна, тому основну кількість яловичини одержують від худоби молочного та молочно-м'ясного напрямів продуктивності. До важливих тенденцій в розвитку скотарства України потрібно віднести зміни у продуктивності поголів'я. В сільськогосподарських підприємствах за період 2013-2015 років відбулось зростання: середньодобових приростів ВРХ на вирощуванні та відгодівлі з 508г до 536г; середньодобових приростів свиней на вирощуванні та відгодівлі з 474г до 482г; середнього річного надою молока на 1 корову з 4455 кг до 4644 кг.

Одним із базових факторів для успішного розвитку скотарства є кормовиробництво. Організація кормової бази включає певну систему виробництва і використання кормів, що характеризується відповідною структурою посівних площ

кормових культур, технологією виробництва, заготівлі, зберігання і приготування кормів. Скорочення площ під кормові культури негативно вплинуло на створення міцної кормової бази для скота. Адже сіяні кормові культури займають вагоме місце в раціоні ВРХ. Дані таблиці 5 свідчать про загальне зниження витрат кормів у тваринництві з 34,6 млн т до 31,0 млн т .

Таблиця 5 Витрати кормів у тваринництві в усіх категоріях господарств України (кормових одиниць)

Корма	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Усього, млн т	34,6	32,5	31,0
у т.ч. концентровані	15,5	14,8	14,7
У розрахунку на одну умовну голову ВРХ, ц	30,85	30,53	30,78

Висновки. Економічна й політична стабільність держави та матеріальний добробут громадян значною мірою залежать від успішної роботи аграрного сектора України. Незважаючи на великий потенціал України в розвитку тваринництва, а саме наявність сприятливих природно-кліматичних, земельних, трудових ресурсів тощо, дана галузь сільського господарства у господарствах усіх категорій за період 2013-2015 рр. не має тенденцій до розвитку. Основні негативні тенденції наступні: скорочення поголів'я тварин, незначні темпи зростання продуктивності худоби, погіршення її якісного складу. Звичайно, дані обставини спричинили зменшення обсягів виробництва продукції тваринництва. Найважливішим чинником впливу на якість життя населення є рівень забезпечення його продовольством. Виробництво продуктів харчування є важливою проблемою світового масштабу, а у її розв'язанні провідна роль належить тваринництву.

Література :

1. Бабік Н. П. Формування м'ясної продуктивності у великої рогатої худоби [Електронний ресурс] / Н. П. Бабік, Є. І. Федорович – Режим доступу : http://www.inenbiol.com/ntb/ntb7/93.pdf.

2. Технологія виробництва продукції тваринництва : підручник / [О.Т. Бусенко, В.Д. Столюк, О.Й. Могильний та ін.] ; за ред. О.Т. Бусенка. – К.: Вища освіта, 2005. - 496 с.

3. Тваринництво України за 2015 рік. Статистичний збірник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/

УДК 336.342:366

АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ДО ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

М. Я. Мартинова, магістр

Науковий керівник : канд. екон. наук, доцент Кареба М. І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проаналізовано зарубіжний досвід антикризового управління і можливість його застосування у вітчизняній практиці розвитку аграрних підприємств. Досліджено антикризові заходи і специфіка виконання.

Ключові слова: антикризове управління, депресивна галузь, аграрні підприємства, зарубіжні країни, анти

Постановка проблеми. Удосконалення антикризового управління в сільському господарстві має супроводжуватися підвищенням його ефективності. У свою чергу, підвищення ефективності управління визначається зростанням його потенціалу, тобто можливістю позитивних змін, наявністю необхідних ресурсів та умов їх використання.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз зарубіжного досвіду антикризового управління і можливість його застосування у вітчизняній практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досвід свідчить, що економічна криза в багатьох аграрних підприємствах розвивається в умовах невідповідності ефективності управління до його потенціалу. Потенціал управління вказує напрямок необхідних змін в системі менеджменту організації. Збільшення потенціалу управління при зниженні його ефективності — початковий етап впровадження суттєвих змін в структурі менеджменту, що носять конструктивний характер, тобто впровадження механізму антикризового управління. Наростання кризи, його неконтрольований розвиток може призвести до подальшого зниження потенціалу управління, аж до реалізації радикальних структурно-реформаційних заходів в порядку, встановленому законодавством про банкрутство.

З огляду на це, актуальність антикризового управління аграрними підприємствами зростає, так як швидкоплинні процеси в економіці вимагають від них стабільного економічного стану та постійної конкурентоспроможності на ринку.

Так, наприклад, Пріб К. А. систематизує та узагальнює критерії прийняття й реалізації рішень в антикризовому управлінні аграрними підприємствами на різних стадіях перебігу фінансово-економічних криз. Дослідник визначає, що критерії прийняття рішень в антикризовому управлінні аграрного підприємства слід визначати,

виходячи з невідповідності фактичної величини оціночних індикаторів фінансово-економічного стану й результатів функціонування їх оптимальним і критичним значенням, оскільки така невідповідність відбиває процес виникнення й перебігу кризи та сигналізує про потребу запровадження стабілізаційних заходів. На його думку критерії прийняття рішень залежать від стадії перебігу фінансово-економічної кризи та виду запроваджуваного антикризового управління [4].

Вчені вказують на те, що сільське господарство є невід'ємною частиною єдиного національного комплексу, тому його кризовий стан та дестабілізація негативно впливають на всі галузі ринкової економіки. В цьому аспекті антикризове управління є організованим видом менеджменту, який націлений на запобігання та подолання ознак кризового стану підприємства протягом всього його життєвого циклу за допомогою добре налагоджених економічних, нормативно-правових, методологічних та інших механізмів [3].

Краснощок А. В. розглядає методи та форми здійснення антикризового управління підприємством в рамках антикризової програми та механізму здійснення антикризового управління. Науковець вважає, що з метою впорядкування різних виливів з боку зацікавлених у підтримці агровиробника в умовах трансформаційних процесів у сільському господарстві, необхідне формування системи, яка включатиме в себе організаційно-економічний механізм, що об'єднає всі види виливу антикризового цілеспрямування і приведе до раціонального й ефективного виведення сільгоспвиробників на рівень сталого розвитку [2].

Дослідники Писаренко С. В. та Миколенко І. Г. визначають організаційно-економічні засади антикризового управління аграрних підприємств і вказують на те, що в нинішніх умовах метою антикризової системи управління є недопущення кризових ситуацій і забезпечення стабільного становища підприємств за умов постійних змін в навколишньому середовищі. Антикризове управління для вітчизняних підприємств в умовах реформування економіки країни є реальним способом подолання кризових явищ і можливістю виходу на якісно новий рівень розвитку [3].

Антикризове управління, так само як і будь-яке інше управління може бути малоефективним або ефективним. Ефективність антикризового управління характеризується ступенем досягнення цілей запобігання, локалізації кризи і позитивного використання його факторів в зіставленні з витраченими на це ресурсами. Поняття ефективності антикризового управління на підприємствах аграрного сектору економіки може бути розкрито через систему визначальних його факторів, а саме:

– суб'єкт антикризового управління;

– середовище (оточення) антикризового управління;

– механізм антикризового управління.

Від суб'єкта антикризового управління (керівництво аграрного підприємства) в значній мірі залежить успіх у подоланні кризи. Всі інші фактори ефективності антикризового управління знаходяться в залежності від властивих менеджеру знань, здібностей і досвіду.

Економічні основи антикризового управління в більшості країн із сформованою ринковою економікою представлені в різних аспектах. У таблиці 1 представлені основні заходи окремо взятих країн, що проводяться для поліпшення стану підприємств депресивних галузей економіки.

Таблиця 1 Основні заходи антикризового управління країн зарубіжжя

Країна	Типові антикризові заходи
Великобританія	– фінансові заходи, що стимулюють розміщення і зростання виробництва в депресивних галузях економіки (гарантії на капіталовкладення, позики, податкові пільги, премії за зайнятість і ін.); – безпосередньо інвестиційна діяльність держави з розвитку виробничої та соціальної інфраструктури
Німеччина	– підтримка новостворених фірм, що сприяють розвитку зайнятості та інфраструктури, у вигляді податкових пільг і спеціальних премій; – забезпечується схема для проведення реструктуризації та розвитку підприємств, що збанкрутували або знаходяться на межі банкрутства; створюються системи надання допомоги.
Сполучені Штати Америки	– стимулювання закінчених виробничих циклів в економіці, доведення граничних виробництв і обробки сировини до максимально можливого ступеня готового виробу; – диверсифікація сільського господарства, в тому числі приміського;
Італія	– мінімізація впливу негативних факторів у структурно слабких галузях і створення умов для забезпечення їх можливістю брати активну участь в соціально-економічному розвитку країни; – створення довгострокових і конкурентоздатних робочих місць, стабілізація ситуації на ринку праці
Франція	– заходи, пов'язані із здійсненням моніторингу, оцінки впливу та необхідної кількості фінансових асигнувань для кожної галузі; – заходи щодо підвищення зайнятості та економічного розвитку, націлені на покращення бізнес-середовища для малих підприємств шляхом надання грантів і консультацій.

Джерело: побудовано автором

Наприклад, в Сполучених Штатах Америки це виражається в поліпшенні законів в сфері зайнятості, збільшення кількості робочих місць, особливо для молодих людей, розробці структурних програм розвитку галузей економіки, в тому числі і аграрної. У

кожному окремому штаті антициклічна політика з проблем зайнятості затверджена законодавчо. В рамках її розробки і реалізації ставляться цілі на підйом зайнятості в державному і приватному секторах, збільшення суми і термінів страхових виплат по безробіттю, професійна перепідготовка кадрів як методи загального оздоровлення підприємств аграрної галузі і як заходи в боротьбі з безробіттям.

Дані методи покликані зацікавити потенційних інвесторів інвестувати кошти, а виробників нарощувати виробництво аграрної продукції.

На сьогодні актуальним при розгляді механізму антикризового управління є використання наукового аналізу обстановки, прогнозування тенденцій. У багатьох ситуаціях можлива потреба в зміні стратегії управління. Якість програм і стратегічних установок можуть бути різними. Від цього не може не залежати ефективність антикризового управління. Повинна бути створена і освоєна методологія розробки ризикованих рішень, тому що вона в значній мірі визначає такі якості управлінських рішень як своєчасність, повнота відображення проблеми, конкретність, організаційна значимість. Таким чином, антикризова політика багатьох країн може служити хорошим досвідом і прикладом в боротьбі з кризовими явищами як галузі в цілому, так і на окремих підприємствах.

Проте потрібно враховувати, що криза — це динамічний процес, що в кожному разі її прояви індивідуальні, тож антикризові заходи повинні також враховувати можливості кожного суб’єкта або галузі загалом.

Література :

1. Головач К. С. Особливості кризи у сільськогосподарських підприємствах та антикризове управління / К. С. Головач // Вісник Житомирського національного агроекологічного університету. — 2014. — № 1-2(2). — 193-202.

2. Краснощок А. В. Антикризове управління підприємствами аграрного сектора економіки / А. В. Краснощок // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. — 2014. — Вип. 25. — С. 385-390.

3. Писаренко С. В. Організаційно-економічні засади антикризового управління сільськогосподарським підприємством / С. В. Писаренко, І. Г. Миколенко // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер. : Економічні науки. — 2014. — № 4. — С. 155-165.

4. Пріб К. А. Прийняття і реалізація рішень в антикризовому управлінні сільськогосподарським підприємством / К. А. Пріб // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. — 2014. — Вип. 10(1). — С. 11-17. С.

УДК 330.341.1

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА

Д.М. Меліхов, магістр
Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Червен І.І.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні методичні підходи до визначення поняття інноваційний потенціал та його складових.

Ключові слова: інноваційний потенціал, інновації, ресурси, підприємство

Постановка проблеми. Інновації на сучасному етапі розвитку економіки стають головним засобом збереження конкурентоспроможності та виступають невід'ємною частиною підприємницької діяльності. Досвід розвинених країн світу показує, що найкращих успіхів в економіці й добробуті громадян досягають країни, котрі стимулювали розвиток інновацій. В умовах зростаючої конкуренції активна інвестиційно-інноваційна діяльність на підприємствах дедалі більше визначає успіх підприємницької діяльності. Нові ідеї і продукти, нові технології та організаційні рішення дозволяють вивести підприємства з кризових ситуацій і забезпечують їм фінансову стабільність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам різних аспектів інноваційного розвитку підприємств присвячені праці відомих вітчизняних та зарубіжних дослідників. Серед зарубіжних науковців можна назвати таких, як І. Ансофф, Л. Водачек, П. Друкер, А. Томпсон, Р. Фатхутдінов, Й. Шумпетер, Ю. Яковець.

Широкого висвітлення ці проблеми набули також у працях таких відомих вітчизняних вчених: В.П. Александрової, Ю.М. Бажала, Л.І. Бєлоусової, С.А. Володіна, В.М. Геєця, А.В. Гриньова, А.С. Гальчинського, Н.В.Краснокутської, Т.О. Соболевої, Н.І. Чухрай, В.Г. Федоренко та інш.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження складових інноваційного потенціалу підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексною характеристикою спроможності підприємства до інноваційної діяльності є його інноваційний потенціал. Можна стверджувати, що інноваційний потенціал окремого підприємства одночасно

визначає і формує інноваційний потенціал галузі, а той в свою чергу є однією зі складових інноваційного потенціалу країни в цілому.

Складність та неоднозначність визначення інноваційного потенціалу зумовлене його багатофункціональністю, а також тим, що у наукових працях цей термін часто використовується при характеристиці більш глобальних проблем, або навпаки вузьких питань й навіть при вивченні окремих складових інноваційного потенціалу. Він розглядається як сучасний інструмент управління, основа зростання показників ефективності господарювання та конкурентоспроможності підприємства й основа розробки стратегії розвитку підприємств. Іноді поняття «інноваційний потенціал» ототожнюється з науковим, інтелектуальним, творчим та науково-технічним потенціалом.

Основу інноваційного потенціалу підприємства складають кадрові та матеріально-технічні складові, а також наявність науково-технічної й інтелектуальної власності. Особливо важливою є наявність кадрів спеціалістів і вчених, що забезпечують інноваційний процес новими знаннями, ідеями, винаходами, ноу-хау, новими технологіями. Саме цій складовій інноваційного потенціалу має приділятися головна увага в стратегії її підтримки, розвитку і перебудови. Перш за все виникає потреба в нових знаннях, винаходах, технологіях, ядром яких є фундаментальні дослідження і розробки, користь яких виявляється не тільки в тому, що фундаментальні знання ведуть до зниження витрат на прикладні дослідження внаслідок зменшення кількості проб і помилок, а й у накопиченні цінних ідей, які можуть використовуватись у довгостроковій перспективі для розроблення інновацій.

Існує декілька методологічних підходів щодо співвідношення загального та інноваційного потенціалів підприємства. Згідно з одним із них інноваційним потенціал є центром (ядром) всього потенціалу, який входить до кожної частини загального інноваційного потенціалу.

Відповідно до запропонованої А.І. Ніколаєвим моделі між частками загального потенціалу (кадровим, виробничо-технологічним, науково-технічним, фінансово — економічним) існують складні діалектичні зв'язки, в той же час інноваційний потенціал визначає завершальну частину виробничого потенціалу та його реальні пропускні спроможності, що суттєво впливає на кінцеві результати [1]. До прибічників такого підходу можна віднести й А.В. Гриньова, який також розглядає інноваційний потенціал як центр сукупного потенціалу підприємства. При цьому аналогічним у цих науковців є розуміння щодо складових загального потенціалу підприємства [2].

За іншим підходом інноваційний потенціал є оболонкою, в якому зібрані всі елементи загального потенціалу підприємства. Аналіз літературних джерел, дозволив виділити декілька підходів до визначення сутності інноваційного потенціалу: ресурсний; науково-технічний; ринковий; ресурсно-ринковий; з точки зору спроможності і можливості підприємства до інноваційної діяльності; через структуру його складових.

Ресурсний підхід до визначення поняття інноваційний потенціал, який був найпоширенішим довгі роки, також зазнав значних трансформацій. Інноваційний потенціал підприємства було прийнято трактувати як сукупність матеріальних, фінансових, трудових, інфраструктурних, інтелектуальних інформаційно-комунікаційних ресурсів.

У визначенні інноваційного потенціалу Н. Чухрай присутня ресурсна складова, але обмежена лише матеріальними і нематеріальними ресурсами, при цьому відсутні фінансові й трудові ресурси, а також ринкова складова. Інноваційний потенціал розглядався як здатність створювати нову вартість шляхом цільової інтеграції матеріальних й нематеріальних активів для забезпечення його інноваційного розвитку [2].

Схожою була й позиція А.В. Гриньова, який вважав, що інноваційний потенціал — це «сукупність усіх наявних матеріальних і нематеріальних активів підприємства, що використовуються в процесі здійснення інноваційної діяльності. Він містить усі ресурси, що в змозі забезпечити досягнення конкурентних переваг підприємства з використанням інновацій» .

Визначення інноваційного потенціалу, надане В. Захарченко, в повній мірі враховує серед інших ресурсів вплив на нього суб'єктивного фактора й міру компетентності менеджменту: «інноваційний потенціал — це одна з трьох складових інноваційного простору, яка включає в себе особисті ділові якості керівників, професійну й економічну підготовку, професійні досягнення (авторські посвідчення, винаходи тощо), матеріально-технічне й фінансове забезпечення».

Прибічники ресурсно-ринкового підходу до формування інноваційного потенціалу, визнаючи його науково-технічну основу, характеризують науково-технічний потенціал підприємства з точки зору його спроможності задовольняти запити споживачів в інноваційних продуктах.

Пріоритет ринкового фактора у визначенні інноваційного потенціалу визнається В.А. Василенко, В.Г. Шматько, які зазначили, що «інноваційний потенціал - це

спроможність господарства (взагалі) або суб'єкта господарювання (зокрема) виробляти нову, наукоємну продукцію, яка відповідає вимогам ринку (особливо світового)».

Позитивним моментом таких підходів є орієнтація на ринок, адже інноваційний потенціал підсилюється при активній взаємодії підприємства із суб'єктами ринку. А негативним - відсутність системних засад при виявленні сутності інноваційного потенціалу.

Розгляд сутності інноваційного потенціалу з точки зору спроможності й можливості підприємства до інноваційної діяльності має право на життя, в той же час він є недосконалим в силу того, що не відбиває ресурсної складової та ігнорує ринкові фактори впливу.

Слід зазначити, що багатьом із попередніх визначень сутності інноваційного потенціалу бракує такої ознаки як цілеспрямування. Це ствердження підтримується багатьма дослідниками.

Підхід до розгляду потенціалу лише як сукупності ресурсів й можливостей їх використання, обмежений в силу того, що не враховує цільової характеристики цієї категорії, адже ресурси завжди використовуються з певною метою для реалізації потреб суспільства й суб'єктів господарювання.

Серед підходів до визначення структури інноваційного потенціалу виділяють три основних:

сума ресурсних складових.

сума окремих видів ресурсів та інтелектуального потенціалу.

складові різних видів потенціалів підприємства.

Більшість дослідників розглядають інноваційний потенціал з ресурсного підходу. Однак вони пропонують різну кількість його складових: матеріальні й нематеріальні; інші додають фінансові й трудові ресурси.

Деякі вчені розглядають дане питання більш широко, додаючи ще й інформаційні та організаційно-управлінські ресурси.

До прибічників ресурсного підходу відноситься А.В. Гриньов. В нього інноваційний потенціал має дві складові: матеріальні ресурси та інтелектуальний потенціал. При цьому елементами матеріальних ресурсів виступає технічна база й оборотні активи, а елементами інтелектуального потенціалу - нематеріальні активи, трудові ресурси, маркетингові ресурси та управлінсько-організаційні ресурси.

Дзюбіна А.В. розділяє інноваційний потенціал на сім складових: кадровий, науковий, виробничо-технологічний, фінансовий, маркетинговий, матеріально-технічний, інформаційний [3]. В цілому погоджуючись з цією експрес-методикою,

хочемо відмітити, що показники певних блоків дублюють один одного, зокрема виробничо-технічний та матеріально-технологічний.

Погоджуємося з Галушко Є.С., який вважає, що інноваційний потенціал складається з кадрової, інформаційно-методичної, матеріально технічної та організаційно-управлінської складових. Перевагою даного визначення є те, що оцінка інноваційного потенціалу відбувається виключно по кількісним показникам, що знижує суб'єктивність оцінки до мінімуму.

До третьої групи відносяться також методичні пропозиції Чухрай Н.І. яка зазначає, що інноваційний потенціал повинен бути інтегральною характеристикою інноваційного ресурсного забезпечення підприємства та є сукупністю таких потенціалів, як: засоби виробництва; персоналу; технологічного забезпечення інновацій; фінансових ресурсів, а також методичного потенціалу дослідження інноваційних процесів.

Висновки. На нашу думку інноваційний потенціал необхідно розглядати саме з позиції системного підходу, тому саме він найбільш ґрунтовно відображає сутність цієї категорії.

Література :

1. Гриньов А. В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / А. В. Гриньов//Проблеми науки.—2010. -№ 12. - С. 12-17.

2. Чухрай Н. І. Формування інноваційного потенціалу підприємства: Маркетингове та логістичне забезпечення: Монографія / Наталя Іванівна Чухрай. — Львів: ВНУ «Львівська політехніка», 2009. -316с.

3. Дзюбіна А. В. Експрес-методика оцінювання інноваційного потенціалу підприємства: Соціально-економічні реформи в контексті інтеграційного вибору України: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 19-20 жовт. 2011 р. Т.1 / Дзюбіна А. В. - Київ, 2011. - С. 3-5.

УДК 338.43:631.147(477.73)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

І.С. Михайлова , студентка

Науковий керівни : д-р. екон.наук, професор Банєва І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто питання щодо визначення терміну «органічне виробництво». Особливу увагу приділено питанню розвитку органічного виробництва в Миколаївській області. Надано рекомендації щодо формування і подальшого розвитку органічного сектору.

Ключові слова: органічне сільське господарство, органічна продукція, органічне господарство, органічне землеробство, розвиток.

Постановка проблеми. Якість і екологічна безпека аграрної продукції стала одним з основних факторів внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності країни. Висока потреба у органічній продукції, що асоціюється із якісною продукцією, яка не містить залишків мінеральних добрив, пестицидів тощо, вимагає поширення органічних технології в сільському господарстві. Органічне виробництво має цілу низку економічних, екологічних та соціальних переваг, а також цей метод завдяки виробництву та споживанню власне органічних харчових продуктів позитивно впливає на здоров'я населення та зовнішнє середовище.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Питаннями розвитку органічного виробництва та формування ринку органічної продукції в Україні займаються такі науковці як Д. Легеза, Т.О. Зайчук, О.В Ходаківська та інші [1,2]. Незважаючи на достатню кількість робіт, пов'язаних з дослідженням сучасного стану органічного виробництва та перспектив його розвитку, наукове обґрунтування сутності практичних кроків щодо прискорення розвитку органічного виробництва залишається недостатнім.

Постановка завдання. Дослідження та аналіз стану розвитку ринку органічної продукції, надання рекомендацій щодо формування і подальшого розвитку органічного сектору в Миколаївській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Миколаївщина має значні можливості для розвитку сільськогосподарської галузі, перетворення її у високоефективний, експортно спроможний сектор економіки. Область вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні та має значні земельні ресурси.

Загальна площа сільськогосподарських угідь перевищує 2 млн. га (займає близько 5% площ України), з яких 1,7 млн. га становлять рілля.

Земельний фонд Миколаївщини характеризується високим ступенем освоєння. Сільськогосподарські угіддя займають близько 82% загальної земельної площі. Характерною особливістю структури сільгоспугідь є значна питома вага орних земель (84,6%). Решта площ використовується під пасовища (13,2%), багаторічні насадження (1,8%), сіножаті (0,2%), перелоги (0,2%). Найбільш розорані сільськогосподарські угіддя в Арбузинському районі (91,1%), найменш – у Врадіївському (76%).

За підсумками 2015 року питома вага регіону у виробництві продукції сільського господарства в Україні становила 3,7%. За минулий рік в регіоні вирощено 4,8% загальнодержавного обсягу виробництва зернових культур, 8,4% –насіння соняшнику, 0,8% –цукрових буряків, 5,2 % –овочів, 1,7% –плодів та ягід, вироблено 1,6 % –м‘яса, 3,2% –молока, 1,7% –яєць, 5,4% –вовни. Фінансовий результат сільгосппідприємств від реалізації сільськогосподарської продукції та надання послуг у рослинництві і тваринництві становив 3,6 млрд.грн прибутку порівняно з 1,7 млрд.грн 2014 року, рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва у цілому склав 42,7% порівняно з 32,1% у попередньому році.

Обсяг валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 року) становив 8960,0 млн.грн, що на 2,2% більше рівня 2014 року. Слід зазначити, що за приростом валової продукції сільського господарства область займає 5 місце серед регіонів України. В першу чергу, зазначене зростання обумовлено результатами в галузі рослинництва, які збільшились порівняно з 2014 роком на 5,4 %. Область має значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку.

Органічними або екологічно чистими вважаються продукти, виготовлені з дотриманням визначених екологічних стандартів на всіх технологічних та реалізаційних етапах.

Виробництво органічної продукції (сировини) це виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила, визначені Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів [3].

За визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) «органічне сільське господарство - виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому уникається використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всього вищезазначеного» [4].

Принцип органічного виробництва (землеробства) полягає у мінімальному обробітку ґрунту і повній відмові від застосування ГМО, антибіотиків, отрутохімікатів та мінеральних добрив. Це призводить до підвищення природної біологічної активності у ґрунті, відновлення балансу поживних речовин, підсилюються відновлювальні властивості, нормалізується робота живих організмів, відбувається приріст гумусу, і як результат – збільшення урожайності сільськогосподарських культур.

Результатом органічного виробництва є екологічна чиста продукція, вільна від ГМО та невластивих продуктам харчування хімічних елементів.

Органічна продукція – це продукція, отримана в результаті сертифікованого органічного виробництва. Органічна сировина для виготовлення органічних продуктів харчування надходить із перевірених джерел: у ґрунт, на якому вирощуються сільськогосподарські культури, протягом 3 років заборонено вносити будь-які речовини хімічного походження. Тільки по закінченню цього, так званого, перехідного періоду продукція отримує статус органічної. Далі органічна сировина надходить до переробних підприємств, де переробляється окремо від традиційної сировини з метою уникнення змішування. Головне тут – кожен етап виробництва знаходиться під суворим контролем органу сертифікації, який засвідчує дотримання вимог та стандартів органічного виробництва шляхом видачі відповідного сертифікату.

Сертифікацію органічної аграрної продукції в Україні здійснюють 12 приватних сертифікаційних органів відповідно до міжнародних стандартів, серед яких найвідомішими є ETKO (Туреччина), IMO (Швейцарія), Control Union Ukraine (Нідерланди), Lacon (Нідерланди), Bio Control (Угорщина) й Органік Стандарт (Україна). Український сертифікаційний орган «Органік стандарт», що функціонує з 2007 р., має міжнародну акредитацію щодо проведення сертифікаційних робіт і визнання Єврокомісії та Швейцарської Конфедерації.

Нині в світі зростає попит на якісні та безпечні продукти харчування, а особливої популярності останнім часом набувають так звані органічні продукти. Україна та область теж не стоїть осторонь цих процесів, спостерігається зацікавленість як малих, так і великих сільгосппідприємств виробництвом саме органічної продукції, розпочалось формування інфраструктури органічного виробництва (створюють громадські організації для підтримки «органічного руху» й асоціації виробників органічної продукції), зрушив із місця процес розробки нормативної та законодавчої бази для підтримки цього напряму сільгоспвиробництва.

Для виробників перехід до органічного виробництва дає змогу скоротити витрати на хімічні засоби захисту, внесення мінеральних добрив, знизити затрати пально-мастильних матеріалів при переході до безплужного обробітку, при цьому ціна на отриману біологічну продукцію є в 2-3 рази вищою від ціни на звичайну. Підвищена ефективність використання землі та інших ресурсів у органічних господарствах є важливим стимулом переведення діяльності сільськогосподарських виробників на органічні засади – якщо попит та можливість переробки екологічно чистої продукції є достатнім, а можливості її реалізації – реальними та досяжними. В свою чергу, несформованність цього сегменту ринку в Україні, відсутність каналів реалізації та неготовність споживачів купувати продукцію, суттєво стримує розвиток органічного сільського господарства в області.

Сільськогосподарські товаровиробники успішно виготовляють продукти харчування, вироблені в результаті ведення сертифікованого органічного виробництва, що передбачає відповідність всіх виробничих процесів до детально прописаних постанов про органічне виробництво Європейського Союзу (Постанова ради ЄС No834/2007 і Постанова Комісії ЄС No889/2008).

Цьому сприяє наявність достатньої кількості обласних агропідприємств, що вже мають багаторічний досвід ведення органічного виробництва, отриманого за допомогою впроваджених українсько-швейцарських проектів та можуть бути використані як навчальні бази для розповсюдження власного досвіду

В Миколаївській області органічними операторами є:

- ТОВ «Евері». Сертифікована діяльність: рослинництво, переробка, торгівля. Сертифікована продукція: ячмінь, кукурудза, гірчиця, овес, горох, ріпак, жито, сорго, цукровий буряк, соняшник, овочі.

- ПП «Кустос». Сертифікована діяльність: рослинництво. Сертифікована продукція: соняшник, соя, пшениця озима, полуниця, смородина, аґрус, полуниця саджанці, малина саджанці, смородина саджанці. Фірма спеціалізується на

вирощуванні і реалізації тільки екологічно чистих саджанців малини, саджанців полуниці та інших ягід , вирощених з допомогою ЕМ-технології, без застосування мінеральних добрив і отрутохімікатів.

Через морський перевантажувальний термінал компанії «Евері» перевантажується до37% виробленої на Україні меляси. Діяльність компанії має диверсифікований характер. Крім надання послуг з перевалки включає в себе: експорт, продажна внутрішньому ринку рослинних олій, олійних та зернових культур, а також надання транспортно-експедиційного обслуговування залізничним і автомобільним транспортом. Стримуючим фактором подальшого розвитку органічного виробництва в Чернігівській та Миколаївській областях є відсутність державної підтримки розвитку органічного виробництва. Внаслідок реалізації положень Угоди про асоціацію з ЄС оператори органічного виробництва матимуть пряму фінансову підтримку, а також допомогу за рахунок створення системи непрямої підтримки шляхом надання пільг та преференцій

Висновки. Миколаївська область має всі можливості для нарощування виробництва натуральних продуктів, а саме: значні земельні площі, родючі ґрунти, високий рівень розвитку сільського господарства. Завдяки цьому частка виробництва екологічно чистої продукції з кожним роком зростатиме. Допомога держави і створення чіткого механізму вирощування і обігу екологічно чистих товарів помітно прискорить цей процес.

Література :

1. Легеза Д. Процес розвитку виробництва органічної продукції в Україні / Д. Легеза // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». – 2010. – No 683. – С. 99–104.

2. Зайчук Т.О. Розвиток ринку органічних продуктів харчування як напрям підвищення конкурентоспроможності української економіки в умовах євроінтеграції / Т. О. Зайчук // Вісник Сумського НАУ. -2013. -Вип. 6/2. -С. 106-112 (Серія «Економіка і менеджмент»).

3. Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини : Закон України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http : //zakon4.rada.gov.ua/laws/show/425-18.

УДК 001.895:633/635

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНТЕНСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

О.С. Міхєєва, магістр

Науковий керівник: канд.екон.наук, доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості сучасних інтенсивних технологій ведення сільського господарства. Виявлено основні проблеми та перспективи на шляху адаптації сучасних технологій у рослинництві

Ключові слова: *новітні технології, досягнення науково-технічного прогресу, сільське господарство, рослинництво, землеробство.*

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економіки характеризується значною конкурентною боротьбою суб'єктів господарювання різних галузей. Такі умови вимагають переходу до нових, більш ефективних методів управління, що, у свою чергу залежать від ряду чинників. Одним із найвагоміших і є інноваційний розвиток. Саме інновації дають змогу підприємствам займати лідируючі позиції на ринку, збільшувати прибуток, вести гідну конкурентну боротьбу.

Динамічний інноваційний шлях розвитку підприємств, успіх і визнання сьогодні, не означають, що завтра буде те саме. Розроблення нових підходів до вивчення інноваційних процесів, запровадження нових принципів інноваційного розвитку, а саме головне, визначення внутрішньо-організаційних бар'єрів, які стримують упровадження інновацій, необхідні передумови розвитку ефективних і сучасних підприємств, економіки нашої держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам впровадження інноваційних технологій, що сприяють підвищенню ефективності виробництва продукції рослинництва, присвячені дослідження науковців: В. Я. Амбросова В. О. Єщенка, М. В. Калієвського, А. М. Малієнка, П. П. Руснака, В. Ф. Сайка, Є. М. Сивак, В. А. Слаути, Й. Татибер, О. М. Шпичака та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нинішній стан аграрної галузі обумовлюється глобальним впливом технологічної модернізації, яка не завжди є доцільною і не відповідає дійсним потребам та можливостям сільськогосподарських виробників. Тому, Україна у прагненні дотримуватися загальносвітових принципів агроінноваційного розвитку, має враховувати особливості вітчизняного

сільськогосподарського виробництва та необхідність забезпечення національних інтересів, насамперед, з питань технологічної безпеки.

Сільське господарство України, незважаючи на нестабільність інноваційної активності, намагається інтегрувати передові науково-технічні розробки і адаптувати їх у власне виробництво. Свідченням цього є новітні інтенсивні технології рослинництва, тваринництва та енергозберігаючі системи землеробства[2].

Інтенсивна технологія – це комплекс агротехнічних прийомів вирощування сільськогосподарських культур, технологічних засобів і операцій, які направлені на максимально повне використання біологічного потенціалу продуктивності культур (їх сортів і гібридів) за рахунок підвищення ефективності використання природних і антропогенних його факторів при мінімізації трудових і матеріальних ресурсів. Інтенсивні технології основані на управлінні процесом формування врожаю, який забезпечує скорочення розриву між потенційною і реальною продуктивністю сільськогосподарських культур. Сутність їх полягає в оптимізації факторів урожайності протягом усього періоду вегетації рослин.

Інтенсивна технологія відрізняється від звичайної (традиційної) тим, що вона в повній мірі враховує і задовольняє потреби і вимоги культур на різних фазах росту і розвитку. Для успішного впровадження інтенсивної технології потрібна висока культура землеробства, своєчасне і високоякісне виконання всіх технологічних операцій. Упровадження інтенсивних технологій немислиме без високого рівня кваліфікації працівника агропромислового комплексу, який умів би швидко застосовувати єдине правильне рішення, від якого залежить доля урожаю.

Інтенсивна технологія ґрунтується на складових індустріальної технології, але відрізняється більш високим ступенем використання матеріально-технічної бази для оптимізації умов вирощування сільськогосподарських культур на всіх етапах розвитку рослин.

Основними складовими факторами інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур є: розміщення посівів даної культури після кращих попередників у системі сівозмін, при потребі проведення у відповідних полях хімічної меліорації; вирощування високопродуктивних сортів, позитивно реагуючих на підвищений агрофон стійких проти вилягання, застосування диференційованої системи обробітку ґрунту залежно від ґрунтово-кліматичних умов, забезпечення рослин достатньою кількістю елементів мінерального живлення на основі узгодження з картограмами полів, роздрібнене застосування азотних добрив у період вегетації на основі ґрунтової і рослинної діагностики, регулювання росту рослин за допомогою

стимуляторів, застосування інтегрованої системи захисту рослин від бур'янів, хвороб і шкідників, своєчасне і якісне виконання всіх технологічних прийомів, спрямованих на збереження вологи, захисту ґрунтів від ерозії, створення сприятливих умов росту і розвитку рослин, енергозбереження та природоохоронні заходи.

Інтенсивна технологія вимагає високої кваліфікації і відповідальності кадрів, оптимального складу машинно-тракторного парку, правильного комплектування агрегатів та високоефективне їх використання. Здійснення всього взаємозв'язку забезпечує максимальну віддачу від вкладених коштів[3].

У вітчизняному землеробстві досить активно використовуються інновації обробітку ґрунту для підвищення родючості та збереження мікроелементів. Сучасні технології мінімального обробітку ґрунту та точного землеробства: технології «Mini-till», «No-till», «Strip-till».

Технологія «Mini-till» передбачає мінімізацію техніко-технологічного впливу на ґрунт під час його обробітку, що підвищує економічну ефективність й екологічність процесу вирощування сільськогосподарських культур за рахунок зниження погодно-кліматичного впливу, суттєвого зниження рівня витрат палива, добрив, засобів захисту рослин, скорочення використання сільськогосподарської техніки, зростання врожайності, оптимізації сівозмін, покращення стану природного середовища.

Основа даної технології – зниження витрат енергії та часу за рахунок зменшення кількості та глибини обробітків і поєднання кількох операцій в одному робочому процесі. Обробіток ґрунту може бути як поверхневим (до 8 см), так і мілким (8–16 см), з обов’язковою відмовою від полицевих ґрунтообробних знарядь. За рахунок неглибокого обробітку відбувається урегульованість стікання дощової і талої води, а також підвищення стійкості поверхні поля до дефляції за рахунок збереження ґрунтових грудочок і частини пожнивних решток.

Впровадження технології «Mini-till», передбачає: зниження механічного впливу на ґрунт; збереження та покращення родючості; ресурсо та енергозберігаюча ефективність технології; зменшення водної та повітряної ерозії; мінералізація та гуміфікація ґрунту із поповненням поживних речовин; скорочення кількості основних агротехнічних прийомів; підвищення інтенсивності використання засобів захисту рослин; зростання рівня урожайності[1].

«No-till» (технологія нульового обробітку) – спосіб обробітку ґрунту, що не пропонує механічних рішень для усунення ущільнень на глибині 30–35 см. Проте вона є ідеальною системою обробітку ґрунту для захисту поверхні від ерозії, адже післяжнивні та органічні рештки залишаються на поверхні ґрунту.

Технологія нульового обробітку ґрунту дає можливість: відновлювати родючість ґрунту, зберігати ґрунтовий горизонт; накопичувати і зберігати рослинні залишки на поверхні ґрунту; відмовлятися від попереднього обробітку ґрунту, тим самим економлячи енергоносії; безпосередньо розміщувати насіння із мінімальним пошкодженням структури ґрунту; зменшувати амортизацію техніки та ремонтні витрати; покращувати прохідність техніки на ґрунті через більш стабільну структуру ґрунту; зменшувати ущільнення ґрунту, за рахунок зменшення періоду часу коли важка техніка рухається на ньому, здійснюючи на ґрунт несуче навантаження; зменшувати розвиток ерозії ґрунту; підвищувати інфільтрацію води щоб вона не застоювалася біля плужної підошви та збільшувати накопичення вуглекислого газу за рахунок збільшення гумусу[4].

«Strip-till» (смуговий обробіток ґрунту) – це система раціонального природокористування, за якої відбувається мінімальна обробка ґрунту. Вона поєднує в собі переваги звичайної обробки ґрунту, такі як просушку ґрунту і прогрів, із можливістю їх захисту при ріллі завдяки тому, що зачіпається лише та ділянка ґрунту, в ку закладається рядок насіння. Також ця технологія дає змогу успішно проводити підкорінне підживлення рослин із застосуванням як натуральних, так і органічних добрив при використанні відповідної техніки.

Технологія обробітку ґрунту «Strip-till» є альтернативою нульового обробітку «No-till» при якому обробляється тільки вузька смуга сівби (15-25см), з утворенням невеликого гребеня. Однією із основних переваг впровадження strip-till є відсутність перехідного періоду, який у no-till складає від 3 до 5 років, що обумовлюється особливостями технології та специфікою використання ґрунтів, що значно знижує економічну ефективність використання такої технології, особливо, у перші роки. Такий обробіток дозволяє скоротити витрати на вирощування в 2-3 рази, порівняно із традиційною технологією із застосуванням оранки[4].

В результаті неефективного ведення господарства та значного впливу природно-кліматичнихумов, зростання вартості енергоносіїв, насіння, мінеральних добрив, паливо-мастильних матеріалів з одного гектара збирають у три рази менше врожаю. Використання ресурсозберігаючих технологій обробітку ґрунту надає можливість мінімізувати додаткові витрати товаровиробників та забезпечити зменшення негативного впливу природно-кліматичного фактора на рівень врожайності окремих видів сільськогосподарських культур.

Однією із важливих характеристик ресурсозберігаючих технологій є отримання екологічно чистої продукції без використання у технології виробництва значної

кількості мінеральних добрив та стимуляторів росту рослин, що буде відповідати міжнародним стандартам якості тадозволить нарощувати експортний потенціал економіки країни, підвищити конкурентні переваги вітчизняних товаровиробників за умов активізації міжнародної конкуренції[5].

Висновок. Інноваційні технології обробітку ґрунту не можуть поширюватись на цілу країну, а мусять ретельно підбиратись, пристосовуватись з огляду на ґрунтові і кліматичні умови, головним чином на соціально-економічні особливості на державному, регіональному і локальному рівнях. Розуміючи всю важливість і необхідність активації інноваційного процесу, держава зі свого боку повинна намагатися регулювати та прискорювати процес розвитку сільського господарства, щоб вивести його на новий ефективний шлях виробництва.

Кожне сільськогосподарське підприємство також має самостійно формувати власну стратегію інноваційного розвитку, забезпечувати послідовність та ефективність впровадження нових технологій. А це у свою чергу потребує подальших досліджень, комплексних та чітко систематизованих знань про майбутнє нововведення, вивчення досвіду передових господарств з використання даної технології, зарубіжного досвіду, проведення детального економічного аналізу можливих результатів з метою забезпечення ефективності процесу виробництва та мінімізації ризиків.

Література :

1. Інноваційні трансформації аграрного сектора економіки : [монографія] / [Шубравська О. В., Молдован Л. В., Пасхавер Б. Й. та ін.] ; за ред. д-ра екон. наук О. В. Шубравської ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – К. , 2012. – 496 с.

2. Роїк М. А. Перспективи сільськогосподарських культур в Україні / М. А. Роїк, О. І. Рудник // Вісник аграрної науки. – 2012. – № 2

3. Сивак Є. М. Системи технологій агропромислового виробництва / Є. М. Сивак // Вісник аграрної науки. – 2013. – № 8. .

4. Татибер Й. Strip-till – вирішення проблеми?! / Й. Татибер // Практичний посібник аграрія. – 2012. – № 3 (44). – С. 94-96.

5. Вишневська О. М. Технологічні зміни у сільськогосподарському виробництві з метою мінімізації ризиків землекористування/ О.М.Вишневська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — Миколаїв, 2010. — Вип. 1 (52). — Том. 1. — С. 118–126.

УДК 63.002.6.009.12:338.439.5

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА АГРАРНОМУ РИНКУ

В.Ю. Назарій , студентка

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Банєва І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні питання конкурентоспроможності продукції сільського господарства Миколаївської області в умовах зовнішньої інтеграції та визначено шляхи її підвищення для покращення позиції виробників на аграрних ринках.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, експорт, імпорт, розвиток, сільське господарство.

Постановка проблеми. У сучасних умовах конкурентоспроможність є однією з найважливіших інтегральних характеристик, які використовуються для аналізу економіки в цілому, її окремих галузей та товаровиробників. Проблема конкурентоспроможності посідає одне з провідних місць в економічному аналізі різних суб'єктів господарської діяльності. У зв'язку з цим особливої актуальності набувають підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування ефективного ринку сільськогосподарської продукції обумовлюється багатьма чинниками, а в умовах відкритої економіки важливого значення набуває здатність країни й товаровиробників протистояти конкуренції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Питання конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції досліджувалися в роботах вітчизняних учених, а саме : І. З.Должанського, Т.О Загорної, С.М. Клименко та інших [1]. Разом із тим регіональні аспекти цієї багато-планової проблеми залишаються дискусійними і потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Визначити основні проблеми, пов'язані з конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств на зовнішньому ринку та визначити перспективні напрямки розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність є однією з найважливіших категорій ринкової економіки і характеризує можливість та ефективність адаптації підприємства до умов конкурентного середовища. Управління конкурентоспроможністю підприємств має забезпечити максимальне використання

виробничих потужностей і орієнтацію їх на задоволення потенціальних вимог споживачів у дійсно якісній продукції.

Сільське господарство є традиційною, важливою та невід'ємною складовою економіки України, без продукції даної галузі не можна уявити продуктовий кошик пересічного українця.

В галузевій структурі держави сільське господарство займає чільне місце, забезпечуючи 8,2 % валової доданої вартості, з чисельністю зайнятих на рівні 3 млн. осіб. Результативність діяльності в розрізі аграрного сектору представлена функціонуванням 56,5 тисяч господарюючих суб'єктів в користуванні яких знаходиться 21,6 млн га сільськогосподарських угідь і 100 млрд грн. вартості основних засобів. Більш того, сільське господарство України дає 95 % продовольчих ресурсів, і за рахунок його продукції формується більше 2/3 фонду народного споживання. І врешті решт аграрна продукція в експортному потенціалі країни займає 14 %.

Миколаївська область вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні та має значні земельні ресурси. Загальна площа сільськогосподарських угідь перевищує 2 млн.га (займає близько 5 % площ України), з яких 1,7 млн.га становить рілля. Слід зазначити, що останніми роками відбувається збільшення площ сільськогосподарських угідь (2054,1 тис.га у 2015 р. проти 2006,7 тис.га у 2013 р. та 2010,8 тис.га у 2005 р.) без підвищення якості результативних показників. Це є свідченням негативних тенденцій схильності до екстенсивних типів розвитку виробництва через низьку інвестиційну привабливість та наявність стану кризи в державі в цілому та в Миколаївській області зокрема.

Формування конкурентоспроможного виробництва продукції сільського господарства є стратегічним завданням держави, оскільки від цього залежить як рівень продовольчого забезпечення населення, так і рівень економічної та продовольчої безпеки країни.

Основним показником, який характеризує розвиток вітчизняного товаровиробника, є конкурентоспроможність продукції на зовнішньому ринку, що проявляється через поточний стан конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників і визначається структурою й динамікою експорту та імпорту.

Експортний потенціал Миколаївської області чітко зорієнтований на розвиток галузі рослинництва в системі аграрного виробництва за тенденції врівноваженого розвитку галузей на загальнодержавному рівні (рис.1).

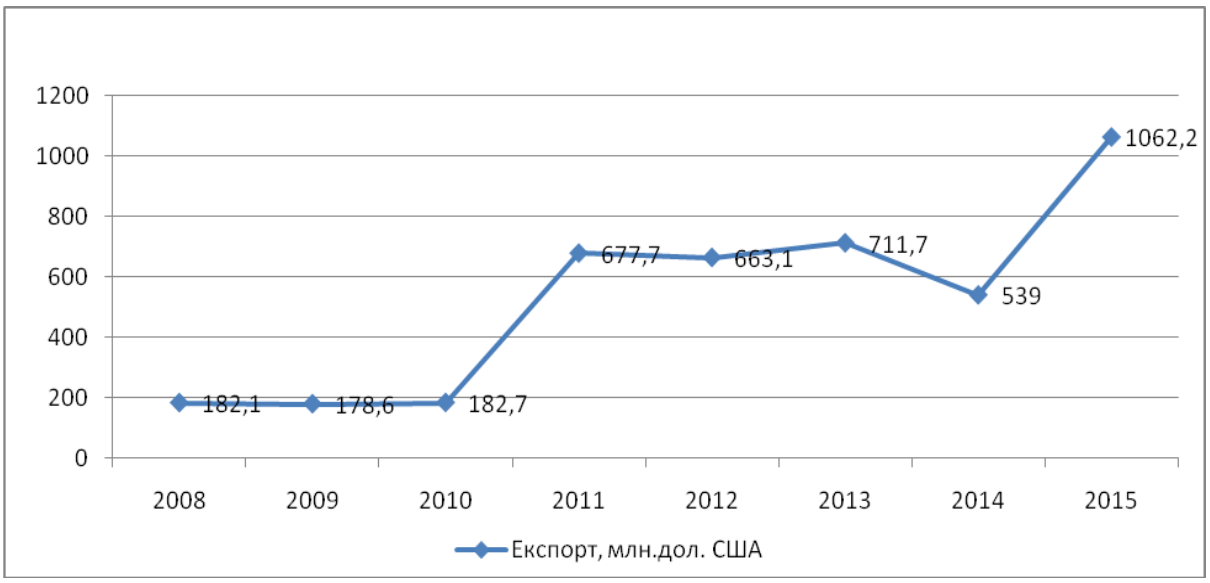

Рисунок 1 - Динаміка експорту продукції аграрного сектору економіки Миколаївської області, млн.дол. США.

Джерело: сформовано автором за даними [3]

Проте загальною є тенденція зростання обсягів експорту в 2015 році у 2,1 рази у порівнянні з 2013 роком в межах Миколаївської області у порівнянні зі збільшенням обсягу експорту на загальнодержавному рівні на 39,8 %.

Експортний потенціал аграрного сектору Миколаївської області представлений такими видами, як: продукти тваринного походження, живі тварини, продукти рослинного походження, жирни та олії тваринного або ж рослинного походження. Традиційним з року в рік є переважання зернових культур в структурі експорту (рис 2).

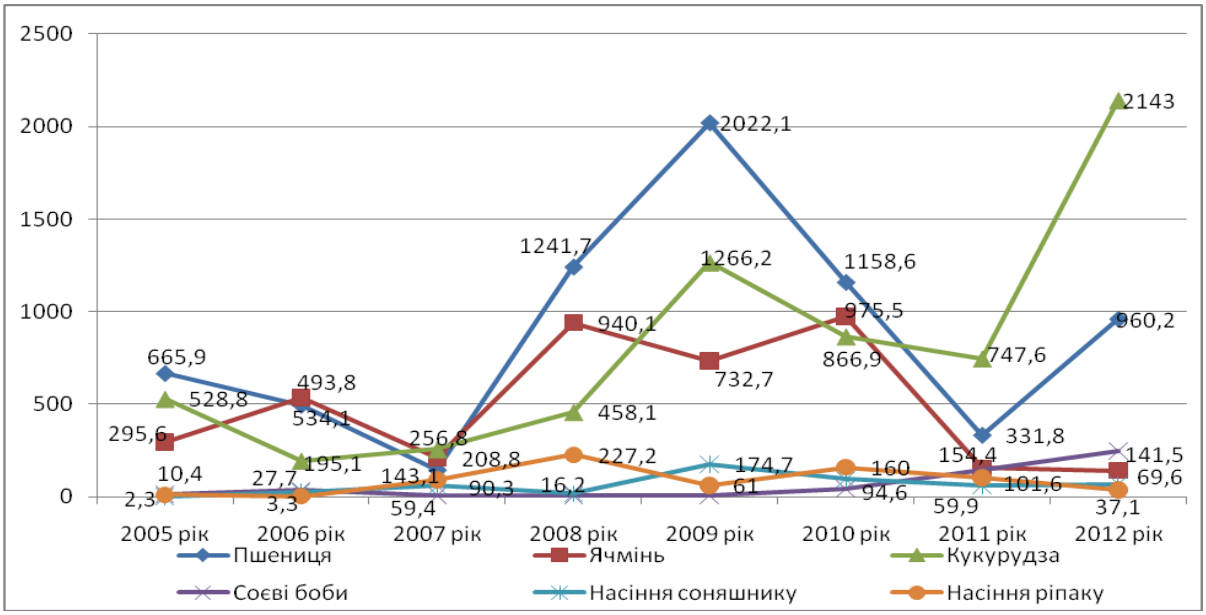

Рисунок 2 - Динаміка зміни обсягів експорту основних видів сільськогосподарської продукції в Миколаївській області, тис. тонн

Джерело: сформовано автором за даними [3]

Проте імпорт також має певні важелі позитивного впливу на розвиток аграрного сектору України та області відповідно. Поряд з цим імпортна діяльність також має коливання в результатах операційної діяльності, які мали місце в межах від 0,9 % до 5,3 %, що провокує необхідність досліджень та визначення причино-наслідкових характеристик розвитку. В той же час, обсяги імпорту продукції аграрного виробництва є значно меншими від експорту, що є закономірним для позитивної динаміки розвитку (рис.3).

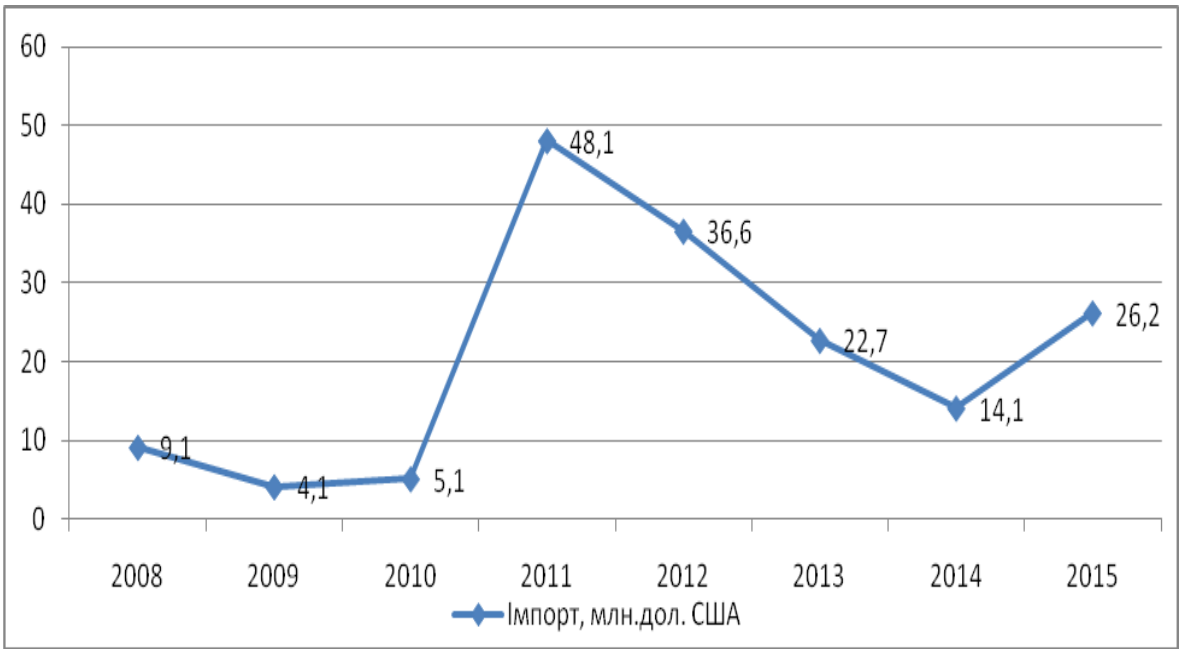

Рисунок 3 - Динаміка імпорту аграрної продукції Миколаївської області, млн.дол. США

Джерело: сформовано автором за даними [3]

Суб'єктами аграрного виробництва Миколаївської області у 2015 році було імпортовано продукції сільського господарства на 26,2 млн. дол. США, що на 85,8 % більше рівня попереднього року. До того ж, збільшилася частка імпорту сільськогосподарської продукції в загальнообласному обсязі імпорту з 1,3 % до 2,9 %. В свою чергу, найбільші поставки продукції аграрного сектору спостерігались у 2011 році і сягали 48,1 млн. дол. США, що було пов'язано з кризовими явищами в економіці країни та поступами активізації зовнішньоекономічної діяльності як вимоги глобального середовища. Беззаперечним є підвищення ступеню відкритості національної економіки загалом, в тому числі й аграрного сектору як наслідку процесу лібералізації, для здійснення зовнішньоекономічної діяльності з 2011 року, що підтверджується підвищенням активності в розрізі становлення та зміцнення

зовнішньоекономічних зв'язків шляхом здійснення експортно-імпортної діяльності суб'єктами підприємницької діяльності аграрного сектору.

Узагальнюючи проведенні дослідження в розрізі зовнішньоторговельних операцій, першочергово слід ототожнювати аграрний сектор Миколаївщини з основним в системі торгових відносин на світовому ринку зерна та олійних культур. До того ж, реальною є перспектива досягнення передових позицій в загальносвітових рейтингах і, перш за все, в якості одного з найбільших експортерів зерна в світі, що, в свою чергу, має позитивні наслідки зважаючи на підвищення втручання в процес формування цін і коригування їх на світовому ринку.

В умовах світової економічної інтеграції важливо розробити систему економічних заходів інноваційного характеру, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності та ефективності виробництва продукції сільського господарства на регіональному та державному рівнях.

Висновки. Причинами низької конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішньому продовольчому ринку є: низька ефективність цієї галузі; невідповідність структури українського експорту попиту країн світу на сільськогосподарську продукцію; невелика частка підприємств, сертифікованих згідно з міжнародними стандартами; нерозвиненість інфраструктури АПК; недостатність державного цільового фінансування науково-прикладних розробок. Для вирішення існуючих проблем необхідна реалізація таких заходів: гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію зі стандартами ЄС; налагодження сучасної інфраструктури аграрного ринку; посилення кооперації господарств населення виробників сільськогосподарської продукції; налагодження співпраці між виробниками сільськогосподарської продукції та дослідними установами

Література :

1. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства: Навч. посіб. / Должанський І.З., Загорна Т.О. − К.: Центр навчальної літератури, 2006. − 384 с

2. Клименко С.М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: навч. посібн. / С.М. Клименко, О.С. Дуброва. – К.: КНЕУ, 2006. - 527 с.

3. Статистичний щорічник Миколаївської області за 2015 рік / за ред. З.П. Зацаринського. – Миколаїв, 2016.-501 с.

УДК 338.43:338.12.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

К.О. Нич, магістр

Науковий керівник: канд.екон.наук, доцент Калюжна О.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розкрито економічну суть інновацій та інноваційного процесу різними науковцями. Досліджено умови та принципи інноваційного розвитку підприємств Миколаївської області. Уточнено особливості та перешкоди на шляху використання інноваційних процесів у сільськогосподарських підприємствах.

*Ключові слова: сільськогосподарська продукція, сільськогосподарські підприємства, інновації, економічна ефективність виробництва, конкурентоспроможність***.**

Постановка проблеми. В умовах трансформації економіки України до ринкового типу, в наслідок досить тривалої світової фінансової та економічної кризи більшість вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників стали неконкурентоспроможними. Аграрний сектор втратив виробничий потенціал, знизився рівень рентабельності виробництва та платоспроможності сільськогосподарських підприємств на відтворення матеріально-технічної бази, яка на сьогодні морально застаріла і не відповідає сучасним вимогам.

Стратегічно важлива роль в середньо- та довгостроковому економічному розвитку сільського господарства повинна належати інноваціям. Адже тільки за допомогою інноваційного підходу можна розірвати коло виробничих, ресурсних, технологічних обмежень, закласти таку модель аграрної економіки, яка послужить основою для постійного підвищення конкурентоспроможності галузі через ефективне економічне зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Основні теоретичні та методологічні положення, пов'язані з виявленням сутності та змісту інновацій викладені в роботах провідних вчених та їх послідовників: Алтухова Н.В., Дудар Т.Г., Захарченко В.І., Степова С.В. та ін. Питанням дослідження сучасних проблем розвитку інноваційної діяльності в сільському господарстві присвячені роботи: П.А. Лайко, Федорчук О.М., Щаслива Г.П. Проте, ще багато питань пов`язаних із організацією

виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції на інноваційній основі потребують подальших досліджень.

Постановка завдання є дослідження та вивчення організації виробництва конкурентоспроможної продукції в сільськогосподарських підприємствах на інноваційній основі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Миколаївщина вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні та має значні земельні ресурси. Загальна площа сільськогосподарських угідь перевищує 2 млн.га, з яких 1,7 млн.га становить рілля. Земельний фонд Миколаївщини характеризується високим ступенем освоєння. Сільськогосподарські угіддя займають 81,6% загальної земельної площі. Характерною особливістю структури сільгоспугідь є значна питома вага орних земель (84,7%). Решта площ використовується під пасовища (їх питома вага – 13,2%), багаторічні насадження (1,8%), сіножаті (0,2%), перелоги (0,1%).

Господарства Миколаївської області виробляють до 3,5% продукції сільського господарства України, в тому числі до 4% продукції рослинництва та 2,5% продукції тваринництва.

Сільськогосподарські підприємства Миколаївської області спеціалізуються на виробленні продукції рослинництва, обсяг виробництва якої коливається в межах 80% в структурі виробництва. Серед галузей рослинництва, найбільш розвиненими є зерновиробництво та виробництво технічних культур. Серед галузей тваринництва найбільшу питому вагу має молочне скотарство – до 10%. На другому місці – виробництво яєць – 2,7%.

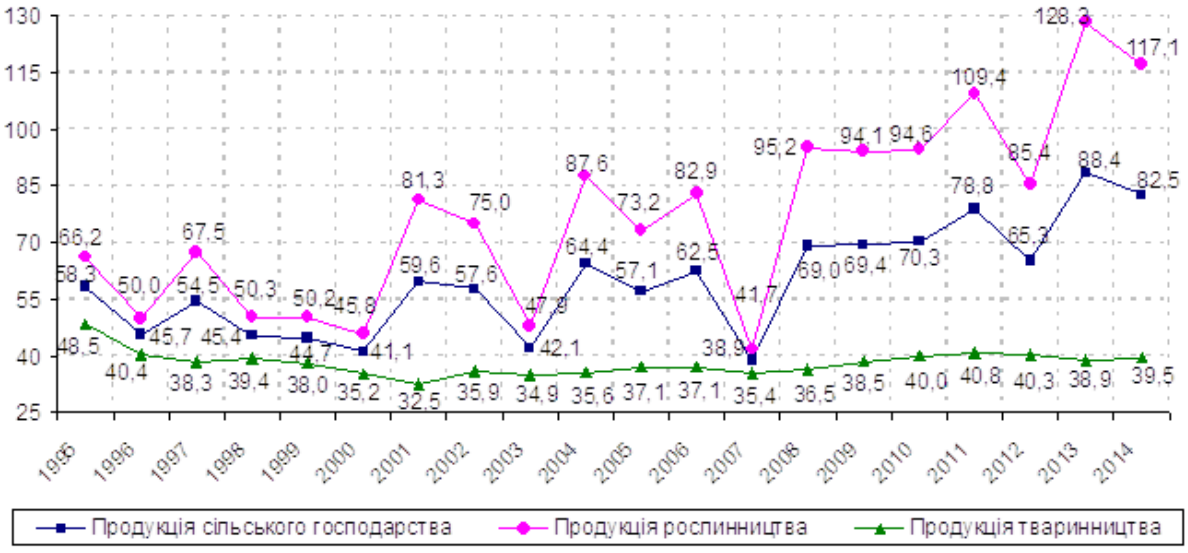

Рисунок 1 - Індекси продукції сільського господарства(відсотків до 1990р)

У 2014р. в регіоні було вирощено 4,5% загальнодержавного обсягу виробництва зернових культур; 7,2% – насіння соняшнику; 5,1% – овочів; 1,6% – плодів та ягід; 11,9% – винограду; вироблено 1,5% – м'яса у забійній вазі; 3,3% – молока; 2,6% – яєць та 4,8% – вовни.

Обсяг виробництва продукції сільського господарства у 2014р. складав 8766,9 млн.грн., що на 6,7% менше ніж у 2013р., водночас на 44,6% більше ніж у 2005р (рис.1).

Основними виробниками продукції рослинництва у 2014 році були сільськогосподарські підприємства, ними було вироблено 66,9% продукції рослинництва, господарства населення виробили лише 33,1%, в основному овочів. Разом з тим, у виробництві тваринницької продукції перше місце займають господарства населення, що виробляють до 80% продукції від загального обсягу.

Не зважаючи на затяжну економічну кризу, за останні п`ять років фінансовий стан сільськогосподарських виробників Миколаївської області покращився (табл.1). У 2014 році рівень рентабельності виробництва підвищився до 26,4%, чистий прибуток зріс на 91,5% порівняно із 2010 роком, а питома вага прибуткових підприємств склала 86,2%.

Таблиця 1. Основні показники діяльності підприємств в галузі сільського господарства

Показники	**2010р.**	**2011р.**	**2012р.**	**2013р.**	**2014р.**	**2014р. порівняно з 2010р.,%**
Рівень рентабельності виробництва, %	28,6	23	16,6	14,4	26,4	-2,2 в.п.
Чистий прибуток (збиток), млн.грн.	659,4	855,6	593,6	579,9	1263,0	191,5
Питома вага підприємств, що отримали прибуток, %	78,5	87,6	76,9	86	86,2	7,7 в.п.

Проведений нами аналіз сучасних умов господарювання сільськогосподарських підприємств Миколаївської області дозволяє виділити основні проблеми агровиробників:

- зниження технологічного рівня виробництва;
- моральне та фізичне зношення обладнання;
- зниження інвестиційного та інноваційного потенціалу;
- витіснення вітчизняних виробників з внутрішнього та зовнішнього ринків;

- використання неякісної сировини з метою зниження собівартості;
- відсутність достовірної інформації про ринки збуту;
- підвищення ступеня операційного ризику.

Вирішення даних проблем можливе через низку напрямів підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, основними з яких є:

- комплексний підхід до проблеми організації ресурсної та асортиментної структури АПК;
- впровадження інноваційних технологій та підходів у виробництво шляхом підвищення інвестиційної привабливості галузей АПК;
- ефективне управління ризиками операційної діяльності;
- удосконалення моніторингу зовнішнього середовища;
- формування ефективної маркетингової стратегії;
- підвищення кваліфікації працівників;
- здійснення постійного контролю за якістю управління;
- удосконалення нормативно - правової бази в сфері сільського господарства;
- розширення кола споживачів як не вітчизняному так і на зовнішньому ринках.

Ефективна стратегія інноваційного розвитку підприємств спрямовується на усунення слабких сторін, які перешкоджають його успішній діяльності та заважають використовувати потенційні можливості. Слід зазначити, що базується вона на визначенні та використанні факторів, під впливом дії яких підприємства можуть ефективно функціонувати шляхом сприяння створення конкурентних переваг. При цьому важливо врахувати умови постійних змін зовнішнього середовища, які особливо характерні для галузі сільського господарства, де сильні сторони суб'єкта господарювання з часом можуть перетворитися на слабкості. Тому стратегія інноваційного розвитку має бути орієнтована не скільки на максимально ефективне використання існуючих можливостей, скільки на виявлення і розвиток тих можливостей і характеристик, які визначатимуть успіх підприємства у майбутньому .

Інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств стане можливим лише за умови вирішення наступного комплексу завдань:

- сформувати комплекс взаємопов'язаних галузевих інвестиційно-інноваційних програм і проектів, які реалізують ідеї по всьому ланцюжку: від фундаментальних досліджень до освоєння інноваційних ринкових ніш;
- забезпечити наукову і науково-технічну сферу фінансовими і матеріальними ресурсами;

- важливим заходом щодо зміцнення матеріально-технічної бази є створення широкої мережі машинно-технологічних станцій, пунктів прокату сільськогосподарської техніки з метою наближення їх до товаровиробників. Це дозволить більш ефективно використовувати наявну техніку на правах оренди, яка зосереджується на цих станціях і пунктах, і таким чином знизити показник технікоємкості в розрахунку на одиницю площі та одиницю продукції [5, С. 235-236].

- визначити систему стимулювання у сфері створення і розповсюдження інновацій. Оскільки використання нововведення надає певні матеріальні вигоди, вирішення питання про розподіл даних вигод у відповідних формах має актуальне значення;

- підсилити роль суб'єктів аграрного підприємництва в інноваційному процесі, стимулювати впровадження розробок у виробництво шляхом розширення доступності фінансових ресурсів, зниження податкового навантаження та інших стабілізаторів;

- сформувати систему підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації кадрів, необхідних для реалізації конкретних інноваційних програм і проектів, а також держслужбовців, що займаються регулювання інноваційного процесу.

При постановці зазначеного комплексу різноспрямованих завдань, пов'язаних з переходом на інноваційний шлях структурного перетворення сільського господарства, необхідно забезпечити комплексність і системність їх вирішення. Тільки за таких умов можливе надання вітчизняному сільському господарству статусу високоефективної, стабільної і конкурентоздатної галузі.

Література :

1. Алтухова Н.В. Проблеми інноваційного розвитку агропромислового комплексу України / Н.В. Алтухова // Агросвіт. – 2012. - № 2. – С. 48-54.

2. Дудар Т.Г. Інноваційний менеджмент: навч. посібник / Т.Г. Дудар, В.В. Мельниченко. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.

3. Захарченко В.І. Інноваційний менеджмент: теорія і практика в умовах трансформації економіки: навч. посібник / В.І. Захарченко, Н.М. Корсікова, М.М. Меркулова. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 448 с.

4. Лайко П.А. Удосконалення інноваційної діяльності в АПК – вимоги часу. / П.А. Лайко, М.Ф. Бабієнко, П.М. Музика, Є.А. Бузовський, О.І. Гойчук, М.М. Кулаєць // Економіка АПК. – 2007. – № 12. – с. 85-91.

5. Федорчук О.М., Щаслива Г.П. Організація та управління використанням матеріально-технічних ресурсів у сільському господарстві: навчальний посібник/ [О.М. Федорчук, Г.П. Щаслива] – Херсон: Грінь Д.С., 2013. – 318с.

6. Електронний ресурс - http://www.mk.ukrstat.gov.ua/

УДК 636.27 (477)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Топорова Т. С., магістр

Науковий керівник : д-р. екон .наук, професор Червен І. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджується процес впровадження нових технологій на етапі виробництва в молочному скотарстві, а також виробництво молока у підприємствах та господарствах населення Миколаївського району.

Ключові слова: обсяги виробництва, молочна продукція, обладнання корівників, «ненатуральності» молока.

Постановка проблеми. Скотарство є однією з найважливіших галузей сільського господарства України, яка забезпечує населення м'ясом, молоком та молочними продуктами. Проте за роки ринкових перетворень, ресурсний і виробничий потенціал галузі молочного скотарства зазнали суттєвих втрат, що виявилося у зменшенні поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств, руйнуванні матеріально-технічної бази комплексів, формуванні недосконалих ринку матеріально-технічних ресурсів та інфраструктури аграрного ринку, зосередженні виробництва продукції скотарства в особистих селянських господарствах з використанням застарілих технологій, низькому рівні організації племінної роботи, недоступності ветеринарних послуг значній частині сільськогосподарських товаровиробників, низькій окупність витрат тощо.

Згідно з даними Департаменту продовольства Міністерства аграрної політики та продовольства України середньорічні надої на одну корову в Миколаївській області є нижчими за середнє значення по Україні (5386 кг) і становлять 4780 кг. Проте, в той же час Миколаївська область входить ТОП-6 областей, які виробляють молоко вищого ґатунку, її частка складає 7,5% від загального обсягу виробництва молока [3].

Виклад основного матеріалу дослідження. Основою для нарощування обсягів виробництва молочної продукції є наявність поголів'я худоби. За період з 2000 по 2015 рік у сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області чисельність поголів'я великої рогатої худоби зменшилася на 114,3 тис. гол., що у відносному вираженні становить 45,8%, у тому числі корів — на 64,8 тис. гол., що становить 35,2% у відносному виразі. Негативна тенденція спостерігається також і в Миколаївському

районі: у 2015 році порівняно з 2000 поголів'я ВРХ зменшилось на 7,3 тис. гол., що становить 62,6 % у відносному вираженні, в тому числі поголів'я корів зменшилось на 2,6 тис. гол., що становить 39,7 % у відносному вираженні (табл. 1).

Таблиця 1 Поголів'я ВРХ та корів у підприємствах та господарствах населення Миколаївського району та Миколаївської області, тис. голів

Миколаївська область	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
ВРХ	249,4	180,6	141,4	142	150,3	154,5	132,4	135,1
Корови	144,7	115,1	92,4	91,8	89,8	90,1	82,3	79,9
Миколаївський район								
ВРХ	13,6	10	7,2	6,8	7,2	7,6	6,3	6,3
Корови	6,4	5,6	4,2	4,1	4,1	4,2	3,8	3,8
Питома вага району, %								
ВРХ	5,45	5,54	5,09	4,79	4,79	4,92	4,76	4,66
корови	4,42	4,87	4,55	4,47	4,57	4,66	4,62	4,76

Джерело: дані Головного управління статистики в Миколаївській області

Таблиця 2 Виробництво молока у підприємствах та господарствах населення Миколаївського району та Миколаївської області, тис. т

	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Область	346,8	432,3	364	365,9	367,4	370,7	369,3	343,8
Миколаївський район	16,7	21,3	17,7	16,8	16,3	16,7	16,6	15,1
Питома вага району, %	4,82	4,93	4,86	4,59	4,44	4,50	4,49	4,39

Джерело: дані Головного управління статистики в Миколаївській області

Зменшення чисельності поголів'я корів призвело до зниження обсягів виробництва молока в господарствах Миколаївської області. Проте, скорочення поголів'я не завжди є головною причиною, адже, як видно з таблиці 2, у 2005 році поголів'я зменшилось порівняно з 2000 роком, а виробництво молока навпаки збільшилось, що свідчить про негативний вплив якісних факторів таких як умови утримання, годівля, породний склад та ін.

В сучасних умовах жорсткої конкуренції та скорочення обсягів споживання молока та молочних продуктів населенням Миколаївської області (рис.1) особливо важливим стає питання збереження високих позицій на ринку виробників.

Констатувати, що у споживачів великих міст сформувався певний стереотип щодо «ненатуральності» молока, яке вони купують [1].

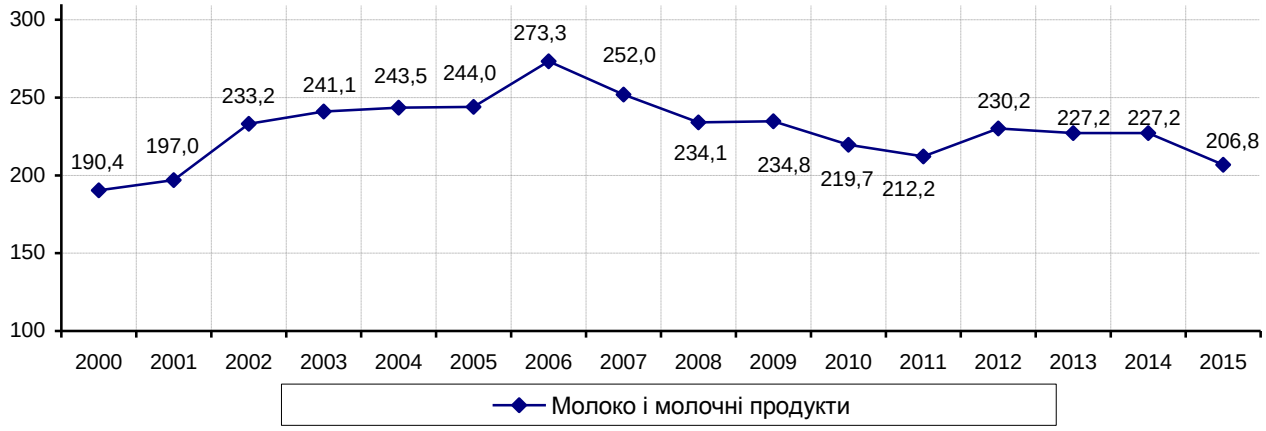

Рисунок 1 - Динаміка споживання молока та молочних продуктів населенням по області, кг

Саме тому набуває актуальності процес впровадження нових технологій на етапі виробництва, а особливо в молочному скотарстві. Застаріла матеріально-технічна база, неякісні корми, недотримання санітарних умов утримання молочного стада (частота зміни підстилки, підтримання оптимального мікроклімату в корівниках, регулярний ветеринарний огляд та лікування, комфортні умови для повноцінного моціону та ін.), відсутність племінної роботи — всі ці фактори впливають на якість готового молока: жирність, вміст білку, вміст соматичних клітин, температура. Крім того, на фоні широкого застосування технологій відновлювання молока з сухого все більше споживачів критично ставиться до придбання молочної продукції. За даними опитування компанії InMind у великих містах України, на жаль, тільки 1% опитаних упевнені, що в магазинах продають «справжнє» молоко, тобто не відновлене з порошку. Практично майже половина респондентів (45%) вважають, що все магазинне молоко — порошкове. Безумовно, залежно від різних торгових марок ця оцінка відрізняється. Мало того, оцінка не є безумовним бар'єром (все одно молоко потрібне). І все ж можна

Висновки. Спираючись на досвід провідних іноземних виробників молока, можна виділити наступні пропозиції для розвитку та підтримки молочного виробництва у Миколаївському районі:

1) поліпшення якісного складу молочних і комбінованих порід корів;

2) поступовий перехід на автоматизоване доїння та мінімізація безпосередніх контактів персоналу з молоком;

3) складання високопоживних раціонів для молочних корів;

4) встановлення надійної охоронної системи для запобігання крадіжок на виробництві;

5) обладнання корівників сучасною системою вентиляції та охолодження (особливо актуально для жарких південних регіонів, де температура влітку може сягати вище 30°С, що суттєво впливає на надої);

6) регулярне навчання та підвищення кваліфікації ветеринарного персоналу;

7) матеріальне та соціальне заохочення персоналу.

Поєднання зазначених напрямів розвитку молочного скотарства та здійснення дієвої державної підтримки стане важливою складовою розбудови молочної галузі в сучасних умовах, насамперед забезпечить зростання виробництва молока, підвищення його якості, а, отже, поверне довіру споживачів і збільшить обсяги реалізації молочної продукції, що позитивно вплине на рівень рентабельності виробництва.

Література :

1. Антоненко Т. Справжнє чи несправжнє? [Електронний ресурс] / Т.Антоненко // Молоко і ферма. — 2010. — № 2. — С. 19-20. — Режим доступу: http://magazine.milkua.info/files/6464524.pdf

2. Ємець Ю. Г. Аспекти підвищення конкурентоспроможності продукції молочного скотарства на інноваційній основі [Електронний ресурс] / Ю. Г. Ємець // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – 2013. – № 11. – С. 238-244. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhnau_ekon_2013_11_33

3. Мончак О. Сучасний стан та перспективи розвитку молочної промисловості [Електронний ресурс] / О. Мончак // Департамент продовольства Міністерство аграрної політики України. — Режим доступу: http://www.dairynews.com.ua/presentation/suchasniy-stan-ta-perspektivi-rozvitku-molochno-pr.html

3. Статистичний збірник «Сільське господарство Миколаївщини» за 2015 рік.

УДК 001.895:658.11.003.13

УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Д. В. Ференець, магістр

Е.В. Візіренко, магістр

Науковий керівник: канд. екон. наук, доцент Кушнірук В. С.

В даній статті висвітлено умови забезпечення ефективності інноваційної діяльності. Розглянуто основні тенденції розвитку інноваційної діяльності промислових підприємств, досліджено значення такої діяльності для забезпечення економічного зростання національної економіки

Ключові слова: інновації; креативність; організаційна підтримка; персонал

Постановка проблеми. Вплив інноваційного чинника на виробництво сьогодні є радикальним і комплексним. Надзвичайно велика вигода провідних фірм від інноваційної діяльності обумовлена тим, що вони під гаслом експорту новітніх технологій насправді передають тільки не дуже ефективні та застарілі технології. Справді, інновації, а значить і наука, що їх продукує, сьогодні набагато менш доступні, ніж найцінніші природні ресурси. Причиною є те, що ними володіють лише високорозвинуті країни, що дає змогу їм, по суті, утримувати монопольне становище і, таким чином, привласнювати надприбуток. Варто наголосити, що саме володіння інноваціями, котрі є стимуляторами розвитку підприємства, забезпечує перемогу у конкурентній боротьбі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останніми роками такі категорії, як «інновації», «креативність», «організаційна підтримка» достатньо широко знайшли своє відображення у працях І.Р. Бузько, О.В. Вартанова, Г.О. Голубченко, В. Лукашев, О. Е. Сенічкіна, М. В. Чорна, С. В. Глухова, Г.М. Саранчук, І. Кукурудза опублікованих праць з даної проблематики. Проблемам державного регулювання, матеріального, фінансового, інформаційного забезпечення інноваційної діяльності й розвитку інноваційного підприємництва у виробництві приділяли увагу В.Г. Андрійчук, А.П. Гайдуцький, М.В. Зубець, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська, М.Х. Корецький, М.Ф. Кропивко, М.І. Крупка, М.Й. Малік, Г.М. Підлісецький, М.А. Садиков, А.В. Чупіс, О.М. Шестопаль, В.В. Юрчишин та ін.

Постановка завдання. Метою даної статті є розробка напрямків часткового вирішення умов забезпечення ефективності інноваційної діяльності підприємства. Розглянуто основні тенденції розвитку інноваційної діяльності підприємств,

досліджено значення такої діяльності для забезпечення економічного зростання національної економіки, намічено напрямки її активізації і розроблено методи оцінки економічної ефективності інноваційних процесів, пов'язаних з впровадженням нових видів продукції, нових технологічних процесів і методів організації виробництва, а також з вдосконаленням методів управління промисловим виробництвом.

Виклад основного матеріалу дослідження. У цей складний для України період відродження ринкових відносин, коли вкрай важливими завданнями є збереження промислового комплексу, його структурна перебудова і забезпечення подальшого науково-технічного розвитку, проблема підвищення ефективності інноваційної діяльності вітчизняних підприємств набуває принципового значення, оскільки її вирішення дасть змогу перейти до створення і використання технологій більш високого рівня, а отже, прискорити економічне зростання національної економіки.

Економіка України й далі залишається несприйнятливою до науково-технічних нововведень через низький рівень виробничої бази промисловості та слабке фінансування державою науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок. Ось чому формування ефективної державної науково-технічної та інвестиційної політики, спрямованої на досягнення більш високих технологічних укладів, повинно здійснюватися на основі перетворення власних наукових і дослідно-конструкторських розробок у базовий елемент виробництва. Саме активізація інноваційної діяльності наукової і виробничої сфер є важливим завданням та умовою становлення економічної незалежності України.

Очевидним і зрозумілим є те, що вирішення проблем активізації інноваційної діяльності підприємств - головна запорука здійснення успішних ринкових реформ. Крім того, досвід розвинутих країн свідчить, що вихід з економічної кризи неможливий без активізації інноваційної діяльності.

Наукою і світовою практикою доведено, що інноваційна діяльність вищого рівня та виробничо-інноваційна діяльність підприємств може бути успішною тоді, коли вона супроводжуватиметься інституціональним розвитком – створенням і забезпеченням ефективного функціонування інноваційної інфраструктури – сукупності підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, які залежно від функціонального призначення розробляють нові ідеї, створюють інновації, надають послуги із забезпечення інноваційної діяльності вищого рівня та виробничо-інноваційній діяльності підприємств (фінансові, консалтингові, маркетингові, освітні, інформаційно-комунікативні тощо). Представниками інноваційної інфраструктури в агропромисловому комплексі є агротехнопарки, інноваційні бізнес-інкубатори,

венчурні підприємства, науково-дослідні інноваційні центри, консалтингові фірми тощо.

Агротехнопарк визначають як територіальний галузевий науково-технічний комплекс (об'єднання) юридично самостійних структур – наукових, проектно-конструкторських, освітніх, технологічних, інформаційних, агропромислових підприємств, діяльність яких ґрунтується на кооперативних засадах і координується з метою налагодження ефективного інноваційного процесу.

Єдиним узагальнюючим показником економічної ефективності будь-якої групи технічних нововведень слугує економічний ефект, що характеризує абсолютну величину перевищення вартісної оцінки очікуваних (фактичних) результатів над сумарними витратами ресурсів за певний розрахунковий період. Залежно від кола вирішуваних завдань величина економічного ефекту може і повинна обчислюватись в одній з двох форм: народногосподарській (загальний ефект за умовами використання нововведень) і внутрішньо-господарський (ефект, одержуваний окремо розробником, виробником і споживачем технічних новин або нововведень).

Для підприємств даного періоду розвитку характерно: досягнення значних конкурентних переваг і затвердження на ринку; досягнення значних результатів господарської діяльності, які, найчастіше, призводять до «інноваційної заспокоєності» менеджменту, що, досить імовірно, не дозволяє бачити прояв деяких небажаних тенденцій даного етапу розвитку: поява потенційної можливості поділу підприємства на кілька самостійних суб'єктів виробничої діяльності; складна, дорога, негнучка організаційна структура управління; наявність конфліктних ситуацій; крах організацій починається, як правило, із конфліктів у вищому керівництві; негативна реакція постачальників, кредиторів, банків на різні заходи, проведені керівництвом підприємства; різні організаційні, структурні перетворення в системі управління, негативний характер зміни фінансових показників, встановлення завищених цін на продукцію, що випускається; зниження рівня доходів підприємства і прибутковості.

Народногосподарський економічний ефект визначається шляхом зіставлення результатів за місцем застосування технічних нововведень і усіх витрат на розробку, виробництво і споживання; він віддзеркалює ефективність тієї або іншої групи технічних нововведень я позиції їх впливу на кінцеві показники розвитку економіки країни.

Внутрішньогосподарський (комерційний) економічний ефект, що обчислюється на окремих стадіях відтворювального циклу "наука — виробництво - експлуатація (споживання), дозволяє оцінювати ефективність певних технічних новин і нововведень

з огляду на ринкові економічні інтереси окремих науково-дослідних (проектно-конструкторських) організацій, підприємств-продуцентів і підприємств-споживачів.

З огляду на особливості оцінки ефективності усю сукупність нових організаційних рішень можна умовно розподілити на дві групи: першу організаційні нововведення, здійснення яких вимагає певних (нерідко істотних) додаткових одночасних витрат (капітальних вкладень); другу — ті з них, що не потребують додаткових інвестицій.

Освоєння підприємствами нових технологій та інновацій потребує об'єктивної оцінки параметрів і характеристик їхнього потенціалу, які мають важливе значення при здійсненні інвестиційної діяльності шляхом розробки і реалізації нової інноваційної стратегії розвитку. Тому реалізація нової інноваційної стратегії розвитку і повноцінне використання інноваційного потенціалу в інтересах оновлення виробництва - реальний шанс для України досягти рівня високотехнологічної розвиненої держави. Незважаючи на це, інноваційна сфера з огляду на фінансове забезпечення функціонує в критичних умовах.

Згідно з чинним законодавством, інноваційний розвиток в Україні забезпечується за рахунок фінансування з різних джерел. Джерелами фінансової підтримки інноваційної діяльності є:

1) кошти Державного бюджету України;

2) власні кошти спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансово-кредитних установ;

3) власні чи запозичені кошти суб’єктів інноваційної діяльності;

4) кошти (інвестиції) фізичних і юридичних осіб;

5) інші джерела, не заборонені законодавством України.

Визначення і оцінка економічної ефективності організаційних нововведень, що відносяться до першої групи (наприклад, організація нових спеціалізованих або комбінованих виробництв; концентрація виробництва на діючому підприємстві, яка спричинює необхідність його розширення, реконструкції або технічного переозброєння) здійснюються так же, як і нових технічних рішень. Разом з цим слід враховувати одну важливу обставину — до складу поточних витрат повинні включатись додатково транспортні витрати, а також втрати сировини (матеріалів) і готової продукції при їх транспортуванні і зберіганні.

Ефективність безвитратних нових організаційних рішень (зокрема запровадження бригадної або іншої прогресивної форми організації і оплати праці; удосконалення окремих елементів господарського механізму — організаційних

структур управління, систем планування і фінансування; створення нових ринкових структур) визначають на основі обчислення переважно економії поточних витрат, обумовленої здійсненням таких нововведень. При цьому у кожному конкретному випадку необхідно точно окреслювати коло показників для оцінки ефективності тієї або іншої групи без витратних організаційних рішень.

Висновки. Вплив інноваційного чинника на виробництво сьогодні є радикальним і комплексним. Надзвичайно велика вигода провідних фірм від інноваційної діяльності обумовлена тим, що вони під гаслом експорту новітніх технологій насправді передають не тільки дуже ефективні, а й застарілі технології. Справді, інновації, а значить і наука, що їх продукує, сьогодні набагато менш доступні, ніж найцінніші природні ресурси. Причиною є те, що ними володіють лише високорозвинені країни, що дає змогу їм, по суті, утримувати монопольне становище і, таким чином, привласнювати надприбуток.

Отже, ефективність інновацій - це величина, що визначається конкретною здатністю інновацій зберегти певну кількість трудових, матеріальних і фінансових ресурсів із розрахунку на одиницю створених продуктів, технічних систем, структур. Ефективність інноваційної діяльності виявляється на мікроекономічному та макроекономічному рівнях. Процес комплексної оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємства передбачає її здійснення за чотирма етапами. Ефект від застосування нововведень є складним поняттям, його потрібно розглядати як соціально-економічний ефект із врахуванням гарантування екологічної безпеки.

Варто наголосити, що саме володіння інноваціями, котрі є стимуляторами розвитку підприємства, забезпечує перемогу у конкурентній боротьбі.

Література :

1. Чорна, М. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств [Текст]: монографія / М. В. Чорна. – Харків.: ХДУХТ, 2012. – 210 с.

2. Лукашев, С. В. Інноваційна праця: поняття та особливості [Текст] / С. В. Лукашев, // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2012. − № 12. – С. 222–226.

3. Саранчук Г.М. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності / Г.М. Саранчук // Інноваційна економіка. – 2010. – № 1. – С. 26-32

4. Янковська О. І. Інноваційний процес у сільському господарстві / О. І. Янковська // Наука і економіка : науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. – 2009. – № 4 (16). – С. 54–58.

УДК 631.11.003.13

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Ю.О. Чіж, студентка

Науковий керівник: канд. екон.наук, доцент Іваненко Т.Я

Миколаївський національний аграрний університет

У статті здійснено теоретичні дослідження наукових підходів щодо визначення сутності економічної категорії «конкурентоспроможність», обґрунтовано сутність інноваційного потенціалу підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Використано комплексний підхід у формі інноваційної моделі для втілення інноваційного типу розвитку аграрних підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємств, інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, інноваційна модель розвитку.

Постановка проблеми. В умовах ринкової економіки стійке положення будь якого підприємства на ринку продукції визначається рівнем його конкурентоспроможності, тобто здатності виробляти та збувати продукцію, яка за ціновими і неціновими характеристиками більш приваблива для споживачів, ніж продукція їх конкурентів [3].

До пріоритетних завдань національного економічного розвитку належать формування та підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва в Україні. При цьому, головним завданням сільськогосподарського підприємства є забезпечення сталого розвитку аграрного ринку за умов формування та підтримки зовнішньоекономічних зв’язків.

На даний період важливим завданням економічної політики на державному рівні є необхідність підвищення конкурентоспроможності сільського господарства. Проте здійснені заходи не вчинили належної сприятливої дії на аграрний сектор. Впродовж останніх років реформування економіки країни носило розрізнений, необґрунтований характер, що привело до різкого спаду виробництва сільськогосподарської продукції і продовольства, втраті конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників на зовнішньому і внутрішньому ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні основи дослідження конкурентоспроможності підприємств є предметом уваги багатьох вчених-економістів, зокрема Г. Азоєва, Е. Вогеля, Е. Ворнера, Р. Ербе, Д. Кісінга, П. Кругмана, М. Познера, М. Портера, К.Куренкова, В. Попова, В. Сіденка, С. Соколенка,

Р. Фатхутдінова, О. Онищенка, П. Макаренка, Л. Мельника, Л. Євчук, П. Саблука, А. Стельмащука, О. Школьного, О. Шпичака та ін. Вчені у трактуванні категорії конкурентоспроможності застосовують різні підґрунтя, такі як здатність підприємства до суперництва, напруженої боротьби, а також перевагу його продукції перед підприємствами-аналогами. Однак чимало питань потребують подальшого дослідження, насамперед, з'ясування економічного змісту поняття конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз комплексного дослідження теоретичних основ конкурентоспроможності підприємства, обґрунтування сутності інноваційного потенціалу та його ролі в підвищенні конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність в економічній аграрній науці відноситься до ключових категорій, що відображає ефективність формування та використання ресурсного потенціалу, інвестиційно-інноваційних можливостей та резервів, важелів управління та маркетингу в сільськогосподарських підприємствах всіх форм власності та організації виробництва. Її рівень визначається обсягами, асортиментом та якістю виробленої продукції, фінансово-економічним становищем суб'єкту господарювання [2].

Конкурентоспроможність характеризує показники собівартості, рентабельності продукції, урожайності, дохідності виробництва, продуктивності праці. До них окремі автори додають ще прибутковість, продуктивність, оборотність, ділову активність, ліквідність. Деякі науковці конкурентоспроможність підприємства вбачають у відносній характеристиці, яка відображає ступінь відмінності розвитку певної організації від конкурентів за ступенем задоволення своїми товарами потреб споживачів, а також можливості і динаміці пристосування організації до умов ринкової конкуренції.

На рівень конкурентоспроможності підприємства впливає науково-технічний рівень і ступінь удосконалення технологій виробництва, використання новітніх винаходів та відкриттів, залучення сучасних засобів автоматизації виробництва. Також цей показник характеризується наявними ресурсами, ефективністю управління ними, вмінням створити й використати на їхній основі конкурентні переваги зовнішнього і внутрішнього середовищ [1].

Як показали дослідження, не існує загальноприйнятого визначення поняття «конкурентоспроможність підприємства», думки вчених відносно термінології конкурентоспроможності значно розходяться. Відсутній прийнятний набір показників,

який може бути покладений в основу методики визначення конкурентоспроможності підприємства.

З врахуванням змісту, що вкладається в поняття життєздатності суб'єктів економіки, конкурентоспроможність суб'єктів мікроекономічного рівня, і зокрема підприємства, природно визначати як їх здатність нескінченно довго здійснювати відтворювальний цикл за рахунок власних ресурсів в умовах конкуренції, тобто як життєздатність підприємства в конкурентному середовищі. Таке визначення має глибоке філософське підґрунтя. Фактично, життя ототожнюється з конкуренцією.

Поняття конкурентоспроможності інтерпритується і аналізується в залежності від економічного об'єкту, який розглядається. Безумовно, критерії, характеристики і фактори динаміки конкурентоспроможності на рівні товару, фірми, корпорації, галузі, національного господарства, або нації мають свою специфіку. Аналіз конкурентоспроможності може бути проведений для кожного з рівней, в залежності від цілей дослідження [1].

Проблема конкурентоспроможності є визначальною в аграрному розвитку країн світу. Вона має глобальний характер, тому що з однієї сторони, визначає багато аспектів економічної і соціальної політики країн, а з іншої – стосується інтересів всіх їхніх громадян, що виступають у ролі споживачів. Процес формування конкурентоспроможних господарських структур ринкового типу, здатних з максимальною ефективністю використовувати землю та забезпечувати стабільну продовольчу безпеку держави, посідає важливе місце в аграрній політиці. Значення конкурентоспроможності підприємств аграрної сфери в мовах сучасної економіки незмінно зростає, набуває більшої необхідності насичення ринку сільськогосподарськими продуктами вітчизняного виробництва, покращення їх якості, розширення асортименту та визначає спроможність країни реалізовувати свою продукцію як усередині, так і поза країною [4].

Кожне підприємство, яке виходить на ринок з власною продукцією, намагається досягти переваги над іншими підприємствами, тобто відбувається боротьба фірм на доступних сегментах ринку за обмежений об’єм платоспроможного попиту споживачів [5].

Конкурентоспроможність продукції і конкурентоспроможність підприємства-виробника продукції відносяться поміж собою як частина і ціле. Можливість підприємства конкурувати на аграрному ринку безпосередньо залежить від конкурентоспроможності товару і сполуки економічних засобів діяльності підприємства, надаючи перевагу в умовах конкурентної боротьби. З моменту створення

й у процесі функціонування кожне аграрне підприємство, повинно постійно вирішувати проблеми забезпечення конкурентоздатності, у тому числі міжнародної.

Міжнародна конкурентоздатність будь-якого аграрного підприємства складається з цілого ряду конкурентних переваг, що виявляються на світовому ринку шляхом зіставлення з відповідними показниками закордонних фірм-конкурентів [1].

Теорія і передова практика стверджують, що вирішення проблем підвищення конкурентоспроможності залежить від рівня інноваційної діяльності. Саме формуванню ефективної інноваційної політики має бути приділено значно більше уваги, оскільки стрімкий розвиток на майбутнє буде визначатися рівнем інноваційної активності. Підвищення рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств досягається за рахунок запровадження інновацій в організаційній структурі виробництва. Згідно з економічною теорією, конкурентоспроможним виробництвом товарів масового попиту, до яких насамперед належить сільськогосподарська продукція, є великотоварне виробництво, тобто таке, що спроможне формувати великі (оптові) партії товарів. Дрібні товаровиробники без необхідних реформ об'єктивно не в змозі конкурувати на рівних з потужними агропідприємствами [4].

Інноваційний потенціал є основою розробки стратегії конкурентоспроможних аграрних підприємств. Тому на сучасному етапі набуває все більшого поширення значення інноваційного потенціалу, його оцінки та аналізу .

Перший етап класичної теорії інноваційного розвитку було започатковано в 1911 році видатним австрійським ученим Й. Шумпетером у відомій праці «Теорія економічного розвитку». Згідно з його теорією, інновація є новою функцією виробництва, яка означає принципову зміну технології такого виробництва, має незаперечне історичне значення і є необхідною та своєчасною. Інновація становить стрибок від старої виробничої функції до нової, але не кожне нововведення, нове вироб ництво є інновацією .

Щодо аналізу тлумачення сутності категорії «інноваційний потенціал» можна стверджувати, що більшість вчених визначає зазначений термін як сукупність необхідних ресурсів (матеріальних, інтелектуальних, інформаційних, науково-технічних, фінансових та ін.) для здійснення інноваційної діяльності.

Інноваційний потенціал підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств характеризує собою стан системи продуктивних ресурсів аграрного виробництва, здатних забезпечувати відповідний рівень інноваційної діяльності та конкурентоспроможності суб’єктів господарювання. Для втілення інноваційного типу розвитку аграрних підприємств необхідно використовувати комплексний підхід у

формі інноваційної моделі, яка є теоретичним вираженням інноваційних пріоритетів, напрямів, структур, мотивацій, стратегій, механізмів тощо, спрямованих на формування інноваційного типу розширеного відтворення.

Економічна наука сьогодні виокремлює три базові моделі інноваційного розвитку розвинених країн, які подано в таблиці 1.

Таблиця 1 Характеристика моделей інноваційного розвитку розвинених країн

Тип моделі	Основні орієнтири	Країни впровадження
I	Орієнтація на резерви в науці та реалізацію вели- комасштабних цільових проектів, які охоплюють усі стадії науково-виробничого циклу.	Сполучені Штати Америки, Франція, Великобританія
II	Орієнтація на поширення нововведень, створення сприятливого інноваційного середовища і раціоналізацію структури економіки.	Німеччина, Швеція, Швейцарія
III	Орієнтація на стимулювання нововведень шляхом розвитку інноваційної інфраструктури, забезпечення сприйнятливості досягнень науково-технічного прогресу та координацію дій різних секторів у сфері науки і технологій.	Японія, Південна Корея

Джерело: розроблено автором за даними [3].

З метою забезпечення обґрунтованого підходу до інноваційного розвитку підприємств аграрної економіки доцільно використати в комплексі всі три основні орієнтири моделі: на резерви в науці, на створення сприятливого інноваційного середовища, на стимулювання нововведень.

Аналізуючи перспективи впровадження інноваційної діяльності на підприємствах аграрної економіки, встановлено, що в умовах дефіциту капіталу інноваційна модель розвитку є найприйнятнішою для України, тому що вона дає змогу оптимально використовувати власні економічні ресурси. Її можна застосовувати глобально для окремих територій, галузей, підприємств. Вона, об’єднавши економічні інтереси, може формувати гнучке наукоємне виробництво, інтегрувати спільні зусилля держави і підприємців для розробки й реалізації стратегічної інноваційної аграрної політики .

Висновки. Отже, конкурентоспроможність є динамічним показником, зміни якого залежать як від зовнішніх, так і від внутрішніх чинників. Конкурентоспроможність відображає активне використання конкурентного потенціалу підприємства, тобто його здатність випередити (перемогти) конкурентів як у нинішній час, так і в майбутньому [6].

Об'єктивна оцінка сільськогосподарським підприємством своїх конкурентних позицій на ринку – необхідна умова для їх посилення.

Інноваційний потенціал підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств характеризує собою стан системи продуктивних ресурсів аграрного виробництва (людського капіталу, матеріальних, фінансових, інформаційних, організаційних тощо), здатних забезпечувати відповідний рівень інноваційної діяльності та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання [7].

Для успішного ведення конкурентної боротьби та завоювання свого ринкового сегменту, необхідно постійно проводити дослідження та аналізувати конкурентоспроможність аграрних підприємств упродовж усієї діяльності, що сприятиме своєчасному прийняттю рішень щодо змін в товарному асортименті, необхідності пошуку нових риків збуту, системи управління підприємством.

Література :

1. Адамик В. Оцінка конкурентоспроможності підприємства / В. Адамик, Г. Вербицька: Вісник Тернопільського національного економічного університету. — № 1. — 2008. — С. 69—78.

2. Бурлака О. П. Чинники формування конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств / О. П. Бурлака, О. А. Бурлака // Технологический аудит и резервы производства. – 2012. – № 2 (4). – С. 23–26.

3. Воронкова А. Е. Концепція управління конкурентоспроможним потенціалом підприємства / А.Е. Воронкова // Економіст. – 2007. – № 8. – С. 14–17.

4. Горьовий В. П. Конкурентне середовище підприємства / Горьовий В. П. // Вісник аграрної науки. – 2011. – № 8. – С. 63-65.

5. Гринько Т. Фактори конкурентоспроможності підприємств / Гринько Т. // Держава та регіони. – 2004. – №2. – С. 50−53.

6. Державне регулювання економіки / [Михасюк І., Мельник А., Крупка М., Залога З.]. – Львів: Українські технології, 2009. – 640 с.

Кафедра публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки

УДК 339.9.01

СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ,МЕТОДИ ТА ВИДИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЗЕД

Ю.І. Алєксєєва, магістр

Науковий керівник: асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті визначено сутність поняття регулювання зовнішньоекономічної діяльності, досліджено основні принципи, методи та види регулювання ЗЕД.

Ключові слова: *зовнішньоекономічна діяльність, регулювання ЗЕД, методи регулювання.*

Постановка проблеми. Зовнішньоекономічна діяльність є одним із найважливіших чинників розвитку національного господарства всіх країн світу. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності є об'єктивною необхідністю, яка полягає в тому, що воно спрямоване на забезпечення захисту інтересів країни та її суб'єктів господарювання, на створення для них рівних можливостей розвивати всі види підприємницької діяльності та напрями використання доходів і здійснення інвестицій, а також спрямоване на розвиток конкуренції та обмеження монополізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми регулювання зовнішньоекономічної займались багато вчених-економістів, такі як: І.В. Багрова, Горін Н.В.[2] О.І. Дегтярьова, М.І. Дідківський, А.Р. Дунська , Г.М. Дроздова, Е.А. Зінь, [3], А.М. Кандиба, О.А. Кириченко, С.М. Кваша, В.П. Клочан, А.В. Ключник, В.О. Новак, В.Є. Новицький, А.П. Рум'янцев, Н С. Рум'янцева, В.С. Сухарський, І.І. Червен, О.В. Шебаніна, О.В. Шкурупій, В.В. Юхименко, О.М. Яценко та інші науковці. Незбалансованість та недосконаліть наукових положень та а також відсутність досконалого механізму і інструментарію регулювання зовнішньоекономічної діяльності слід вважати основними причинами нестабільності вітчизняних суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на світовому ринку. Саме тому питання, щодо регулювання зовнішньоекономічної діяльності, його специфіка та роль в сфері зовнішньоекономічної діяльності є досить актуальним на сьогодні.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних основ регулювання ЗЕД, принципів, методів та виявлення особливостей функціонування основних органів регулювання ЗЕД.

Викладення основного матеріалу дослідження. Зовнішньоекономічна діяльність є важливим фактором міжнародних економічних відносин, яка сприяє посиленню міжнародної конкурентоспроможності підприємств на світових ринках. В умовах ринкових відносин характер впливу держави на економіку країни, в т.ч. ЗЕД, докорінно змінюється. ЗЕД розглядається не тільки як складова частина господарської діяльності підприємства, але й як важливий фактор економічного росту, створення передумов більш інтенсивного розвитку інтеграційних процесів на мікрорівні.

Система регулювання зовнішньоекономічної діяльності України за роки становлення зазнала певних еволюційних змін, що зумовлені розвитком економіки країни в цілому. Основні елементи регулювання зовнішньоекономічної діяльності представлено на рисунку 1.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності	
Мета регулювання	Ким здійснюється
Забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України; Стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в т.ч. зовнішньоекономічних зав'язків суб'єктів ЗЕД діяльності України; Створення сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових	Україною як державою в особі її органів в межах їх компетенції; Недержавними органами управління економікою(біржами, торгово-промисловими палатами, асоціаціями, спілками та іншими організаціями), що діють на підставі їх статутних документів; Самими суб'єктами ЗЕД на підставі відповідних угод.
За допомогою чого	Що забезпечує
Законів України; Передбачених у законах України актів тарифного і нетарифного регулювання, які видаються державними органами України в межах їх компетенції; Економічних заходів оперативного регулювання(валютно-фінансового, кредитного та іншого) в межа законів; Рішення недержавних органів управління економіко, що приймаються зі статутними докумнтами	Захист економічних інтересів України та закордонних інтересів суб'єктів ЗЕД; Створення рівних можливостей для суб'єктів ЗЕД розвивати всі види підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всі напрямки використання доходів і здійснення інвестицій Заохочення конкуренції ті ліквідацію монополізму в сфері

Рисунок 1 – Система регулювання зовнішньоекономічної діяльності України

Забороняється регулювання зовнішньоекономічної діяльності актами і діями державних і недержавних органів прямо не передбаченими у законі України «Про

зовнішньоекономічної діяльності». Варто зазначити, що Україна самостійно формує систему та структуру регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється згідно з принципами (ст.. 2 Закону України від 16.04.1991 № 959-XII «Про зовнішньоекономічну діяльність»)[5]:

✓ Принцип суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, що полягає у:

- виключному праві народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, що діють на території України;

- обов'язку України неухильно виконувати всі договори і зобов'язання України в галузі міжнародних економічних відносин;

✓ Принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва, що полягає у:

- праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки;

- праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати її в будь-яких формах, які прямо не заборонені чинними законами України;

✓ Принцип юридичної рівності і недискримінації, що полягає у:

- рівності перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- забороні будь-яких, крім передбачених цим Законом, дій держави, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками;

✓ Принцип верховенства закону, що полягає у:

- забороні застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів. що створюють для суб'єктів ЗЕД умови менш сприятливі, ніж ті, які встановлені законами України;

✓ Принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, який полягає у тому, що Україна як держава:

- забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно з законами України;

✓ Принцип еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів.

Так як ЗЕД за своєю сутністю є економічним процесом, який, тісно пов'язаний з іншими суспільними інститутами (політикою, культурою, освітою тощо), та узгоджує інтереси суб'єктів господарювання на всіх рівнях. В результаті цього, регулювання зовнішньоекономічна діяльність має здійснюватися за допомогою певної сукупності методів, форм і конкретних інструментів на різних рівнях просторового поля (рис.2).

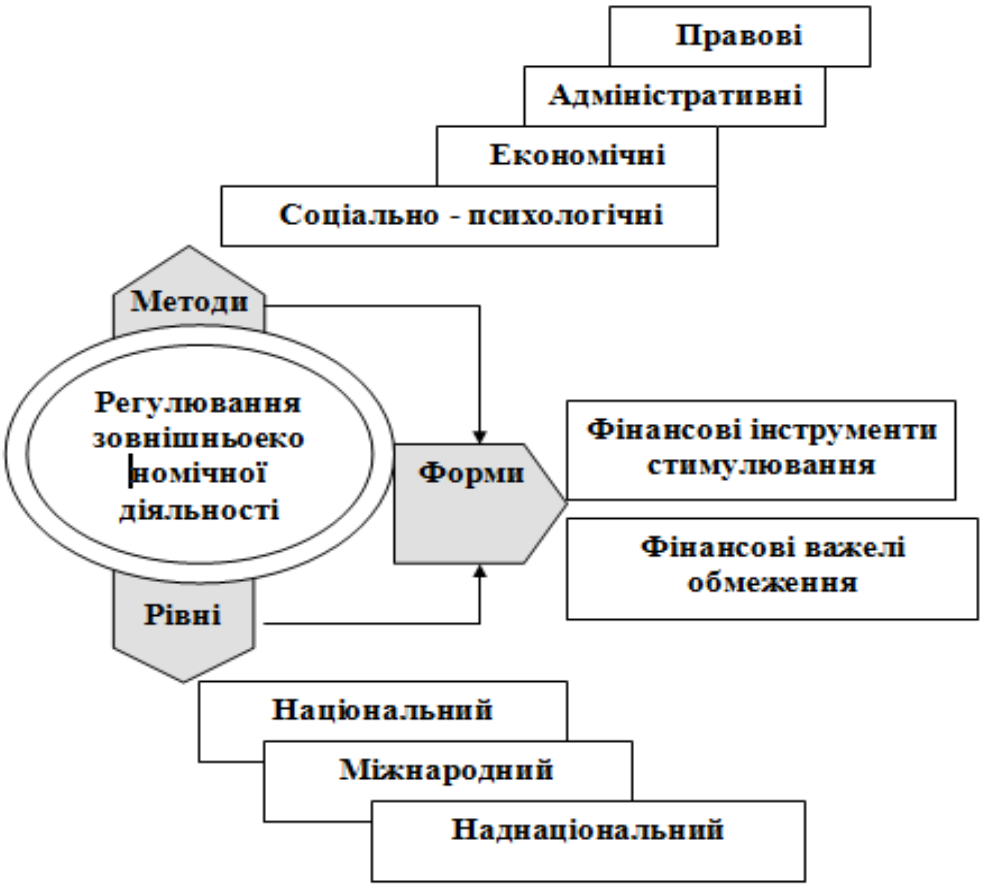

Рисунок 2 – Методи, форми і рівні регулювання міжнародної підприємницької діяльності

Методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності - система засобів впливу на суспільні відносини, які виникають у сфері ЗЕД діяльності для забезпечення правопорядку в цій сфері.

Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні здійснюється:

– Україною як державою в лиці її органів в межах їх компетенції;

– недержавними органами управління економікою, які діють на основі своїх установчих документів;

– самими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності на основі відповідних угод, які заключаються між ними.

Таким, чином, при здійсненні регулювання ЗЕД, розрізняють такі види регулювання:

1) державне регулювання – система заходів законодавчого і контролюючого характеру, покладених вдосконалювати ЗЕД в інтересах національної економіки;

2) недержавне регулювання – система заходів, яка має опосередкований вплив на розвиток ЗЕД, здійснюваних недержавними органами на підставі їх статутних документів.

Висновки. Отже, регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється з метою забезпечення збалансованості економіки та рівноваги внутрішнього ринку України; стимулювання прогресивних структурних змін в економіці, в тому числі зовнішньоекономічних зв'язків суб'єктів ЗЕД; створення найбільш сприятливих умов для залучення економіки України в систему світового поділу праці та її наближення до ринкових структур розвинутих зарубіжних країн.

Література:

1. Георгіаді Н. Г. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності / Н. Г. Георгіаді,С. В. Князь. – Львів : Вид. НУ "Львівськаполітехніка", 2004. – С. 196.

2. Горін Н.В. Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібник / Н.В. Горін. – К. : Знання, 2008. – 330 с.

3. Основи зовнішньоекономічної діяльності: Підручник / За ред. д.е.н., професора Е. А. Зіня. — К.: Видавництво «Кондор», 2009. — 432 с.

4. Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : навч. Посібник / О.А. Кириченко. – 3-тє вид. перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2002. – 382 с.

5. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 року № 959-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 29. – Ст. 377.

УДК. 332.032:11.156

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

О.М. Арістова, магістр

Науковий керівник: д-р. екон. наук, професор Гончаренко І.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проведено аналіз факторів формування експортного потенціалу. Розглянуто сучасний стан експортного потенціалу Миколаївської області.

Ключові слова: експорт, експортний потенціал, агропродовольчий сектор, сільське господарство.

Постановка проблеми. В умовах, що склалися, процес створення конкурентоспроможної експортоорієнтованої аграрної продукції відбувається складно і нестабільно. Причиною цього є ряд факторів, що негативно впливають на розвиток аграрного сектору економіки України в цілому: кризовий стан вітчизняного аграрного під комплексу, недостатній рівень інвестиційних ресурсів, нестабільність законодавчої бази, недостатній рівень державної політики підтримки та формування експортоорієнтованого АПК та ін., тому дослідження процесів формування експортного потенціалу підприємств є особливо є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми здійснення експортної діяльності аграрними підприємствами, пошуки шляхів та методів їх вирішення знайшли відповідне відображення в наукових працях вчених-економістів, серед яких Кваша С.М., Козик В.В., Румянцева А.П., Гетьман О.О., Власюк В.Є., Ярошенко Ф.О, Кандиба А.М., Дроздова Г.М, Мельник Л.Л., Лукінов І.І., Макогон Ю.П., Онищенко О.М. та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є формування експортного потенціалу підприємств агропродовольчого сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна повинна, з одного боку, зберігати традиційні ринки збуту продукції, з іншого – цілеспрямовано залучати нові потенційні та перспективні ринки. Особливу увагу необхідно приділити розвитку взаємовідносин в агропродовольчий сфері з країнами, що є найбільшими імпортерами продукції сільськогосподарського виробництва у світі.

Миколаївщина має значні можливості для розвитку сільського господарства, перетворення його у високоефективний, експортоспроможний сектор економіки, здатний забезпечити продовольчу безпеку. Природно-кліматичні умови та родючі землі області сприяють подальшому розвитку аграрного сектору, дозволяють отримувати високі врожаї всіх сільськогосподарських культур в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу.

Разом з тим, експортний потенціал сільського господарства використовується не повністю. Основними факторами, які сприяють розвитку експортного потенціалу аграрного виробництва, як вважають Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, є:

- неповна інтеграція вітчизняного агровиробництва у світовому ринку в період політичної та економічної глобалізації;
- нестабільність державної політики експортно-імпортного регулювання, домінування концепції «соціальності низьких внутрішніх цін» над концепцією прибутковості виробництва при стабільності внутрішнього ринку;
- відсутність збалансованої політики стимулювання та підтримки зовнішньоекономічної активності агровиробників;

обмеженість потужностей для транспортування та портового відвантаження ключових експортних позицій, в першу чергу – зерна.

На теренах Миколаївської області ефективно працюють такі передові підприємства сільськогосподарської галузі України, як група компаній „Агрофьюжн", АП "Благодатненськийптахопром", СТОВ „Промінь", ВАТ „Зелений Гай", ПАТ „Коблево", ФГ „Владам", ТОВ СГВП „Агрофлагман", СВК „Агрофірма„Миг-Сервіс-Агро", ТОВ „С-Росток", ТОВ СВФ "Агросоюз", ТОВ СП „Нібулон" та інші.

В розрізі галузей виробництва більшість підприємств займається саме вирощуванням продукції рослинництва Більше половини фонду споживання основних продуктів харчування формується за рахунок рослинницької галузі.

Рослинництво охоплює ряд певних підгалузей: зернове господарство, цукрово-бурякове виробництво, вирощування соняшника, картоплі, овочів, кормових та інших культур. Більшість сільськогосподарських підприємств Миколаївської області у галузі рослинництва спеціалізується на виробництві зернових та технічних культур, деякі з них займаються вирощуванням овочів, плодів, винограду та іншої продукції рослинництва.

За попередніми даними, обсяг валової продукції рослинництва в 2015р. (у постійних цінах 2010р.) складав 7267,1млн.грн, що на 370,7 млн.грн (на 5,4%) більшев порівнянні з 2014р., та на 1699,6 млн.грн (на 30,5%) більше ніж у 2010р.

Питома вага області в ресурсах валової продукції рослинництва України торік становила 3,7% (15 місце серед регіонів держави).

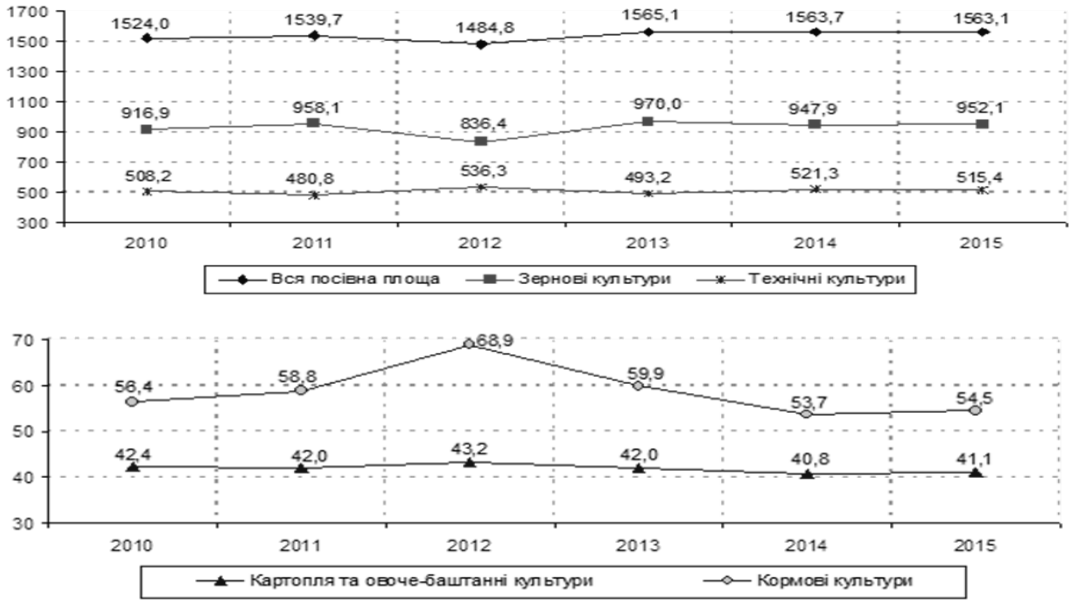

Рисунок 1 – Посівні площі сільськогосподарських культурв усіх категоріях господарств області

Значну увагу в Миколаївській області приділяють розвитку великотоварного виробництва тваринницької продукції.

Тваринництво – невід'ємна споріднена з рослинництвом галузь. Воно покликане задовольнити потреби населення у незамінних продуктах харчування, а також потреби легкої та інших галузей промисловості в багатьох видах сільськогосподарської сировини.

Впродовж тривалого періоду розвиток галузі тваринництва відбувається в умовах занепаду матеріально-технічної бази, скорочення маточного поголів'я худоби.

Тваринництво області представлене такими основними галузями як скотарство, свинарство і птахівництво. Певною мірою розвинутими є бджільництво, вівчарство й кролівництво.

Господарствами Миколаївської області усіх категорій торік було вирощено 46,8 тис.т худоби та птиці (у живій вазі), що на 7,3% менше ніж у 2014р. Відношення обсягів вирощування худоби до її реалізації на забій дорівнювало 90% (87,5% – у 2014р.). У цілому по області в 2015р. було одержано 52,0 тис.т м'яса (у живій вазі), що на 9,9% менше, ніж у попередньому році.

У структурі виробництва м'яса (у живій вазі) торік в усіх категоріях господарств найбільша питома вага припадала на:

- ✓ м'ясо великої рогатої худоби – 41,5% (42,6% у 2014р.);
- ✓ м'ясо свиней займало 34% (29,5%),

- ✓ птиці – 21,5% (25%),
- ✓ овець та кіз – 2,1% (1,4%),
- ✓ інші види м'яса – 0,9% (1,5%).

Скоротилася частка м'яса великої рогатої худоби проти 2010р. на 2,3 в.п., птиці – на 8,1 в.п., інших видів – на 0,4 в.п., натомість зросла питома вага виробництва м'яса свиней – на 10,7 в.п., овець та кіз – на 0,1 в.п.

Сучасний розвиток аграрного сектору економіки потребує особливої уваги до формування та активізації діяльності суб'єктів ринкової інфраструктури, створення ефективної маркетингової мережі руху сільськогосподарькой продукції від виробника до споживача, яка мала б забезпечити паритетність економічних інтересів виробників, переробників і кінцевих споживачів.

Протягом 2015р. сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) областібуло реалізовано аграрної продукції на суму 12990,5 млн.грн, з якої вартість продукції рослинництва становила 12453,4 млн.грн (95,9% загальної виручки), відповідно тваринництва – 537,1 млн.грн (4,1%).

Висновки. Миколаївська область має значний потенціал розвитку аграрного сектору, перетворення його у високоефективний, експортоспроможний сектор економіки, здатний забезпечити продовольчу безпеку. Експортний потенціал аграрних підприємств області реалізовано не в повній мірі, активізація вказаного процесу потребує співпраці державних та підприємницьких структур у створенні найбільш сприятливих умов для експортерів.

Література:

1. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред.. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – с. 107 – 108

2. Бородіна О.М. Корегування політики державної підтримки сільського господарства України/ О.М. Бородіна, О.М. Могильний // Економіка АПК, 2007. – №6. – С. 55–61.

3. Гурченков О.П. Напрямки прискорення адаптації агропро-мислового комплексу Миколаївської області до вимог СОТ / О.П. Гурченков, О.С. Крюковська // Зб. наук. праць НУК. – Миколаїв: НУК, 2008. – № 3 (420). – С. 162.

4. Мірошніченко І.В. Напрями активізації і перспективи розвитку зовнішньоекономічної діяльності в АПК України / І.В. Мірошніченко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №3 (45). – С. 7 -80.

УДК 339.542.2

ЗАПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ В ПРОЦЕСІ ЗОВНІШНЬОКОНТРАКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

***Л.С. Баришник**, магістр*

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Ключник А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні характеристики автоматизованих систем ведення контрактного процесу, їх особливості та структуру. Проаналізовано можливості впровадження таких систем на підприємствах аграрного сектору. Визначено позитивні та негативні сторони деяких із платформ та наслідки їх застосування.

*Ключові слова**:** зовнішньоконтрактна діяльність**,** контракт, контрактний процес, автоматизована система, пакет програм .*

Постановка проблеми. В умовах інтенсивного розвитку і зростання ролі інформаційних технологій в управлінні підприємствами все більшого поширення набувають автоматизовані системи управління (АСУ), створювані на основі концепцій управління ефективністю бізнесу (Business Performance Management - BPM), коли один ключовий показник діяльності не може відображати повну картину діяльності підприємства . Тому необхідна розробка збалансованої моделі, що використовує набір внутрішніх і зовнішніх показників, орієнтованої на цільові фактори і демонструє причинно-наслідкові зв'язки, що відображаються в стратегічних цілях підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням та аналізом ефективності запровадження автоматизованих систем в процес зовнішньоконтрактної діяльності займалися численні вітчизняні науковці, зокрема, Василенко В.О. [1], Гейн О.О. [2], Кредісов А.І. [3], та інші.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення основних переваг запровадження автоматизованих систем зовнішньоконтрактного процесу, їх структури та функцій.

Виклад основного матеріалу дослідження. До основних характеристик автоматизованої системи управління ефективністю діяльності підприємства слід віднести:

- гнучка структура (з метою адаптації до динамічних умов ринку);
- аналіз, орієнтований на час обробки інформації;
- економічну безпеку оброблюваних даних;
- аналітичні можливості програмного забезпечення;

- складання звітів;

- можливість планування.

Перераховані характеристики повинні бути притаманні і тій частині автоматизованої системи управління підприємством, яка відноситься до зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та полягає в створенні єдиної (комплексної) системи, відповідальної за:

- планування зовнішньоекономічної діяльності;

- розрахунок завдань ефективності ЗЕД;

- оформлення угод;

- облік і аналіз результатів на основі заданих критеріїв.

У зв'язку з тим, що зовнішньоекономічна діяльність є складовою частиною всієї діяльності підприємства, автоматизація може здійснюватися на рівні загальних операцій, з одного боку, і специфічних операцій з іншого. При цьому характер використовуються програм і систем автоматизації ЗЕД залежить від типу підприємства, яке здійснює цю діяльність.

Характер використовуваних програм і систем автоматизації ЗЕД залежить від типу підприємства, яке здійснює цю діяльність. Так, для аграрної компанії холдингового типу характерно застосування різного виду програм або моделей, що автоматизують окремі ділянки діяльності: планування, оформлення, виконання та облік операцій. Тому в структурі даної САУ в частині виконання спеціальних операцій виділяють чотири основні блоки програм [6]:

- інформаційно-правовий блок, що містить електронний довідник по валютному і митному законодавствута включає в себе товарні номенклатури ЗЕД та довідник валют;

- блок внутрішньофірмовогопланування, до якого входять оптимізаційні моделі та алгоритми розрахунку ефективності здійснення зовнішньоекономічних операцій;

- блок зовнішньоекономічних процедурмістить автоматизовані елементи операцій ЗЕД, включаючи оформлення зовнішньоекономічної операції;

- блок обліку, аналізу та звітностіє заключним блоком і містить програми з обліку, аналізу та формування звітності ЗЕД.

Дана структура відображає основні принципи побудови системи і є основою реалізації інтегрованої автоматизації зовнішньоекономічної діяльності, що об'єднує всі функції управління цією діяльністю, починаючи від планування і закінчуючи урахуванням операцій ЗЕД зі створенням єдиної бази даних і підключенням до правової системи з отриманням відповідної інформації через Інтернет.

Побудова активного блоку автоматизованої системи управління визначається функціональністю ЗЕД (таблиця 1).

Таблиця 1 Систематизація функцій управління ЗЕД для побудови автоматизованої системи управління

№ з/п	Функція	Призначення	Ціль
Загальне техніко-економічне управління			
1.1	Стратегічне планування зовнішньоекономічних операцій	Розробка планових техніко-економічних показників на довгострокову перспективу, встановлення цільових орієнтирів	Підвищення дохідності вкладеного капіталу, раціональне використання ресурсів
1.2	Облік зовнішньоекономічних операцій і формування звітності	Відображення ЗЕД підприємства по розділам балансу (активи і пасиви)	Вираження фактичного стану об'єкта і його елементів в грошовому виразі
1.3	Техніко-економічний та фінансовий аналіз ЗЕД	Визначення причин відхилень показників ЗЕД (план-факт)	Підготовка інформації для вироблення управлінських рішень
Оперативне управління			
2.1	Оперативне планування ЗЕД	Розробка поточних і середньострокових планових показників ЗЕД	Підвищення ефективності діяльності
2.2	Виконання зовнішньоекономічних угод	Оформлення і реєстрація угод в системі і їх документальне супроводження	Забезпечення ефективного і якісного виконання угод
2.3	Управлінський облік і звітність	Оперативне відстеження зовнішньоекономічних операцій	Здійснення оперативного аналізу та прийняття рішень по управлінню виробничо-комерційним процесом
2.4	Оперативний економічний аналіз	Визначення причин відхилення фактичних показників від планових	Підготовка інформації для вироблення оперативних управлінських рішень
2.5	Оперативне прийняття рішень	Оперативне усунення відхилень і підвищення ефективності	Вироблення оперативного управлінського впливу для реалізації управлінського рішення

Крім загальних функцій управління, властивих будь-якого виду управлінської діяльності, управління ЗЕД на рівні підприємства виконує ряд специфічних функцій, до яких відносяться:

- аналітична функція по вивченню міжнародної ринкового середовища;

- товарно-виробнича функція, що припускає виробництво товару, що відповідає вимогам якості міжнародного ринку;

- збутова функція по організації продажів за кордоном і міжнародного маркетування.

Ведення специфічних функцій ЗЕД може бути реалізовано за рахунок впровадження автоматизованих інформаційних систем управління наступних напрямків:

- управлінської інформації;

- планування поставок і продажів;

- підтримки рішень;

- маркетингових рішень;

- вибору ринків.

Створення такої єдиної системи дозволить:

- мати структурований банк даних зовнішньоекономічної інформації;

- використовувати можливості програвання ситуацій з метою оптимізації роботи на зовнішніх ринках і прийняття управлінських рішень на більш кваліфікованому, обґрунтованому рівні;

- здійснювати оперативне і якісне супровід зовнішньоекономічних угод в частині формування необхідних документів, а також своєчасний облік і аналіз операцій.

Побудова активного блоку автоматизованої системи управління визначається функціональністю ЗЕД. При цьому систематизація функцій управління зовнішньоекономічною діяльністю для цілей побудови АСУ може бути проведена на основі наступних функцій управління ЗЕД: загального техніко-економічного управління та оперативного управління.

Таким чином, система комплексної автоматизації зовнішньоекономічної діяльності повинна складатися з перерахованих вище чотирьох основних блоків і відповідати можливостям реалізації:

- ефективного введення даних;

- здійснення економічних розрахунків ефективності та формування аналітичних звітів;

- експорту даних в електронні таблиці Excel;

- оформлення документів, необхідних для здійснення угод із зовнішньоекономічної діяльності (типового контракту, паспорта угоди, платіжних

доручень, митних декларацій та інших документів, що використовуються при оформленні операцій із зовнішньоекономічної діяльності).

На міжнародному ринку аграрної продукції найпоширеніше застосування мають такі пакети програм управління зовнішньоконтрактним процесом як комплекс програм «ЗЕД» та управління контрактами за запитом «Cyscom».

Програми, що входять в комплексу програм «ЗЕД», дозволять автоматизувати роботу з документами. До пакету програв входять:

«ЗЕД-транзит» - програма, призначена для створення і редагування всіх необхідних документів, передбачених митним законодавством для переміщення вантажів між митними підрозділами, в паперовому та електронному вигляді;

«ЗЕД-контракт» - довідково-інформаційна програма, яка містить відомості про середньостатистичних митних цінах на ввезені і вивозяться з Митного союзу товари з урахуванням країни їх походження;

«ЗЕД-контроль» - програма, призначена для перевірки ДП і ДТС до подання до митних органів та внесення змін в електронний вигляд документів.

Комплекс програмних засобів «Завчасне інформування» - комплекс програмних засобів для передачі митним органам попередньої інформації про товари та транспортні засоби;

монітор електронного декларування - програмний модуль, що забезпечує передачу даних при роботі в системі Електронного декларування через Інтернет;

«ЗЕД-склад» - програма, призначена для автоматизації робіт на складі СТЗ, що дозволяє вести облік вантажів в повній відповідності з вимогами ФТС.

«ЗЕД-платежі» - програма, що дозволяє розрахувати митні платежі і вартість товарів після «розмитнення».

«Транспортні документи» - програма, призначена для автоматизації документообігу при вантажних перевезеннях. Містить прості інструменти для максимально швидкого і легкого створення і редагування транспортних накладних та товаросупровідних документів»

СТМ-конвертер - ефективне програмне рішення для перенесення даних з електронних документів (накладних, специфікацій) в наші програми;

«ЗЕД-алфавіт» - алфавітно-предметний покажчик «ЗЕД-Алфавіт» призначений для швидкого і простого підбору коду товару в програмі «ЗЕД-інфо»;

«ЗЕД-інфо» - унікальний електронний довідник, що містить всю актуальну правову і адміністративну інформацію, необхідну для ведення зовнішньоекономічної діяльності.

Управління контрактами за запитом «Cyscom» надає потужну функціональність з управління всім життєвим циклом контрактів, від складання і узгодження, через етапи виконання та внесення змін, до припинення дії або продовження контракту. Додаток включає:

спільну розробку контракту;

узгодження;

виконання;

відповідність та управління ризиками;

поправки, зміни і операційний контроль;

нагадування про необхідність виконати зобов'язання за контрактом за допомогою екранів повідомлень і електронних листів.

До основних функцій «Управління контрактами» відносять:

автоматизація та контроль всіх адміністративних процесів в перебігу життєвого циклу контракту, включаючи завершальні переговори і взаємодія за умовами і статей контракту;

зміна в документі і позначки, і схвалення внутрішніми і зовнішніми користувачами постачальниками або клієнтами);

забезпечення використання стандартних шаблонів контракту і статей;

здійснення бізнес нагляду і контролю.

До бізнес-перевагпакету програм «ЗЕД» та додатку «Cyscom» систем відносять:

- підвищення продуктивності шляхом прискорення погоджень за контрактом і зниження часу циклу контракту, збільшення доходів і зниження витрат за допомогою нагадувань про необхідність продовження і закінчення терміну контрактів;

- поліпшення бізнес-методології: досягнення прозорості всіх контрактів підприємства, контроль етапів контракту і подій, стандартизація процесів і умов контрактів для зниження ризиків;

- скорочення витрат за рахунок: зниження правових ризиків, тимчасових і фінансових витрат, пов'язаними з неточностями в контракті і стягненнями, створення швидких, негайних переваг і вигод за допомогою фіксованої моделі оплати за використання.

З поданих характеристик обох автоматизованих систем управління зовнішньоконтрактним процесом можемо стверджувати, що пакет програм «ЗЕД» має більш широку сферу діяльності, тобто його програми охоплюють не тільки контрактний процес, а й інші сторони діяльності підприємства на зовнішньому ринку (моніторинг цін, митне оформлення, нормативно-правове забезпечення та ін.).

Управління контрактами за запитом «Cyscom», навпаки, має вузьку зосередженість, лише на контрактах, проте дає можливість детально відслідковувати весь контрактний процес від його оформлення до виконання зобов'язань.

Висновки. Автоматизовані системи управління зовнішньоконтрактним процесом є ключем до поліпшення процесів управління клієнтами і постачальниками за допомогою автоматизації і приведення до єдиної системи всіх функцій з управління контрактами, зниження фінансових ризиків та збільшення доходів.

Оскільки зовнішньоконтрактна діяльність є складовою частиною всієї діяльності підприємства, автоматизація може здійснюватися на рівні загальних операцій, з одного боку, і специфічних операцій з іншого. При цьому характер використовуються програм і систем автоматизації ЗЕД залежить від типу підприємства, яке здійснює цю діяльність. Саме тому, можемо стверджувати, що для аграрних компаній міжнародного рівня характерно застосування різного виду програм або моделей, що автоматизують окремі ділянки діяльності: планування, оформлення, виконання та облік операцій.

Література:

1 .Василенко В.О. Теорія і практика прийняття управлінських рішень : навч. посіб. / В.О. Василенко. – К. : ЦУЛ, 2009. – 420 с.

2. Гейн О.А. Формирование автоматизированной системы управления деятельностью предприятия, участвующего в международном бизнесе // Российское предпринимательство. — 2010. — № 12 (84). — с. 27-30. — URL: http://bgscience.ru/lib/1883/

3. Кредісов А.І. Управління зовнішньоекономічною діяльністю : навч. посіб. / А.І. Кредісов. – 2-ге вид., випр. і допов. – К : ВІРА-В, 2007. – 552 с.

4. Мірошниченко О. Інтернаціоналізація бізнесу та вихід на ринки Європейського Союзу / Олег Мірошниченко. – Київ: Клименко, 2015. – 380 с.

5. Программное обеспечение для внешнеэкономической деятельности и таможенного оформления "ВЭД" [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://moscow.ctm.ru/software/customs.

6. Управление жизненным циклом контрактов [Електронний ресурс] // Cyscom – Режим доступу до ресурсу: http://www.cyscom.com/ru/software-as-a-service/contractmanagement.aspx.

УДК 339

СТРАТЕГІЯ ВИХОДУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

О. М. Бодруг, магістр

М. С. Флоренко, магістр

Науковий керівник: асистент Галунець Н. І

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено стратегії виходу аграрних підприємств на зовнішній ринок та висвітлена їх необхідність. Розкриті ключові переваги та недоліки. Обґрунтовано, що формування стратегії виходу на зарубіжний ринок є досить відповідальним завданням для підприємства.

Ключові слова: стратегія, аграрне підприємство, зовнішній ринок, експорт

Постановка проблеми. В Україні формується система зовнішньоекономічних відносин на основі принципу свободи конкуренції. Найважливіша проблема будь-якого українського підприємства, що працює в ринкових умовах – це проблема його виживання і забезпечення безупинного розвитку на зовнішньому ринку. Ефективне вирішення цієї проблеми полягає у створенні і реалізації конкурентних переваг в умовах сьогодення, що значною мірою можуть бути досягнуті на основі правильно розробленої й ефективної стратегії виходу аграрних підприємств на зовнішній ринок, що і обумовило актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам виходу підприємств, зокрема аграрних на зовнішні ринки, у сучасній зовнішньоекономічній ситуації, присвячені роботи таких українських і зарубіжних вчених-економістів, як В. Алексунін, Ф. Котлер, О. Каніщенко, Євчук Л.А., Т. Циганкова, Мельничук А.Ю. та інших. Проте, у сучасній науковій економічній літературі питання вибору зовнішніх ринків вітчизняними аграрними підприємствами в умовах сьогодення не дістали достатнього висвітлення.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження стратегії виходу аграрних підприємств Миколаївської області на зовнішній ринок.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв’язку з високою залежністю України від зовнішнього ринку, в умовах скорочення національного попиту та зниження курсу національної валюти, активна діяльність підприємства на зовнішньому ринку є важливим питанням, що вивчалось багатьма дослідниками. Основними цілями, з якими підприємства виходять на зовнішні ринки, є максимізація прибутку за рахунок

більшого обсягу продажу товарів і послуг на зовнішньому ринку та забезпечення довгострокового успішного збуту і, відповідно, економічного зростання. Виходячи з цього, саме стратегія зумовлює вибір можливих шляхів розвитку та способів дії підприємства на довготривалий період на зовнішньому ринку.

Стратегія – це генеральна, комплексна програма дій, спрямована на досягнення мети підприємства (для більшості головною є висока прибутковість), яка впроваджується завдяки зусиллям команди маркетологів, економістів і менеджерів [2].

Для кожного аграрного підприємства, що розвивається рано чи пізно настає момент, коли його починає не задовольняти характеристики вітчизняного ринку, політичний клімат чи економічні умови в державі, тому само собою виникає питання виходу підприємства на зовнішні ринки. Слід відмітити, що виходити на зовнішній ринок під час спаду попиту/пропозицій небезпечно, бажано виходити під час підйому. Підйом - це перш за все, зростання попиту, а при зростанні попиту з'являються «вільні стільці», коли можливо без конкуренції просто входити на зовнішній ринок, а потім, уже «захопивши стілець», сидіти на цьому місці. Після прийняття рішення про вихід на зовнішній ринок - перед підприємством постає важливе питання: "У який спосіб це зробити?".

Іншими словами, яку стратегію виходу на зовнішній ринок обрати? Стратегії виходу на зовнішні ринки різноманітні і відрізняються за формами діяльності; за масштабами капіталовкладень та контролю; за ступенем ризику. Можливі способи виходу на зарубіжні ринки можна представити схематично у вигляді осі стратегій виходу на зовнішній ринок (рис.1).

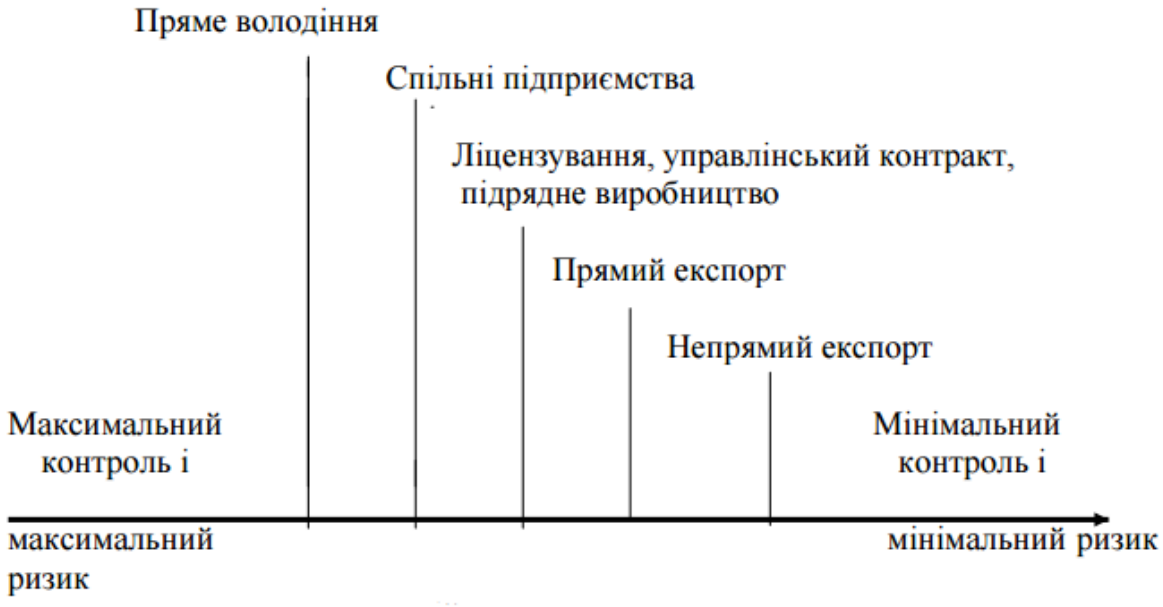

Рисунок 1 – Вісь стратегій виходу на зарубіжний ринок [4]

На цій осі основні стратегії виходу на зовнішній ринок розташовані в залежності від розміру інвестицій і контролю за маркетинговою діяльністю від максимальних до мінімальних.

Ми підтримуємо позицію Томпсона А. А., Стрикленда А. Дж. [5], які вважають, що в залежності від розміру ресурсів підприємства, його конкурентн их переваг та зовнішніх можливостей чи бар'єрів можливі наступні альтернативні стратегії:

- стратегія експорту;

- ліцензування (видача ліцензій на використання технологій або виробництва чи розподілу продукції підприємства);

- франчайзингу, мультинаціональна стратегія (із застосуванням різних стратегічних підходів в кожній країні в виду її особливостей);

- глобальна (із застосуванням єдиного методу конкуренції на всіх ринках);

- стратегічних союзів із зарубіжними підприємствами (як перший крок до доступу на зарубіжні ринки) [1].

Серед аграрних підприємств Миколаївської області на сьогоднішній день найбільш розповсюдженими є стратегія експорту, адже це найменш ризиковий та більш надійний спосіб виходу на зарубіжні ринки [3].

Під експортом розуміється реалізація на закордонних ринках товарів та послуг, що виробляються чи виконуються у своїй країні.

Основними переваги цього способу, на нашу думку є:

- потребує мінімальних змін у товарному асортименті підприємства, його структурі;

- потребує мінімальних інвестиційних витрат та поточних грошових зобов'язань;

- забезпечує мінімальний ризик при вході на ринок та легкість виходу.

Розрізняють прямий та непрямий експорт.

Прямий експорт передбачає, що виробник продає свої товари та послуги самостійно. Відомо декілька способів організації прямого експорту:

а) експортний відділ чи підрозділ, в обов'язки якого входить здійснення продажу за кордоном та організація збору необхідної інформації про ринок;

б) закордонний відділ продажу чи дочірнє підприємство, яке забезпечує ефект безпосередньої присутності на ринку та здійснення контролю за виконанням маркетингових програм; закордонний відділ продажу здійснює реалізацію та розподілення продукції, інколи на нього покладаються організації, зберігання та просування товарів, демонстраційного та обслуговуючого центру;

в) торгові представники, для пошуку закордонних клієнтів, тобто компанія використовує своїх торгових представників;

г) іноземні дистриб'ютори чи агенти. Для організації продажу продукції підприємство звертається до закордонних дистриб'юторів чи агентів, які можуть бути наділені виключними чи обмеженими правами на представництво виробника в конкретній країні [4].

У той же час застосування цієї стратегії виходу на зовнішній ринок передбачає наявність високої комерційної кваліфікації персоналу та торговельного досвіду підприємства в цілому. У противному разі фінансові витрати підприємства не тільки не скоротяться, але й можуть значно зрости. Крім того, міжнародна торгівля порівняно з внутрішньою є ризикованою, що зумовлено відмінностями економічних, правових та соціальних умов у різних країнах, їх традиціями та звичаями, а також великими відстанями між торговельними партнерами. У результаті для проведення міжнародних торговельних операцій буває доцільно залучати посередників.

Непрямий експорт передбачає організацію:

- торгівлі через посередників (торговельні та інші посередницькі підприємства);

- торгівлі через організовані товарні ринки, тобто через міжнародні товарні біржі, тендери (торги), аукціони та виставки/ярмарки.

У випадку стратегії експортування виробництво залишається на національній території, що має свої недоліки та переваги. Для успішної реалізації цієї стратегії та збільшення прибутків підприємству необхідно, щоб витрати підприємства були конкурентоспроможні, чого можливо досягти із використанням сучасної техніки, ресурсозберігаючих технологій, автоматизації виробничого процесу і т. і. Іншою умовою є доцільний рівень транспортних витрат. В виду жорсткої конкуренції на зарубіжних ринках деякі українські підприємства вдаються до демпінгу, що є негативним явищем.

Процес розробки та обґрунтування стратегічної орієнтації включає три основні елементи: визначення нинішньої позиції аграрного підприємства в контексті його стратегічних перспектив функціонування, стратегічні варіанти його розвитку, а також обґрунтування комплексу заходів з реалізації стратегії. Стратегічна позиція аграрного підприємства визначає цілі та мотиви щодо його подальшого функціонування на зовнішньому ринку, які, в свою чергу, коректуються під впливом чинників зовнішнього середовища та узгоджуються із ключовими компетенціями підприємства.

Обрана ж стратегія потребує адекватного інструментарію управління змінами зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства, створення умов для реалізації

стратегії, розробки оптимальної організаційної структури. Принципово, що зазначені складові процесу визначення стратегічної орієнтації підприємства не перебувають у ієрархічній залежності одна відносно одної, а здійснюють взаємовплив та взаємодоповнення, становлячи цілісну систему.

Отже, стратегія виходу підприємства на зовнішній ринок припускає вирішення нескінченних питань, коло яких обмежується вибраними цілями: де ми зараз знаходимося; куди ми хочемо потрапити, у чому наша головна позиція; як ми можемо туди потрапити; який шлях є найкращим; як ми можемо переконатись, що досягли визначеного рівня. Формування стратегії виходу на зарубіжний ринок є досить відповідальним завданням для підприємства, оскільки вона є основоположною для успіху на незнайомому полі діяльності, і навпаки, невірно розроблена стратегія виходу підприємства на зарубіжні ринки може зашкодити іміджу галузі та спричинити за собою істотні фінансові втрати і втрату конкурентних позицій.

Література:

1. Герман О. М. Стратегічна маркетингова спрямованість як складова забезпечення довгострокової конкурентоспроможності торгівельного підприємства / О. М. Герман // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 6 (60). – С. 72-77.

2. Євчук Л.А. Стратегічне управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств: [монографія] / Л.Я. Євчук. – Миколаїв: Видавець Т.Ю. Прокопчук, 2010 – 340 с.

3. Мельничук А.Ю. Формування і реалізація стратегічного управління аграрними підприємствами як чинника підвищення їх конкурентоспроможності та сталого розвитку / А.Ю. Мельничук // Економіка та управління АПК. – 2009. – Вип. 1(66). – С.113-119.

4. Селезньова О.В. Зовнішньоекономічна діяльність / Селезньова О.В. - КНЕУ, К – 2005,стр.214-242.

5. Томпсон-мл. А.А. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / А.А. Томпсон-мл., А. Дж. Стрикленд. – 12-е издание: Пер. с англ. – М. : Издательский дом «Вильямс», 2006 . – 928 с.

УДК 336:339

РОЛЬ ТОВАРНИХ БІРЖ ЯК ПОСЕРЕДНИКІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

В.А. Голубенко, магістр

Науковий керівник: асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто особливості діяльності товарних бірж та досліджено місце і роль їх у посередницькій діяльності при здійсненні зовнішньоторговельних операцій

Ключові слова: товарна біржа, посередник, зовнішньоторговельні операції

Постановка проблеми. Протягом останніх років аграрні підприємства отримали право самостійної ініціативи щодо виробництва сільськогосподарської продукції та вибору внутрішніх та зовнішніх каналів її реалізації. В сфері обміну та торгівлі створилась велика кількість посередницьких структур - трейдерів, торгових домів, підприємств, товарних бірж, які здійснюють зовнішньоекономічні операції з сільськогосподарською продукцією. Тож, актуальності набуває дослідження діяльності посередників, які забезпечують підвищення конкурентоспроможності продукції, що експортується.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі в сфері дослідження механізму функціонування товарних бірж та особливостей біржової діяльності присвячені роботи відомих вчених Грязнової А.Г., Дегтярьової О.І., Іванова К.І., Іващенка А.А., Маневича А., Яковлєва А.А., та ін. Значний внесок у розвиток біржової справи зробили такі вітчизняні вчені, як Бланк І.А., Губський Б.В., Кузьмін О.Є., Скотнікова М.М., Сохацька О.М., Хромов О.П. В існуючих роботах все, ще недостатньо висвітленими залишаються питання ролі товарних бірж у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності аграрними підприємствами.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних аспектів діяльності товарних бірж та визначення їх ролі при здійсненні зовнішньоторговельних операцій аграрними підприємствами.

Викладення основного матеріалу дослідження. У нових економічних умовах господарювання підприємства і об'єднання аграрного сектора отримали право безпосередньо здійснювати експортно-імпортні операції. Незважаючи на велику зацікавленість суб'єктів підприємницької діяльності у використанні права виходу на зовнішній ринок і здійсненні зовнішньоторговельних операцій та отриманні валютних

коштів, практика показує, що результати цієї діяльності не завжди є позитивними. Тому перед суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності постають проблеми аналізу динаміки, кон'юнктури міжнародних і внутрішніх ринків і на цій основі - розробки механізмів адаптації, які б сприяли достатній гнучкості в поведінці суб'єктів господарювання та оперативності у прийнятті ними відповідних рішень або ж використовувати непрямий метод зовнішньої торгівлі.

Методом здійснення непрямої зовнішньої торгівлі суб'єктів ЗЕД є біржова торгівля. При здійсненні обмінних операцій в межах світового господарства виділяють три види міжнародних бірж. 1.Міжнародна товарна біржа. 2.Міжнародна фондова біржа. 3.Міжнародна валютна біржа.

Міжнародна товарна біржа є посередником при здійсненні зовнішньоторговельних операцій суб'єктами ЗЕД. На міжнародних товарних біржах здійснюються такі операції [2]:

1. Угода на реальний товар („спот"). Угода „спот" означає, що продавець чи покупець дійсно бажають продати або придбати реально існуючий товар. Угоди „спот" діляться на: а) угода з негайною поставкою товарів (до 15 днів з моменту укладення угоди); б) угоди на товар з поставкою у майбутньому (до 3 місяців). Ці угоди на реальний товар називаються „форвард". Ціни угоди „форвард" враховують їх динаміку та зміни з моменту укладання угоди.

Угода із відстроченою поставкою на умові форвард, тобто відстрочена поставка реального товару (від 30 до 360 днів) — це взаємне передання прав і обов'язків щодо реального товару. Оформлюється така угода форвардним біржовим контрактом. Особливість угоди на умові форвард полягає в значній різниці в часі між укладанням угоди та її виконанням, тобто поставкою товару.

Контракт надає можливість продавцеві (товаровиробникові) отримати передоплату й використати її для виробництва продукції. Покупець убезпечує себе від ризику підвищення цін на момент виконання контракту.

Форвардний біржовий контракт містить такі положення: Сторони контракту; Предмет контракту; Термін поставки товару; Супроводжувальна документація; Реєстраційний збір біржі; Порядок розрахунків; Затвердження біржового контракту; Відповідальність сторін; Арбітраж; Реквізити сторін.

Згідно з умовами контракту продавець бере зобов'язання здійснити поставку певного товару відповідної якості в терміни, визначені в угоді, а покупець — прийняти товар та оплатити його за цінами контракту.

Перевагами форвардного біржового контракту є: об'єктом торгівлі за форвардних угод як правило, є товар, який ще буде виготовлений (вирощений) на момент поставки, тому учасники торгів можуть наперед планувати свій прибуток; продавець (товаровиробник) має можливість отримати передоплату від покупця в межах 50 % вартості контракту і використати на виробництво продукції; покупець гарантований від підвищення ціни і забезпечує організовані поставки продукції для власного виробництва (перепродажу).

Виконання форвардного біржового контракту розпочинається з моменту його укладання. Покупець упродовж 8 робочих днів після проведення біржових торгів має переказати на рахунок біржі авансову передоплату, передбачену в другому розділі контракту, та реєстраційний збір. Передоплату впродовж трьох банківських днів переказують на рахунок продавця (товаровиробника). Продавець у визначений термін (не менше ніж за 5 днів) до зазначеного в контракті строку передання товару повідомляє біржу про свою готовність передати товар покупцеві, а також необхідні документи про обсяги та якість товару і довідку про виконання проавансованої покупцем частини контракту. Покупець на підставі наданих документів перераховує на розрахунковий рахунок товарної біржі вартість контракту за винятком передоплати.

Економічна сутність торгівлі із відстроченою поставкою полягає в тому, що за умов коливання цін і з огляду на непередбачуваність ситуації на ринку продавці мають можливість отримати комерційний прибуток від угоди, а покупці — максимальний спекулятивний прибуток. Різниця в часі між укладанням контракту і терміном його виконання дають змогу покупцеві перепродати контракт, аж доки не буде вичерпано строк поставки товару. За цих умов спекулятивні операції на різниці цін стають невід'ємною частиною біржової торгівлі. Укладання угод із відстроченою поставкою на реальний товар прискорили обіг капіталу, забезпечили приплив спекулятивних капіталів, що, своєю чергою, сприяє збільшенню місткості ринку й, стабілізації ціноутворювальних чинників.

Форвардні контракти відкрили широкі можливості для спекулятивних операцій з ними і послугували перехідним етапом у розвитку біржового ринку до складніших та ефективніших форм біржової торгівлі.

2.Термінові (ф'ючерсні) угоди. Вони не передбачають продаж реального товару у визначений термін. Ці угоди націлені на купівлю-продаж права на товар, тобто на документи володіння цим товаром.

3. Спекулятивні операції - це угоди, які розраховані на можливе підвищення цін на товари у майбутньому. Спекулятивні операції базуються на різниці цін по окремим

товарам. Ця різниця в цінах виникає внаслідок: а) продовження терміну реалізації товарів; б) зростання цін на товар; в) використання взаємозаміщуючих товарів, ціни на які більш низькі.

4. Операції хеджування (страхування). Вони здійснюються з метою уникнення збитків від зміни цін.

Усі біржові угоди й операції здійснюють на товарній біржі брокерські контори, що є членами даної біржі. У складі брокерських контор основна роль належить біржовим брокерам. Брокери - фізичні особи, зареєстровані на біржі відповідно до її статуту, обов'язки яких складаються у виконанні доручень клієнтів біржі, яких вони представляють, у безпосереднім здійсненні біржових і їх реєстрації на біржі. Кількість брокерів кожної біржі визначає її звий комітет.

Подальший розвиток експортного ринку треба забезпечити за рахунок стимулювання збільшення обсягів постачання на зовнішній ринок зерна, диверсифікації зовнішніх ринків збуту зерна, зміцнення позицій на традиційних ринках українського експорту, вихід на нові ринки, удосконалення систем стандартизації і кодифікації, митного законодавства згідно вимог СОТ.

Висновки. Таким чином, роль бірж в зовнішньоторговельних операціях досить вагома, так як біржі є основними посередниками між вітчизняними та зарубіжними аграрними виробниками і споживачами. Біржі являють собою інститути визначення світових та внутрішніх цін і завдяки системі біржової торгівлі будь-який товаровиробник отримує можливість експортувати свій товар за реальну ринкову й максимально можливу ціну, а також спланувати своє виробництво. І, хоча, на даному етапі біржі є в основному пунктами реєстрації експортних контрактів, але завдяки високій концентрації попиту та пропозиції в одному місці, яка досягається залученням до біржових операцій якомога більшої кількості вітчизняних та зарубіжних партнерів, біржі становляться одним із основних елементів зовнішньої торгівлі.

Література:

1. Місце та роль товарних бірж як основних посередників в бізнесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://agroua.net/economics/documents/category-143/doc-293/

2. Родигіна Н.Ю. Організація і техніка зовнішньоторговельних операцій: [навч. посібник] / Н.Ю. Родигіна. – М: Вища школа, 2008. – 346с.

УДК 338.56:631.152.3

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНОЮ ПОЛІТИКОЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ

В. А. Дияк, магістр

Науковий керівник: асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні напрямки та способи покращення управління конкурентною політикою аграрного підприємства при виході на зовнішній ринок. Досліджені основні методи покращення управління конкурентною політикою аграрного підприємства.

Ключові слова: аграрні підприємства, зовнішній ринок, конкурентна політика, конкурентоспроможність, управління.

Постановка проблеми. В жорсткому конкурентному середовищі вітчизняні аграрні підприємства можуть успішно діяти завдяки створенню механізму забезпечення стійкого стану на ринку сільськогосподарської продукції, з цією метою існує управління конкурентною політикою агарних підприємств на зовнішньому ринку, а отже дана тема є актуальною сьогодні і своєчасною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розробки закордонних та українських вчених як А. В. Савчук, В. О. Сизоненко, І. П. Фаминский [1-3] присвячені окремим питанням дослідження управління конкурентною політикою на прикладі окремих підприємств та регіонів. Перспективи та проблеми, пов’язані з управлінням конкурентною політикою саме на аграрних підприємствах на зовнішньому ринку є актуальними і потребують більш глибоких досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення способів підвищення конкурентоспроможності агарних підприємств на зовнішньому ринку, за допомогою управління конкурентною політикою підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Конкурентоспроможність – це його комплексна порівняльна характеристика, яка від-биває ступінь переваг над підприємствами-конкурентами по сукупності оціночних показників діяльності на певних ринках, за певний проміжок часу. А конкурентна політика, в свою чергу, це система заходів, що спрямована на посилення змагальності і, отже, на зростання обсягу виробництва [3].

З розвитком ринкових відносин відбувається становлення і формування конкурентного середовища аграрних підприємств в національній економіці. Підвищення жорсткості методів та форм проявлення конкуренції, прискорення темпів змін параметрів ринку сільськогосподарської продукції викликали об’єктивну

необхідність розроблення та втілення на українських підприємствах принципово нових підходів до управління конкурентною політикою аграрної продукції і формування стратегії аграрного підприємства.

Конкуренція є об'єктивним економічним законом розвинутого товарного виробництва, дія якого є для товаровиробників зовнішньою примусовою силою до підвищення продуктивності праці на своїх підприємствах, збільшення масштабів виробництва, прискорення НТП, впровадження нових форм організації виробництва тощо.

Можна стверджувати, що основним інструментом підвищення ефективності діяльності аграрного підприємства є нововведення, типовими причинами яких є можливість отримання конкурентних переваг, що виступають як: нові технології; запити споживачів; зміна вартості або наявності компонентів виробництва; поява нового сегменту галузі; зміна урядового регулювання.

Конкурентна політика аграрного підприємства може бути визначена як комплексна порівняльна характеристика підприємства, яка відображує ступінь переваги сукупності оціночних показників його діяльності, що визначають успіх підприємства на певному ринку за певний проміжок часу, по відношенню до сукупності показників конкурентів [1].

Міжнародна конкурентна політика аграрних підприємств проявляється у досягненні підприємством конкурентних переваг у міжнародному суперництві. Конкурентні переваги підприємства за джерелами їх виникнення можна поділити на внутрішні і зовнішні.

Внутрішні – це характеристики внутрішніх аспектів діяльності аграрного підприємства (рівень затрат, продуктивність праці, організація процесів тощо), які перевищують аналогічні характеристики конкурентів.

Зовнішні переваги – це ті, які базуються на спроможності аграрного підприємства створити більш значимі цінності для споживачів його продукції, що створює можливості більш повного задоволення їхніх потреб та зменшення витрат. Саме зовнішні конкурентні переваги орієнтують підприємство на розвиток та забезпечують йому стійкі конкурентні позиції, оскільки орієнтують на цілеспрямоване задоволення потреб споживачів.

Нині аграрний ринок України характеризується досить низьким рівнем платоспроможного попиту на запропоновану продукцію, що в свою чергу створює ситуацію, коли підприємство ледве підтримує обсяг збуту на досягнутому рівні. Одним із варіантів розв'язання цієї проблеми може стати вихід на зарубіжні ринки збуту.

Кожне аграрне підприємство функціонує в певному зовнішньому середовищі, з елементами якого воно взаємодіє. Це середовище постійно змінюється, а тому і підприємству доводиться постійно враховувати ці зміни.

Програмою покращення управління конкурентної політики прийнято вважати особливим чином організований комплекс робіт, спрямований на вирішення завдання підвищення конкурентоспроможності аграрного підприємства, виконання котрого обмежено в часі.

Перспективними напрямками покращення управління конкурентної політики у аграрному виробництві є: вдосконалення використання обладнання, матеріалів та енергії, а також організації процесу виробництва, покращення якості та своєчасності отримання інформації усіма ланками виробничого процесу.

Основними способами покращення управління конкурентної політики аграрних підприємств на зовнішньому ринку є:

– ґрунтовне вивчення запитів споживачів і аналіз конкурентів;

– обґрунтована рекламна політика;

– покращення якісних характеристик продукції;

– модернізація обладнання;

– всебічне зниження витрат;

– вдосконалення обслуговування у процесі купівлі тощо.

Можна виділити основні напрямки покращення управління конкурентною політикою аграрного підприємства при виході на зовнішній ринок:

1. До методу удосконалення маркетингової політики аграрного підприємства, варто віднести поліпшення роботи усього відділу маркетингу, опираючись на конкурентну стратегію.

2. Пошук нових постачальників сировини і матеріалів, дозволить відкрити доступ до якісної й одночасно дешевої сировини та інших ресурсів. Ця робота покладається на відділ забезпечення виробництва.

3. Особливу увагу варто приділити питанню автоматизації виробництва, тому що це найбільш перспективний шлях розвитку для будь-якого підприємства, який дозволить скоротити питому вагу ручної праці, час та витрати на виробництва і як результат, підвищити якість продукції, що значно знизить її собівартість.

4. Також методом зниження витрат на виробництво є удосконалення внутрішніх процесів підприємства, а саме матеріально-технічного постачання.

В сучасних ринкових умовах головною метою діяльності аграрного підприємства є досягнення конкурентних переваг в довгостроковому періоді, які

нададуть високу норму прибутку та стабільне економічне зростання. З приводу забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства актуальним стає утримання ринкових позицій та пошук нових можливостей, що сприятимуть розширенню ринків збуту та зростанню економічної ефективності.

Вітчизняний ринок недостатньо місткий та не здатний поглинути всю запропоновану продукцію, що примушує аграрне підприємство виходити на зовнішні ринки, конкуренція на яких значно вища. Тому, для забезпечення ефективної зовнішньоекономічної діяльності, аграрному підприємству необхідний єдиний стратегічний напрямок розвитку, згідно з яким воно зможе досягти довгострокових конкурентних переваг.

Для розробки стратегії необхідний комплексний аналіз діяльності аграрного підприємства:

По-перше, треба провести комплексний аналіз ефективності зовнішньоекономічної діяльності аграрного підприємства на засадах фінансово-економічного аналізу, що чітко виявить внутрішні можливості підприємства.

По-друге, необхідно провести аналіз зовнішнього середовища, який включає в себе оцінку постачальників, конкурентів та споживачів.

По-третє, для визначення ринку привабливості зовнішньоекономічної діяльності підприємства доцільно провести матричний аналіз, де підприємства найчастіше використовують такі матриці: матриця BCG – аналіз темпів зростання та частки ринку; матриця GE – аналіз порівняльної привабливості ринку та конкурентоспроможності; матриця ADL – аналіз життєвого циклу галузі та відносного положення на ринку.

Після впровадження обраної стратегії необхідний постійний контроль за поточною ситуацією внутрішнього та зовнішнього середовища для забезпечення своєчасного реагування на будь-яку зміну з метою адаптації стратегії розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрного підприємства до нових умов господарювання [2].

Таким чином, використання збалансованої системи показників у сфері стратегічного управління зовнішньоекономічної діяльності аграрного підприємства дозволяє удосконалити систему прийняття стратегічних і тактичних рішень та оптимізувати використання обмежених внутрішніх резервів розвитку підприємства.

Керівник аграрного підприємства організує створення системи якості, контролює її функціонування та разом із керівниками проектів здійснює коригуючи дії для виправлення недоліків, а отже першою перевагою такого рішення є зменшення браку на виробництві, що у свою чергу сприяє зниженню витрат.

Отже, однією з важливих задач діяльності підприємства є підтримка обсягів матеріальних запасів на такому рівні, щоб забезпечити безперебійне забезпечення всіх підрозділів необхідними матеріальними ресурсами при умовах підтримки вимог економічності.

Можна виділити основні методи покращення управління конкурентної політики товарної продукції аграрного підприємства:

1. Одним із методів є управління просуванням виробів на ринок, що є однією з функцій маркетингу. Даний метод містить у собі наступні елементи, взаємозалежні між собою: рекламу; стимулювання продажів; цінове стимулювання; персональні продажі; сервісне обслуговування; створення іміджу та зв'язку з громадськістю.

2. Наступним напрямком є пошук нових постачальників сировини і матеріалів, що дозволить відкрити доступ до якісної й одночасно дешевої сировини та інших ресурсів.

З кожним роком відбуваються зміни в економіці, система управління конкурентною політикою постійно удосконалюється відповідно до зарубіжного досвіду, тому керівник відділу кадрів повинен стежити за всіма економічними змінами не лише на рівні держави, а й на міжнародному рівні для того, щоб правильно виконувати весь цикл робіт і ти самим забезпечувати високий прибуток підприємству.

Висновки. Отже, запропоновані заходи щодо оптимізації діяльності управління конкурентною політикою позитивно вплинуть на діяльність аграрного підприємства і дадуть змогу покращити управління конкурентної політики аграрного підприємства. Створення необхідних умов для досягнення конкурентної політики об`єктів – первинна турбота керівництва і всього персоналу підприємства. Але успіх підприємств буде залежати ще і від державної політики. Тож, слід звернути увагу на те, що існують визначені шляхи покращення управління конкурентної політики і основний з них це підвищення якості продуктів, що виробляються та послуг, що надаються. Якість, в поєднанні зі зниженням витрат є основою, на якій і тримається управління конкурентною політикою аграрного підприємства на зовнішньому ринку.

Література:

1. Савчук А. В. Конкурентоспроможність галузей промислового виробництва. / А. В. Савчук // Економіка промисловості. – 2011. – № 2. – С. 61-66.

2. Сизоненко В. О. Сучасне підприємство. / В. О. Сизоненко. – К. : Знання-Прес, 2007. – 379 с.

3. Фаминский И. П. Международные экономические отношения. / И. П. Фаминский. – М. : Юристь, 2008. – 847 с.

УДК 336:339.3

ФАКТОРИ ГЛОБАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТРАТЕГІЮ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.А. Звєрєв, магістр

Науковий керівник: асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні фактори глобального характеру та їх вплив на стратегію експортоорієнтованих аграрних підприємств.

Ключові слова: експортоорієнтовані підприємства, інформаційні ресурси, глобалізація.

Постановка проблеми. У XXI ст. все більше країн світу залучаються до глобалізаційних процесів. З точки зору окремої країни глобалізація характеризується широкою географією міжрегіонального співробітництва та більшими можливостями для розвитку й реалізації експорту. Також крім досить суттєвих переваг у вигляді відкритих ринків, країни потрапляють у залежність від світової економіки, а саме виникає необхідність дотримуватись правил функціонування в міжнародному економічному просторі. Глобалізація стала визначальною рисою сучасного цивілізаційного розвитку. Її всепроникаючий та об'єктивний характер унеможливлює ігнорування глобальних факторів усіма економічними суб'єктами – від держав до окремих індивідуумів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні теоретичні дослідження ролі експорту в економічному зростанні аграрного сектору, проблеми зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими продуктами висвітлені у працях вітчизняних науковців С. Кваші, С. Майстро, Б. Супіханова, Ю. Лопатинського, О. Шубравської та зарубіжних науковців П. Самуельсона та В. Нордхаус. Разом з тим, питання стратегій розвитку експортоорієнтованої діяльності підприємства в аграрному виробництві та відповідності вимогам сучасного етапу глоабізаційних процесів, ще не було розглянуто.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд основних факторів впливу глобалізації на стратегію експортоорієнтованих аграрних підприємств.

Викладення основного матеріалу дослідження. Глобалізація відкриває перспективи для реалізації конкурентних переваг та експортного потенціалу підприємств – доступ до світових технологій виробництва та технологічного обладнання, забезпечення сировиною, власне виробництво якої неможливе або економічно невигідне, можливість використання інформаційних ресурсів, залучення

іноземних інвестицій тощо, які, насамперед, сприятимуть конкурентоспроможному виробництву. Міра проникнення в глобальний простір та рівень активності на ньому залежать від внутрішнього середовища функціонування, яке може або сприяти, або заважати економічному росту.

В тім, на наш погляд, можна говорити про існування певного консенсусу щодо виділення, насамперед, рушійних сил глобалізації. Більшість сучасних поглядів на глобалізацію в своїй основі орієнтуються на процеси об'єднання (економічного, політичного чи соціального); відповідне формування єдиного світового простору в різних галузях людської діяльності; зміну сутності відносин між індивідуумами, інститутами та державами, викликану інформаційною революцією [1; 2].

Керівники агропромислових підприємств, що функціонують в зрілих галузях, стикаються з проблемою зменшення темпів зростання ринку, зниження прибутковості і зростанням конкуренції. У зрілих галузях складніше знаходити нові товари і сфери застосування існуючих. Перспективним напрямом в таких умовах є вихід на нові ринки збуту і формування експортних стратегій, яке вимагає ретельного аналізу факторів, глобального характеру, що впливають на їх успішну реалізацію.

На думку С. Бричко, глобалізація ставить питання про готовність відповідати на виклики глобального середовища, здатність адаптуватися до зміни умов, здатність відшукувати та захищати локальні конкурентні переваги [1]. Разом з тим, після проведених досліджень, можна виділити певну сукупність факторів, їх кількісні та якісні ознаки, які характеризують вплив глобалізації на стратегію експортоорієнтованих підприємств (рис.1).

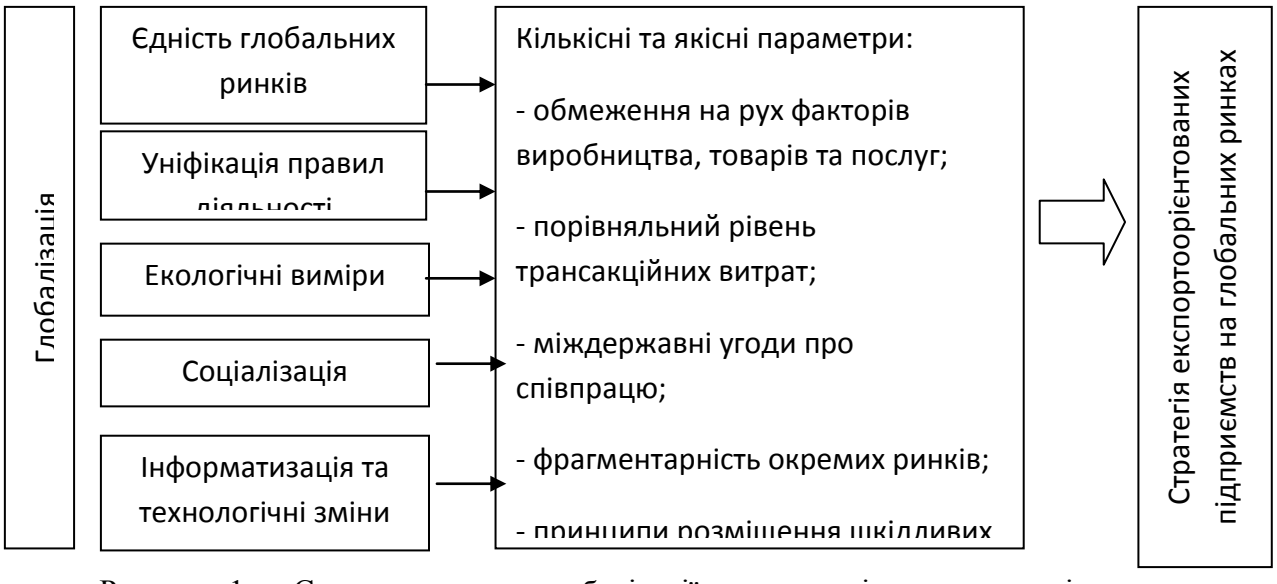

Рисунок 1 – Система впливу глобалізації на стратегію експортоорієнтованих підприємств

Перед тим, як перейти до розгляду факторів впливу, слід зазначити, що експортна стратегія підприємства – це основоположна програма дій, яка визначає пріоритетні напрями діяльності підприємства на зовнішньому ринку з урахуванням ресурсів, наявних у підприємства, і вимог зарубіжного ринку. Далі розглянемо аргументацію, що зумовила включення вищенаведених факторів до переліку, а також проаналізуємо характер їх впливу на стратегію експортоорієнтованих підприємств на сучасному етапі.

Характеризуючи єдність глобальних ринків, науковці, в першу чергу, вказують на суттєві зміни і міжнародному русі капіталів та послуг, які створюють передумови для реалізації глобальних стратегій розвитку багатьом економічним суб'єктам, в тому числі підприємств.

Зокрема, керівництву експортоорієнтованих підприємств, необхідно враховувати, що глобальний ринок суттєво відрізняється від внутрішнього за такими ознаками:

1) на ньому діє більша кількість постачальників, які можуть бути сильними конкурентами;

2) споживачі кожної країни відрізняються своїми уподобаннями, культурою та рівнем достатку;

3) законодавство партнера має свої характерні особливості;

4) країни застосовують протекціоністські заходи та встановлюють митно-тарифні бар'єри.

На глобальному ринку існує значна пропозиція товарів, що, в свою чергу, породжує конкуренцію між їх постачальниками. Рівень міжнародної конкуренції значно вищий, ніж рівень внутрішньої. На неї впливають особливості стандартів якості продуктів харчування, механізми державного регулювання, економічні та правові методи управління підприємницькою діяльністю. Відмінності в виробничо-ресурсному потенціалі та різний рівень державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності посилюють конкуренцію між експортноорієнтованими підприємствами. Варто відмітити також, що вона є механізмом стимулювання виробників до вдосконалення параметрів своєї продукції. Тому стратегія розвитку експортного потенціалу вітчизняних підприємств має включати заходи по досягненню конкурентних переваг на довгостроковий період.

Для суб'єктів господарювання, що займаються експортною діяльністю, існує значний політичний ризик. Він характеризується погіршенням фінансово-економічних показників господарювання підприємств під тиском політичних факторів. До них

відносяться соціальні конфлікти, військово-політичні дії, рівень втручання держави в зовнішньоекономічну діяльність, зміни законодавства та податкового кодексу, як у країні функціонування підприємств, так і у країні-партнері. Рівень політичного ризику враховується також іноземними інвесторами та кредиторами під час прийняття рішення про можливість вкладення коштів.

Ріст масштабів виробничої діяльності обумовлений забезпеченістю в достатній мірі факторами виробництва. Навіть незначна обмеженість деякими їх видами стримуватиме розвиток виробничого, а отже й експортного потенціалів підприємства. Обмін на міжнародному рівні ресурсами, налагодження тісного співробітництва з іноземними партнерами на довгостроковий період стимулюватиме потоки експорту продукції підприємства за кордон.

Технічний прогрес є рушійною силою економічного росту, який, у свою чергу, стимулюється інтелектуальним розвитком. В умовах глобалізації потенційні експортери за допомогою ліцензування або франчайзингу мають можливість використовувати у своїй діяльності вже напрацьовані досягнення або вдосконалювати власну продукцію, надаючи їй інноваційних характеристик. Актуальними для розвитку експортної діяльності є й володіння інформаційними технологіями. Використання нових, більш прогресивних форм ведення міжнародного бізнесу прискорить адаптацію підприємства до умов зовнішнього ринку.

Аналіз діяльності підприємств у ринковій економіці дав змогу виокремити фактори, що найбільш суттєво впливають на зміст стратегії: потреби клієнтів; наявність можливості та період впровадження необхідних нововведень різних типів; наявність необхідних ресурсів; можливості використання власних і залучених капіталовкладень; рівень діючої технології та можливості її модифікації; тип і масштаб використання сучасних інформаційних технологій;кадровий потенціал та ін.

Глобалізація, об‘єктивно веде до розмивання та знецінення регулюючих функцій національної держави, що вже не може, як колись, захищати національну економіку від небажаних зовнішньоекономічних впливів. Воно тим більше не в змозі регулювати ті економічні, соціальні та культурні процеси, які виплеснулися за національні межі, набули самостійності, стають некерованими. Міжнародні економічні процеси переростають із міждержавних – таких, що більш-менш ефективно регулюються в однобічному, дво- або багатобічному порядку національними державами, у позадержавні – тобто глобальні, які майже або зовсім не піддаються державному регулюванню.

При розробці стратегій експортоорієнованого підприємства аналітики повинні досліджувати не тільки зовнішнє середовище, але і ситуацію усередині підприємства. Аналіз внутрішніх факторів дозволить керівництву визначити сильні і слабкі сторони підприємства, дати оцінку їх важливості і встановити, на яких внутрішніх змінних доцільно побудувати конкурентні переваги підприємства на глобальному ринку. Існує досить великий перелік класифікацій складових зовнішнього та внутрішнього середовища, але найбільш наближеною до умов функціонування українських підприємств є класифікація факторів впливу на експортну стратегію агропромислового підприємства Р. Долгіх [2], за якою в найбільшому обсязі можуть здійснюватися аналіз та прогнозування основних тенденцій у макро- та мікросередовищі підприємства

Висновки. Отже, багатоаспектність і невизначеність глобалізації кардинально впливає на змістові характеристики стратегії експортоорієнтованого підприємства. Неоднорідність та варіативність глобалізації об'єктивно породжує цілу низку суперечностей в оцінці впливу тих чи інших складових глобального середовища на стратегії підприємств. На цій основі у прагматичній площині можна виділити певну сукупність факторів, які характеризують вплив глобалізації на стратегію експортоорієнтованих підприємств, як єдиний глобальний ринок; уніфікація правил діяльності; екологічні виміри; соціалізація; інформатизація та технологічні зміни.

Література:

1. Бричко С. Стратегия развития региональных компаний в условиях влияния глобализации // Экономические науки. – 2008. - №8. – С. 233–236.

2. Довгих Р. Н. Формирование и реализация экспортной стратегии российских предприятий электротехнической промышленности [Электронный ресурс] / Р. Н. Довгих. – Режим доступа к документу : http://tehtorg.com/ analitika/006.html.

УДК 339

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ УМОВАХ В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

А.В. Камашев, магістр

Науковий керівник: асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сутність конкурентоспроможності регіону. Визначено, складові процесу формування конкурентоспроможності саме регіону в умовах в глобалізацій них викликів. Також, було визначено та розглянуто фактори обмеження та негативні чинники, які негативно можуть впливати на формування конкурентоспроможності регіону.

Ключові слова: конкурентоспроможність, регіон, глобалізація,формування

Постановка проблеми. У процесах глобальної конкуренції зміцнюють свої позиції окремі регіони певних держав, які в результаті володіння потужною ресурсною базою та ефективною системою управління локальною економікою представляють власні країни вже на міжнародному рівні і фактично проводять самостійну політику. Оскільки регіон є підсистемою системи більш високого рівня – країни, то конкурентоспроможність і ефективність його функціонування в значній мірі залежить від якості та інтенсивності впливу на нього зі сторони самої системи. Тому сьогодні для України актуальною є проблема формування конкурентоспроможності регіонів на міжнародних ринках, особливо, в умовах глобалізаційних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З початку дослідження даного явища не виробилась єдина думка щодо конкурентоспроможності регіонів. Але незважаючи на це, дослідженням даного явища займалось багато зарубіжних і вітчизняних науковців, зокрема: Андерсон В., Безугла В., Білорус О. Глуська Н., Калюжнова Н., Камані Р., Мацейко Ю., Червова Л., Фатхутдинов Ф та ін. Незважаючи на значну кількість публікацій дана проблема ще потребує детальнішого вивчення, особливо в світлі глобалізаційних викликів.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження процесу формування конкурентоспроможності регіонів в умовах глобалізаційних викликів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний економічний розвиток, а разом з ним і політичні інститути національної держави швидко змінюються, зазнаючи тиску потужних і не завжди лінійно однозначних чи прогресивних явищ та процесів. Чи не найвагомішими чинником сучасної економічної трансформації справедливо вважається глобалізація, яка є відносно новою і найбільш розвинутою стадією розвитку

вже давно відомого процесу інтернаціоналізації численних аспектів суспільного життя. Безумовно, глобалізація, з одного боку, сприяє економічному зростанню і процвітанню національних економік, але, в той же час, призводить до посилення соціально-економічної нерівності між країнами та народами, а також посилює взаємозалежність національних економік [1].

Одним з наслідків глобалізації кінця XX - початку XXI століття стало включення національного регіону в конкурентних процесів в якості самостійного учасника. Тож головним завданням регіональної політики на сучасному етапі є сприяння конкурентоспроможності регіонів - її формування, підтримання та постійного посилення. Найяскравіше дані тенденції простежуються в рамках Європейського Союзу, де пріоритетна роль регіону у забезпеченні національної конкурентоспроможності відображена у гаслі «Європа регіонів». Регіони ЄС прагнуть до більшої участі в інтеграційних процесах, прагнуть самостійно визначати свою власну долю. Однак, слід зазначити, що на сьогоднішній день немає єдиного, загальновизнаного наукового підходу до визначення поняття «конкурентоспроможність регіону».

Міжнародна конкурентоспроможність, як країни в цілому так, і регіонів, має ставити за мету самовідтворення соціуму та національної економічної системи. З такої позиції конкурентоспроможність слід розглядати не тільки з технічної точки зору – як здатність розширювати свою присутність на світових ринках, збільшувати обсяги продажів, максимізувати валовий національний дохід, але як спроможність реалізувати конкурентні переваги базових, стратегічних ринків та досягнути на цій основі стабільного підвищення якості життя суспільства[3].

Багато відомих вчених-економістів, зокрема Р. Райх, П. Кругман взагалі не визнають конкурентоспроможність регіону за економічну категорію. Так, П. Кругман стверджує, що «конкурентоспроможність - це атрибут компаній», тому дана категорія не може бути застосована в регіональному контексті [4].

Портер М. розглядає конкурентоспроможність регіону як просту суму конкурентоспроможностей його підприємств. Регіон при цьому розглядається як місце розташування окремих фірм, а не як географічна основа, на якій розвиваються економічні, зокрема конкурентні, відносини [5]. На наш погляд, це не зовсім правильно, оскільки діяльність підприємств регіону відбувається у тісному взаємозв'язку з їхнім зовнішнім середовищем.

На сьогоднішній момент основним підходом до визначення конкурентоспроможності регіону являється надбання фахівців міжнародного Інституту

розвитку менеджменту в Лозанні (IMD-Lausanne). Вони розуміють під конкурентоспроможністю регіону здатність регіону (його населення, бізнесу і влади) перемагати в суперництві з іншими регіонами за залучення і створення нових факторів виробництва, забезпечуючи при цьому конкурентні переваги в економічному зростанні та рівні життя населення.

Фахівці IMD Lausanne до основних факторів формування конкурентоспроможності регіонів відносять базову, технологічну та наукову інфраструктуру, стан здоров'я людей і навколишнього середовище, рівень освіти. Конкурентні переваги регіонів, на їх думку, формуються за рахунок продуктивності і ефективності бізнесу, належного стану ринків праці та фінансів, передової практики управління, усталених відносин і цінностей[3]. При формуванні регіональної конкурентоспроможності, на нашу думку, важливо враховувати спроможність окремої території нарощувати показники економічної результативності та посилювати соціальну ефективність розвитку. Безперечно, для формування та посилення конкурентоспроможності на рівні регіону важливо: комплексно та раціонально використовувати ресурсний потенціал розвитку, оптимізувати структуру економічного простору в напрямі прискорення новітніх видів діяльності, активізувати інноваційний потенціал. Однак, базуючись на концепції якості життя, саме покращення показників останньої повинне бути визначальним в формуванні конкурентоспроможності країни загалом та регіональної зокрема.

Поряд з цим, на формування конкурентоспроможності регіонів впливають внутрішні, зовнішні та інституційні чинники. До внутрішніх чинників належать: природні ресурси і географічне розташування регіону, накопичений фізичний капітал, накопичений людський капітал, накопичений інноваційний потенціал. Зовнішні по відношенню до регіону чинники включають у себе: інтеграцію регіону в глобальний економічний простір, політику влади відносно регіонів, наявність і функціонування підприємств регіону, інтегрованих у бізнес-групи для активації продажів та інноваційної діяльності. Інституційні чинники — це правила, механізми, що забезпечують їх виконання, і норми поведінки, які структурують повторювані взаємодії між людьми: стабільність появи й зміни правил, стабільність регіональних формальних інститутів, захищеність прав власності, якість судової системи, прогрес у створенні інституційної інфраструктури, неформальні норми щодо податків, хабарів, корупційних способів вирішення адміністративних проблем.

Кожний з регіонів України має свій унікальний набір конкурентних переваг, а отже і всі передумови щоб зайняти свою нішу в народному господарстві нашої держави

та в міжнародних економічних відносинах, що посилить економіку як самих регіонів, так і держави в цілому [2]. Тому під час формування конкурентоспроможності регіону не варто забувати про те, що поряд з конкурентними можливостями у кожному регіоні є обмеження і негативні чинники. Вони здатні знизити результативність реалізації сприятливих конкурентних можливостей, а також ускладнюють використання соціально-економічного потенціалу в інтересах розвитку ринкових відносин у регіоні. До таких обмежень і негативних чинників, на нашу думку, можна віднести:

екстремальні умови виробництва і життєдіяльності населення;

слабку екологічну вивченість і науково обґрунтовану підготовку території регіону;

низький рівень виробництва товарів і послуг та недостатній обсяг виробництва продуктів сільського господарства;

віддаленість від економічно розвинених регіонів країни, відсутність розвиненої транспортної системи;

низьку якість продукції та послуг, що різко знижують їхню конкурентоспроможність;

високе економічне напруження, що породжує серйозні обмеження в розміщенні та регіональному розвитку продуктивних сил;

недостатній розвиток виробничої та соціальної інфраструктури як стримуюча обставина для інвестування і створення нових робочих місць.

Перелічені обмеження і негативні чинники тією чи іншою мірою впливають на формування конкурентоспроможності регіону, оскільки в чистому вигляді жодна конкурентна позиція не може бути реалізована в житті. Це породжує ситуації, що вимагають гнучких і еластичних методів управління розвитком регіональної системи для забезпечення її стійкості та надійності.

При формуванні конкурентоспроможності регіону потрібно враховувати специфіку регіонального господарювання та ефективність (чи неефективність) регіонального менеджменту. Для цього органи місцевого самоврядування повинні спрямовувати свої зусилля на те, щоб усі критерії конкурентоспроможності регіону були високими на загальному національному рівні, а після цього і на міжнародному. Основні напрями формування конкурентоспроможності регіонів і національної економіки мають бути визначені в ключових державних програмах, затверджених на середньо- та довгострокову перспективу.

Варто відмітити, що в Україні ж тільки приходять до розуміння ключової ролі регіону у забезпеченні національної конкурентоспроможності, формування регіону як

самостійного учасника конкурентних відносин на національному та світовому рівнях в країні знаходиться на початковому етапі. Основні перешкоди у формуванні регіону як самостійного учасника конкурентних відносин полягають у неоднозначності українського законодавства в цій сфері, обмеженості регіонів у проведенні самостійної економічної політики, а також у необхідності ламати в суспільстві усталені стереотипи централізованої планової економіки

Висновки. Отже, з вище викладеного можемо зробити висновок, що формування конкурентоспроможності регіону національної економіки залежатиме від глобалізаційних викликів та тенденцій, що склалися на міжнародних ринках. Поряд з цим, спектр внутрішніх факторів, які впливають на формування конкурентоспроможності регіону, доволі широкий і охоплює сферу освіти, зайнятості, підприємництва й малого бізнесу, інформаційні технології тощо. Відмітимо, що конкурентоспроможність регіонів характеризується міжрегіональними відмінностями за рівнем інноваційного розвитку, надходженнями прямих іноземних інвестицій, розвитком малого та середнього підприємництва, розвитком інфраструктури, наявністю кваліфікованих кадрів, рівнем продуктивності праці та зайнятості.

Література:

1. Буга Н. Ю. Формування конкурентоспроможності регіону / Буга Н. Ю. // Електронний Вісник НУК - №5 – 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: file:///C:/Users/user/Downloads/25002-43062-1-PB%20(1).pdf

2. Ермакова О.А. Внешнеэкономическая деятельность региона: учебное пособие. / Ермакова О.А., Козак Ю.Г. - Одесса: Феникс, 2013. - 332 с.

3. Єрмакова О.А. Підвищення конкурентоспроможності приморських регіонів України на основі кластерної моделі: монографія / О.А. Єрмакова. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2011. – 221 с.

4. Лук’яненко Д. Г. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації та розвитку : в 2 т. / [Лук’яненко Д. Г., Поручник А. М., Антонюк Л. Л. та ін.] ; за заг. ред. Д. Г. Лук’яненка, А. М. Поручника. – К. : КНЕУ, 2006. – Т. 2. – 592 с.

5. Портер М. Конкуренция / Майкл Э. Портер; пер. с англ. - М.: Вильямс, 2000. - 495 с.

УДК 338.83

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ ЕКСПОРТНИХ КООПЕРАТИВІВ ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А. Ю. Козаченко, магістр

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Гончаренко І. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні причини і шляхи експортної кооперації виробників аграрної продукції. Досліджено перспективи та проблеми, пов'язані з формуванням кооперативних об'єднань.

Ключові слова: кооперація, діяльність підприємства, експорт.

Постановка проблеми. Кооперація може сприяти вирішенню багатопланових завдань: більш повному використанню інновацій та синергетичного ефекту, підтримки фермерів і первинних колективів власників – товаровиробників у складі великотоварних підприємств, формуванню товарного ринку, розвитку грошового ринку через створення кредитних кооперативів і спілок, формуванню сучасних виробництв на основі інновацій та раціонального використання інвестицій.

Аналіз останніх досліджень. Наукові розробки закордонних та українських вчених Ковтун О.І., Тулуш Л. Д., Гончаренко І.В., Череп А. В. [1-6] присвячені окремим питанням дослідження експортної діяльності та кооперацій них процесів на прикладі окремих підприємств та регіонів. Перспективи та проблеми, пов'язані зі своєчасністю кооперації є актуальними і потребують більш глибоких досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення основних переваг кооперації в експортній діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Світовий досвід показав, що через кооперацію більш широко можна використовувати потенціал спеціалізації та диверсифікації, підвищити ефективність використання сучасних машин і технологій, конкурентоспроможність. Україна також стала на шлях створення таких типів кооперативів, що довели свою життєздатність у багатьох країнах світу. Розвиток кооперації в аграрному виробництві робить актуальним вивчення досвіду кооперативного руху в зарубіжних країнах, зокрема там, де вона відіграє визначну роль – Скандинавських країнах, Німеччині, Франції, Бельгії, Нідерландах, США, Канада та ін. В цих країнах кооперативи мають велике значення в забезпеченні населення продовольчими товарами і пройшли тривалий період функціонування

Так, в країнах ЄС на даному етапі функціонує близько 50 тис. сільськогосподарських кооперативів, їх річний товарообіг становить більше 100 млрд. євро. Розглянемо діяльність кооперативних структур в окремих країнах світу табл.1.

Таблиця 1. Характеристика діяльності кооперативних структур у країнах світу

Країна	Характеристика діяльності кооперативів
Нідерланди	– збутові кооперативи реалізують 65% виробленої продукції селян; – кооперативи забезпечують виробництво більшості обсягів цукру і крохмалю, постачають на ринок 75% шампіньйонів і квітів; – займають високу питому вагу переробки зернових, овочів і плодів; – на 45-65% забезпечують фермерів мінеральними добривами і 50-65% кормами; – у більшості надають послуги по штучному запліднення і племінному тваринництву.
Швеція	– збутові кооперативи реалізовують 90% виробленої продукції селян; – займають високу питому вагу переробки молока, м’яса, зернових, спирту; – на 40-45% забезпечують фермерів паливом, 40-45% –мінеральними добривами і 50-65% кормами, близько 25% машин і обладнання;
Данія	– виробляють до 55% харчових продуктів, переробляють 92%молока та 75% м'яса; – займають частину переробки молока і м’яса, овочів і плодів; – на 45-65% забезпечують фермерів мінеральними добривами і 50-65% кормами, близько 20% машин і обладнання, 35% насіння.
США	– кооперативи забезпечують виробництво більшості обсягів цукру; – забезпечується третина необхідних селянам засобів; – на 40-45% забезпечують пальним, 30-40% мінеральними добривами; – на кооперативних засадах електрифіковано і телефонізовано сільськогосподарське виробництво і сільська місцевість.

Об'єднання в обслуговуючий кооператив вигідне сільгосптоваровиробниками різних форм власності та з різним розміром господарств. Вони можуть успішно розвиватися разом. Велика холдингова структура має доступ до дешевих і "довгих" грошей. А ні одноосібник, ні фермер цього доступу не мають. Тому держава у цьому випадку повинна простягти руку допомоги. Зокрема, дати не лише кошти, а систему різних фінансових інструментів, зокрема, лізингу, у побудові інфраструктури, біля якої

будуть формуватися кооперативні об'єднання. Таким чином будується виробництво, створюються нові робочі місця, а головне – виникає реальний бізнес, який економічно сильний, бо він уже вертикально інтегрується, тому може конкурувати і з європейськими країнами. Розвиваючись, такий бізнес уже не потребує пільг кожного року. Ця форма організації вже довела свою ефективність за останніх сто років. Звісно, нам потрібно враховувати свої особливості, але й використовувати цей досвід.

Здебільшого збут аграрної продукції відбувається за так званими іншими джерелами, що перебувають в руках близько 300 трейдерських компаній, які експортують зернові. На частку найбільших припадає близько 60-70% відвантаженого зерна. Загальна кількість експортерів практично не змінюється впродовж років. Більшість експортоорієнтованих компаній розташовано в Київській, Одеській, Миколаївській, Херсонській, Дніпропетровській і Полтавській областях. Згідно з даними досліджень, витрати, від елеватора всередині держави до того, як зерно буде на борту судна, в Європі становить 19 дол. США (з розрахунку на 1 т).

Новим напрямом у розвитку сільськогосподарських кооперативів у зарубіжних країнах є створення експортних кооперативних об’єднань, асоціацій та груп, завдяки чому досягається вищий рівень їх конкурентоспроможності на продовольчому ринку, надійніший захист від впливу монополізованих структур в агробізнесі.

Укрупнення аграрного виробництва значною мірою зумовлене прагненням використати переваги ефекту від його масштабу. На практиці це однаково стосується як приватно-корпоративної, так і фермерсько-кооперативної моделей агробізнесу. Разом з тим, реальний прояв такого ефекту часто вважається або ж дискусійним, або ж обмеженим через непропорційне збільшення витрат на управління, контроль, транспортування тощо.

Однак зменшення рівня постійних витрат на одиницю готової продукції є не єдиною, а часто і не головною перевагою ефекту від масштабу в агробізнесі. Середні розміри сільськогосподарських підприємств в Україні є одними з найбільших як серед країн Європи, так і світу. Але основною метою таких укрупнень є не стільки досягнення більшої економічної ефективності з одиниці сільськогосподарської продукції чи обмеженого ресурсу (га, гол. тощо), скільки отримання більшого обсягу валового прибутку та підвищення можливостей залучення потужних інвестиційних ресурсів. Причому основні інвестиції в аграрний сектор економіки України здійснюються на рівні великих агропромислових холдингів. Саме великі аграрні компанії в процесі пошуку відносно дешевих та потужних інвестиційних ресурсів мають можливість виходити на міжнародні ринки капіталу й отримувати фінансування

не лише через розміщення і продаж власних цінних паперів, а й через банківське кредитування. В українських банках ставка по таких кредитах є удвічі-втричі вищою.

Висновки. І дрібно- та середньотоварне фермерсько-кооперативне виробництво, і великий приватно-корпоративний агробізнес мають право на одночасне існування. Однак вони повинні виконувати різні функції. Завдання першого – розвивати трудомістке агропідприємництво, слугувати економічною опорою сільських громад, працевлаштовувати сільське населення, підтримувати агроландшафти тощо. Завдання другого – інвестувати в орієнтоване на експорт крупнотоварне виробництво у рослинництві і тваринництві. Відповідно різними можуть бути режими оподаткування, експорту, надання державної допомоги. При цьому світовий досвід підтверджує необхідність розвитку й альтернативної системи експорту сільськогосподарської продукції, яка ґрунтується саме на кооперативних засадах.

Література:

1. Зеліско А. Система організаційно-правових форм кооперативів: проблеми адаптації до законодавства ЄС / А. Зеліско / /Підприємництво, господарство і право.– 2011.– № 3. – С. 201.

2. Гончаренко І.В. Сучасний стан та необхідність розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору економіки Миколаївської області / І.В. Гончаренко, І.М. Ушакова // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки 2014 .– № 3. – С 3-8.

3. Гончаренко І.В. Розвиток аграрних підприємств Миколаївської області та шляхи удосконалення організації їх зовнішньоторговельних операцій / І.В. Гончаренко, М.В. Мосійчук, О.О. Бугайов // Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Сер.: Економічні науки. – № 3. – С.28-33

4. КовтунО.І. Міжпідприємницька кооперація як засіб формування та забезпечення раціональної структури економіки регіонів / О.І.Ковтун // Агросвіт.– 2011. – № 20. – С. 16–24.

5. Тулуш Л. Д. Податкове стимулювання розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації / Л. Д. Тулуш // Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С.37–43.

6. Череп А. В. Створення сприятливих умов для здійснення інвестиційно-господарської діяльності у аграрному секторі економіки України / А. В. Череп, О. О. Коробов / Агросвіт. – 2013. – № 20. – С.32–39.

УДК 336

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Т. В. Кололмієць, магістр

Науковий керівник: асистент Галунець Н. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто європейський досвід формування та впровадження ефективної системи антикризового управління підприємств

Ключові слова: антикризове управління, підприємство, досвід, Європейський союз

Постановка проблеми. В умовах функціонування зони вільної торгівлі між Україна та Європейським Союзом, вимагають застосування нових видів управлінського впливу, який би убезпечував розвиток будь-якої системи від негативних зовнішніх та внутрішніх впливів. Крім того, реорганізація економічних відносин, форм власності та організаційних форм управління потребує сучасних методів управління, насамперед антикризового. В цьому випадку, логічним є дослідження європейського досвіду в запровадженні антикризового управління, із загальними принципами, механізмами та його технологією. Досвід, шляху, методи лікування й форми виходу з надзвичайної, кризової ситуації, знайдені правлячими колами європейських країн, можуть бути корисні економіки України, що і визначило актуальність нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем антикризового управління присвячені багато робіт родоначальників теорії управління кризовими процесами і сучасних дослідників. Дослідження цієї проблеми була у колі інтересів як закордонних, так і вітчизняних вчених-економістів, серед яких такі автори, як: Аніщенко Л. О., Бірюков О. М., Дейнека О. В., Кривов В. Д., Коротков Е. М., Продіус І. П., Родіонова Н. В., Цар О., та ін. Однак, ґрунтовного дослідження потребує комплекс питань, що стосується можливості використання інструментарію антикризового управління, що застосовується у європейських країнах.

Постановка завдання. Метою статті є систематизація та узагальнення досвіду європейських країн щодо формування та впровадження ефективної системи антикризового управління підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна прагнучи змін стикається з проблемами пов’язаними з кризовими явищами, що притаманні країнам які діють в рамках ринкової моделі розвитку. Ці країни мають досвід щодо подолання кризових явищ та створення механізмів для захисту від їх наслідків. У зарубіжній практиці вже

давно було розроблено методи управління кризовими явищами на підприємстві. Але їх не завжди можна застосувати та перенести на вітчизняний грунт. Щоб точно зрозуміти суть даної проблематики, необхідно визначити саме поняття антикризового управління.

Поняття антикризового управління дуже широке, не зважаючи на те, що сам термін «антикризове управління» виник не так давно. Воно включає й глобальні проблеми сьогодення, і періодично виникаючі поточні проблеми, спричинені порушеннями стратегії і тактики тощо. Найбільш обґрунтованим до трактування антикризового управління є системний підхід А. Грязнової, за яким антикризове управління розглядається як така система управління, яка має комплексний, системний характер і спрямована на запобігання або усунення несприятливих явищ за допомогою використання всього потенціалу сучасного менеджменту, розробки і реалізації спеціальної програми, що має стратегічний характер та дозволяє усунути тимчасові утруднення, зберегти і примножити ринкові позиції за будь-яких обставин, спираючись на власні ресурси. [1, с. 7].

На думку І.О. Бланка, антикризове управління включає в себе систему принципів та методів розробки й реалізації спеціальних управлінських рішень, направлені на попередження та подолання фінансових криз підприємства, також мінімізацію їх негативних наслідків [2].

Ґрунтовно поняття «антикризове управління» розкрите в монографії Л.О. Лігоненко [3], яка зазначає, що під антикризовим управлінням слід розуміти постійно діючий процес виявлення ознак кризових явищ і реалізацію генерального плану недопущення поширення цих явищ і стагнації розвитку суб’єкта господарювання протягом усього періоду його функціонування.

На основі проведеного аналізу наукової літератури, можна констатувати, що антикризове управління – це тип управління, здатне передбачити й випереджати кризи, пом'якшувати їх перебіг, усувати негативні наслідки і перетворювати в позитивні зміни, є найважливішим чинником сучасного розвитку менеджменту і економіки.

В антикризовому управлінні вміння керівництва своєчасно застосовувати методи активного реагування на зовнішні й внутрішні збурення, а також висока адаптивність підприємства являються основними умовами і гарантіями довготривалого, стабільного, а головне – ефективного функціонування компанії в сучасних швидкозмінних умовах

Антикризове управління в європейських країнах виражається в різних формах. Так, досліджуючи Європейський Союз (ЄС), в даному питанні країни надають перевагу селективному підходу, який спрямований на стимулювання діяльності конкретних

підприємств. Вважається, що тільки приватний бізнес може ефективно розв'язувати питання підйому депресивних регіонів та підприємств за допомогою створення малих і середніх підприємств передових галузей [4]. Однак, кожна країна Європейського союзу має і свої особливості.

Для забезпечення антикризового управління та усунення кризових ситуацій, які можуть привести підприємства до банкрутства, європейські країни мають чітко встановлений механізм фінансового оздоровлення та ліквідації підприємств, що опинилися на межі банкрутства.

Так, Італія відноситься до країн, де регулювання банкрутства носить явно прокредиторський характер. Метою даного регулювання є захист інтересів усіх кредиторів суб'єкта господарювання шляхом вилучення у підприємця функцій контролю та управління, тобто участь керівництва в реабілітації зводиться до мінімуму. Для того, щоб запобігти випадковій кризі, передбачається процедура контрольованого управління.

Тож, у Італії створювалися різні інституції антикризового управління у рамках країни – IPI (Інститут промислової реконструкції), роль яких у попередженні криз була просто чудовою. Мета створення цих інститутів – захист зайнятості і подолання старої схеми банкрутства у вигляді втручання із єдиною метою реконструкції промислових підприємств , що у умовах тимчасових труднощів.

У Франції на сьогоднішній день процедура банкрутства регламентується законодавством, прийнятим у 1985 року, особливістю якого є акцент на попередженні виникнення банкрутства. Дане законодавство передбачає захист підприємств-боржників, що зумовлено пріоритетністю інтересу до питання соціального захисту населення.

Важливим є виведення з ринку неспроможних підприємств задовго до офіційного повідомлення про їх банкрутство. Тому, починаючи з 1994 р., у разі виявлення ознак близької неспроможності підприємства аудитори повинні відправляти до суду копію аудиторського висновку.

Більш доцільною серед реорганізаційних процедур є здача підприємства в оренду з правом подальшого викупу на термін до двох років, а серед ліквідаційних — продаж суб'єкта господарювання як виробничої одиниці. Зазначені пріоритети обумовлені необхідністю збереження робочих місць [4].

Німеччина – має прокредиторську спрямованість, яка націлена на максимальне задоволення вимого кредиторів. Проводиться конкурсне виробництво при подальшій ліквідації. У Німеччині діє закон, прийнятий у 1994 р., що вступив у дію 1999 р.

Провадження у справі про банкрутство починається з єдиної процедури Insolvenzverfahren, яка пізніше трансформується в реорганізаційну або ліквідаційну. Згідно з німецьким законодавством протягом 21 дня боржник повинен відновити свою платоспроможність. У випадку, якщо протягом даного періоду підприємство не стане платоспроможним, то зобов'язане подати заяву до суду про банкрутство, а в іншому випадку почнеться кримінальне переслідування.

У Литовському законі «Про банкрутство підприємств» від 15 вересня 1992 р. зловмисне банкрутство визначається як діяльність підприємства, спрямована на ухилення від повного чи часткового розрахунку з кредиторами. Згідно з даним законом при встановленні факту зловмисного банкрутства суд повинен вивчити угоди, укладені підприємством протягом 12 місяців до початку судочинства, і визначити їх законність. Для задоволення позовів до кредиторів кошти, передані з угоди, які визнані недійсними, повинні бути повернуті.

Таким чином, для України доцільно продовжити реформування у сфері політики регулювання процедури банкрутства підприємств, враховуючи досвід розвинених європейських країн, оскільки вони володіють багаторічною історією становлення власної державності та законодавства у сфері регулювання процедури банкрутства, зокрема, а також демонструють високий рівень розвитку економіки.

У ряді європейських країн в якості превентивних антикризових заходів, спрямованих на запобігання або вихід з кризи окремих підприємств і навіть цілих галузей, використовується розробка програм приватизації та їх реалізація. Наприклад, Чехія проводила приватизацію в двох формах: мала приватизація і велика.

Велика приватизація державних промислових підприємств здійснювалася в два етапи. Якщо велика форма приватизації є більш - менш зрозумілою, то щодо малої слід звернути увагу на те, що вона зачіпала підприємства сфери роздрібної торгівлі, побутового обслуговування, підприємства громадського харчування та інші подібні підприємства.

Слід зазначити, що у Чехії в процесі приватизації активну участь брали іноземні фірми, яких країна приваблює відносно невисоким ризиком, порівняно високим рівнем кваліфікації робочої сили, більш низькими витратами на заробітну плату.

Результатом проведення таких антикризових заходів став економічний і соціальний ефект, який проявився через стабілізацію становища на великих підприємствах, зменшення безробіття, збереження і навіть збільшення кількості робочих місць [5].

Головною особливістю економіки промислово розвиненої Франції, в антикризовому управлінні, є те, що державний сектор домінує в базових галузях, хоча ступінь державної участі в них може варіюватися. Державні компанії діють переважно в автомобілебудуванні, авіакосмічній галузі, хімічній та нафтогазовій промисловості, чорній металургії.

Висновок. З вище викладеного можна зробити висновок, що в європейських країнах накопичено багатий досвід як запобігання, так і подолання кризових ситуацій на макро- і макрорівнях, який варто було б прийняти Україні. У більшості країн воно реалізується через вдосконалення законодавства в галузі зайнятості, збільшення робочих місць, особливо для молоді, координацію зусиль різних державних відомств щодо розробки та проведення економічної політики, шляхом посилення державного втручання в економіку. Поряд з цим, в Україні можна застосувати зарубіжний досвід і впровадити деякі елементи і з процедури банкрутства, що вже існують у країнах ЄС.

Література:

1. Антикризисный менеджмент / под ред. Грязновой А. Г. – М. : Ассоциация авторов и издателей “Тандем”. Издательство ЭКМОС, 2010. – 368с.

2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-центр, 2009. – 784 с.

3. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством: теоретико-методологічні засади та практичний інструментарій : монографія / Л. О. Лігоненко. – К.: КНТЕУ, 2010. – 580 с.

4. European Financial Stability and Integration [Electronic resource] : Report 2011. — April 2012. — Available at: \www/ URL: http://ec.europa.eu/internal_market/economic_analysis/ docs/financial_.pdf

5. Храпкіна В. В. Адаптація світового досвіду антикризового управління в Україні / Храпкіна В. В., Чучко О. // Технологический аудит и резервы производства. – 2015. - № 1/7(21). - С. 42-48.

УДК 336.131:338.124.4

SWOT-АНАЛІЗ ДП «АДМІНІСТРАЦІЯ МИКОЛАЇВСЬКОГО МОРСЬКОГО ПОРТУ» В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

І.В. Кучер, магістр

С.Ю. Стрельцов, магістр

Науковий керівник: асистент Галунець Н.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто SWOT-аналіз ДП «Адміністрація миколаївського морського порту», що проводиться в стратегічному управлінні, направлений на виявлення загроз і можливостей, які можуть виникнути у зовнішньому середовищі по відношенню до порту, та сильних і слабких сторін, якими володіє порт.

Ключові слова: SWOT-аналіз, стратегічне управління, зовнішнє середовище, макрооточення, інвестиції, фінансові ресурси, державне регулювання.

Постановка проблеми. Україна має значні морські простори в Чорному і Азовському морях. Їм властиве розходження з точки зору правового статусу і правового режиму. Макрооточення створює загальні умови перебування порту у зовнішньому середовищі. При аналізі важливо, щоб по порту був складений список тих зовнішніх факторів, які є потенційними носіями загроз для порту. Також необхідно мати список тих зовнішніх факторів, зміни в яких можуть відкрити додаткові можливості для порту. Таким чином, в зв’язку з реформуванням морської галузі України, стратегічним планування її розвитку, питання проведення SWOT-аналізу морських портів стає вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Цьому питанню приділено багато уваги. Так дослідженню питань проведення SWOT-аналізу підприємств присвячені наукові роботи багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як: Д. Аакер, Р. Акофф, Е. Кадишева, Е. Леденев, Р. Вестбрук, Г. Мінцберг, І.Зирянов, К.И . Редченко, П.А. Гордієнко, М. Еддоус і інші.

Постановка завдання. Метою даної статті є систематизація інформації про аналіз сильних і слабких сторін підприємства (на прикладі ДП «Адміністрація миколаївського морського порту»).

Виклад основного матеріалу дослідження. Миколаївський порт - один з найстаріших на Україну, більше двох століть приносить він славу своєму регіону. Історія підприємства розпочалася восени 1789 року.

Сьогодні Миколаївський морський торговельний порт - одне з бюджетоутворюючих підприємство регіону, він входить до п`ятірки найпотужніших морських портів держави та включений в список підприємств, що мають стратегічне значення для економіки України.

Макрооточення створює загальні умови перебування порту у зовнішньому середовищі. При аналізі важливо, щоб по порту був складений список тих зовнішніх факторів, які є потенційними носіями загроз для порту. Також необхідно мати список тих зовнішніх факторів, зміни в яких можуть відкрити додаткові можливості для порту. До основних напрямів аналізу факторів макросередовища можна віднести політико-правові чинники, економічні чинники, технологічні фактори, соціальні фактори.

SWOT-аналіз ДП «Адміністрація миколаївського морського порту», що проводиться в стратегічному управлінні, направлений на виявлення загроз і можливостей, які можуть виникнути у зовнішньому середовищі по відношенню до порту, та сильних і слабких сторін, якими володіє порт. Для вирішення цього завдання використовуємо такі прийоми аналізу середовища: СВОТ (англ. SWOT) - сила (strength), слабкість (weakness), можливості (opportunities) і погрози (threats).

Виходячи з характеристики SWOT-аналізу нами виділено наступні можливості і загрози для ДП «Адміністрація миколаївського морського порту», які можуть виникнути у зовнішньому середовищі:

Можливості*:* Виникнення нових сегментів ринку по вантажах і пасажирам; значний подальше зростання перевезення вантажів у контейнерах; формування регіональних інтеграційних угруповань; розширення міжнародних потоків капіталу у формі прямих інвестицій в порти; розвиток інноваційних технологій і змішаних (інтермодальних) повідомлень; розвиток системи менеджменту, консультування та навчання; розвиток ринкових перетворень в Україні; удосконалення державного регулювання в транспортній галузі; створення правових основ діяльності морських і річкових портів в нових економічних умовах на основі організаційного розмежування адміністративних і господарських функцій управління; реформування методів управління і форм господарської діяльності портів; залучення нових вантажопотоків внаслідок обмежених потужностей порту Ізмаїл; вирівнювання цін на високоякісні імпортні й низькоякісні вітчизняні вироби та матеріали, що застосовуються в портовому будівництві (сталеві шпунтові палі, анкерні пристрої, відбійні пристрої та ін.); розвиток ринку проектування і ринку підрядників у сфері портової гідротехніки; прискорення і розширення можливостей інформаційного обміну та розвитку бази даних по портовій гідротехніки і механізації на основі можливостей Інтернету; можливості

інформаційного обміну між основними портами Європи з розвитку портової інфраструктури; можливості постійного підвищення кваліфікації ІТП порту.

До загроз варто віднести: Неефективність транспортної політики держави, галузі портів, як комплексної програми дій, скорочення транзитних вантажів; відставання в розвитку матеріально-технічної бази всіх видів транспорту; нестабільність та недосконаліть економічного законодавства і поточної економічної ситуації, умов інвестування і використання прибутку; збереження застарілих методів управління внутрішніми, зовнішньоторговельними та транзитними перевезеннями; зміна потреб і вимог вантажовідправників (посилюється диференціація відправок, прагнення до підвищення ефективності перевезень, підвищення рівня збереження та швидкості переробки вантажів та ін.); зростання конкурентоспроможності портів-конкурентів і різних видів транспорту; необхідність обліку та посилення екологічного аспекту розвитку портів і транспорту в цілому; уповільнення ринкових перетворень, державна монополізація і регулювання, відсутність вільної та чесної конкуренції; відставання інтеграції України в європейську та світову транспортні системи; недостатній рівень зовнішніх інвестицій в розвиток портової інфраструктури; об'єктивне відставання в темпах модернізації портових гідротехнічних споруд в порівнянні з темпами розвитку флоту і перевантажувальної техніки; зростання розміреним судів; зростання навантажень на причали від перевантажувального обладнання; будівництво Молдовою власного порту; помилкова тарифна політика держави з питань транзитних вантажів; посилення політики держави з питань ПДВ.

Ключовим етапом SWOT-аналізу ДП «Адміністрація миколаївського морського порту» є визначення *сильних / слабких сторін,* які ґрунтуються на його ресурсах і стратегічно важливих сферах діяльності і які завжди є відносними (щодо основних конкурентів або заданих нормативів).

Сильні сторони порту: Географічне положення, що дозволяє приймати одночасно морські і річкові судна; універсальні перевантажувальні комплекси з сучасною технологією переробки практично всієї номенклатури навалювальних, генеральних і наливних вантажів як відкритого, так і критого зберігання; значна пропускна здатність причальної лінії і складів; висока технічна озброєність, задовільний стан парку перевантажувального обладнання; наявність великої кількості відкритих складських площ; можливість використання акваторії, території і інфраструктури прилягає до порту; відсутність часу очікування судами постановки до причалів; гнучка система розрахунків з клієнтами, можливість пільгового розмитнення, наявність досвідчених митних брокерів; наявність технічно оснащеного інформаційно-

обчислювального центру; підготовка до сертифікації системи якості в порту на відповідність стандартам ISO 9000; професіоналізм ІТП; збільшення частки доходів від ПРР в структурі доходів порту; проведення сприятливої соціальної політики; творча співдружність з наукою та вченими.

Слабкими сторонами порту є: слабкі фінансові ресурси; організаційні обмеження, відсутність гнучкості; оперативна і господарська діяльність у порту не приватизована; слабке врахування інтересів зацікавлених осіб (вантажовідправників, акціонерів, держави, профспілок, громадськості, кредиторів, постачальників, посередників та ін.); слабкий рівень державної підтримки; відсутність автомобільних під'їзних доріг, що відповідають сучасним вимогам; неефективне використання складських площ та складських приміщень; низький коефіцієнт використання парку портальних кранів; незначні витрати на ремонт парку кранів, відсутність витрат на модернізацію; недостатньо висока інтенсивність обробки тарно-штучних вантажів; відсутність розрахунків по диспачу/демереджу; застаріла організаційна структура управління; уразливість конкурентного тиску; дефіцит власних коштів порту для реалізації проектів розвитку інфраструктури; зниження вартості основних засобів, обумовлене відсутністю технічного переозброєння; зниження темпів оновлення основних засобів, дуже низькі коефіцієнти оновлення основних засобів; зростання питомої ваги матеріальних витрат; темп зростання витрат порту перевищує темп зростання доходів; не всі сучасні управлінські та виробничі функції реально здійснюються в порту.

Після того як конкретний список слабких і сильних сторін порту, а також загроз і можливостей складений, наступає етап встановлення зв'язків між ними. Для встановлення цих зв'язків складається матриця SWOT.

Матриця можливостей ДП «Адміністрація миколаївського морського порту» представлена в табл. 1.

Матриця загроз. Схожа матриця складається для оцінки загроз. Зверху по горизонталі відкладаються можливі наслідки для організації, до яких може призвести реалізація загрози (руйнування, критичний стан, важкий стан, «легкі удари»). Зліва по вертикалі відкладається імовірність того, що загроза буде реалізована (висока, середня, низька). Погрози, які потрапляють на поля ВР, ВК та СР, представляють дуже велику небезпеку для організації і вимагають негайного і обов'язкового усунення.

Загрози, що потрапили на поле ВТ, СК та НР, також повинні знаходитися в полі зору вищого керівництва і бути усунені в першочерговому порядку. Що стосується

погроз, що знаходяться на полях НК, СТ та ВЛ, то потрібно уважний і відповідальний підхід до їх усунення.

Таблиця 1 Матриця можливостей Миколаївського торгового порту

Імовірність використання можливості	Вплив		
	сильне	помірне	мале
Висока	Зростання обсягів вантажопотоків	Зростання світової і регіональної економіки	
	Закінчення будівництва другої черги каналу «Дунай - Чорне море»	Швидке зростання наливного флоту дунайських країн	
Середня	Відновлення зовнішньоекономічних зв'язків України з країнами ЦСЄ	Розвиток транспортних коридорів і логістичних центрів	
	Створення правових основ діяльності морських і річкових портів в нових економічних умовах		
	Оптимальне використання наявного транзитного потенціалу України та його подальший розвиток		
	Залучення інвестицій для розвитку різних напрямків бізнесу в Придунайському регіоні України на базі СЕЗ		
Низька	Будівництво та обладнання залізничних ліній міжнародного значення на території України згідно з СМЖЛ		

Хоча при цьому не ставиться завдання їх першорядного усунення. Потрапили на решту поля загрози також не повинні випадати з поля зору керівництва організації. Необхідно уважно відстежувати їх розвиток.

Матриця загроз ДП «Адміністрація миколаївського морського порту» представлена в табл.2

Таблиця 2. Матриця загроз ДП «Адміністрація миколаївського морського порту»

Імовірність реалізації загрози	Можливі наслідки			
	руйнування	критичний стан	важкий стан	«Легкі удари»
Висока	Постійне зростання конкурентоспро-можності портів-конкурентів	Посилення політики держави з питань ПДВ	Недосконаліть законодавства та правової бази	Недостатній рівень зовнішніх інвестицій в розвиток портової інфраструктури
			Державна монополізація і регулювання	Зростання розміреним судів і навантажень на причали
Середня		Неефективна транспортна політика, скорочення транзиту	Відставання в розвитку матеріально-технічної бази	Жорсткість екологічних вимог
		Відставання інтеграції України в європейську та світові ТЗ	Зміна потреб і вимог клієнтури	
Низька				

Висновки. Отже, проведений SWOT-аналіз зовнішнього середовища показав, що для ДП «Адміністрація миколаївського морського порту» існує дуже багато загроз, основною причиною яких є нестабільне політичне становище, жорстка конкуренція та потреба в інвестиційних ресурсах. Тому основною вимогою для функціонування морегосподарського комплексу стає його гнучкість та здатність швидко та вчасно пристосовуватися до динамічного зовнішнього середовища. За умови прийняття зважених стратегічних та оперативних рішень на основі постійного моніторингу внутрішнього та зовнішнього середовища загрози існуванню комплексу немає.

Література:

1. Державний комітет статистики України. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua

2. Вантажообіг 25 найбільших портів і терміналів Чорномор'я в 2013 р. / Транспортний бізнес [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.transport.com.ua / index.php?newsid

УДК 336:339

АДАПТАЦІЯ ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ТПП КРАЇН СВІТУ ДО УМОВ УКРАЇНИ

Н.О. Мейдер, магістр

Науковий керівник : д-р екон. наук, професор Гончаренко І.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто особливості діяльності торгово-промислових палат розвинутих країн світу, здійснено оцінювання перспектив впровадження їх досвіду в Україні.

Ключові слова: торгово-промислова палата, зовнішньоекономічна діяльність, підприємство.

Постановка проблеми: Економічний розвиток суспільства зумовив розвиток торговельно-промислових палат, як важливих центрів ділової активності в більшості країн світу. Вони стали ефективним засобом взаємовигідної співпраці в загальній системі світової економіки. Характерною рисою функціонування сучасного світового господарства є інтенсивний розвиток міжнародних економічних відносин, на рівні підприємств.

Торгово-промислові палати сприяють у вирішені проблем пошуку науково обґрунтованих механізмів удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємств аграрного сектору України, підвищення конкурентоздатності вітчизняної аграрної продукції, дослідження нових шляхів виходу підприємств на зовнішній ринок, захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції, що є надзвичайно актуальним для економіки держави загалом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання успішного функціонування торгово-промислових палат, їх сприяння розвитку зовнішньоекономічної діяльності підприємств розглядаються такими вченими як С. Дем'яненко, Т. Зінчук, О. Кириченко, А. Мокій та ін. Вже впродовж тривалого часу приділяється значна увага дослідженню закордонного досвіду співпраці торгово-промислових палат з підприємствами аграрного сектору у працях Ф. Бутинця, І. Васіної, А. Вічевича, І. Жиглей, Ф. Зінов'єва, та ін.

Постановка завдання. Основною метою статті є дослідження та оцінювання перспектив запровадження світового досвіду співпраці торгово-промислових палат з підприємствами аграрного сектору до застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розв’язання проблем бізнесу передбачає вдосконалення та розвиток форм його взаємодії на рівні інституційних структур. Світовий досвід доводить, що коли держава не в змозі належним чином відігравати регулюючу роль, необхідним є реформування та підвищення ролі інститутів самоорганізації економіки, серед яких найбільшого потенціалу та ефективності набуває інститут торгово-промислових палат (ТПП)[2].

Коло питань, пов’язаних із організацією механізму функціонування торгово-промислових палат в сучасних умовах, не набули належного висвітлення і потребують більш детального дослідження. Зокрема, потребує подальшого вдосконалення процедура стимулювання ТПП розвитку підприємницької діяльностиі в Україні[4].

Дослідження моделей діяльності торгово-промислової палати в різних країнах, дає можливість з’ясувати доцільність застосування успішних практик в нашій державі.

Континентальна модель, запроваджена в Італії. В даній країні ТПП співпрацюють з підприємствами у виробничій системі, сприяють місцевому регулюванню ринку, забезпечують зв'язок бізнес-системи та органів державної влади. Особливістю системи італійських палат є те, що до складу входять торгово-промислові палати, організовані за територіальною ознакою, регіональні асоціації, філії, регіональні іноземні центри, італійські закордонні торгові палати, спеціальні компанії, європейські пункти інформації, а також з понад 1000 холдингів, компаній, консорціумів.

Розглянемо англосаксонську модель ТПП на прикладі ТПП США. Діяльність торгово-промислової палати у даній країні характеризується відсутністю закону, що регламентує діяльність ТПП. Палати створюються на базі приватного права, що потребує їх реєстрації у реєстрі ділових організації та об'єднань. У США такі організації створюються виключно за ініціативи підприємців. Членство у палаті відбувається на добровільних засадах. Палати не зобов'язані виконувати завдання уряду та мають свободу вибору охоплення своєї діяльності та отримують за надані послуги прибуток. На відміну від ділових структур палати не перерозподілять прибуток між членами, а спрямовують кошти на покращення результатів своєї роботи.[3]

Досить цікавою є азійська модель торгових палат, прикладом якої є організації в Японії, де перші ТПП з’явилися ще у 1878 році в Токіо. Діяльність цих структур регулюється законом, але членство є добровільним. Закон вимагає, щоб зони діяльності палат не перетиналися. Сьогодні кожне велике місто має власну палату. Існує 496 торгово-промислових палат, які об’єднують близько 1,43 млн. членів по всій країні.

Національна федерація місцевих палат представлена Японською торгово-промисловою палатою (NISSFAO).

Українські ТПП відносяться до змішаної моделі палат с ознаками як континентальної, так і англосаксонської моделі, поєднуючи наявність спеціального законодавства про палати, територіальну приналежність до свого округу, делегування частини державних функцій з добровільним членством для підприємців. Такі палати створюються шляхом прийняття законодавчих актів, що встановлюють їх спільні цілі і завдання, але основні функції палат і їх організаційні структури визначають статути палат.[1]

Висновки. Таким чином, дослідивши діяльність ТПП різних типів, можна зробити наступні висновки. Діяльність даної структури у кожній країні характеризується конкретною моделлю. Історично у світі сформувалось декілька моделей ТПП, які різняться за декількома характерними рисами та принципами діяльності. Це континентальна, англосаксонська, державна та змішана моделі[5]. Кожна з них має вплив як на економічний розвиток держав, так і на міжнародні відносини.

Література:

1. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : монографія / [Дем'яненко М.Я., Саблук П.Т., Скупий В.М. та ін.] ; за ред. М.Я.Дем'яненка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 372 с.

2. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки : монографія / Зінчук Т.О. ; Ін-т економіки та прогнозування НАНУ. – Житомир : ДВНЗ"ДАУ", 2008. – 384 с.

3. Кириченко О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності : Навч. Посібник / Олександр Кириченко,. - 3-тє вид. перероб. і доп.. - К.: Знання-Прес, 2002. - 382 с.

4. Мокій А. Регіонально – секторна модель зовнішньоекономічної інтеграції: передумови і стратегія реалізації / А. Мокій. – Л. : Коопосвіта, 1999. – 346 с.

5. Зовнішньоторговельні аспекти конкурентної політики України в умовах СОТ: монографія / А.А. Мазаракі, В.В. Юхименко, О.П. Гребельник, Т.М. Мельник [та ін.]; за заг. ред. А.А. Мазаракі. - К.: Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2008. - 309 с.

УДК 339.976

ЗМІСТ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК СУЧАСНОЇ ФОРМИ СПІВПРАЦІ

С.С Мисько, магістр

Науковий керівник: д-р екон.наук, професор Ключник А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В даній статті досліджено основні форми міжрегіонального співробітництва. Проаналізовано сучасний погляд на теоретичне підґрунтя питань міжрегіонального співробітництва.

*Ключові слова: міжрегіональне співробітництво, регіональний розвиток, транскордонне співробітництво, Євроінтеграція***.**

Постанова проблеми. Забезпечення сталого регіонального розвитку являється першочерговою задачею на сьогодні. Всебічний розвиток пов'язаних з європейською інтеграцією, спричинює активізацію процесів регіоналізації, підвищуючи ролі та значущість окремих територіально-адміністративних одиниць у національній та європейській економіці.

Перше набуває життя в образі єдиної регіональної політики Європейського Союзу та відповідних рекомендаціях Ради Європи, які втілюються в конвенціях: «Європейська хартія регіонального просторового планування», «Європейська хартія прикордонних та транскордонних регіонів», що впливають на наступну реалізацію ідей «Європа без кордонів» та «Європа регіонів».

Прикордонні регіони Європи вже давно налагодили взаємні контакти між державними регіональними органами влади, органами місцевого самоврядування, громадськими організаціями, суб‘єктами господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати дослідження міжрегіонального співробітництва знайшли місце у працях вітчизняних і зарубіжних науковців: О.Бабінової, З. Манів, Н.А. Мікули, І. Стронянської ,О.В. Ткача та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні, характер економічних, соціальних та політичних відносин при досить швидкому розвитку інтеграційних процесів має опосередкований вплив на розвиток нового механізму відносин між регіонами країни.

Невідмінно важливу роль відіграє ефективність організації процесів між регіонами, що призводить до фактичного встановлення нової структури та зміни функцій соціально-економічної системи. У випадках зменшення зв'язку між регіонами, а також відмінності в регіональних аспектах, виникає досить складна ситуація, а саме загострення диспропорцій та дезінтеграції.

Світовий досвід погляду на питання регіонального співробітництва, дає змогу виділити дві основні детермінанти розвитку – міжрегіональне і транскордонне співробітництво.

Фактично перед Україною виникла проблема утримання єдності територій та єдиної системи економічного простору між регіонами.

Незважаючи на досить значну бібліотеку досліджень питань міжрегіонального співпраці, проблема залишається відкритою для досліджень. Для початку необхідно встановити твердження і зміст, що втілює в собі поняття «міжрегіональне співробітництво».

Опираючись на дослідження Н. Мікули, міжрегіональне співробітництво означає будь-яку взаємоузгоджену діяльність, спрямовану на започаткування відносин між територіальними общинами та властями двох або більше договірних сторін, крім відносин транскордонного співробітництва між сусідніми органами влади, включаючи укладання між територіальними общинами та органами влади інших держав угод про співробітництво [3, с.11]. Такий спосіб визначення співробітництва дозволяє заснувати нові відносини, упорядкувати проблеми між територіальними громадами та законною стороною. Однак це ставить під питання подальше існування даних відносин – що буде кінцевим результатом?

Слід узагальнити думку І. Сторонянської, яка описує міжрегіональне співробітництво як взаємовідносини, які виникають між регіонами в сферах економіки, політики, культури, освіти, охорони праці, тощо [4, с. 43]. Описане твердження відповідає постулатам поняття співробітництва, однак не висвітлено питання взаємовигідності і сегменти розвитку відносин.

Цікавим є твердження О. Бабінової, що стосується міжрегіонального співробітництва. Саме в ньому автор намагається пояснити, що «… взаємоузгоджену діяльність органів влади двох або декількох регіонів як усередині держави, так і за її межами, що спрямована на спільне вирішення питань економічного, соціального, культурного, екологічного розвитку даних територій із широким залученням місцевої спільноти» [1, с. 3]. Потрібно звернути увагу, спільна праця регіонів дозволить розвиватись у всіх напрямках. Однак співпрацюючи у широкому аспекті завдань,

потрібно чітке розуміння ролей кожної із сторін і виокремлення учасників співробітництва (влади регіонів, фірми, організації, підприємства).

На думку З. Манів міжрегіональне співробітництво – зв'язки, які установлюються між регіонами державних утворень. Така співпраця спрямована на вирішення соціально-економічних проблем кожної території. Можна зазначити, що важливим є соціально-економічна стійкість розвитку як держави в цілому, так і окремих її регіонів, адже нестабільний соціально-економічний розвиток регіонів несе за собою пониження рівня життя і добробуту населення [2, с. 9]. Неоднозначним доповненням являється розширена співпраця регіонів у різноманітних сферах на суші, повітрі, а також на воді.

Низка підходів дозволяє визначити аспекти міжрегіонального і транскордонного співробітництва. Опираючись на думки авторів [4], міжрегіональне співробітництво являється формою взаємоузгодженої діяльності між двома і більше владами або територіальними одиницями, окрім відносин транскордонного співробітництва між сусідніми владами.

Транскордонним співробітництвом слід вважати вже діяльність між прикордонними регіонами. Опираючись на Закон України «Про транскордонне співробітництво», даний вид співробітництва являється спільною діяльністю, «… спрямованою на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, науково-технічних, екологічних, культурних та інших відносин між територіальними громадами, місцевими органами виконавчої влади України та територіальними громадами, відповідними органами влади інших держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством» [7].

Опираючись на вище перераховані визначення, доцільно буде узагальнити поняття.

Транскордонне співробітництво існує як певний вид діяльності між органами влади кількох прикордонних регіонів, орієнтована на розвиток у сферах економічного, соціального, культурного, екології при активному залученні місцевих органів влади.

Міжрегіональне співробітництво уміщає в собі діяльність кількох органів влади як на внутрішній території держави, так і поза її кордонів, орієнтована на знаходження рішень у розвитку сфер економіки, культури, екології на територіях при активізації діяльності місцевої спільноти

Висновок. Отже, дослідження визначення міжрегіонального співробітництва дає змогу уяснити дане поняття і зрозуміти сутність даної форми співпраці.

На сьогодні досить актуальним являється активізація вивчення розвитку міжрегіонального співробітництва, виявлення факторів впливу. У зв'язку з розвитком середовища між регіонами, виникає всебічний рух ресурсів, що потребує регулювання в усіх аспектах.

Література :

1. Бабінова О.О. Міжрегіональне співробітництво: зміст, форми, роль та проблеми реалізації в Україні [Електронний ресурс] / О.О. Бабінова. – Режим доступу : http://www.dbuapa.ua/vidavnictvo/2011/2011_04(11)11boopru.pdf.

2. Манів З.О. Регіональна економіка : навчальний посібник / З.О. Манів, І.М. Луцький, С.З. Манів. – Львів : Магнолія, 2010р. – 638 с.

3. Мікула Н. А. Транскордонне співробітництво / Н.А. Мікула, В.В. Толканов. – Київ: Крамар, 2011. – 260 с.

4. Регіональна політика в країнах Європи. / С. Максименко, Є. Кіш, М. Лендьел, І. Студеніков / Центр Ін-ту Схід-Захід – К.: Логос, 2014. – 171 с.

5. Сторонянська І.З. Регіони України: пошук моделі конвергентного розвитку: монографія / І.З. Сторонянська ; НАН України, Ін-т регіон. досліджень – Львів : Арал, 2012р. - 144 с.

6. Ткач О.В. Конкурентоспроможність регіону в глобальних умовах взаємовпливів просторово-економічних систем : автореф. дис… д-ра екон. наук : 08.00.05 / О.В. Ткач ; Луцьк. нац. техн. ун-т, Луцьк. 2011. – 40 с.

7. Про транскордонне співробітництво [Електронний ресурс] : Закон України від 02.12.2012. – Режим доступу : zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1861-15

УДК 631.1

ЗАСТОСУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ ПРИ ВИХОДІ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК

А. В. Солонуха, магістр

Науковий керівник: асистент Галунець Н. І.

У статті розглянуто особливості застосування маркетингового інструментарію в агропродовольчій сфері при виході на зовнішній ринок, концептуальних засад його розвитку в агропродовольчій сфері.

Ключові слова: маркетинг, інструменти маркетингу, концепції, агропродовольча сфера, маркетингова служба.

Постановка проблеми. В умовах посилення конкуренції на зовнішньому ринку одним із найважливіших завдань підприємств агропродовольчої сфери є формування довготривалих конкурентних переваг. Мінливість зовнішнього середовища, посилення ролі науково-технічного прогресу і внутрішні стимули економічного зростання спонукають товаровиробників використовувати нові механізми забезпечення їх ефективного функціонування. Зокрема, сучасний стан агропродовольчої сфери змушує суб'єктів агробізнесу активно шукати можливості концентрації і централізації капіталу, ефективно використовувати наявні ресурси, оптимізувати витрати та визначати стратегії протидії конкурентам. При цьому дієвим механізмом виходу підприємств агропродовольчої сфери на зовнішній ринок та враховуючи наявний їх експортний потенціал, застосування маркетингового інструментарію набуває актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання з формування і функціонування системи маркетингу підприємницьких структур розглянуті в роботах Кужеля В.В., Махмудова Х. З., Гришова В.В., Щербатої М.Ю., Гришової І.Ю., Шабатури Т.С., Мельник Ю.М., Негоденко В.С., Т.О. Мороз та інших. Проте, деякі проблеми й досі не мають остаточного наукового розв’язання. Удосконалення потребують теоретичні засади формування і обґрунтування маркетингового інструментарію в агропродовольчій сфері в сучасних умовах господарювання.

Постановка завдання. Мето статті є дослідження особливостей застосування маркетингового інструментарію в агропродовольчій сфері при виході на зовнішній ринок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агропродовольча сфера є одним з головних і найважливіших секторів економіки України. У прямій залежності від її

функціонального стану, знаходиться розвиток економіки, продовольча безпека та незалежність держави, стан внутрішнього й зовнішнього ринків, а отже і рівень життя населення. Тому для розвитку і належного функціонування підприємств агропродовольчої сфери необхідно звернутися до застосування маркетингу та його інструментарію.

Маркетинг на міжнародній арені є дуже складним, тому що охоплює не тільки збут, але й інші сфери діяльності підприємства, в тому числі виробництво, постачання, фінанси тощо. Крім того тут необхідне глибоке розуміння соціально-економічних та національно-культурних умов, які склалися в країні, де підприємство буде здійснювати свою діяльність. Можуть мати місце різниці в каналах розповсюдження, методах транспортування та зберігання, законодавчому та юридичному забезпеченні, митних правилах. Всі ці особливості значно підвищують загальний комерційний ризик підприємницької діяльності на зовнішньому ринку.

Необхідність активізації розвитку агропродовольчої сфери на основі високих споживчих параметрів, показників якості та екологічної безпечності в сучасних ринкових умовах визначається значною кількістю обставин, зокрема, загальними прогресивними цивілізаційними процесами та науково-технічних прогресом, нестачею або обмеженістю природних ресурсів, відповідно необхідністю їх раціонального використання та екологічного відтворення, динамічним розвитком внутрішньої та зовнішньої торгівлі, зміною споживчих потреб й відповідних запитів населення тощо.

Система агропродовольчого маркетингу включає різні потоки продукції (канали маркетингу), безліч посередників (підприємства в системі маркетингу) та різноманітні форми ділової активності (функції маркетингу). Усередині системи приймається величезна кількість рішень, що впливають на якість, асортимент і вартість продукції.

Маркетинг можна розглядати як сполучну ланку між спеціалізованими виробниками агропродовольчої продукції та її споживачами. Він охвачує всі стадії руху: вивчення потреб; прогнозування попиту; розробку асортиментної політики і виробничої програми, включаючи і організацію збуту. На нашу думку, маркетинг є найбільш ефективним при розробці стратегії збутової діяльності, стимулюванні збуту і рекламній діяльності.

Для виживання та для створення переваг підприємства в конкурентній боротьбі, як на внутрішньому так і, на зовнішньому ринку застосовується маркетинговий інструментарій.

Маркетинговий інструментарій – це сукупність різноманітних методів, які підприємство може використовувати у своїй діяльності з метою впливу на ринкове

середовище. Відповідно, маркетинговий інструментарій на зовнішньому ринку продовольства характеризується тим, що сфера його поширення обмежуються специфікою продовольчої продукції, яка включає в себе харчові продукти, продовольчу сировину та супутні матеріали [1].

Особливості застосування маркетингового інструментарію агропродовольчої сфери обумовленні насамперед:

• природними умовами виробництва, врожайністю і інтенсивністю використання сільськогосподарських земель;

• значимістю виробленого товару, що висуває особливі вимоги до його виробництва, зберігання і транспортування;

• розбіжністю часу виробництва продукції та її споживання;

• сезонним характером виробництва;

• різноманіттям форм власності в системі агропродовольчої сфери, що висуває особливі вимоги до методів маркетингових досліджень;

• наявністю різних організаційних форм господарювання;

• тривалістю циклу виробництва і споживання сільськогосподарської продукції, яка ускладнює прийняття правильних маркетингових рішень у конкурентній боротьбі, задоволення запитів споживачів щодо якості товару;

• більш високою чутливістю, сприйнятливістю і самоврядністю агромаркетингу в порівнянні з іншими системами маркетингу;

• порівняно невисоким рівнем наукових розробок у сфері маркетингової діяльності.

Головний інструментарій впливу керівництва агропродовольчих підприємств і маркетингової служби на зовнішнє середовище є комплекс маркетингу. Тому вважаємо за доцільне досліджувати особливості використання маркетингового інструментарію підприємствами агропродовольчої сфери на зовнішньому ринку з позиції його прояву за кожним із елементів класичного маркетинг-міксу.

Концептуальні маркетингові підходи до системи агропродовольчої сфери можна відобразити через елементи розвитку аграрного господарювання, в основі якого буде формуватись ефективна взаємодія стратегічних цілей та тактичних дій на рівні агропродовольчої сфери (рис. 1)

Основне завдання агромаркетингу – активний вплив на ринок і попит на продукцію агропродовольчої сфери. Розглядаючи різні ситуації, які виникають на зовнішніх ринках, можна виділити різні ситуації, що характеризують попит. Кожна з них супроводжується певним типом застосування маркетингового інструментарію.

Рисунок 1 – Маркетинговий інструментарій розвитку агропродовольчих підприємств

Зокрема, особливість застосування маркетингового інструментарію при формуванні попиту на агропродовольчи товари на зовнішньому ринку передбачає: мерчандайзинг в роздрібній торгівлі, реклама та її психологічні аспекти, інструментарій маркетингового аналізу, маркетингових технологій формування попиту на ринку, формування ланцюгів поставок промислової продукції та брендингу у системі інструментів формування попиту.

Наступна особливість застосування маркетингового інструментарію полягає в створенні конкурентних переваг агропродовольчого підприємства на зовнішньому ринку. Отже, для цього процесу застосовується такий маркетинговий інструментарій як: цінова, комунікаційна, товарна політика та політика дистрибуції.

Після проведеного нами дослідження, ми дійшли висновку, що організація маркетингового інструментарію агропродовольчих підприємств на зовнішньому ринку покликана вирішувати такі завдання:

— відновлення масштабів виробництва сільськогосподарської продукції;

— максимального задоволення потреб населення у життєво важливих продуктах харчування (за кількістю, якістю і споживчими влас тивостями) і підприємств у вихідній сировині для виробництва продуктів споживання;

— здійснення міжрегіонального обміну;

— виходу на внутрішній і зовнішній продовольчі ринки [4].

Висновок. Таким чином, формування ринкової економіки істотно розширило завдання аграрних товаровиробників, які повинні самі вибирати найбільш ефективні канали та форми реалізації продукції, організувати її просування до споживачів, будувати свою виробничу діяльність. Особливості маркетингового інструментарію агропродовольчих підприємствах базується на концептуальних засадах, що дозволяє об'єднати зусилля сільськогосподарських виробників, підприємств переробної промисловості і торгівлі не лише на стадії реалізації продукції, а й на стадії визначення характеру та масштабів виробництва, шляхів рентабельного використання виробничих потужностей, визначення взаємовигідних умов просування продукції з урахуванням максимального задоволення потреб кінцевих споживачів.

Література:

1. Закон Украины «Про якість та безпеку харчових продуктів і продовольчої сировини» / Деловая Украина. 06.09.2005 р. / [Електронний ресурс] . – Режим доступу : http://zakon.nau.ua/doc/?nobreak=1&uid=1086.726.4. – Назва з титул. екрана.

2. Махмудов Х.З. Специфіка маркетингу в аграрній сфері України / Х.З. Махмудов // Економіка АПК і природокористування. — ХНАУ, 2012. — № 7.

3. Щербата М.Ю. Маркетингове забезпечення молокопереробних підприємств / М.Ю. Щербата // Материалы IV Междунар. науч.практ. конф. преподавателей, аспирантов и студентов ["Маркетинг на международных рынках товаров и услуг: глобальные аспекты"], (Словакия, г. Попрад 14—15 февраля 2013 г.). — 2013.

УДК 338.83

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК МЕТОД ПІДВИЩННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

М. В. Януш, магістр

Науковий керівник: д-р екон. наук, професор Гончаренко І. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні причини, види і шляхи диверсифікації діяльності підприємства. Досліджено перспективи та проблеми, пов'язані зі своєчасністю диверсифікації окремих галузей та економіки держави загалом.

Ключові слова: диверсифікація, стратегія, ефективність розвитку, діяльність підприємства, маркетингові стратегії.

Постановка проблеми. Прискорення темпів науково-технічного прогресу, що відбувається в останні роки, посилення конкуренції, яке спричиняється глобалізацією економіки, фінансова криза, різко загострюють проблему підвищення конкурентоспроможності товаровиробників, проблеми пошуку і реалізації конкурентних переваг.

При цьому динамічні зміни умов і середовище господарювання потребують постійного удосконалення та оновлення асортименту продукції, технологій її виробництва та просування на ринку.

У цих умовах товаровиробники, які прагнуть утриматися та вижити на ринку, повинні мати в своєму асортименті, як мінімум, кілька різновидів продукції, що знаходяться на різних етапах життєвого циклу і взаємно доповнюють один одного, тобто диверсифікувати продукцію [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові розробки закордонних та українських вчених М. О. Багорка, І. А. Білоткач, О. А. Ковтун, М. Д. Корінько, Г. О. Пересадько, В. А. Цимбал [1-4] присвячені окремим питанням дослідження диверсифікаційних процесів на прикладі окремих підприємствта регіонів.

Перспективи та проблеми, пов'язанізі своєчасністю диверсифікації окремих галузей та економіки держави в цілому є актуальними і потребують більш глибоких досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз основних причин, видів та шляхів диверсифікації діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. У господарській практиці може бути запропонована велика кількість стратегічних альтернатив розвитку і зростання підприємств в умовах ринку. Однією з таких альтернатив і є диверсифікація.

Диверсифікація є такою концепцією, якій не можна дати однозначного визначення. Диверсифікація (від латин. Diversus — різний і facer— робити)— це одночасний розвиток декількох або багатьох не взаємопов'язаних технологічних видів виробництва або обслуговування, розширення асортименту виробництва або послуг.

Диверсифікація дає змогу підприємствам „триматися на плаву" при складній економічній кон'юнктурі за рахунок випуску широкого асортименту продукції і послуг: збитки від нерентабельних виробів (тимчасово, особливо по нових) перекриваються прибутком від інших видів продукції.

Диверсифікація пов'язана із різноманітністю застосування продуктів, що випускаються компанією, і робить ефективним функціонування компанії в цілому, незалежною від життєвого циклу окремого продукту, вирішуючи не стільки завдання виживання компанії, скільки забезпечення стійкого поступального зростання.

Якщо продукти компанії мають дуже вузьке застосування, то вона є спеціалізованою; якщо вони знаходять різноманітне застосування, то це — диверсифікована компанія [1].

Ідеальним варіантом діяльності будь-якого підприємства, як відомо, є попередження можливих невдач і втрат продуктивності, які можна визначити з різних прогнозів компанії, що стосуються саме означених показників.

Необхідність диверсифікації може бути виявлена в результаті порівняння бажаного і можливого рівнів продуктивності того рівня, який був досягнутий в результаті діяльності компанії.

Для менш успішних компаній, які не планують (або не можуть спланувати) свої дії на майбутнє, першою ознакою такого розриву показників продуктивності часто є скорочення портфеля замовлень або зменшення виробничої потужності.

Усі причини застосування диверсифікації викликані одним — підвищити ефективність діяльності підприємства не лише на сьогодні та в найближчому майбутньому, але й на тривалу перспективу [5]

Розрізняють такі види диверсифікації: вертикальна (концентрична), горизонтальна та конгломеративна диверсифікація.

Вертикальна диверсифікація — коли підприємство починає виробляти товари, які в технологічному та маркетинговому аспекті пов'язані з існуючими товарами фірми.

Горизонтальна диверсифікація передбачає вихід у нові сфери бізнесу, які пов'язані із задоволенням потреб для існуючих клієнтів (споживачів) фірми.

Підприємство, що виготовляє певний вид товару або послуги, може отримати інформацію від своїх споживачів щодо необхідності в інших видах товарів та послуг і користування цією можливістю.

Саме в цьому полягають переваги горизонтальної диверсифікації, що дає змогу різнобічно врахувати потреби споживачів, при цьому досягається ефект синергізму— сукупність видів діяльності дає значніший ефект, ніж окремі види діяльності.

Конгломеративна диверсифікація— вихід у нові види бізнесу, які жодним чином не пов'язані ні з існуючою технологією, ні з потребами існуючих у фірми споживачів.

Такий вид диверсифікації потребує найбільших фінансових витрат і доступний лише великим підприємствам [3].

Розглянемо 2 групи методів диверсифікації:

диверсифікація діяльності в межах одного підприємства. Внутрішнє зростання передбачає диверсифікацію існуючого підприємства за рахунок використання наявних і залучених ресурсів.

На підприємств існують різні можливості внутрішньої диверсифікації: створення продукції, подібної до існуючої; створення зовсім нової продукції; диверсифікація ринків; диверсифікація технологій.

Головною причиною внутрішньої диверсифікації компанії стає надлишок ресурсів, які можна використати у виробництві нової продукції або продукції, яка випускалася, за більш ефективною технологією для отримання додаткового прибутку.

Мета внутрішньої диверсифікації полягає у створенні основи для забезпечення збереження підприємства у майбутньому:

диверсифікація у процесі злиття та поглинання. Зовнішнє зростання передбачає об'єднання підприємств, пов'язаних або непов'язаних технологічним ланцюжком.

До переваг цієї групи методів диверсифікації необхідно віднести наявність відпрацьованих технологій, функціональних зв'язків із постачальниками, налагоджених каналів збуту, високий рівень попиту на продукцію компанії, кваліфікованість персоналу, а також популярність продукції, імідж, що значно зменшує обсяг додаткових інвестицій.

При зовнішньому зростанні компанія постає перед вибором: придбати успішне підприємство за високу ціну або низькорентабельне, проте більш дешеве підприємство. Цей вибір залежить від стратегічного потенціалу компанії [4].

Отже, підприємство повинно здійснювати диверсифікацію з найбільшою для себе користю і найменшим ризиком, тобто вибрати оптимальний варіант вкладення капіталу із максимально можливим прибутком і забезпеченням фінансової стійкості підприємства. Для цього потрібно враховувати всі переваги та недоліки цього процесу.

Висновки. Диверсифікація діяльності підприємства — це різнобічний та багатогранний процес, який за своєю специфікою є складним, але в той же самий час і дуже практичним, як варіант розвитку. Проте, лише знання всіх можливих варіантів результату діяльності дозволить правильно обрати подальший шлях розвитку підприємства.

Отже, обираючи стратегію диверсифікації, необхідно орієнтуватися на практичну реалізацію розробленої корпоративної місії, постійний аналіз поточної ситуації, оцінку конкурентної позиції та привабливості галузі із врахуванням переваг та недоліків впровадження даної стратегії.

Література:

1. Багорка М. О. Диверсифікація як фактор підвищення ефективності діяльності підприємств в сучасних умовах / М. О. Багорка, І. А. Білоткач // Інвестиції: практика та досвід. — 2009. — №10.

2. Ковтун О. А. Основні підходи до визначення цілей та типів диверсифікації виробництва / О. А. Ковтун // Інвестиції: практика та досвід. — 2007. — №22.

3. Корінько М. Д. Організаційно-економічний механізм диверсифікації діяльності суб'єктів господарювання / М. Д. Корінько // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — №6.

4. Пересадько Г. О. Управління диверсифікаційною політикою у контексті концепції інноваційного розвитку/ Г. О. Пересадько, В. А. Цимбал / Механізм регулювання економіки. — 2007. — №1.

5. Лучко О. Д. Аналіз показників конкурентоспроможності підприємств / О. Д. Лучко / / Фондовый рынок. - 2008. - N 4.

ЗМІСТ

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ
Андрейченко І. В. 3

КЛАСТЕРИ ЯК ПРОГРЕСИВНИЙ НАПРЯМ ТРАНСФОРМАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН
Андрєєва Д.М. 7

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТНИХ НАПРЯМІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ОСНОВІ ПРОГНОЗУВАННЯ
Бурковська А. І. 12

ЗБЕРЕЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ ТА ЇЇ ПОДАЛЬШЕ ПОКРАЩЕННЯ
Волощук Т. В. 18

ДЕРЖАВНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК РУШІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АПК
Годорожа Т. О. 22

ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ МОЛОДІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ
Груздова Є. О. 28

ЗНАЧЕННЯ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ
Єлісеєва В.Г. 33

ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПЛОДІВ
Коник Г.В. 37

ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС З ВИКОРИСТАННЯМ ДОПОМІЖНОГО РАХУНКУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ: СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ
Краснюк А.О. 42

СТАН ІНВЕСТУВАННЯ ТА КРЕДИТУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНИ
Куделя В.Л. 52

ПРАВОВІ ОСНОВИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ
Міхєєва І. В. 60

СТАН ТА РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Москалюк О.А. 64

СТАН ТА РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Новицький А.Р. 70

ПОКАЗНИКИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Овчаренко О.В. 77

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Оганесян М.О. 84

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Огородник Є.О. 90

ФОРМУВАННЯ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ
Потапов І.С. 96

РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ І ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ
Труш Н.О. 102

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПСП «АГРОФІРМА «ВАСИЛІВКА» БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ
Халашенко В.Д. 108

СУЧАСНИЙ СТАН ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ У КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Черевко Л.В. 112

СТАЛИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ
Чернявська С. С. 118

ТРУДОВІ РЕСУРСИ ТА ПРОДУКТИВНІСТЬ ПРАЦІ У СІЛЬСКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ЗА 2015 ПО МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Чопко К.І. 122

СТАН ТА РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ
Шелеп М.О. 128

ТРУДОВІ РЕСУРСИ І ВПЛИВ НА НИХ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ
Шерстюк О.С. 134

Кафедра менеджменту та маркетингу

СОЦІАЛЬНИЙ ПАКЕТ ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ПЕРСОНАЛУ Біляєва А.О.	138
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОГНОЗУВАННЯ ТА ПОПЕРЕДЖЕННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ Валуєв А.Г	143

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КРИЗОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА
Дмитренко А.М. 147

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ АГРАРНИХ ПАДПРИЄМСТВ
Каючкіна К.А. 152

ЩОДО СУТНОСТІ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
Кваша В.О 157

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА
Когденко В.О. 161

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ
Мікуляк К. А. 166

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ
Попова І.С. 172

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ
Романчик М.В. 180

СУЧАСНИЙ СТАН ТА АНАЛІЗ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА
Солонюк В. В. 186

ОСНОВНІ РИСИ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА СТРАТЕГІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ
Цешнатій А.С. 194

ВПЛИВ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ НА РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
Шмідт І.В. 199

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВ
Шовікова О.В. 207

Кафедра управління виробництвом та ІДП

МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ
Долженкова І.С. 211

ПРОБЛЕМИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА НА ІНОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЕМСТВАХ
Дриженко О.А.,В.А. Касьянова 216

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ
Заболотько І. О. 221

ФАКТОРИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
Крачун І. В. 225

РОЗВИТОК ТВАРИННИЦТВА В ГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ
Крилов М. А. 230

АДАПТАЦІЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ ДО ВІТЧИЗНЯНОЇ ПРАКТИКИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
Мартинова М. Я. 234

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПІДПРИЄМСТВА
Меліхов Д.М. 238

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА У МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Михайлова І.С. 243

ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ІНТЕНСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА
Міхєєва О.С. 248

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА АГРАРНОМУ РИНКУ
Назарій В.Ю. 253

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ
Нич К.О. 258

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО ВИРОБНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
Топорова Т. С. 263

УМОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА
Ференець Д. В., Візіренко Е.В. 267

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ
Чіж Ю.О. 272

Кафедра публічного управління та адміністрування і міжнародної економіки

СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ, МЕТОДИ ТА ВИДИ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ЗЕД
Алєксєєва Ю.І. 278

АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІД-ПРИЄМСТВ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 283
Арістова О.М.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ СИСТЕМ В ПРОЦЕСІ ЗОВНІШНЬОКОНТРАКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 287
Баришник Л.С.

СТРАТЕГІЯ ВИХОДУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК 294
Бодруг О. М., Флоренко М. С.

РОЛЬ ТОВАРНИХ БІРЖ ЯК ПОСЕРЕДНИКІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ 299
Голубенко В.А.

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТНОЮ ПОЛІТИКОЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ 303
Дияк В. А.

ФАКТОРИ ГЛОБАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА СТРАТЕГІЮ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ 308
Звєрєв О.А.

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ УМОВАХ В ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ 313
Камашев А.В.

РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ШЛЯХОМ СТВОРЕННЯ ЕКСПОРТНИХ КООПЕРАТИВІВ ПІДПРИЄМСТВАМИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ 318
Козаченко А. Ю.

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ 322
Кололмієць Т. В.

SWOT-АНАЛІЗ ДП «АДМІНІСТРАЦІЯ МИКОЛАЇВСЬКОГО МОРСЬКОГО ПОРТУ» В КОНТЕКСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 327
Кучер І.В., Стрельцов С.Ю.

АДАПТАЦІЯ ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ТПП КРАЇН СВІТУ ДО УМОВ УКРАЇНИ 333
Мейдер Н.О.

ЗМІСТ МІЖРЕГІОНАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА, ЯК СУЧАСНОЇ ФОРМИ СПІВПРАЦІ 336
Мисько С.С.

ЗАСТОСУВАННЯ МАРКЕТИНГОВОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ В АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ ПРИ ВИХОДІ НА ЗОВНІШНІЙ РИНОК 340
Солонуха А. В.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ЯК МЕТОД ПІДВИЩННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 345
Януш М. В.